

A KATHOLIKUS HITVALLÁS

ÍRTA

TOWER VILMOS

Második, javított és bővített kiadás.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA

BUDAPEST

Nihil obstat.

Dr. Michael Marczeil
censor dioecesanus.

Nr. 2958.

Imprimatur.

Strigonii, die 13. Octobris 1926.

Dr. Julius Machovich
vic. generalis.

Kiadja a Szent István-Társulat.
Stephaneum nyomda és könyvkiadó r. t.
Budapest,
Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.

SZERZŐ ELŐSZAVA A II. KIADÁSHOZ.

Az első kiadást félve, aggodalommal, csak kísérleti léggömb gyanánt mertem útnak indítani. Magam éreztem legjobban írásomnak tökéletlenségét, fogyatékosságát és hiányait. Példányai azonban — minden reklám nélkül — gyorsan elfogytak.

A budapesti «Bocskai István», a pécsi «Zrínyi Miklós», a soproni «Rákóczi Ferenc», a köszegi «Hunyadi Mátyás» m. kir. reáliskolai nevelőintézetek, a soproni «Zrínyi Ilona» tiszti leánya nevelőintézet, a jutási m. kir. honvéd altisztképző és nevelőintézet és több ipariskola tankönyvül fogadta el. De a példányok legtöbbjét, körülbelül 70%-át a nagyközönség vette meg.

Ez a körülmény arra indított, hogy jelen kiadásban — meghagyva a tankönyv-

jelleget is — inkább a művelt nagyközönsgég ízléséhez és szükségleteihez alkalmazkodjam. Különösen a Függelékben.

Örömmel értesültem, hogy szerény füzetem, különösen a konvertiták oktatásánál, jó szolgálatot teljesített. Az elmúlt két évben néhány budapesti templomban másvallásúak részére tartott fölvilágosító előadások alkalmával a vezetőség ugyancsak könyvemet használta s ajánlotta vezérfonalul, aminek következtében másvallású hallgatók is nagy számmal vették és használták.

Schwarz Mária főnöknő, az Amerikában (Buffalo) élő magyar szociális testvérek egyik legbuzgóbb nővére pedig arról értesített, hogy könyvem az Újvilágba szakadt magyar testvérek között is nagy kelendőségnek örvend.

E kedvező előjelek után a második, javított és jelentékeny bővített kiadást kissé bátrabban merem világgá bocsátani.

Könyvem tartalmi módszer tekintetében *christocentrikus*, azaz alapja, súlypontja és középpontja a mi Urunk Jézus Krisztus, az út, az igazság és az élet, telve

kegyelemmel és igazsággal. «Ut dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in invisibilium amorem rapiamur: Mert niidön látható alakban szemléljük Istenünket, általa a láthatatlan javak szereinlre ragadtatunk!» (Karácsonyi prefacio.)

Alaki módszerül a kátészerű kérdésfeleletek köré csoportosított folytatólagos szöveget választottam. Egynégy részt dogmatikai, másrészt lélektani s vallás-pedagógiai okból.

Dogmatikai okból:

Nálunk kevésbbé, de külföldön, főkép a germán népeknél az utolsó másfél évtizedben a fiatalabb, reformszomjas nemzedék erősen kikezdte a «régi, elavult, kikopott, agyonúnt» katekizmust.

Erős, heves vita indult meg, melyet aztán végérvényesen eldöntött az egyedül illetékes tekintély. Az Egyház feje maga kátét írt. A londoni bíboros szigorúan a katekizmushoz ragaszkodik. Németország legnagyobb valláspedagógiai tekintélye, Keppler püspök ūr, így ír: «Die Frage-Antwortform aufzugeben, wie es ganz moderne Bestrebungen fordern, konnten

wir uns nicht entschliessen. Die Vorteile des bisherigen Verfahrens scheinen doch grösser als die Vorteile der rhetorischen Darstellung». (Kirch!. Amtsblatt von Rottenburg, 1920. Nr. 5.)

Az osztrák püspöki konferencia 1922 november 21—2-én pedig ekként döntött]: «Grundsätzlich wurde beschlossen, von der traditionellen Frage- und Antwortform nicht abzugehen, damit die dogmatische Präcision leichter gewahrt bleibe, denn die Antworten des Katechismus sind ja für das Volk der dogmatische Kanon».

«Für das Volk!» Tehát nemcsak gyermekről van szó! Valóban, hitünket tár-gyaló könyvben a káté-módszernek hatalmas dogmatikai előnyei vannak, melyeket könyvem számára is le akartam kötni.

A 'folytatólagos szövegben az író természetesen többé-kevesbbé minden önmagát adja. Nyomát hagyja benne saját lelkének, érzésének, temperamentumának, egyéni felfogásának, elköpzelésének s írói ambíciójának. A folytatólagos szöveget ma így írom, holnap úgy; ma ezek a szavak jutnak eszembe, holnap mások.

Ezzel szemben a kiemelkedő kátészerű feleletek a krisztusi hit abszolút tételeit akarják képviselni.

A folytatónak szövegben a már tisztán irodalmi szempontból is megkívánt választékosság, keresettség s hajlékonyság puha redői, a változatosság kedvéért egymásra torlódó szinonimák finom árnyalatai, a körmondatok bonyolult szerkezetének hézagai mindmegannyi alkalmas búvóhelye s fészke az értelmet elhomályosító, lazító kétértelműségnak, félreértesnek és határozatlanságnak.

A kátészerű feleletek ellenben az igazságot pörén közlik minden egyéni hozzáadás, mesterkéltés, szépítgetés, cicomas hatásvadászat nélkül. Ezért ezek a rövid, tömör, összevont, egyszerű, keresetlen mondatkák az emberi erőlkodés múló, változó, földi s hiú gondolatai között mint az örök igazságok állócsillagai világítanak és irányítanak.

De a káté-módszert lélektani s vallás-pedagógiai okból is választottam.

Könyvem első kiadásának előszavában elég terjedelmesen kimutattam, hogy Egy-

házunk sok félreérgett, néha lebecsült vagy lesajnált intézményét és intézkedését mennyire igazolta épen a legeslegújabb tapasztalati és kísérleti lélektan is. Mennyi minden tüntet ma már fel a tudomány a józan ész követelménye gyanánt, aminek a hirdetője azelött csak a katholikus Egyház volt.

Ugyanez vonatkozik az Egyháznak a káté-módszerhez való hagyományos ragaszkodására is.

Nem jellemző-e, hogy épen a gyakorlati érzékű Amerika egyetemein terjedt el az előadásoknak kátészerű sokszorosítása. Németországban már régebben földolgozták az összes tudományokat, művészeteiket és mesterségeket katekizmus alakban. (Csak utalok a lipcsei Weber-lele híres és hatalmas Katekizmus-könyvtárra és a számtalan kiadást ért Otto Ule-féle természettudományi művekre s hasonlókra.) Különben nálunk sem ismeretlen már a katekizmus-módszer (kezdve a «Néptanítók Lapja» mintatanításaitól az egyetemi segédletekig) ott, ahol az a cél, hogy valamely nehezebb s terjedelmesebb anya-

got röviden, lényegében, a mellékestől megtisztítva és e mellett könnyen megjegyezhető módon közöljenek.

A folytatónak szöveg tartalmát ugyanis csak hozzávetőlegesen, értelem szerint, nagyjában, tehát többé-kevésbé föl ül etesén jegyezzük meg és legtöbbnyire saját szavainkkal, egyéni modorban, a magunk módja szerint mondjuk el.

A káté-feleletek ellenben oly egyszerűek, hogy azokat már tovább egyszerűsíteni nem lehet; oly határozottak, hogy félre nem érhetők és oly rövidek, könnyűek, hogy nehézség nélkül megjegyezhetők. Olyanok, mint az érzelgős ömlengéssel vagy a bőbeszédű tereferéléssel szemben *a katonai vezényszók*; kurták, élesek, fülbemászók, sokatmondók, határozottak, imponálók, szuggeráló erejűek, ellenmondást nem tűrők — és szinte bógáncsszerűen ragadnak az emlékezetre. Olyanok, mint a félszemmel is végigtekinthető, vonalegyenes katonasorok a farsangi bálok összeverődött cifra csödületeihez képest. Olyanok, mint a már többé meg nem rövidíthető logikai meghatározások az

oldalterjedelmű regénykörülírások nesze semmi, fogd meg jól-féle unalmas szóáradatához viszonyítva.

Ezért talál a kedves olvasó jelen könyvben is tökéletesen korszerűsített kátészérü feleleteket, gerincéül, vázául a többi anyagnak.

A kérdésekre nem felelek egész mondattal. A modern lélektan így kívánja. Az egész mondatban való feleltetés pedagógiai babona. Sem az első tanítónk (édesanyánk), sem az utolsó (az élet) nem kíván soha egész feleletet, hanem csak helyes feleletet.

Egy esetleges módszertani ellenvetésre is előre akarom megadni a választ: miért tárgyalom a keresztség után a bűnbánatot és az Oltáriszentséget?

A választazzal kezdem, hogy a szentiségek szokott és hagyományos sorrendjét természetesen én sem változtattam meg. (Lásd a 143. kérdést!). Csupán és kizáráon *tárgyalásuk* egymásutánját cseréltem fel» Ehhez fontos pedagógiai okból mindenkinnek joga van. A németországi püspöki kar által 1925. évben kiadott új «Ein-

heitskatekismus»-nak hitoktatói kiadása («Katecheten-Ausgabe» II. Auflage, 1925. 8. old. 6. pont) ezt mondja: «Sollte ange- messen erscheinen, sich eine Abweichung von der Reihenfolge der Katechismus - fragen zu erlauben, so kann dies unbedenklich geschehen».

Nos, könyvein a keresztség után minden- járt a bűnbánatot és az Oltáriszentséget tárgyalja, mert valamennyien ebben a sorrendben vettük fel e három szentséget és mert a gyakorlati pedagógia elve is így kívánja. Ma már nem tanítják a tavaszi kökörcsint össze! és az őszi rózsát tavasz- szal. Az oktatásnak az élethez kell simulnia és nem fordítva, «amint a ruhát is az emberhez igazítják és nem az embert a ruhához». (Linden Jakab S. J.) Hiszen a szentségek szokásos és hagyományos egy- másutánja is onnan eredt, hogy a régi egyházban a keresztségét, bérmlálást és az Oltáriszentséget valóban ebben a sorrendben vették fel, vagyis akkor is a sorrend alkalmazkodott az élethez, a valósághoz.

Egyébiránt hazánk magas püspöki kara is előírta, hogy középiskoláink első osz-

tályában a hittananyagot a bűnbánattal és az Oltáriszentséggel kell kezdeni. Tehát legmagasabb egyházi tekintélyünk maga is példát ad arra, hogy az *oktatás* egymásutánjában — gyakorlati valláspedagógiai okból — a két szentséget előbbre helyezhetjük.

A Függelékben olyan kérdéseket tár-gyalok, melyek legközvetlenebbül érintik a *mai ember* hitéletét s világnézetét.¹

Az első kiadás előszavában hosszú pedagógiai és módszertani elveket s utasi-tásokat is közöltem. Tekintve azonban, hogy az első kiadáshoz hasonlóan a második kiadást is valószínűen jórészt a nagyközönség fogja használni, a pedagó-giai részt külön fogom nyomatni és az érdeklődőknek (csupán válaszbélyeg elle-nében) már előre készseggel följánlom.

E megjegyzések után mélységes hálámat és köszönetemet nyilvánítom azoknak a lelkei jótevőimnek, kik művem megírásá-ban támogattak.

¹ Könyvemnek tankönyvül való használása ese-tén a Függelék fejezetei olvasmányul szolgáljanak.

A tapasztalat mutatja, hogy még a legjobb szándékú, sőt az Egyház által kanonizált szentek munkáiból is itt-ott, elvétve található egy-egy apróbb, kisebb jelentőségű, hitbe vágó tévedés. Annál kevés bbé bízhattam tehát magamban, főkép akkor, mikor a katholikus Anyaszentegyház hitét akarom másokkal megismertetni. Ezért még a hivatalos egyházi jóváhagyás kérelmezése előtt mesterek és elsőrangú szaktekintélyek véleményét kértem ki.

A következő urak voltak kegyesek kéziratomat átnézni és bölcs tanácsaikkal, hivatott bírálataikkal segítségemre lenni:

a) Dogmatikai és valláspedagógiai szempontból az első kiadásnál dr. Schütz Antal úr, egyetemi tanár és dr. Werdenich Endre úr, kanonok, volt bécsi egyetemi ni. tanár. A második kiadásnál: boldogult dr. Zubriczky Aladár¹ úr, volt egyetemi

¹ Boldogult Zubriczky prelátus művem főrészét nagy lelkiismeretességgel nézte át, ellenben a «Füg-geléket» legnagyobb sajnálatomra, már ravatala mellől kellett visszakérnem.

tanár és rektor és dr. Tóth Tihamér úr, pápai kamarás, egyetemi tanár.

b) Szövegfogalmazás tekintetében dr. Hamvas Endre úr, a «Katholikus Nevelés» szerkesztője, a magyarországi kath. hit-tanárok és hitoktatók egyesületének titkára, vallástanár; Kovács György úr, répceszemerei plébános és Kertész Kálmán úr, e két általánosan ismert és becsült magyar káté-kritikus.

e) Gyakorlatiasság szempontjából Folba János úr, pápai kamarás, esperes.

Kőszeg, 1926 augusztus.

Szerző.

I. RÉSZ. ISTEN ÉS A VILÁG.

1. Mi a vallás?

A vallás Istenhez való viszonyunknak elismerése.

Vallásosnak azt az embert nevezük, ki legfőbb urának az Istant «vallja» (innen a vallás magyar szava!) és ezért mindenben annak akaratához igazodik.

A vallás, mely egyúttal őserős ösztön és mélységes hajlam, oly régi s egyetemes, mint maga az emberiség. «A vallás története az emberiség története.» (Schranz.) Az egyes emberben a vallás ösztönszerű érzése az oktatás révén ismeretté, a szabadakarat révén pedig Istenhez való igazodássá (hódolattá és engedelmességgé) tökéletesbül. (L. Prohászka: Dominus Jesus. 1. f.)

Az isteni kinyilatkoztatáson alapuló vallást *hitvallásnak* nevezzük. (U. o.) A *katholikus hitvallás* a hívő léleknek Krisztushoz való igazodása, vagyis Krisztus követése a katholikus Anyaszentegyház irányítása szerint.

2. Miért igazodjunk Istenhez?

Mert ezzel tökéletes boldogságunkat szolgáljuk.

Sokfajta óra van, de csak az jár jól és felel meg céljának, amelyik a nap járásához igazodik. Az erkölcsi világ éltető napja Isten. Akaratunknak hozzá kell igazodnia, ha célt akar érni.

A természet szükségszerűséggel igazodik Isten akaratához és dicsőíti őt. Nekünk azonban isten szabadakaratot adott. Ha önként igazodunk Isten akaratához, ez is dicsősége Istennek és egyúttal saját boldogságunknak tesszük vele a legnagyobb szolgálatot. Ha ellenben visszaélünk a szabadsággal és nem igazodunk Istenhez, boldogságunknak ártunk vele s kárhozatunkkal bár, de azzal is hirdetni fogjuk Isten dicsőségét, nagyságát és igazságosságát. (Bölcs. 5, 1—15.) A boldogult és az elkároztott ember egyformán Isten dicsőségét hirdeti, az egyik az örömnök dur-, a másik a megtört kétségbecsésnek mollhangnemében.

Igazi boldogságunkat csak Istenben találhatjuk fel. Ezért végérvényesen célt érő ember csak vallásos ember lehet. A vallásos embert áthatja az a szilárd meggyőződés, hogy van egy föltétlen igazság, egy megingathatatlan és legfelsőbb tekintély, amelyhez való igazodás a legmagasabb cél és életfeladat, melyért minden érdemes feláldozni, még a legjobbat és legkedvesebbet is, mert az élet összes javai onnan nyerik értéküket és áldásukat.

3. Lehetünk-e mar e földön tökéletesen boldogok?

Nem, mert a) szívünk telhetetlen,

b) mert e földön minden mulandó.

Minden ember ösztönszerűen törekszik boldogságra. A boldogság-ösztön valamennyi ösztön közül a legerősebb, «A boldogság-ösztön mozgat minden ezen a földön.» Még pedig nem is csak ilyen vagy olyan, hanem tökéletes boldogságra törekszünk. Ezt a tökéletes boldogságot azonban, a tapasztalat bizonysága szerint, emberfia e földön el nem érheti.

Mikor Nagy Sándor mesés hódításainak a ifyphasis folyó határt szabott, a hős sírásra fakadt. Napoleon tél — Európa ura volt már, nem elégedett meg vele, az egészet akarta. A kiváló tehetségű, nagyállású, gazdag, egészseges és világszerte bámul Goethe vénségében arról panaszkodott, hogy életében nem volt két héting boldog. «Az emberi szív nagyobb a világnál s minden javainál és azért ezekkel nem telik.» (Faludi.)

Ha ég szívünkben a tökéletes boldogság vágya és ezt e földi életben ki nem elégít-hetjük, akkor a sírontúli életben kell kielégítést nyernünk, mert lehetetlenség, hogy Isten hazug vágyat oltott volna minden idők minden emberének szívébe.

«Miben évezredek bíztak, álom volna? Annyi embermilliárdnak egyetlen vigasztalása csak fenséges hazugság volna? O nem, ez nem lehet! Gondold az emberi életet halhatatlanság nélkül s nem borzad-e szíved e gondolatnál? Ha az ember nyugodtan eltürve ez életet, az örök igazságba helyezi bizalmát s fáradt munkásként urától kéri bérét, ez ke-

gyetlenül elüzné magától s gúnyolódva így szólna a szerencsétlenhez: balgatag, miért bizakodtál? Tekints magadba s szíved nyugtalan dobogása; a vágy, mely kebledet feszíti: a remény, mely jövendőre int; lelked s minden, mi benne gondol, szól, él, elmélkedik, minden fölkiált: ember, te halhatatlan vagy s Isten nem teremthetett hazugságot lelkedbe!» (Báró Eötvös József.)

«Magadnak teremtettél, Uram és nyugtalan a mi szívünk, , míg Benned meg nem nyugszik!» (Szent Ágoston.)

4. Van-e a vallásosságnak földi haszna is?

Igen. a) Kielégíti az észt, amennyiben az élet legfontosabb kérdéseire biztos választ ad és kész világnézetet nyújt, b) Kielégíti a szívet azzal, hogy reményt ad a tökéletes boldogságra és megnyugtat a földi bajokban, e) Az erkölcsnek legbiztosabb forrása.

A vallásos hit, azaz az isteni kinyilatkoztatáson alapuló vallás feleletet ad az egész létnek, az időnek és örökkévalóságnak kérdéseire, pl. arra, hogy honnan van a világ, hogyan jött létre az ember, mi a legfőbb célunk, mi történik halálunk után s i. t.

A vallás a szellemi és örök világ valóságát és bizonyosságát hirdeti az érzéki világ múló csalódásáival, földi megbízhatatlanságával és szédítő illúzióival szemben, ezért a vallásos, hívő ember nem rövidlátó tapoga-

tódzással, hanem éles és világos szemmel követheti a célok célját.

«Minden emberi bölcseség legfeljebb oda vezet, hogy az ész kedélyünk felett teljes uralmat gyakoroljon, de a vallás, az észhez s kedélyünkhöz egyaránt szólvan, e kettőt harmóniába hozza. Ezért a vallás tökéletesen pótolhatja a filozófiát s a legegyszerűbb keresztyények között az önuralomnak s törhetetlen szilárdságnak épüljön szép s még több példáit találjuk, mint a stoa hősei közt, de a filozófia sohasem pótolhatja a vallást.» (Báró Eötvös J.)

Vallás nélkül a minden napos csalódásokat és zavarokat nagyítva és kiélesítve látjuk. Ezért mondotta Bourget: «Ahol templomot lerombolnak, helyébe csakhamar idegyógyintézetet kell építeni».

A földi bajokat a vallás lelki áldássá tudja változtatni. A kellemetlen dolgoknak természetfölötti értéket tud adni. E miatt sok szentnek még öröme is telt a szenvédésben. «Kedvem telik erőtlenségemben, a gyalázatban, szükségben, üldözésben, mert minél többet szenvedekek, annál hatalmasabb vagyok.» (Sz. Pál, 2 Kor. 12, 10.)

A vallásos ember mindig Isten közelében áll, aki még legtitkosabb gondolatait is látja, érzelmait is Istantól veszi, ezért kevésbé győz rajta az érzékkiség, önzés és ösztönössége.

5. Lehetünk-e (hitén nyugvó!) vallás nélkül igazán erkölcsösek?

Nagy ritkán és csak kisebb kísértések esetén.

«Hová fajulna az emberiség vallás nélkül?
Egy nagyobb körtéért megfojtanák egymást.»
(Napoleon.)

«A hitben erős korszakok fényesek, szívemelők és termékenyek, míg a hitben fásult vagy épen hitetlen korok kietlen nagy ürt mutatnak az utóvilágnak.» (Goethe.)

«A vallás jobban megvédi az államot, mint a legvastagabb fal.» (Plutarchos.)

«A legügyesebb rendőrség sem képes pótolni az egyszerű falusi katekizmus hatását.»
(Walter.)

«Esz és tapasztalat bizonyítja, hogy vallás nélkül nincs erkölcs, ezért nem is BIÉIrfi, aki a vallást, a társadalom e hatalmas pillérét aláássa.» (Washington.) «Fiam, akinek hite nincs, annak te se higgy!» (Krupp gyáros a halálos ágyán, fiához.)

A vallásos ember sem ment a büntől, az is vétkezhetik, de nála sokkal eresebbnek kell lennie a kísértésnek, hogy bűnre vezesse. Es ha vétkezik is, hamarabb észretér és megjavul.

Vallásos meggyőződés nélkül az ú. n. «polgári becsületesség» csak a becsületesség látyszatát óvja. A műveltség csak ravaszabban eszeli ki és takargatja a bűnt. «A művelt hitetlen az ésst tolvajlámpa gyanánt használja, mely megvilágítja a tiltott utakat és eltakarja saját lelkületét.» (Foerster.) «Tekints vissza a történelembe, meglátod, hogy tudós, de gonosz elmék ártottak legtöbbet a világnak.» (Faludi Ferenc.)

A törvény csak a bizonyítható büntényt üldözi, miatta burjánozhatik a rossz gondolat

és kívánság, az indulat és szenvedély, a bűnnek e négy főforrása. Ezért hirdette «a legnagyobb magyar» nyíltan, hogy «hit nélkül az ember becstelen». (Széchenyi.)

6. Mit tesz hinni?

Igaznak tartani, amit szavahihető személy állít.

Istennek hinni annyit tesz, mint igaznak tartani, amit Isten, a minden tudó, legfőbb lény kinyilatkoztat.

7. Mi a különbség hit és tudás között?

Amire magamtól rájöttem, azt tudom; amit pedig azért tartok igazságnak, mert szavahihető személy közölte, azt hiszem.

Így tudom azt, amit látok, érzek, kiokoskodom stb.

Ismereteinknek legeslegnagyobb része hit. (Nyelvek, történelmi, földrajzi ismereteink stb.) Életünk oly rövid, hogy legtöbb ismeretünkre nem is tudnánk magunktól rájönni.

Első ismereteink is hiten alapulnak, pl. hogy kik a szüleink, kinek-minek mi a neve, hol és mikor születtünk stb. Hiszünk szüleinknek, tanítóinknak, a gyermek a felnőtteknek, stb.

8. Kinek higgyünk legjobban?

Istennek, mert ő maga az Igazság.

Magunkra hagyatkozva a hit és tudás terén egyformán tévedhetünk, mert tévedni emberi dolog.

Saját szemünkkel úgy latjuk, mintha a nap forogna a föld körül. Az emberiség évezredeken át ezt tudásnak is vette, pedig csak tévedés volt a tudás terén. Izsák meggyőződésnek vette, hogy Ézsau térdel előtte, pedig csalódott. Saját érzékeinkben sem bízhatunk (optikai és akusztikai csalódások!), mások is megtéveszthetnek minket. Csupán az Isten nem tévedhet és meg sem téveszthet. Ezért van legtöbb vétanúja az Isten által kinyilatkoztatolt hitnek.

9. Elég-e az igaz hithez a hitigazságok ismerete?

Nem elég. Jóakarat és Isten kegyelme kell még hozzá.

«Tudhatja valaki könyv nélkül az egész kátét s az egész bibliát, de mi haszna a tudásnak, ha nem él belőle. Mi haszna a betegenek tudni, hogy mi az egészség? Mi haszna az éhesnek látni terített asztalt, ha hozzá nem ülhet. Hitismere az ördögnek is van.» (Prohászka.)

A keresztény hit nem pusztta megismerés, hanem elhatározás, rászánás, Krisztus odaadó kövelése és átélése. «Az ismeret csak az első gyökérszál, mellyel a hit lelkünkbe kapcsolódik.»

A farizeusok eléggé meggyőződtek Jézus csodáiról és mégis egyik legnagyobb csodája (a négynapos halott Lázár föltámasztása) után határozták el, hogy Jézust megölök. Nem volt meg bennük a jóakarat.

«Ha Mózest és a prófétákat nem hallgatják.

ha valaki a halottak közül föltámad, sem hisznek.» (Luk. 16, 31.)

A hitrejutás és a hit megőrzésének kegyelmét kérnünk kell Istantól épügy, mint ahogyan a test fönntartása végett keressük az ételt-italt.

Szent Monika 18 évig imádkozott megtéve-lyedett fia, Ágoston megtéréseért; lett is nagy foganatja; fiából az Egyháznak egyik íegnagyobb szentje lett.

10. Honnét merítjük azt, amit hinnünk kell?

A Szentírásból és a szenthagyományból.

11. Ki iratta a Szentírás könyveit?

A Szenti Élek-Úristen.

12. Miként iratta a Szentlélek a Szentírás könyveit?

A Szentlélek-Úristen a Szentírás szerzőit bensőleg írásra készítette, fölvilágosította és a tévedésektől megóvta.

A Szentléleknek ezt a tevékenységét sugalmazásnak vagy ihletésnek is nevezik.

A Szentírás könyveinek tulajdonképeni szerzője Isten. (2 Pét 1, 21; 2 Tim. 3, 16; Zsid. 1, 1; Máté 10, 20.) Az író az ő eszköze. Innen magyarázható meg az a csodálatos tény, hogy a Szentírás könyvei, noha különböző kor-szakokból és több, mint 30 szerzőtől származnak, mégis akkora egységet mutatnak, mintha egyetlen könyvet alkotnának, melynek tárgya: Krisztus, a Megváltó.

13. Hány főrészre osztjuk föl a Szentírás könyveit?

Két főrészre: az ószövetség és az újszövetség könyveire.

Az ószövetség könyveit Krisztus születése előtt, az újszövetséget Krisztus születése után írták.

Az ószövetség 45, az újszövetség 27 könyvből áll.

Egy-egy könyv fejezetekre és versekre oszlik.

Ha a Szentírásból idézünk, az illető szent könyv rövidített címe (pl. Jeremiás könyve helyett «Jer.») után először a fejezetnek, azután a versnek számát jelezzük. A jelzés előtti szám azt jelenti, hogy az illető szerzőnek több könyve vagy levele van, melyet a szám közelebbről határoz meg. Pl. ez a jelzés: «2 Móz. 5, 8.», annyit jelent, hogy az illető idézet Mózes második könyvében, az ötödik fejezetnek nyolcadik versében található! (Ujabban a magyar szövegezésnek megfelelően, a könyv számát néha a fejezet előtti római számmal jelzik. így a fönti példánál: Móz. II. 5, 8.)

ih. Melyek az ószövetség legfontosabb könyvei?

Mózes öt könyve, a próféták könyvei és a zsoltárok.

A próféták Isten emberei voltak, akik bűnbánatot hirdettek, sokszor csodákat is műveltek és jövendöltek. A nagyobb próféták: Izaiás,

Jeremiás, Ezekiel és Dániel. A zsoltárok vallássos énekek.

15. Melyek az újszövetség könyvei?

A négy evangélium (Máté, Márk, Lukács és János evangéliistáktól), az «Apostolok cselekedetei» (Lukácstól), az apostolok levelei és János apostol «Titkos jelenések» című könyve.

A négy evangélium az Úr Jézus négy életrajza. Az «Apostolok cselekedetei» c. könyv főkép Péter és Pál apostolok működéséről szól. Az apostolok levelei alkalmi oktatások, melyek egyúttal kitűnő magyarázatul szolgálnak az evangéliumokhoz. (Leveleket írtak Péter, János, Jakab, Judás Tádé és Pál apostol; legfontosabb utóbbinak 14 levele.)

16. Melyik volt a Szentírás könyveinek eredeti nyelve?

Az ószövetségi könyveké legnagyobb részt a zsidó (vagy a zsidóval rokon aram), az újszövetségiéké pedig legnagyobbrészét a görög.

Az Egyház a hivatalos istentiszteletnél azt a latinnyelvű fordítást használja, melyet a pápa meghagyására szent Jeromos (Kr. u. 383-tól) készített. Ez az Egyház hivatalos fordítása, melyet Vulgata-nak (általánosan elterjedt) nevezünk.

A magyarnyelvű hivatalos fordítást Káldi György jezustársasági atyakészítette (1605—7.),

Tarkányi József pedig újból átdolgozta. (Most van előkészületben egy teljesen új magyar szentírásfordítás, mely a Szent István-Társulatnál rövidesen megjelenik.)

77. Szabad-e a Szentírást olvasnunk?

Nemcsak szabad, de üdvös is, ha a fordítás hiteles és magyarázatok vannak benne.

Az a fordítás hiteles (azaz hit- és erkölcs dolgában kifogástalan), amelyen rajta van az «egyházi jóváhagyás». A magyarázatokkal az Egyház elejét akarja venni a félreértéseknek. Mert íme a zsidó nép is olvasta az ószövetségi Szentírás jövendöléseit, de félreértette: szabadságharcot várt a Messiástól, nem megváltást; az emausi tanítványok csak Krisztus magyarázataiból értették meg Mózest és a prófétákat. (V. ö. a 108. kérdés jegyzetével.)

18. Külsőleg mivel nyilvánítjuk tisztele tüket a Szentírás iránt?

Evangéliumolvasáskor fölállunk, a pap pedig megcsókolja a könyvet.

19. Benne van-e a Szentírásban minden hitigazság?

Nincs, hanem egy részét a szenthagyományban találjuk meg.

«Vannak még sok egyebek is, miket Jézus cselekedett, mik, ha egyenként megíratnának, úgy vélem, a világ sem volna elég a könyveknek, melyeket írni kellene.» (Ján. 12, 25.)

20. Mi a szenthagyomány?

Azok a hitigazságok, melyeket Istén kinyilatkoztatott ugyan, de nem íratott le.

«Atyámfiai, tartsátok meg a hagyományokat» írja szent Pál. (2 Tessz. 2, 14.)

A szenthagyomány alapján üljük meg például szombat helyett a vasárnapot, kereszteljük meg már a kisdedeket, ragaszkodunk az apostoli hitvalláshoz, sőt a szenthagyomány alapján tudjuk azt is, hogy milyen könyvek tartoznak voltakép a Szentíráshoz.

Az apostolok kora után Isten új kinyilatkoztatásokat már nem adott az egész emberiség számára. Az úgynévezett magánkinyilatkoztatások nem szólnak az egész emberiségnél.

21. Szabad-e a hitig azságokban válogatnunk?

Nem szabad. Kivétel nélkül minden Hin-nünk kell, amit Isten kinyilatkoztatott.

Az olyan keresztény, aki csak egy kinyilatkoztatott igazságot vet is el vagy megváltoztat, eretnek. Ha ezt tudatosan teszi, nagy bűnt követ el.

22. Melyik vallásban van meg mindaz, amit Isten kinyilatkoztatott?

Csak a katholikus keresztény vallásban.

Minden vallásban (még a pogányokéban is) található az igazságnak több-kevesebb töre-

déke, de az egész, a 100 százalékos igazság csak a katholikus vallásban található.

A valamikor hitetlen Frédéric Lefèvre, a «Les Nouvelles Littéraires» világismert szerkesztője mondotta 1926-ban: «Sokat tanulmányoztam az összes vallásokat (most is Tunisból jövök, ahol hosszú beszélgetést folytattam a legnagyobb muzulmán egyházfővel), de valahányszor egy vallásban valami többletet találtam, ami megragadott, biztos voltam, hogy fokozottabb mértékben megtalálom a katholicizmusban».

Mindaz, amit Isten kinyilatkoztatott, azért van meg csak a katholikus keresztény vallásban, mert a katholikus vallás az Úr Jézustól van és azt az általa e célból alapított Anyaszentegyház tanítja. A többi keresztény vallás hitehagyott katholikusoktól vagy meghasonlott lelkű emberektől származik, kik egyes hitigazságokkal önkényesen elvetettek vagy megváltoztattak a nélkül, hogy erre Istentől fölhatalmazást vagy megbízást kaptak volna.

23. Ki az Isten?

Isten a legfőbb és legtökéletesebb lény, az egész világnak Ura.

Az egész világ tehát Istentől függ, de ő nem függ semmitől. Mivel senki és semmi sem határolja vagy korlátozza, azért végtelen.

Isten független az időtől: ő az idő fölött és az időn kívül van, nála tehát nincs kezdet és vég, vagyis Isten örökévaló. Isten a helytől is független, ő egy időben mindenütt jelen van. Isten mindenudó és mindenható,

ennélfogva úgy intéz minden, hogy eléri célját, tehát végtelenül *bölcs*. Isten semmi olyast nem akarhat, ami természete ellen van, ezért végtelenül *szent* és *igazságos*, aki mindenki-nek megadja jutalmát vagy büntetését érdeme szerint. Istenben minden jó tulajdonság határ nélkül megvan, ezért végtelenül tökéletes.

24. Miért említ a Szentírás Istenről emberi tulajdonságokat?

Mivel eszünk és nyelvünk korlátolt, csak emberi módon gondolkodhatunk és beszélhetünk Istenről.

A valóságnak megfelőlen csak Isten ismeri és érti önmagát. Mi csak emberi mértékkel gondolkodhatunk róla. (Antropomorfizmus.)

25. Hány Isten""van?

Egy.

26. Hány személy van az egy Istenben?

Az egy Istenben három személy van:
Atya, Fiú és Szentlélek.

Jézus mondotta: ('Tanítsatok minden nemzetet, megkeresztelvén őket az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében'. (Máté 28, 19.) Mind a három személy valóságos Isten, de a három isteni személy csak egy Isten.

27. Hogyan nevezzük a három isteni személyt egy szóval?

Szentháromságnak.

Szentháromság ünnepe pünkösd után az első vasárnapon van.

28. Meg tudják-e érteni a Szentháromság titkát?

Nem, az fölülmúlja emberi értelmünket.

Még a napba sem tudunk beletekinteni a megvakulás veszélye nélkül, hát a nap teremtőjének a lényegébe hogyan hatolhatnánk bele. Csupán gyenge hasonlatokkal hozhatjuk némi-kép közelebb értelmünkhez a nagy titkot, a nélkül persze, hogy ezzel a titok lényegébe hatolhatnánk. Pl. e sorok írója katonapap és tanár volt az egyik iskolában, tehát valóságos pap, tanár és katona. A pap nem az, mint a tanár, ez sem az, mint a katona és a sorok írója mégis egy ember. A gyertyának egyetlen lángjában megkülönböztetheted a világosságot, a láng színét és a melegséget. A patak vize, a hó és a jég három különböző doleg és lényegében mégis ugyanaz. A lóhelnek mind a három levele valóságos és egyenlő lóherlevél, mégsem három lóher az, hanem egy.

A Szentháromság tanát fölfoghatatlansága miatt nevezzük hittitoknak.

29. Észellenes-e fölfog hatatlan hitigazságok elfogadása?

Nem, mert a) még a természetnek is sok titka van; b) véges eszünk a végtelen Istent nem is foghatja fel.

A természet is telis-teli van titkokkal. Például

dául, ki képes megoldani a kérdést, hogy mi volt előbb, a tyúk-e vagy a tojás.

Vagy íme egy másik példa, melyet Gárdonyi említ: «Mi egy talicska föld? Ha eső esik rá, egy csomó sár; ha nap süt rá, egy csomó por. Merőben értéktelen semmiség. De ha magot vetek belé, a jácint édes parfömöt von ki abból a földből, a menta balzsamos olajat, a tulipán piros festéket, az írisz kéket, a nárcisz fehéret. Ha virág helyett sóskát vetek belé, a kis sóskamag sót és savanyúságot hoz ki abból a földből. Ha szőlőt vetek belé, hírmondója se jelentkezik a sónak, hanem cukor és éltető spiritusz az, amit a gyökér a földből kiválaszt. Vájjon a földben van-e ez a sok minden? Vagy a magban? (Ez a nagy titok!) Az Országos Vegyelemző Intézet nem fog nekem ebből a talicska földből kihozni egy szemernyi parfömöt se, egy milliliter spirituszt se, egy milligramm piros festéket se. De a magvacskából se ám! Egy puttony tulipánmagban sincs annyi piros festék, amennyivel egy katicabogár befesthetné a szárnyát».

Az volna észellenes, ha Istenet föl akarnák fogni mert csak véges, korlátolt lényt foghatunk fel, az pedig Isten nem lehet. «Nekem nem is kell olyan Isten, kit eszemmel fölérhetek.» (Volta.) Még a *nagy embereket* sem volt képes megérteni a *saját* koruk, pl. nálunk Madáchot, Széchenyit stb.

30. Eszünkkel fölismérhetjük-e Istenet a műveiből?

Igen, a) a világot alkotnia kellett vala-

kinek, b) A világban uralkodó rend és célszerűség eszes rendezőre és tervezőre vall; e) a természettörvények pedig mindenfölött álló törvényhozót tételeznek fel.

«A teremtmények szépségének nagyvoltából — mondja a Szentírás — elég nyilván megismerhető azok teremtője.» (Bölcs. 13, 5.) Ha a zsebemben levő óra órást feltételez, az órák órája, az égnek sokkal csodálatosabb gépezete még inkább kiált mester után. A legkisebb palotát is csak *előzetes* terv és mér-tani, erőmutani stb. szabályok szerint lehet fölépíteni, hát még a világmindenséget!

Mindennek van oka, kell tehát lennie az egész világnak is. És a világban található bámulatos célszerűség arra mutat, hogy ez az első ok óriási eszű lény lehetett.

Vegyük például csak a mi bolygónkat, a Földet! Ha Földünk a Naphoz közelebb volna, megsülnénk, ha távolabb lenne, megfagynánk. A Föld pályának $23^{\circ}/2$ fokkal való elhajlása a nappálya síkjától, hozza létre az évszakok áldásos váltakozását. Ha Földünkakkora volna, mint Jupiter, a nagy vonzóerő következtében alig mozdulhatnánk, az esőcsepp kalapácsütésként hatna, a fák ágait a bimbók súlya letörné stb.; ha pedig oly kicsi volna, mint a Hold, nemcsak, hogy nekünk nem volna biztos járásunk, de a felhők is elillannának a Föld közelségéből és így nem volna csapadékunk. A Föld felületének háromnegyed-részét víz borítja, csak egynegyedrésze szárazföld; fordított viszony mellett ugyancsak

a kellő csapadék hiánya miatt az élet egy éven belül tönkre menne.

Vegyük csak a víz halmazállapotainak csodás célszerűségét. minden leste a hidegtől összehúzódik. Egyetlen kivétel a víz, mely négy fokig sűrűsödik, attól lefelé kitágul. E kivétel nélkül a tengerek fenékgig befagynának. A Nap nem volna képes a jeget fölolvastani. Az élet csakhamar megszünnék a Földön. Míg így épen a jég kérge, ez a szükséglethez képest önműködően vastagodó takaró (annál vastagabb, minél nagyobb a hideg!) biztosítja a tengert és a folyókat a teljes befagyás ellen, úgyhogy a jég védő és melegítő dunnája alatt nyugodtan élhetnek a halak és a vízi növények. Vagy ott a hó! Ha télen a puha hó helyett jéggé fagyott felhőtomegek szakadnának ránk, elköpzelhetjük végzetes következményét. De nagy hidegen még a cseppfolyós csapadék is ráfagyna a fákra, megdermesztené a csirákat, megakasztaná a föld lélekzését, szóval: lehetetlenne tenné az életet. így azonban épen ellenkezően, a hó puha takarója «gyapjúként» (147. zsolt.) borítja a termőföldet, úgyhogy a höréteg alatt a hőmérséklet sohasem esik a fagypont alá és így a vetés szépen tovább fejlődheti^.

Hasonló bámulatos célszerűséget mutatnak föl az ásványok, a növény- és állatvilág úgy önmagukban, mint főkép egymásközti kapcsolatukban. (Pl. a növények megtermékenyítése rovarok által, az állatevő növények bámulatos szerkezete. A vadlucerna egyik fajtájának magján karomszerű tüske fejlődik,

mellyel az állatok gyapjába vagy a járókelők ruhájába kapaszkodik, hogy messzebb vitesse magát stb.)

A legnevezetesebb emberi találmányokat a természet kezdettől fogva ismeri. Camera obscura: a szem. Mozi: ugyancsak a szem, mely stereoskopikus moziképeket vetít a külvilágból tudatunkba. Fújtató: a tüdönk. Táviró: az idegrendszer. Villamos világítás: a tengeri flagelláták. Légcsavar: a jávorfa termése. Szállóernyő: a gyermekláncfű magja. A lövedék ősi mintája a balzsamuborka, mely magjait több méterre löveli ki. A növényvilág tüzére a ricinus, mely a magját oly nagy kezdősebességgel loki ki, hogy a talált ember bőrén fájdalmas érzést kelt. Az orchideák egyik fajtája vízvezetéket alkot tartállyal, levezetőcsővel, szűrővel, csappal, hogy a termékenyítést biztosítsa s i. t. Pedig, mint a Szentírás mondja: «Sok van elrejtve, mi még nagyobb ezeknél, mert keveset látunk az ő (Isten) műveiből». (Jézus, Izsák fia. 43, 36.) Ezért mondotta Secchi: «A természettudomány csak kibetüzi, itt-ott fel-«találja» Istennek egy-egy gondolatát».

Kopernikus írja: «Az isteni bölcseség vezetése alatt álló nagy világrend szemléleténél, a vele való folytonos foglalkozásban ki ne jutna el a világ mindenható Alkotójának csodálatára, akiben a végtelen boldogság és minden jó összpontosul».

Minthá a magyar lélek őserős lelkesülése visszhangozná a méltó vallomást:

«Imádlak Isten; most tudom ki vagy,
Sokszor hallottam és sokszor kimondtam,

De nem értettem nevedet.
 A nagy természet magyarázta meg
 Hatalmad és jóságodat...
 Dicsértessél, dicsértessél örökre I
 Imádlak, Isten: most tudom ki vagy.»

Petőfi.

A nagy Kepler «Harmonices mundi libri» («A harmonikus világ;») c. világhíres, ötkötetes munkája végén, húsz évi szakadatlan tanulmány és lángeszű kutatás eredményének befejezéséül hálát rebeg Teremtőjének e szavakkal: «Köszönöm neked, Alkotóm és Uram, hogy gyönyörködtettél engem teremtésed álla, mert elragadott kezeid munkája!»

Minthá csak honfoglaló vezérünk imáját hallanók:

Magyarok Istene! Kit mindenütt látunk;
 Égben, földben, vízben, kezeid
 munkáiban...»

vagy Berzsenyi Fohászkodását:

«A legmagasbb menny s aether Uránjai,
 Melyek körülted rendre keringenek,
 A láthatatlan férgek: a te
 Bölcs kezeid remekelt csudái.»

31. Lehet-e valaki meggyőződéses istentagadó?

Nem, mert az Istenben való hit lelkünk mélyén gyökerezik.

A támadás Isten ellen csak érvelés marad, a meggyőződés fokát nem érheti el. «A vallás a koporsóból is kikel és eget kér!» (Prohászka).

«A meggyőződés, hogy a természet mögött egy teremtő és vezető lény rejlik, minden embernél fólküzdí magát és ha valaki el is ejtené e meggyőződés fonálát, mely ót egész

életén át vezeti, azt mindenig és mindenütt meg tudja ragadni.» (Goethe: Wahrh. u. Dicht. IV).

Az istentagadók (atheisták) királya, Voltaire, halálos ágyához papot hívattott. Schopenhauer hallani sem akart Istenről, de betegségében folyton Istenet hívta segítségül. A laza erkölcsű Heine az «egyedül üdvözítő test» költője volt és terjesztette a hitetlenséget, de végrendeletében (1851.) így nyilatkozik: «Négy év óta lemondtam a bölcsészeti gógról és visszatértem a vallásos eszmékhez, az egy Istenhez. A világ teremtőjében való hitben halok meg, kinek irgalmasságáért alázattal esedezem».

«Ha felötlik elmédben — mondja Tolstoj — hogy Istenről alkotott fogalmaid helytelenek és hogy talán nincs is Isten, még ne essél kétségbe. Ez mindenjunkkal megeshetik. De ne hidd ám, hogy hitetlenséged abból ered, mintha nem volna Isten.

Ha többé már nem hiszel Istenben, kiben előbb még hittél, ez onnan van, hogy a te hitedben valami nincs rendjén és azon kell fáradoznod, hogy megismerjed Istenet.

Ha egy vadember megszűnt fából készített istenében hinni, ez nem annyit jelent, hogy nincs Isten, hanem csak annyit, hogy Isten nem fából van!»

32. Hogyan jött létre a hamis istenekben való hit (pogány vallás J?)

A hamis istenekben való hit a magára-hagyott ész és a szenvedélyektől elvakított gondolkodás eredménye.

Az emberiség ösztönszerűen fölismerte, hogy kell lennie istenségnak. Vágyszakozott is utána. Amióta saját útjaira lépett, lelkében mindenütt tapogatódzott, az égben, a földön és a föld alatt, saját magán és az állatvilágban, sőt még az ördög birodalmában is, hogy valahol ráakadjon Istenre, kitől elpártolt. Es mivel színről-színre nem bukkant rá, hát lelke s képzelete megakadt azon, ami neki a látható természetben legjobban jelképezte a keresett Istant.

Másrészt szíve oly istenséget kívánt, mely szemedélyei előtt szemet hunyjon vagy azokat szentesítse. így született meg az erkölcs-telenek istennője, Vénusz, a részegek istene, Bacchusz, a tolvajoké, Merkur s. i. t.

«Aki amilyen, olyan az istene,
Ezáért lett Isten sokaknak szégyene.»

(*Goethe.*)

«A pogány bálványozás nem egyéb, mint Isten szakadatlan keresése — téves utakon.»
(Condillac.)

Végre a gonosz lélek is elősegíthette a bálványimádást. Hiszen már ősszüleinket is azzal biztatta a bűnre, hogy olyanok lesznek, «mint az istenek» (többesben! 1 Moz. 3, 5.).

33. Melyek a hitetlenség leggyakoribb okai?

A gőg, a tudatlanság vagy félműveltség, az egyoldalú tudás, az erkölcsstelen élet, a hitetlen vagy erkölcsstelen könyvek s újságok olvasása.

a) A gőg az embert elkapottá teszi, nem akar felsőbb lényre szorulni vagy önimádásával tetszeleg magának.

«Vallásos kétélyeinknek legfőbb oka az a határtalan bizalom, mellyel saját eszünk korlátlan hatalma s csalhatatlansága iránt viseltetünk.» (Br. Eötvös J.)

b) Vallási téren, különösen a műveltebb körökben, a tudatlanság óriási mértéket ölt. A tudatlanság nehézségeket lát mindenütt, mert félreértésekkel bajlódik. Az ellentét az ész és hit, a tudomány és vallás között nincs meg a valóságban, de kialakult a félreértesekből. Még tudós és kiváló férfiak fejében is gyakran igen nagy a sötétség és zavar a kath. hit igazságait és intézményeit illetőleg. Ennek oka nagyrészt a kath. vallással való nemtörődés, vallásos olvasmányok mellőzése és a szenlbeszédek kerülése. Haeckel szerint szűz Mária a katholikusok «negyedik istensége». — Flammarión a pápát mindenben csalhatatlannak szerepelteti. — Jókai regényei csak úgy hemzsegnek a tudatlanság és rosszakarat kiáltó bizonyítékaitól. A búcsút úgy értelmezi, hogy azzal valakinek minden eddig elkövetett és még azután elkövetendő bűnei (utóbbiak már előre) teljesen megvannak bocsátva (Mindenn poklokon keresztül című regénye), egy püspök valamelyik papját még életében rögtön szentnek nyilvánítja. (U. o.)

c) Az egyoldalú tudassál gyakran együtt jár a korlátolt elfogultság. Ehrenberg, az állattan szaktudósa e kérdésre: vájjon nagyszerű hatást tettek-e rá Egyiptom gúláit? Azt

felelte: «Elfeledtem őket megnézni, én csak denevéreket kerestem bennök». — Darwin, aki különben istenhívő volt (1. 35. kérd. jegyz.), arra a kérdésre: mi a véleménye Krisztusról? azt válaszolta, hogy annyira el van foglalva a természettudománnyal, hogy nem ért rá Krisztussal foglalkozni.

d) Az erkölcselen ember lelkiismeretének megnyugtatására szeretné önmagával elhitetni, hogy nincs Isten. «Senki, sem hitetlenkedik, csak a tisztátlan.» (Szent Ágoston.) «Szakíts szenvedéseddel s másnap már hívő leszel.» (Pascal.)

e) Ahogy a romlott ételek megártanak a gyomornak, úgy a rossz lelki táplálék, a rossz könyvek és újságok is megártanak a léleknek. (V. ö. a *Függelékben* «A kath. sajtó»-ról szóló fejezetet.)

34. Van-e ellentét az igaz hit és a valódi tudomány között?

Nincs. A kettő kiegészíti egymást.

Hit és tudomány végelemzésben egy forrásból csergedezik. Isten a természetnek és természetfelettinek teremtője, a kettő tehát nem állhat ellentében egymással. (XIII. Leó pápa: *Aeterni Patris.*)

1926 májusában Robert de Fiers író, az Académie Française és az Académie des Sciences tagja, a Francia Tudományos Akadémiának, a világ egyik kiváló, ha nem a legkiválóbb természettudományi testületének *minden egyes* tagjához ezt a kérdést intézte: «Van-e ellentét a természettudomány és vallás

között?» Az összes tagok válaszoltak. A válaszok *kivétel nélkül* (!) a vallás javára szóllak, holott a 68 akadémikus közül néhányan nem is pozitív istenhívők. Így Le Chatelier akadémikus, a kémia s metallurgia tanára a Sorbonneon, ekként válaszolt: «Természettudomány és vallás között ellentét nincs. A modern irodalomban persze állandóan az ellenkezőt állítják; de ezek az állítások nem származnak igazi tudósoktól, legföllebb fél-tudósoktól s leggyakrabban olyan íróktól, akik minden természettudományos képzettség híjával vannak.»

Aki azt állítja, hogy a hit és komoly tudomány között ellentét van, az vagy az egyiket, vagy a másikat nem érti.

35.. A világ legnagyobb tudósai, művészei, hadvezérei stb. hívők voltak-e?

Csaknem kivétel nélkül hívők voltak.

A csillagászat fejedelmei hívők voltak. Közülök a legnagyobb, Newton, Isten nevére mindenkor leemelte föveget. — A nagy Kepler főművének a végén alázattal hálát ad Teremtőjének és Urának. — A lángeszű Kopernikus jámbor kath. pap volt — Galilei tételeire egyházi Ítéletet kért és noha ez rá nézve kedvezőtlen volt, az egyház hű fiaként, a szentségekkel ellátva és a pápa áldásával halt meg. — Az újabb csillagászat nagymestere, Mädler, így nyilatkozik: «Aki oly mélyen pillantott be Isten műhelyébe, mint mi, annak alázattal térdet kell hajtania a szentséges Isten működése előtt».

A matematika és a természettudomány elsőrendű csillagai szintén hívők voltak: Euler külön művet írt az isteni kinyilatkozatás védelmére. — Pascal számtalansor járult a szentségekhez és a megtérés útján az önsanyargatás és tiszta élet ormáig haladt. — Volta naponként misét hallgatóit és elimádkozta a rózsafüzért. — Ampere, mikor neki betegágyán Krisztus követéséből akarták fölolvasni, azt felelte, hogy könyv nélkül tudja az egészet. — Davy az anyag minden törvényében Isten gondolatát bámulta. — Pasteur, a nagy vegyész, arra a kérdésre, hogyan lehet nagy tudós létere olyan vallássos, így felelt: «Ép azért, mert sokat gondoltam és tanultam, van olyan nagy hitem, mint egy breton parasztnak. És ha még többet tanultam volna, olyan erős hitem lenne, mint egy breton anyókának». — Hyrtl, az utolérhetetlen boncolótanár, Mödlingben templomot építetett és lelki üdvére misealapítványt tett. — Richter Aladár dr. egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, fiatal korában az angolországi Cambridgeben tanult, ahol megismerkedett Darwin fiával. Utóbbi igen keserűen panaszkodott amiatt, hogy atj'ját istentagadónak hirdetik. Elmondotta, hogy atya nemcsak istenhívő, de vallásos ember volt, ki naponta imádkozott. (oA Szív», 1921. jul. 2) — Einstein Albert (sz. 1879.), a relativitás elméletének alkotója mondotta: «Minden mélyen gondolkodó természetbúvárnak meg kellene barátkoznia a hívő, vallásos érzülettel, mert lehetetlennek kell tartania, hogy azokat a végtelen finom

összefüggéseket, melyekre ráakadt s melyeket szemlél, ö (s nem a Teremtő) gondolja el elsőízben». (Einsteinre vonatk. id. «M. Kultúra, 1923. 477.)

Vagy vegyük a művészeket! Shakespearet a decalogus (tízparancsolat) szemléltetőjének mondják. — Dante oly nagy katholikus volt, hogy halálának 600 éves jubileuma alkalmával a pápa külön körlevelet adott ki melyben azt mondja főművéről, hogy «abban mintegy a katholikus vallás egész kincstárát fellelhetjük». — Arany és Tompa vallásos protestánsok voltak. — Az ág. ev. Petőfiről a legújabb adatokból tudjuk, hogy minden vasárnap eljárt a templomba («Magyarság» 1922 jun. 1. 18. old.). — Madách Imre maga festette a sztregovai (Nógrád vm.) kath. templom oltárképét. — Rafael, Michelangelo, Leonardo da Vinci, Tizian, Murillo, Dürer legszebb alkotásaiat, — Beethoven és Haydn legszebb műveiket Isten dicsőségére készítették. Utóbbi maga beszélte el, hogyha zeneszerzői munkája közben megakadt, elővette rózsafüzérét és imádkozta. Az így írt részletek a legjobban szoktak sikerülni. — Liszt Ferenc legfőbb vágya volt, hogy valamikor vértanúhalált haljon. A földi halandók közül legjobban szerette Sayn-Wittgenstein Karolin hercegnőt, kit Géniuszának is nevezett. E két lélek hőn óhajtotta az egybekelést, de mivel ez a kath. egyházi törvények miatt lehetetlen volt, mindenki től, mint az Egyháznak hű gyermeké, meghajolt a törvény előtt és megnyugodva Isten akaratában, lemondott legszebb álma megvalósulásáról.

Napoleon utolsó napjaiban naponként mondattott szobájában szentmisét és halála előtt áhítattal vette föl a szentségeket. — Tilly, a hires nagy hadvezér, midőn értesítették hadvezéri kinevezéséről, első dolga volt a szent Szűz altöttingi búcsújáróhelyére zaránkozni. Itt négy napot magányosan imában töltött és drágakövekkel ékes feszületet ajándékozott a szent Szűz oltárára. — Ismeretes a világháború két legnagyobb vezérének, Hindenburghnak és Fochnak mély vallásossága. Előbbi a háború napjain is naponta olvasott a Szentírásból. Utóbbi pedig a georgetowni egyetemen (Amerika), melyen tiszteletbeli doktorrá avatták, köszönőbeszedében kijelentette, hogy minden sikerét két vezérlő elvénék köszönheti, melyet a metzi jezsuiták ültettek szívébe. E két elv: Isten és haza.

Kolumbus amerikai fölfedező útja előtt, 1492 aug. 3-án a pálosi szent György-templomban megáldozott, hajójának árbocára pedig keresztet festetett. — Stanley maga fordította le a Szentírást a pogányok részére.

Hazánk nagyjai: Szent István, Szent László, Hunyadi, Zrínyi, II. Rákóczi, Széchenyi («a legnagyobb magyar»), gróf Apponyi Albert, a vallásosságnak ragyogó mintaképei.

«Ha hívő vagy, nem vagy rossz társaságban!»

Csak a harmad- és tizedrangú tudósoknál gyakori az istentelenség, mert nincs meg bennök a nagy tudósok éles elméje, széles látóköre s fegyelmezett gondolkodása.

36. Hogyan keletkezett a világ?

Isten teremtette a világot, vagyis semmiből hozta létre.

A világ keletkezésének minden más magyarázata sokkal több és erősebb hitet követel és tételez föl. Szinte mulatságos az idevágó magyarázati erőlködéseknek rengeteg sokfélesége és egymással való ellentéte, «farsangi fölvonulása, mely az emberiségnek a világot megmagyarázni akarja».

Maga a monizmus (egyelvűség), mely azt állítja, hogy a minden ség nem két világból áll (szellemi és anyagi világból: dualizmus), hanem csak egy elvből, nem kevesebb, mint 15 egymással homlokegyenest ellenkező irányzatra oszlik. (L. Tower: A monizmus.)

(A fonák világmagyarázatok csodabogárainak némi jellemzésére példakép idézem a monista Petzold «hitvallását»: «A világ sem belül, sem kívül nem létezik, az nem megjelenés, nem doleg, nem elképzelés, nem tárgy, nem tudatos, nem tudatnélküli, nem fizikai, nem lelki, nem az Énem, sem nem a Nem-énem». Íme így fest a világmindenségnak egyik «precíz» magyarázata a tárgyilagos megbizonyosodás teljes tagadásának írásztalon kigondolt «szilárd» alapján.)

Eszünkbejut Schopenhauer mondása: «Mánap-ság emberek, kik a békacombon és a villamos elemen kívül semmit sem ismernek, elég vakmerők ahhoz, hogy a világot és az embert magyarázzák».

37. Tudunk-e valami közelebbet a világ meghatalmazásáról?

Csupán annyit, amennyit Mózes ír róla első könyvében.

«A teremtés maga nagy leereszkedése a Végtelennek. Lejön műveinek létráján hozzáink, hogy megihessen s akinek finom érzéke van, érzi, hogy Isten jár közöttünk.» (Prohászka.)

38. Szószerint kell-e vennünk Mózes teremtéstörténetét?

A hittudósok különfélekép magyarázzák. Legelterjedtebb az a nézet, hogy Isten Ádámnak vagy Mózesnek álmilátásban mutatta meg a világ fejlődését hat jelenetben.

Isten úgy tehetett Mózessel, mint ahogyan például a tanár szokta a lepkének a petéből való kifejlődését négy, vagy a békáét hat képpen (vagyis fejlődési fokozatban) bemutatni.

Ahogyan a tanár a fejlődést szemlélteti, nem annak időtartamát, mert a lepke kifejlődése több héting, némely fajnál évekig eltart, úgy Isten is csak a világfejlődés sorrendjét mutatta meg Mózesnek hat álomban vagy látomásban.

Az, hogy Mózes a negyedik napra tette a Nap meghatalmazását, maga is azt bizonyítja, hogy nem 24 órás napokat értett. Az eredeti szövegben levő «jom» szó különben is nemcsak napot, de időszakot is jelent.

A föld kialakulására tehát tetszés szerint vehetünk föl akár hosszabb, akár rövidebb időszakokat.

39. Mózesnek a teremtéstörténet elbeszélésével természettudományos célja volt-e?

Nem, tisztán vallási célja volt.

Cuvier ezt írta: «Mózes tana a világ keletkezéséről pontos, ez napról-napra szembe szökőbb». — Ampère így lelkesedett: «Mózesnek tökéletes természettudományos ismerete volt». — Helmholtz csodálatát fejezte ki, hogy Mózes szerint — mintha csak modern fizikus lenne — a világosság a nap előtt volt. — Quenstedt szerint: Mózes az összes idők legnagyobb földtantudosa volt. De Mózes nem szorul a természettudósok dicséretére. Ő nem a múlt természettudományos elméletek hirdetője volt, hanem próféta és vallástanító.

40. Minő vallási célja volt Mózesnek a teremtéstörténet elbeszélésével?

A vallás alapigazságaira akart tanítani.

A teremtéstörténet mindenekelőtt tanítja a teremtés titkát, melyre a magára hagyatott ész sohasem jutott volna rá. Tanítja, hogy a világ nem örök, hanem időben lett. minden, ami csak van égen és földön, Istennek a teremtése. Az ember is testestül-lelkestül Istennek a teremtménye, kötelessége tehát neki szolgálni. Egy az Isten s az gondolkodik, akar és parancsol, tehát személyes, öntudatos lény. Isten bőségesen gondoskodik teremt-

menyeiről, tehát van isteni gondviselés. Istant megilleti a parancsolás joga («és parancsolá neki, mondván: a paradicsom minden fájáról egyél, de...»). Isten büntetője a rossznak. Az ember lényegesen elüt az állatoktól, teste földből van, lelkét azonban közvetlenül Istantól nyerte. Végül meg akarta okolni a hetedik nap megütésének kötelezettségét.

41. Mi az a fejlődési elmélet?

Néhány tudósnak az a véleménye, hogy valamikor csak egy vagy kevés növény - és állatfaj volt. Ezekből fejlődtek a mostaniak.

A fejlődési elméletnek persze sokféle fel-fogása és iránya van!

42. A fejlődési elmélet ellenkezik-e az igaz hittel?

A fejlődési elmélet nem ellenkezik az igaz hittel.

A fejlődési elmélet elfogadása esetén természetesen hinnünk kell, hogy azt a néhány vagy egyetlen óslényt Isten teremtette és hogy minden úgy fejlődött, amint azt Isten előre megállapította. (Wasman: Der Kampf um das Entwicklungsproblem. Stimmen aus M.-Laach, 1877.)

«Van-e csodálatosabb és nagyobb hit, mint ha föltesszük, hogy *minden* a természetes fejlődésből eredt. Ez az elégséges ok elvének érthetetlen feladása. Mert hát akkor honnan és miből eredt maga a fejlődés, mely oly

csodálatos világot tudott létrehozni? Valóban, ha nem akarunk megszűnni gondolkodni ép ott, hol a legmegdöbbentőbb jelenség kénytelen szeríti minket a legmegdöbbentőbb ok fürkészésére, akkor nem marad számunkra más hátra, mint elismernünk, hogy ezt a világot máskép nem tudjuk megmagyarázni, mint egy — minket végtelenül felülmúló — terepműszellem elfogadásával. (Foerster.)

43. Kiktől származik minden ember? Ádámtól és Évától.

Ez a tény szorosan összefügg a *bűnbeséssel*, mely az egész emberi nemet megrontotta és a *megváltással*, mert Krisztus az egész bűnös emberi nem Megváltója.

Az emberi nem egységet a tudomány is hirdeti és pedig *a)* az összehasonlító nyelvtudomány, *b)* a köyülettan (az amerikai és ausztráliai ősember csontváza teljesen egyezik az európai ősember csontvázával, holott az amerikai és ausztráliai ősember idejének állatvilága nagyon is elüt Európa akkori állatvilágától), *e)* A művelődéstörténet (az ősember első fegyvere és szerszáma a tüzkő mely az egész földkerekségen annyira egyező mintha csak egy kéz készítette volna valamennyit).

Összüleinkek számos gyermekük volt (Gen. 4, 15. és 5, 4.) Ezek egymás között háza soddak, amit akkor a kényszerhelyzet miau Isten megengedett. (Gen. 4, 17. s köv.)

44. Mióta vannak emberek?

E kérdésre sem a vallás, sem a tudomány nem ad határozott feleletet.

A Szentírás, bár nem célja kortant (chronologiát) nyújtani, 4—6000 évet számít Krisztus születéséig. A Szentírás számadatait azonban nem kell föltétlenül irányadónak tartanunk, mert a zsidók betűkkel jelezték a számokat és így könnyen csúszhattak be hibák a másolatokba. Ezt mutatja a Szentírás kéziratos másolataiban a számadatok eltérése.

A tudomány képviselőinek nézetei lényegesen eltérnek egymástól és annyira ellentmondanak egymásnak, hogy megállapodott nézetről, legalább ezidőszerint még nem lehet szó. Vannak, akik az emberi nem korát kb. 7 ezer évre (Schneider) és akik 100 ezer évre (Obermaier abbé), sőt ennél is többre teszik.

45. Hogyan teremtette Isten az első embert?

Testét földből alkotta és abba lelket teremtett.

Éva teremtésének leírását több hittudós látomásnak minősíti és példabeszédnek tekinti (Schütz: Dogm. I. 321.), mely alkalmas volt annak idején pap és szertartás hiányában jelképezni a házassági szövetség bensőségét és a férj s feleség összetartozását, mintha egy test volnának.

A hittudósok legnagyobb része azonban ragaszkodik a betűszerinti magyarázathoz. így döntött az ú. n. szentírási bizottság is. (1909. jún. 30.)

46. Hitellenes-e az az elméleti föltekés, hogy testünk állati testből fejlődött?

Mint lehetőség nem hitellenes, ha feltezzük, hogy a kifejlődött testbe Isten külön teremtette a lelket.

Ne képzelje senki, hogy Isten az első ember testét fazekas módjára kezével gyúrta földből és utána lélekzéssel lehelte bele a lelket. A Szentírás idevágó elbeszélésének szószerinti értelmezése ellenkeznék Isten szellemi természetével.

Emberi méltóságunkat az Istantól közvetlenül teremtett lélek adja. E méltóságot nem érinti az a kérdés, hogy Isten az öseember testét egyenesen földből alkotta-e, vagy az hosszabb fejlődési fokozatokon ment-e át. (Wasemann S. J.: Der Kampf um das Entwicklungsproblem. Stimmen aus M.-Laach. 1877.)

De noha ez elmélet mint lehetőség és természettudományi kérdés nem is hitellenes, az Egyház hagyományos fölfogása mindig az volt, hogy Isten az emberi testet is közvetlenül hozta létre. Az ú. n. szentírási bizottság is ily értelemben döntött. (1909. jún. 30.)

41. Tudott-e a tudomány eddig meggyőző bizonyítékokat felhözni arra, hogy az emberi test az állatéból fejlődött?

Meggyőző bizonyítékokat nem tudott felhözni.

Láttuk (1. 46. k.), hogy a hittel nem ellen-

keznék az az elméleti föltekercs, hogy az emberi test az állatéból fejlődött. Ezt a föltekercset azonban a komoly tudomány nem tudja támogatni.

A legnagyobb nehézség az, hogy ha az állati testből emberi test fejlődhettek, akkor az ősrétegekben, sőt most is számtalan állatemberre, vagyis átmeneti testekre kellene bukkannunk. De ilyeneket eddig még senki sem talált. Igaz, találtak néhány csontot, melyre rá lehetne fogni, hogy átmeneti alakok csontja, ha *a)* számtalan ilyen lelet volna és *b)* ha ezeket kétségen kívül átmeneti alakoknak lehetne minősíteni. Ámde az eddig talált ú. n. átmeneti alakokra nézve a tudósok véleménye lényegesen eltérő; egyesek állati, mások átmeneti, ismét mások emberi, a legtöbben pedig egyszerűen szörnyszülött-test maradványainak tartják azokat. Igaza van tehát Wasmannak, midőn így nyilatkozik: «A tudomány mai állása az emberi testnek az állatéból való fejlődése mellett az egymással ellentmondó hipotézisek sokaságán kívül semmi sem szól.» («Wie man die Entwicklungstheorie missbraucht.» 1913.)

Legújabban a tudományos körökben minden jobban tért hódít az ú. n. *Mendelizmus* (Mendel, volt brünni Ágoston r. apátról elnevezve). Ez rendkívül érdekes és értékes kísérletek alapián bizonyítja a fajok állandóságát, vagyis azt, hogy az egyes fajokon belül történhetnek fajtaképződések, de a határai át nem léphetők. Eszerint tehát az ember őse faj szerint csak ember lehetett.

Az embernek csak önmagába kell tekin-

tenie és márás átlátja, hogy az ő világa és a természet világa két különböző világ. Törüld el a növényeket, pl. a bükkfát, veszít-e vele a világrend? Törüld el a majmokat, hiányukat fogja-e érezni a világ? De törüld el az embert és egy egész világ omlik utána össze. Vallás, tudomány, művészet, jog, ipar, kereskedelem, nevelés, erkölcsi életre való törekvés és a végtelenség felé való vágy, mind az ember szellemének kivirágzása. A természetben nincs hit, nincs jóság, nincs erkölcs, nincs tudomány, nincs művészet. Ha tehát az ember csak a természeti erők kitevője volna, akkor csupán természeti értékeket hordozna magában. Csak oly javai volnának, amelyek a természetben is megvannak. De az ember több, mint. a természet. Az ember természeténél fogva hívő, erkölcsös, Isten felé tájékozódó lény. Mi ennek az oka? Nyilván az, hogy az ember nem a természet alkotása, nem a majom kifejlődése.» (Trikál.)

48. Hányfélé szellemi lény van?

Négyfélé: Isten, angyal, gonosz szellem (ördög) és az emberi lélek.

A szellemi lényeknek van értelmük és szabadakaratuk. Létük az anyagtól független, tehát vagy egyáltalán nincs testük (Isten, angyal, ördög), vagy a testtől elválva is tudnak élni (a mi lelkünk).

Isten örök, a többi szellemi lény csak halhatatlan, azaz kezdetük volt, de nem lesz végük.

49. Mik az angyalok?

Testnélküli, az embernél sokkal tökéletesebb szellemi lények.

Az angyalok értelme, akarata, dicsősége és hatalma messze túlszárnyalja a mienket.

Amint a növényt tökéletességen fölülmúlja az állat, emezt pedig az ember, úgy szárnyalja túl az angyal az embert.

Az angyalok szokásos ábrázolása (gyengéd gyermekesítel) ne zavarjon meg bennünket. A gyarló ember a szédületes nagyságú csillagokat is apró pityékkel szokta ábrázolni. Szelemet pedig egyáltalán nem lehet lerajzolni, csak jelképezni, miként nem lehet még a meleget, hideget, jóságot sem rajzolni, hanem csupán jelképezni.

50. Honnan tudjuk, hogy vannak angyalok?

A Szentírásból, főkép az Úr Jézus szavaiból.

Nappal nem látjuk a csillagokat. Ha éjjel sem látnók ragyogásukat, el sem hinnők, hogy fölöttünk annyi fénylező teremtmény van; hozzá még a tudomány azt tanítja, hogy azok mérhetetlen nagyságú világok.

A szellemi világban az angyalok a csillagok. Őket sem látjuk, isteni kinyilatkoztatás nélkül talán nem is sejtenők, hogy vannak, de létezésüket és szédületes lelki nagyságukat Isten szava, a Szentírás bizonyítja.

51. Mivelégre teremtette Isten az angyalokat?

Az ő dicsőségére és szolgálatára.

A látható csillagok az égen és a láthatatlan angyalok a mennyben egyaránt hirdetik Isten dicsőségét. A csillagok óriási nagyságából és az angyalok szédítően nagy hatalmából következtethetsz Alkotójuk végtelenségére és mindenhatóságára!

52. Miként jelenhettek meg az angyalok látható alakban?

Látszólagos testet öltöttek magukra.

Az ember is tud látszólagos testet előidézni (mozgószínház, kinoplasztikon, álomkép, hipnotikus szuggesztió) és emberi hangot utánozni (fonográf, gramofon), annál inkább tudnak az angyalok.

53. Adott-e Isten az angyaloknak alkalmat érdemszerzésre?

Igen.

Isten, ki senkit sem koronáz meg, ha előbb nem küzdött (2. Tim. 2, 5.), az angyaloknak is adott alkalmat az érdemszerzésre. (V. ö. a 2. kérdés jegyzetével!)

54. Voltak-e angyalok, kik az érdemszerzés alkalmát nem használták fel javukra?

Igen, többen vétkeztek. Ezeket Isten a tökéletes boldogság élvezetéből kizárta.

A vétkes angyalokat ördögöknek vagy gonosz szellemeknek is nevezzük.

Hogy miben állott az érdemszerzésre szolgáló alkalom, nem tudjuk. Csak bizonyos, hogy sokan vétkeztek. A Szentírásból lehet következtetni, hogy bűnük a kevélyseg volt.

Az ördögök létezését a Szentírásból, főkép Krisztus szavaiból tudjuk. Aki tehát nem hisz a gonosz szellemekben, az magának Krisztusnak nem hisz.

A hitbeli tudatlanság, főkép a fiatalabb korban, gyakran összetéveszti a testnélküli, hatalmas szellemű ördögöket a gyermekijesztsére használt krampuszokkal. (Azért ilyesmit katholikus ember nem is basznál gyermeket ijesztésére.)

Épen azok, akik a valósággal létező gonosz szellemekben nem akarnak hinni, szoktak legjobban rettegni a nem létező hatalmaktól. (13-as szám, péntek stb.)

55. Milyen a viszony az angyalok és az emberek között?

Az angyalok szeretnek minket, javunkat kívánják és azt elő is mozdíthatják.

A természet rendje, hogy az alsóbbrendű lényeket a felsőbbek kormányozzák, vezessék és gondozzák. (Az állatokat az emberek, gyermeket a szülők, az alattvalókat az elöljárók, a szellemi ügyefogyottakat a képzettebbek.) Ide vág az angyaloknak szerepe az emberiség történetében és az őrzőangyaloké az egyesek életében.

A Szentírás számtalanszor megismétli a zsoltáros gondolatát: «Angyalainak parancsolt felöled, hogy minden utadban megőrizzenek téged». (Zs. 90, 11.)

56. Milyen a viszony köztünk és az ördögök között?

Az ördögök irigykednek ránk és ezért romlásunkra törnek.

Némely ember is irigyli a jobb módúakat, sőt még a jobb sorsban részesült állatokat is. Az ördög is annál jobban irigyli tőlünk az örök boldogságot, mert nálánál sokkal alsóbbrendű lények vagyunk.

57. Mi a lelkünk?

Testünket éltető szellem.

Az állatnak párája van (állati lélek), ez élteti a testét; de az állati lélek nem szellem, vagyis nem élhet a testtől függetlenül, hanem ezzel együtt elpusztul. Nincs is értelme, hogy fennmaradjon, mert működése csak a testi vágyak kielégítésére irányul és így a test pusztulásával nem volna létcélja.

Az embert rendes zongorához hasonlíthatnók, az állatot pedig automata-zongorához. A zongoraautomatát rugós szerkezet hajtja, mely (pl. tűzesetnél) az automatával együtt elpusztul, — ilyen az állati test és pára viszonya. A mi testünk és lelkünk összefüggése olyan, mint a zongoráé és a zongoraművészé,— a művész nem pusztul együtt a zongorával, a művész a zongorától függetlenül is tud élni.

58. Láthatjuk-e lelkünket?

Nem, csak jelenségeiből ismerhetjük meg.

a) Az én-em állandóan ugyanaz marad, holott a testem növekszik, parányaiban folytonosan változik, megcsönkulhat stb. Valami állandónak is kell tehát bennem lenni, ami egész életemen át ugyanaz marad. Ez a lélek.

b) Lelkünkre ismerünk a lelkiismeret révén is. Testünkben percről-percre változunk, de lelkiismeretben felelőseknek érezzük magunkat évtizedek előtt elkövetett tetteinkért. «Testünk volt és lesz, lelkiismeretünk van. Lelkiismeretünk megvesztegethetetlen bíránk, ítéletével nem ér fel az egész világ ítélete. Ellene nincs felebbezés. A szenvédelyek viharában némának tetszik, de a vihar lecsendesültével újra megjelenik eredeti fönsegében és törhetetlen erejében.» (Magdics). Ez a titkos nagy hatalom tanúskodik róla, hogy van bennünk valami, ami nem anyag vagy gép, hanem erkölcsi és értelmi többlet: a lélek.

c) Olyan fogalmakat is alkothatok, melyekhez testem nem férhet, melyek érzékeimet meghaladják, pl. Isten, végtelen, erény, szépség, képletek, s. i. t. Ezek csak a lélekre vezethetők vissza.

d) A testi munkát a fizikai törvények szerint végezzük. Minél többet dolgozik testünk, annál több táplálékra van szükségünk. A kísérletek azonban kétségtelenül bizonyítják, hogy a szellemi munka egészen más természetű, mint a fizikai munka. Pl. Atwater a

következő kísérletet végezte: Valaki három napig teljes nyugalomban volt és utána három napon át naponként nyolc órán át megerőltető szellemi munkával foglalkozott. Ez meg sok hasonló kísérlet igazolta, hogy bármely megfeszítő szellemi munkát végzünk is, ez nem jár számbavehelően nagyobb anyagcserével, illetve több energiaváltozással. (Ergebn. der Psychologie. III. Jg. I. Abt. 609. old.; Atwater: Neue Versuche über Stoff- u. Kraftwechsel; Marosi A.: Bevezetés a biológiába, 1922. 116—7. old.; Magdics: Van lelkünk. Kath. Szemle, 1925. 525-6.)

Tény az is, hogy a világot mozgató szellemírások sokszor gyenge, törékeny testben fejtették ki hatalmas tevékenységüket.

e) Szervezetünkre pontosan érvényes az energia megmaradása. Ellenben a szellemi munka nem esik az energia megmaradásának törvénye alá és (az energiafogyasztáson kívül) hiányzik az az egyenértékűség, mely egyebütt energiaátalakulásoknál mathematikai pontosággal kimutatható. A főhadvezér hadseregeket mozgat, irányít és országok sorsának gyeplőit tartja. A lángész milliókat foglalkoztatό terveket, nemzeteket láogra lobbantó költeményeket, mindenkit gyönyörködtető művészeti alkotásokat teremt, melyek megszámlálhatatlanokkal és időtlen-időkig közlik az egyszer megszületett gondolatot vagy érzelmet anélkül, hogy eredeti értékéből bármit is veszítene. (Marosi i. m. és i. h.)

f) Olvasáskor testem csak betűket lát (24—36 betű változatosságát), nem értelmet. A lélek az, mely az egyik betűcsoport látásán meg-

örül, a másikon följajdul, az egyiken nevet, a másikon sírásra fakad.

Homerost az egyik görög nyelven hallja vagy görög betűkkel olvassa, a másik német nyelven, illetve gót betűkkel olvassa, a harmadik magyar nyelven, latin betűkkel. Mind a három egyénnek a teste mást és mást hal-lott, mást és mást látott, ennek ellenére ugyanazt a tartalmat élvezte a lelkük.

g) Az élő testnek velejárója az életfönn-tartási ösztön. Ez ösztönnel ellenkezik a böjt és az öngyilkosság. Maga a test tehát nem volna képes böjtölni, magát megölni. Az önmegtagadás, a böjtölés a lélekre vall, mert a testet és annak ösztönét lenyügöző, erősebb hatalmat tételez fel az emberben.

59. Kihez hasonlít lelkünk?

Istenhez.

«Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra.» (1 Móz. 1, 26). Részben s bizonos tekintetben még testünkben is találunk Istenhez való hasonlatosságot (egyenes testtartás, tekintet, beszélőképesség, nyelv, egész megjelenésünk stb.).

60. Miben hasonlít lelkünk Istenhez?

Abban, hogy lelkünk is szellem, vagyis van a) értelme és szabad akarata, b) hal-hatatlan.

Az emberi léleknek működése nem merül ki a testi vágyak kielégítésében. Szellemi ismeretekre, érzékfeletti öröömökre s boldog-

ságra is törekszik; van tehát a testtől független létcélja és ennek megfelelően léte is. «Lelkünk Isten vetülete. Lelkünkön tükrözik Isten örök volta az örök élet vágyában, mérhetetlensége a gondolat határtalanságában, hatalma az akarat függetlenségében, szeretete az indulatban, szentsége a lelkismeret szózatában, öröme a tiszta szív érzeteiben, tökéletessége a nemes, áldozatos lelkületben, békéje a lélek nyugalmában.» (Prohászka.)

61. Milyen a viszony lelkünk és testünk között?

Szoros egységet alkotnak.

A két rész oly szorosan egyesül egymással, hogy új lény jön létre. A hidrogén és két rész oxigén egyesüléséből van a viz, mely különbözik alkotó elemeitől. Az ember hasonlóképen nem test és nem szellem (lélek), hanem új lény: ember. De a test közvetítő lelkünk és a világ között.

Az embert a városi távíró- vagy távbeszélőrendszerhez hasonlíthatjuk. Lelkünk a központban ülő hivatalnok, agyunk a központ, idegrendszerünk a „dróthálózat, érzékeink az egyes állomások. Érzékeink a vett híreket leadják a központba, ahol azokat lelkünk fölveszi; lelkünk viszont kiadja parancsait a külső állomásoknak, érzékeinknek, izmainknak stb.

62. Milyen a viszony lelkünk és agyunk között?

Agyunk a lelkünk eszköze.

«Az agy a szellemi életnek eszköze, nem pedig forrása.» (Mayer Róbert, az energia megmaradása elvének világhírű orvostudósá.)

Lelkünk gondolkodik és akar, de agyunk révén, miként a művész is csak hangszeren tud játszani; de azért nem a hangszer játszik, hanem a művész. Ép így bennünk sem az agy gondolkodik és akar, hanem a lelkünk.

Minél finomabb a hangszer, annál különben tud rajta játszani a művész. Agyunk fejlődési foka (pl. csecsemőnél, aggnál), szervezeti minősége és egésszségi állapota szintén befolyásolja szellemi életünket.

Rossz hangszeren egy Liszt vagy Reményi is csak fulsértően tud játszani. Agyunk vagy idegzetünk betegsége esetén szellemi életünk is visszásságot mutat (őrület!). Az őrület nem a lélek betegsége, hanem az agyé, illetve az egész idegzeté.

63. Van-e az állatnak esze?

Nincs, csak ösztöne van.

Az állatnak van érzéki megismerése, emlékezete, megkülönböztető és alkalmazkodó képessége, de nincs esze, csak ösztöne.

Az ösztön az érzéki lények (ember és állat) ama képessége, mely őket célszerű, de cél-tudatlan működésekre indítja.

Az ész és ösztön közötti főbb különbségek a következők:

a) Eszünk minden téren képes működni, az ösztön korlátolt. Az ember pl. minden-

fajta házat tud építeni, mindenféle anyagból, sokféle stílusban; a fecske csak egyfélé fészket tud rakni, a méh csak hatszögű sejtet képes építeni.

b) Az értelmi ismeretek úgy az egyedben, mint az emberi nemnél tökéletesbülhetnek. Ma autón utazunk, repülőgéppel harcolunk, rádió útján érintkezünk. Az ösztönszerű képesség *a nemben* nem tökéletesbül. A méh ma is épügy építi sejtjeit, mint Vergilius idején. Ezért az állatnak «történelme» nem lesz soha.

e) Eszünket tanulás, tapasztalás, gyakorlás révén fejleszthetjük (iskolák, tanfolyamok, vizsgák). Az ösztönszerű képesség ellenben már többé-kevésbé kifejletlen, velünk szülellett. Az állatok, mondja» Seneca (Ep. 122.), kész tudással jönnek a világra. A szüleiket nem is ismerő rovarok építő bámulatos bonctani, mennyiségétani, földrajzi, fizikai és fiziológiai célszerűséggel cselekesznek, mint szüleik.

d) Az ész előre átgondolja cselekvését, az ösztön gépiesen végzi azt. A méh akkor is rendületlenül rakja a mézet a sejtbe, ha ennek a fenekét eltávolítjuk. A dongó, ha a szabadba akar jutni, annyiszor nekirepül az ablaknak, míg végre belepusztul. A tyúk épügy megüli a billiórdgolyót, mint a tojást.

e) Az ösztön csak a célszerűség elvét követi, az ész ezenfelül még tekintetbe veszi az erkölcsi elveket is, gyakran épen az ösztön ellenére. Az állat nem tud ösztönével ellentétesen viselkedni, pl. böjtölni, nemi vagyain erőt venni, öngyilkosságot elkövetni.

Az állatszelídítők és állatidomítók csodás mutatványai nem az állat eszét bizonyítják, hanem az emberét, aki az állat ösztöneit is épügy fel tudja használni, mint a természet erőit (villamosság, mágnesség, gőz stb.).

64. Minő leksi és testi kiváltságokat adott Isten összüleinknek?

A megszentelő kegyelmet és már e földön a boldog életet.

A művész remekbe dolgozik. Isten is tökéletes embert teremtett, szent lélekkel, rendkívüli (intuíciós) értelemmel és bűnös kívánságuktól ment akarattal, úgyhogy már e földön is állandóan boldog lett volna. Az ember azonfelül Isten terve szerint a halál közbejötte nélkül, testestül-lelkestül részese lehetett volna az örök, tökéletes boldogságnak. A lehetőségből a valóságba azonban magának az embernek kellett megtennie a nagy lépést érdemszerzésével.

65. Megmaradtak-e összüleink e rendkívüli boldogságban?

Nem, mert az (érdemszerzésre szolgáló) isteni parancsot megszegtek.

Isten, mint végtelenül igazságos, senkit sem büntet bűntelenül, senkit sem jutalmaz érdemetlenül. Ezért parancsával összüleinknek is alkalmat akart adni érdemszerzésre.

Isten sem összüleinket nem akarta, sem minket (ha már eszünket használni tudjuk) nem akar boldoggá tenni megpróbáltatás,

küzdelem nélkül. Ez nem volna méltó sem Istenhez, sem hozzáink. Isten nem akarja reánk erőltetni a boldogságot, nehogy miatta koldus módjára szégyenkezzünk. A boldogság érzését épen az a tudat teszi teljessé, hogy benne a mi érdemünknek is része van.

66. Miben állott az érdemszerzésre szolgáló parancs?

Hogy egy bizonyos fa gyümölcséből ne egyenek.

E parancsban a hangsúly nem a gyümölcsön és nem a gyümölcstől való tartózkodáson van, hanem azon, hogy Isten a maga nagy jóságában igen könnyű parancsot akart adni összüleinknek. Az említettnél könnyebb parancsot és érdemszerzési alkalmat képzelní is alig lehet.

67. Minél büntette meg Isten összüleinket engedetlenségükért?

Elvesztették a megszentelő kegyelmet, értelmük elhomályosult, akaratuk meggyöngült és meg kellett halniok.

Meg kellett halniok, vagyis csak a testi halál közbejöttével nyerhették el a tökéletes boldogságot.

68. Ősszüleink csak a maguk részéről vesztették el rendkívüli boldogságukat?

Nem, hanem az egész emberiség számára.

Ha a fa megsérül gyökerében, megsínylik azt az összes hajlások. A fiú osztozik atyja nemességében, vagyonában, dicsőségében és gyalázatában, egy nemzet a királya dicsőségében vagy szégyenében, az emberi nem pedig fejének, Ádámnak a bünében (amint később lelki fejének, Krisztusnak érdemeiben).

Az összüleinktől mindenire átszálló bűnnek (ép úgy, mint a megváltásnak) alapja az emberi természet közösségen alapuló titokszervű együttérzés és összetartás (szolidaritás), metyet ma is naponkint tapasztalunk, pl. mikor osztozunk a magyar sportférfiak külföldi győzelmében vagy vereségük szégyénében.

69. Hogyan hívjuk azt a bűnt, mely összüleinktől minden emberre átszáll?

Ősbűn vagy eredeti bűn.

«Eredeti» vagy «áteredő» bűnnek azért hívjuk, mert eredetünkkel együtt Ádámtól örököltek. «Egy ember által jött be e világra a bűn és a bűn által a halál és úgy minden emberekre elhatott a halál, kiben mindenjában vétkeztek.» (Róm. 5, 12.)

70. Kire nem szállott át az eredeti bűn?

A Boldogságos Szűz Máriára.

Az Úr angyala is e szavakkal üdvözölte: «Üdvözlégy, (te) malasztal teljese (Luk. 1,28.) vagyis ez a te neved, mely kifejezi egész mi-voltodat, azt, hogy mindig a kegyelem állapotában voltál. Amennyi kegyelemre szorulsz, azt *mind* megkaptad és megkapod. Már pe-

dig, ha a Boldogságos Szűz sohasem volt kegyelemállapot nélkül, nem is lehetett soha sem alávetve az ösbünnek. Ha a Boldogságos Szűz az ösbűnben született volna, akkor épen a legfontosabb kegyelemre szorult volna és így az angyal nem mondhatta volna, hogy malasztal »teljes».

71. Hogyan nevezzük a Boldogságos Szűz Maria ama kiváltságát, hogy az eredeti bűntől ment volt?

Szeplőtelen fogantatásnak.

Sokan fecsegnek a szeplőtelen fogantatásról, a nélkül, hogy sejtelmük volna, mit kell rajta érteni.

A szeplőtelen fogantatással vele járt az is (ami az előbbiből már következik), hogy ment volt a rosszra való hajlamtól, a «bűntaplótól». A Boldogságos Szűz különben a személyi bűnöktől is ment volt. Szűz Mária szeplőtelen fogantatását december 8-án ünnepeljük.

A Boldogságos Szüzet teljesen kiváltságos és megkülönböztetett tisztelet illeti meg (hyperdulia = egészen különös tisztelet). Ez a tisztelet természetesen az imádáson végig telenül alul áll, mert Mária is teremtmény lévén, őt imádni nem szabad. Viszont Szűz Mária úgy méltóságával s szentségével, mint hathatós közbenjárásával s irántunk való szeretetével az összes szenteket, még az angyalokat is messze felülmúlja.

72. Mi lett volna az eredeti bűn legbor-

zasztóbb következménye, ha Isten meg nem könyörül az emberen?

Az eredeti bűn miatt az emberek soha sem juthattak volna a mennyországbba.

Ősszüleink személyesen követték el az ősbűnt. Mi nem személyesen követtük el. Ezért pl. az ősbűnen meghalt csecsemők nem juthatnak a mennyországbba, de viszont érzékelhető vagy szomorúsággal járó büntetés sem érheti őket, hanem lelkük örökké élni fog (természetes továbbélés) különös jutalom és büntetés nélkül.

73. Hogyan könyörült meg Isten az embereken?

Isten Megváltót ígért és küldött, hogy az embereket a bűntől és következményeitől megváltsa.

Az ember ördögi csábítás áldozata lett, ezért az irgalmas Isten Megváltót ígért.

[Egy 13. századból származó drámában («Meditációk Jézus Krisztus életéről.») a bűnbeesés után az Úr előtt megjelenik az Irgalom és az Igazság.

Az Irgalom felkiált: «Ha nem bocsátasz meg, végem van!»

Az Igazság így szól: «Végem van, ha megbocsátasz!

Az Úr kimondja az ítéletet: «Igazat adok minden félnek: Ádám fiai meg fognak halni, de gondoskodom róla, hogy a halál nem lésszen többé csapás.»

A Megváltóban való hit és remény megőrzésére Isten a zsidó népet választotta ki.

Az emberiségnek Megváltó-várására emlékezhet ma is az ú. n. adventi időszak vagy Úrjövet, mely karácsony előtt van és körülbelül négy hétag tart, («Roráte vagy hajnali misék!»)

II. RÉSZ. JÉZUS KRISZTUS.

74. Hány főhittitkunk van?

Három: a Szent háromságnak, a Fiúisten megtestesülésének és az Oltáriszentségnek titka.

Ezeket az igazságokat hittitkoknak nevezzük, mert értelmünket meghaladják és így isteni kinyilatkoztatás nélkül sohasem jöhetünk volna ismeretükre. Főhittitkoknak pedig azért nevezzük, mert e három igazságon alapszik az egész katholikus hit és világnézet.

75. Mit értünk Isten Fia megtestesülésén?

Azt, hogy a Szent háromság második személye emberré lett, hogy minket a bűntől és következményeitől megváltson.

A bűntől megváltani annyit tesz, mint a bűntől megszabadítani. Ez a bűntől való megváltás csak úgy történhetett, ha a megtestesült Fiúisten az emberiség bűneiért mennyei Atyának megfelelő elégtételt nyújtott, vagyis őt kiengesztelte s ezzel egyszersmind az Ádámban elvesztett kegyelmi javakat nekünk visszaszerezte.

76. Mi a neve az emberré lett Fiúistennek?

Jézus Krisztus.

Jézus zsidó szó, annyit jelent, mint Megváltó vagy Üdvözítő. «Fiat szül, kit Jézusnak fogsz nevezni, mert az szabadítja meg népét bűneitől.» (Az angyal szavai Józsefhez. Máté, 1. 21.)

Krisztus görög szó, annyit jelent, mint a zsidó Messiás, vagyis Fölkent. Az ószövetségben t. i. a prófétákat, papokat és királyokat fölkenték. Jézus pedig a mi legfőbb prófétánk, főpapunk és királyunk.

77. Hogyan folyt le a megtestesülés fölséges jelenete?

Az Úr angyala hírül vitte Szűz Máriának hogy Isten öt szemelte ki a Megváltó anyjának.

A Boldogságos Szűz nem értette, hogyan lehetne neki szüzessége ellenére fia, azért azt kérdezte az angyaltól: «Mikép lesz az, holott férfit nem ismerek?»

Az angyal fölvilágosította, hogy ez a Szentléleknek csodás ereje által fog megötörni, «mert Istennél semmi sem lehetetlen».

Erre Szűz Mária alázatosan felelte: «íme az Úrnak szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint!»

Jézusnak tehát mint embernek volt földi

anyja, de nem volt földi atya. Ezt pótolta Isten mindenhatósága, «kinél semmi sem lehetetlen».

Szent József csak nevelőatyja volt Jézusnak és jegyese Szűz Máriának. Hogy pedig Jézus eljegyzett szüztől született, ennek több oka is volt. A jegyesség (melyet a zsidóknál a házassággal egyenlőnek tartottak): *a)* oltalmazót és védelmezőt nyújtott Szűz Máriának és Jézusnak; *b)* biztosította Szűz Mária jó hírét és kímélte szemérmétességét; *e)* Jézus csak földi atya révén volt rávezethető Dávid nemzettségtáblájára, e földi atya gyanánt a törvény előtt a szintén Dávid házából származó szent József szerepelt.

Az Isten Fia megtestesülését Gyümölcsoltó Boldogasszonykor (március 25.) ünnepeljük. Kilenc hónapra rá (december 25.) született Jézus Betlehembern.

78. Jézus Krisztus Isten-e vagy pedig ember?

Isten-ember.

Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember. Isten öröktől fogva, ember pedig a megtestesülés óta.

Jézusnak öröktől fogva Atyja az Isten, ezért valóságos Isten ő is, de mivel volt földi anyja is,, ezért egyúttal valóságos ember is. Csak Isten-ember válthatott meg bennünket teljes megváltással. A Megváltónak embernek kellett lennie, mert hiszen ember bántotta meg Istent, tehát csak ember adhatott elégtételt is. De egyúttal Istennek is kellett lenni, mert csak

ember a végtelen nagy megbántásért nem adhatott volna Istennek méltó elégtételt.

Istennek végtelen szeretete megtalálta a módját az emberiség megváltására. Eszerint Jézus, mint valóságos ember képviselhette az emberi nemet és mint Isten-ember méltóan képviselte.

Jézusban két természet és így két akarat is van, isteni és emberi, de csak egy személy, még pedig isteni személy.

79. Mivel adott Jézus bűneinkért elégtételt az Istennek?

Szenvedésével és halálával.

Jézus legkisebb szenvedésével vagy megálkodásával is megválthatott volna benünket, de Ő — az isteni örökök határozattal megegyezően — saját akaratából szenvedett és meg is halt érettünk, hogy *a)* kimutassa irántunk érzett végtelen szeretetét és a bűn utálatosságát; *b)* hogy példaképünk és vigasz-talónk legyen a szenvedésben, üldözöttében és halálban; végre *c)* hogy életével és halálával megpecsételje azt a nagy elvet, hogy inkább szenvedjünk és meghaljunk, mintsem hogy lelkünk üdvösségeit elveszítsük. («Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja.» Máté 16, 26.)

Jézus halálának napja nagypéntek. Dél-tájban feszítették meg és három óra körül halt meg. Utolsó szava volt: «Atyám, a tt kezeidbe ajánlom lelkemet».

Nagypéntek az egyházi év egyetlen napja.

amelyen nincsen szentmise. A szentmise t. i. a keresztáldozatnak megújítása. Már pedig az Egyház azt óhajtja, hogy e napon teljes figyelmünket magara a keresztáldozatra irányítsuk, mely nagypénteken történt. A szentmisét a miséhez hasonló gyászszerzertartás pótolja, melyet az előbbszenteltek miséjének vagy csonkamisének neveznek. Előbbszenteltek miséjének azért mondjuk, mert az abban használt, felmutatott és a pap áldozásához használt nagy szentostya átváltoztatása már az előtte való napon, a nagycsütörtöki szentmisében történt.

80. Mi történt Jézussal halála után?

Testét sírba tették, lelke pedig a túlvilágba szállott, de harmadnapon isméri egyesült testével és dicsőségesen föltámadt.

Jézus feltámadásáról 1. bővebben a 90. kérdést.

Jézus halála után lelke a túlvilágba, a meghalt jámborokhoz szállott a megváltás örömhírével. (A mennyország ugyanis a bűn miatt még zárva volt.) Az itt tartózkodó jámbor lelkeknek fájt boldogságuk elhalasztása, de ezenkívül mást nem szenvedtek és a mennyország reménye nagy örömmel töltötte el őket. Az ószövetségi szenteknek ezt az állapotát magyar nyelven a pokol tornácának is nevezik.

A Hiszekegy e szavain: «alászállott a pokolokra», a pokol tornácát értjük.

Jézus vasárnap támadt föl halottaiból. Feltámadását húsvétkor ünnepeljük. Húsvét

mindig március 21, vagyis a tavaszi napéj-egyenlőség után az első holdtöltét követő vasárnapon van, ideje tehát évenkint változik. Húsvét az egész egyházi év legnagyobb ünnepe. A föltámadt Jézus jelképe az oltár mellé állított nagyobb, ú. n. húsvéti gyertya. Ezt 40 napon át (míg Jézus föltámadása után e földön járt) az istentisztelet alatt meggyűjtják.

81. Honnét tudjuk, hogy Krisztus az igért Megváltó és Isten-ember?

Ezt bizonyítják:

- a) A rajta beteljesült ószövetségi előképek és jövendölések.
- b) A zsidók Messiás-várása Jézus korában.
- c) Jézus életszentsége.
- d) Tanainak bölcsesége és életrevalósága.
- e) Csodái és jövendölései.
- f) Saját és mennyei Atyjának nyilatkozatai.
- g) A vértanúk tanúsága.
- h) Egyházának elterjedése és fönnmaradása.

82. Kik voltak Krisztus Urunk nevezetesebb előképei?

Abel, Melchizedek, Izsák, egyiptomi József, Mózes és Jónás.

Az előképek oly személyek vagy események, melyek a jövendő Megváltó életét, tetteit és szenvedéseit évszázadokkal előre jeleztek.

Az előképek szokatlanságának, látszólagos érthetetlenségének és rejtelyszerűségének a megoldása és a kulcsa Jézus. Az előképek inkább jelek, melyek Krisztusra mutatnak és reállnenek, mint valóságra. «A valóság maga Krisztus.» (Kol. 2, 17.) Általában az egész ószövetség előképe, Szent Pál apostol szava szerint «árnyéka» az újszövetségnek.

Ábel előképe Krisztusnak, mert mindenki Istennek kedves áldozatot mutatott be, mindenkitőt saját testvére (Kain, a zsidó nép) ölte meg.

Melchizedek kenyeret és bort áldozott, Krisztus is ezeket választotta a szentmiséhez.

Ábrahám Isten parancsára *Izsákot*, ártatlan és egjetlen gyermekét áldozatnak szánta. Isten egyszülött fia, a bűntelen Jézus is áldozat volt Atyjának akaratából. Izsák az áldozatfát maga vitte a hegyre, Krisztus is a keresztfát. Izsák nem ellenkezett áldozat gyanánt meghalni, Krisztus sem.

József legkedvesebb fia volt atyjának, Jézus mennyei Atyjának. Józsefet saját testvérei szolgáltatták ki a pogányoknak, Jézust szintén saját népe. Józsefet is, Jézust is néhány ezüstpénzen adták el. Józsefet hamisan vádolták, Jézust hasonlóképen. József ártatlanul szenved, de később megdicsőül, Krisztus is. József megbocsátott testvéreinek, akik eladták, Jézus ellenségeinek, akik keresztre feszítették. József halálra ítélt fogolytársának megjövendöli gyors megszabadulását, Jézus

a jobb latornak, hogy még aznap vele lesz a paradicsomban. A megdicsőült József szabadítója lett övéinek, sőt a pogány idegeneknek is, a fáraó pedig egyiptomi nyelven a világ üdvözítőjének nevezte; Krisztus pedig valóban üdvözítője, megváltója lett minden kor minden népének.

Mózes idejében a király elrendeli valamennyi fiú-gyermeknek a folyóba vetését, de *Mózes* megszabadul. *Jézus* idejében Heródes király szintén elrendeli a betlehemi *fiú-gyermeket* megöletését, de *Jézus* megszabadul. *Mózesnek* a király haragja elől menekülnie kellett, *Jézusnak* szintén. *Mózes* megszabadította népét az egyiptomi rabszolgaságból, *Jézus* az ördögéből. *Mózes* a Vörös-tenger s a zsidókat üldözötte vett királyi csapatok kettős veszedelme között fabotjával utat nyitott népének az ígéret földjére, *Krisztus* pedig az ő fájával, a kereszttel a bűn és kárhozat kettős veszedelméből utat nyitottak nekünk az ígéret örök hazájába. *Mózes* a nép nevében megkötötte Istennel az ószövetséget és népének törvényhozója lett, *Jézus* pedig megkötötte az újszövetséget és meghozta a keresztény vallás törvényeit/*Mózes* a pusztában bocsánatért esedegett Istenhez népe büneiért, *Jézus* a kereszten bocsánatot kért fölfeszítőiért. *Mózes* Amalek elleni harcban fölment egy hegyre és ott két ember között kiterjesztett karokkal naplementig imádkozván, győzelemre segítette népét. Nem nagyszerű előképe-e ez a Kálvária hegyen két lator között kiterjesztett karokkal a kereszten függő és megszabadításunkért szenvédő *Krisztus*-

nak? Mózes is, Krisztus is hegyen halt meg. Mózes halálával megnyílt az Ígéret földje, Jézus halálával a mennyek országa. Mózes elvezette a népet az ígéret földjéig és megmutatta azt nekik, de aztán már nekik maguknak kellett az új országot elfoglalniuk. Krisztus is megváltott bennünket, de nekünk magunknak kell aztán a mennyországot erőszakkal elfoglalni, illetve kiérdemelni. Mózes népének égből szállott mannát szerzett és vizet fakasztott, mellyel megmentette népét a testi haláltól, Jézus pedig az Oltáriszentséget szerezvén, saját testével és vérével a leksi haláltól ment meg minket. Maga az Úr hivatkozik ez előképre: «Én vagyok az élő kenyér, aki mennyből szál-lottam alá. Aki e kenyérből eszik, örökké él».

Jónás: Még csodának is különös, hogy egy állat embert nyeljen és ezt harmadnapra élve a partra vesse. Jónás példája egyedül áll még a csodák világában is, jelképéül Krisztusnak, ki szintén egyedüli az emberek közül, ki a maga erejéből halottaiból harmadnapon föltámadt. «Valamint — jövendöli meg maga Krisztus Urunk — Jónás próféta három nap és három éjjel volt a hal gyomrában, úgy lesz az ember fia is három nap a föld szívében.»

A személyi előképeken kívül voltak még tárgyi előképek is, ilyen volt például a húsvéti bárány és a rézkígyó.

A húsvéti bárány is jelképe Krisztusnak: a) a hibátlannek kellett lennie, Krisztus is bűn nélkül volt. b) Kereszt alakban felnyár-salva sütötték meg, Krisztus is a kereszten halt meg. e) A bárányon nem volt szabad csontot törni, Krisztus csontjait sem tör-

ték meg. *d)* A bárány vére megszabadított a földi halálól. Krisztus vére a lelki haláltól. Mózes keresztalakú karón *rézkígyót* állíttat fel, hogy aki a hittel és bűnbánó lélekkel rátekint, megmeneküljön a testi haláltól. A kígyó az állatok egyik legundorítóbbja és legundokabbja és épen ezt magasztalja fel az Isten, Krisztust is, mint az emberek legutolsóját (íz. 53, 3.), Barabásnál is büntetésre méltóbbat, két lator közé, mint legnagyobb gonosztevőt feszítették a keresztre, o Én pedig féreg vagyok és nem ember; emberek gyalázata és a nép megvetése.» (Zsolt. 21, 7.) De épen ezt a megalázott Krisztust dicsőítette meg az Isten úgy, hog^r aki hittel és bűnbánattal fordul feléje, megszabadul a lelki haláltól.

83. Mit jövendöltek a próféták Jézusról?

- a) Születése idejét és helyét;*
- b) csodáit, szenvedését és halálát;*
- c) föltámadását és mennybemenetelét;*
- c) az Egyház alapítását és állandó fönnmaradását.*

Jákob jövendölése szerint a Megváltó legkésőbb akkor fog eljönni, amikor a kormányzópálca (t. i. a királyi hatalom) Judától elvétetik (1 Móz. 49,10.) és valóban, Júdeának első, idegen származású (idumeai) királya I. Heródes volt. Az ő uralkodása alatt született Jézus.

Előre megmondották Jézusról, hogy előhírnöke lesz. (Mai. 3, 11.) Megjövendölték, hogy

a Megváltó Betlehemberen (Mik. 5, 2.) egy szűztől (íz. 7, 14.), Juda nemzetsegéből, Dávid családjából (1 Móz. 49, 8. és íz. 11, 1.) fog megszületni, kelet királyai fognak hozzá jönni ajándékokkal (Zsolt. 71, 10.), egyideig Egyiptomban fog tartózkodni. (Oz. 11,1.) Megjövendölték egyes csodáit (íz. 35, 4—6.; v. ö. Máté 11, 4.), szenvedéseinek részleteit, pl. hogy Jeruzsálembe szegény módjára szamárháton fog bevonulni (Zák. 9, 9.), hogy 30 ezüstért el fogják adni (Zák. 11, 12.), hogy ütni fogják, arcába fognak köpni (íz. 50, 6.), gonoszságainkért megsebesítik, bűneinkért megroncsolják (íz. 53, 5.), ecettel és epével fogják megkínálni (Zsolt. 68, 22.), kezeit s lábait át fogják lyukasztani (Zsolt. 21, 17.), ruhájára sorsot fognak vetni (Zsolt. 21, 19.), hogy meg fog halni stb.

Megjövendölték föltámadását (Zsolt. 15,10.), mennybemenetelét (Zsolt. 67, 19.), hogy ülni fog Istennek jobbja felől (Zsolt. 109, 1.), a Szentlélek elküldését. (Joel 2, 28.) Előre megmondották, hogy «a zsidóknak botlásköves botrány kősziklája lesz, tör s romlás gyánánt Jeruzsálem lakónak» (íz. 8, 14.), hogy királyok fegyverkezni fognak ellene (Zsolt. 2, 2.% de a Messiás győzedelmeskedik fölöttük (Zsolt. 109, 5.) és hogy országa elterjed minden nemzetek között. (Zsolt. 71, 11.)

E jövendölések Krisztuson beteljesedtek és csakis rajta, sőt máson ma már be sem teljesedhetnének. (Pl. ki tudná manapság a Judanemzetsegből s Dávid családjából való származást kimutatni s bizonyítani és hasonlókat.) Ezért hivatkozik maga Jézus is az ószövet-

ségi jövendölésekre: »Vizsgáljátok az írásokat, ezek azok, melyek bizonyáságot tesznek felőlem. (Ján. 5, 39.)

84. Várták-e a zsidók Krisztus idejében a Megváltót?

Igen, de mivel földi javakat osztogató Messiást vártak, az igazi Megváltót nem ismerték el.

A zsidók várták a Messiást. Heródes kérésére, hogy hol kell születnie Krisztusnak, a papi fejedelmek és írástudók minden csodálkozás és kertelés nélkül kijelentették, hogy Betlehemberben. (Máté 2, 3—6.) «A nép pedig — írja Lukács evangéliista — azt vélvén és mindenájan azt gondolván (keresztelő) János felől, vájjon nem ő-e a Krisztus.» (Luk. 3,15.)

Flavius József zsidó író említi, hogy Jeruzsálem ostromlása idején sok álmessiás támadt, mivel a nép a jövendölések alapján ez időre várta Krisztust.

Azt, hogy a zsidók többsége az igazi Messiásnak ellene fog szegülni, a próféták szintén megjövendölték.

85. Miben nyilvánult Jézus életszentsége?

Ment volt minden büntől és példaképe volt minden erénynek.

Nagynak minősített emberek szűkebb környezetük szemében hétköznapiakká süllyednek. Jézusnál fordítva volt. De nemcsak apóstolai lelkesültek érte és ontották mesterükért

vérüket, hanem ellenségei is tanúságot tesznek bámulatos életszentségéről.

Három éven át kísérték szemmel, de nem találhattak benne kivétnivalót. Krisztus kérdésére: «Ki vádolhat engem bűnről?» elnémultnak. Maga Júdás, aki elárulta, fölkiált: Vétekzem, elárulván az igaz vért» (Máté 27, 4.); legföbb bírája, a pogány Pilátus, aki halálra ítélte, megvallja: «Semmi vétséget nem találok őbenne!» (Ján. 19, ,4.) és ártatlansága jeléül megmossa kezeit. Es a jobb lator a gúnyolódó bal latort így fedde meg: «Mi ugyan igazságosan, mert cselekedeteinkhez méltó díjt veszünk; de ez semmi gonoszt nem cselekedett». (Luk. 23, 41.)

Nincs erény, mely Krisztusban a legnagyobb mértékben nem ragyogna. Szeretete átváltozatta a föld színét, szívtisztasága a szüzek millióinak életforrása, alázatossága határtalan, türelme emberfeletti, ellenségszeretete az erények csodája. Krisztusban egyesül a legférfiasabb erő „a leggyengédebb szeretettel és jósággal. «Az Ő tökéletességét még képzeletben sem lehet fokozni, mert a tökéletességenek magasabb foka, mint amelyen Ő állott, nincs, nem is lehet.» (A zsidó Grósz A. László szavai «Krisztus zsidó megvilágításban». Budapest, 1926.23. old.) A legnagyobb szentek élete csak halvány utánzata Krisztus végtelen szentségének. És e mellett életében nincs semmi túlzás, semmi gyarlóság vagy árnyék, semmi egyoldalúság vagy különcködés. «Az Úr élete a világ legnagyobb erkölcsi csodája.» E csodás nagyság előtt hívő és hitetlen, kereszteny s pogány egyaránt meghajolni kényszerül.

86. Miben mutatkozik Jézus tanításának életbölcsesége?

Abban, hogy *a)* minden időben, minden helyen és minden körülmények között megvalósítható; *b)* követése az embert tökéletesebbé teszi.

Jézus a világtörténelem központja. Születésétől számítják az éveket. Tanainak nagyságát nemcsak követői, hanem ellenségei is bámulattal ismerik el.

Korabeli ellenségei akarva, nem akarva kénytelenek voltak nagysága előtt meghajolni. Lásd: Luk. 4, 22.; Ján. 7,15.; Máté 21,12—13.; Ján. 18, 6.

A *hitetlen* Strauss Krisztus ellen könyvet írt, de kénytelen volt elismerni, hogy Jézus «az erkölcsi nagyságnak soha fölül nem műlható mintaképe!»

A *zsidó* Spinoza szerint Krisztus a rendkívüli életszentség példaképe.

A szociáldemokrata Bebel el akarta hitetni a világgal, hogy Krisztus az első és legnagyobb szocialista.

A *büszke* Napoleon mondotta: «Minden uralkodók közül egyedül csak Krisztus mondhatja el magáról: En király vagyok!»

A *világfi* Goethe azt hirdette: «A szellem^ műveltség fejlődhetik, az emberi ész uralma kitárgulhat, amennyire csak tud és akar, d(a kereszténység nagyságán és erkölcsi magaslatán túl nem terjedhet!»

A nagy bölcselők tanait vajmi kevesen ismerik, még kevesebben követik. Tanaik

nem életképesek, hirdetőik maguk sem követték (Tolstoj) vagy ha igen, őrülteknek és különcöknek tartották őket (Diogenes).

Jézus tanát minden század, minden nemzet, tudósok és tudatlanok, fejedelmek és koldusok megvalósíthatták és ezáltal jobbak, tökéletesebbek és boldogabbak lettek.

Krisztus tana a legnagyobb bűnösöket megterítette (jobb lator, szent Ágoston), a legerősebb szenvedélyeket megfékezte (Chlodwig, a magyarok megtérése), a hősiesség vétlanúit szülte (szent Ágota, szent Ágnes, szent Gellért), a szüzek millióinak liliomát védte (b. Margit), az önfeláldozás emberfeletti példaképeit ihleti (irgalmas apácák).

87. Mi a csoda?

A csoda oly rendkívüli és valamiképen érzékelhető tény, melyet csak Isten tud létrehozni.

A csodához két kellék szükséges: *a)* az előidéző ok *természetfölötti* legyen (a természet minden erejét*meghaladja); *b)* az eset *rendkívüli* legyen.

88. Miért művelhet az Isten csodát?

Mert mindenható,

A józan ész is azt mondja: ha van Isten, csodát is művelhet, különben nem volna teremtő és az egész világnak ura.

Már a gyarló ember is úrrá tud lenni a természeten. (Nyáron jeget készít, éjjel világosságot teremt, a villámot elvezeti slb.) Csak

a mindeniség teremtője, a természet ura, a legföbb törvényhozó legyen tehetsélen saját teremtményével, az általa alkotott törvényekkel szemben?

»Az ünnep az ember szabadságát jelenti, a csoda pedig Isten szabadságát.» (Chesterton.)

A természettudomány is tanítja, hogy a nagyobb erő a kisebb erővel szemben mindenig érvényesül. Isten a legnagyobb, a végig telén erő, tehát az Ö hatalmának nem szabhat határt a világ.

Isten nemcsak művelhet csodát, de csaknem szükséges is, hogy műveljen és ezáltal magát a világ urának mutassa és kinyilatkoztatásait hitelesítse.

89. Milyen csodákat művelt Jézus?

- a) Betegeket gyógyított,
- b) halottakat támasztott fel,
- c) a természen művelt csodákat,
- d) ördögöket kiüzött az emberekből.

Jézus e négyfajta csodával megmutatta, hogy ura az életnek és halálnak, a nagy természetnek és a szellemi világnak.

Jézus a betegeket (vakokat, süketeket, bénákat stb.) nem lassú gyógykezeléssel, hanem hirtelen, nem orvossággal, hanem pusztaszavával vagy érintéssel gyógyította meg. Nemcsak egyeseket, hanem sokszor többeket egyszerre, gyakran nagy távolságból gyógyított meg.

Krisztus a maga csodáit nem sötében vagy titokban, hanem nappal, tömegek jelenlété-

ben, legelkeseredettebb ellenségeinek szemláttára művelte, úgyhogy a csodákat ezek sem tagadhatták, hanem elvakultságukban az ördög művének tekintették. Legfeltűnőbb volt Lázár föltámasztása, mivel teste már oszlásnak indult.

Jézus csodáihoz járulnak a halálakor történt csodák, köztük a nap feltűnő elsötétedése. Ez nem lehetett napfogyatkozás, mert napfogyatkozás csak új holdkor lehetséges, Krisztus halála pedig húsvétkor, tehát holdtöltekor történt. E sötétségről pogány írók, mint Celsus (Örig. c. Cels. II. 55. és 59.), Phlegon (U. o. II. 33.) és Eusebius (Ghron. ad Olymp. 202. a. 4.) is említést tettek. Fezektől tudjuk, hogy a sötétség föltűnő nagy volt (a csillagokat is lehetett nappal látni), óriási területen több órán át tartott. A teljes napfogyatkozás ellenben a földnek aránylagosak kis részére szorítkozhatik és legfeljebb tíz percig tarthat.

90. Melyik volt Krisztus Urunk legfényesebb csodája?

Dicsőséges föltámadása.

A zsidók emlékeztek Krisztus jövendölésére, hogy halottaiból föl fog támadni. Ezért az Úr sírját lepecsételték és katonákkal őriztették. Jézus harmadnapon az elzárt sírból mégis föltámadt. «És egybegyűlvén a vénekkel s tanácsot tartván, sok pénzt adának a vitézeknek, mondván: Mondjátok, hogy az ő tanítványai éjjel eljöttek és ellopták, öt, mikor mi aludtunk». (Máté 28, 12—3.) Ám, ha az

őrök aludtak, hogyan látták a lopást? Ha nem aludtak, hogyan engedték meg a test elvivését? Különben alvó őröket büntetni szokás, ezeket pedig pénzzel jutalmazták, tehát a zsidók maguk sem hitték a ferdítést. A gyáva, szétrebbent apostolok dehogya is mertek volna a sírhoz közeledni! No meg a zsidók kényszeríthették volna az apostolokat a holttest kiadására. Ez lett volna a leg-erősebb fegyverük Krisztus istensége ellen. De noha az apostolokat elfogták, kihallgatták, meg is fenyítették, a holttest ellopását azonban még csak szóba sem hozták előttük. A föltámadt Krisztus többször megjelent különböző helyeken, hosszabb ideig és soknak, egy alkalommal ötszáznál többnek; beszélt, dorgált, fontos intézkedéseket tett, evett, megérintette magát. Feltámadását saját apostolai akarták legkevésbbé elhinni. A feltámadásról szóló hírt asszonyi pletykának tartották. Húsvétvasárnap megjelent Jézus az apostoloknak és köszöntötte őket: «Békesség nektek; én vagyok, ne féljetek!») (Luk. 24, 36.) De ők megrettentek. Jézus látására és szavára sem hittek, hanem azt gondolták, hogy lélek jelent meg nekik. Jézus így szólt: «Miér' háborodtatok meg s miért támadnak ily gon doiakat szíveitekben? *Lássatok* kezeimet és lábaimat, hogy ennenmagam vagyok; *tapints-saUátk meg* és *lássátok*, mert a léleknek hús; és csontjai nincsenek, amint látjátok, hogy nekem vagyon. És mikor ezt mondotta, megmutatta nekik kezeit és lábait». (U. o. 38—39. De íme, az apostolok Jézus fokozottabb Iá-tása, tapintása és hangja után is tovább ké-

telkedtek; nem hitték, hogy az Úr van előttük. Csak mikor Jézus ennivalót kért tőlük és előttük evett és a maradékot nekik adta és hosszan beszélt hozzájuk, hittek végre és örültek látásán. Tamás nem volt jelen, mikor az Úr megjelent. «Mondák tehát neki a többi tanítványok: Láttuk az Urat. Ő pedig monda nekik: Hacsak nem látom az ő kezein a szegek liggatását és ujjamat a szegek helyére nem bocsátom és kezemet az ő oldalába nem bocsátom, nem hiszem. És nyolc nap múlva ismét bennvalának az ő tanítványai és Tamás is velük. Eljöve Jézus a bezárt ajtón át és megálla középen és monda: Békesség nektek! Aztán monda Tamásnak: Ereszd ide be ujjadat és lásd kezemet és hozd ide kezedet és bocsásd az én oldalamba és ne légy hitetlen, hanem hívő. Felelé Tamás és monda neki: «Én Uram és én Istenem!» (Ján. 20, 25—28.) De épen «az apostoloknak (ez a szinte érthetetlen és konok) hitetlensége a mi hitünk erőssége!»

91. Melyek voltak Krisztus Urunk legfontosabb jövendölései 9

Megjövendölte Júdás árulását, Péter megtagadását, halálának módját, körülményeit, föltámadását, mennybemenetelét, a Szentlélek eljövetelét, egyházának fönnymaradását és elterjedését.

Mindezek és összes többi jövendölései beteljesedtek, holott a megjövendölt eseményeket emberi ésszel előrelátni nem lehetett.

Krisztus és az ő Lelke által megihletett apostolok a többi között megjövendölték Jeruzsálem pusztulását, a templomnak állandó jellegű megsemmisítését és ama páratlan világtörténeti jelenséget, hogy a zsidók az egész világon szétszóródnak, de fönnyel maradnak. Születése után 70. évben beteljesedtek szavai. A hitehagyott Julián császár meg-hazudtolni akarta Krisztus jövendölését («kő kövön nem marad»), újra föl akarta építtetni a jeruzsálemi templomot, de földrengés és a mélységből kitörő lángok meghiúsították szándékát.

Krisztus fontosabb jövendölései: Máté 8, 11; 13, 31—32; 16, 18; 20, 18—19; 23, 37; 24, 2; Luk. 13, 32; 19, 43—44; 21, 24; Ján. 2, 19; 3, 14; 6, 62-63; 10, 17—18; 13, 21-38; 21, 18—22; Apóst. Csel. 1, 8; Rom. 11, 25.

92. Jézus önmagát Istennek vallotta-e?

Igen.

Jézust nevelői tapintata tiltotta attól, hogy így szóljon: «Én Isten vagyok», de ugyanez az igazságot félreérthetlenül és a legvilágossabban körülírta.

«Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön. Íme én veletek vagyok a vilás végezetéig.» (Máté 28, 18—20.)

Kaifás, a főpapi törvényszék elnöke mondotta Krisztusnak: «Kényszerítek az élő Istenre, hogy mond meg nekünk, ha te vagy-e Krisztus, az Isten fia?» Felelé neki Jézus: «Te mondád, az vagyok!» A főpap az élő Istenre hivatkozva tette fel a kérdést, a felelet tehát eskü alatt történt.

«Az Atya énben nem van és én az Atyjában. Én és az Atya egy vagyunk.» (Ján. 10, 30.)

Hasonló nyilatkozatok: Máté 7, 21; 9, 2; 12, 50; 17, 27; 26, 42; 28, 17-20; Luk. 2, 49; 23, 46; Ján. 3, 16, 8, 23-25; 8, 12; 10, 33; 11, 25; 14, 6-9; 16, 28; 17, 5.

Voltak (pl. Caligula), akik isteni hódolatot követeltek maguknak, de Krisztus az egyedüli a világ történelemben, aki magát valóságos Istennek vallotta. A világ legragyogóbb jellege ilyen végtelen hazugságot nem követhetett el. Viszont «a világ legértelmesebb és legszellemesebb embere nem csalódhatott öntudatában». (Napoleon szavai.)

Maga az Atyaisten két ízben is tanúságot tett Krisztusról e szavakkal: «Ez az én szeretett fiam, kiben nekem kedvem telik». (Máté 3, 17.)

93. A vértanúk mennyiben tanúskodnál. Krisztus istensége mellett ?

Ezért az igazságért áldozták tel életüket.

Leginkább azokra a vértanúakra hivatkozhatunk, akik megtérésük előtt Krisztus elleniségei voltak, követőit üldözték, tanait gúnyolták, de később meggyőződtek Jézus istenségről és e hitüknek vértanúi lettek. Ilyen volt Saul, a későbbi szent Pál: elkeseredetten üldözte a keresztyényeket, dült-fült ellenük, majd az Úrnak leglelkesebb apostola lett. A pogány százados, a keresztfeszítéshez kirendelt katonák parancsnoka és számtalan más.

94. Miként bizonyít Krisztus istensége mellett az Egyház elterjedése és fönnymaradása?

Az Egyház elterjedése és fönnymaradása állandó csodája és kézzelfogható bizonyítéka isteni erejének.

Ha az Evangélium csoda nélkül terjedt el akkor a legnagyobb csoda, hogy csoda nélkül elterjedt az egész világon.» (Szent Ágoston.)

Alig, hogy életre kelt az Egyház, tíz római császár minden hatalmával és gyűlöletével, törvényével és hadseregével, bíráival és bakói-val nekitámadt. Velük ellentétben az Úr művét nem tudósok terjesztették, hanem tanulatlan halászok, nem pénzzel, hanem a legkínosabb szenvedések kilátásba helyezésével nem karddal, mint Mohamed, nem császári pártfogással, mint Arius, nem könnyítésekkel, mint Luther.

Tizenkilenc század óta szünet nélkül folyik a harc az Egyház ellen, csak a fegyvernem változik.

A gúny és hazugság, a gyűlölet és rágalom, az erőszak és rablás, politika és törvényhozás, sajtó és diplomácia egymás kezére adta a fegyvert az Egyház ellen; bensejében pedig a téves tant terjesztők, az Egyháznak saját hállátlan gyermekei, a rossz papok, könnyelmű püspökök, egyes méltatlan pápák (VI. Sándor) rágódtak féreg gyanánt az Egyház testén.

Es a megtámadott, a kikezdett Egyházzal mi történik? íme a világtörténet egyedülálló, legcsodásabb párviadala, melyben az egyik fél mindig támad, a másik csak védekezik; az egyik kimeríti fegyvertárát, a másik

csak tűr és szenvéd; az egyik kiengesztelhetetlen a gyűlölésben, a másik kifogyhatatlan a szeretetben és megbocsátásban; az egyik kénytelen folyton sereget váltani és harcmodort változtatni, a másik pedig imára kulcsolt kézzel állandóan győz és egyre terjed!

95. Mit tett Jézus föltámadása után a negyvenedik napon?

Fölszállt a mennybe.

Krisztus mennybemenetelét áldozócsütörtökön ünnepeljük. Magyar neve onnan eredt, mivel ezen a napon járt le a húsvéti áldozás ideje és, így e napon tömegesen szoktak áldozni. Áldozócsütörtökön az evangélium elolvasása után eloltják a húsvéti gyertyát, a földön járt megváltó jelképét. (Lásd 80. kérd. jegyz.)

A Hiszekegy e képletek szavai: «Ül a mindenható Atyaistennek jobbja felől» Jézusnak, a földön megalázott és megkínzott Isten-embernek legfőbb dicsőségét, legnagyobb boldogságát és legfőbb hatalmát akarják kifejezni.

96. Mikor küldte el Jézus a Szentléleket?

Mennybemenetele után a tizedik napon.

Az Úr Jézus kifejezetten megígérte a Szentléleket tanítványainak és követőinek: «Én kértem az Atyát és más Vigasztalót ad nektek, hogy örökké veletek maradjon, az igazság Lelkét, kit e világ nem vehet». (Ján. 14,16—17.)

A Szentlélek működését röviden a következőkben foglalhatjuk össze: a) láthatatlanul

őrködik a katholikus tan tisztaságára; *b)* az Egyház kormányzóit vezeti és megóvja olyan lépések től, melyek az Egyházzal pusztulásba vinnék; *e)* nehéz időkben nagy pápákat, szent tanítókat, rendalapítókat stb. támaszt, kik az Egyházzal a válságon átsegítik; *d)* segíti és megszenteli az egyes tagokat (híveket) különböző kegyelmeinek osztogatásával; *e)* a megszentelő kegyelem által a Szentlélek lelkünkbe száll, mint egy új életnek elve (Róm. 5, 5.): «Nem tudjátok-e, hogy az Isten temploma vagytok és az Isten lelke lakik bennetek? (I Kor. 3; 16.)

A Szentlélek valóságos éltető lelke az Egyháznak. Neki köszönhetjük az Egyház örökkel ifjú, elpusztíthatatlan, follyton aktív életét és áldásos működését; az Ő tevékenysége nyilvánul a hívek egyszerű életszentségében épügy, mint a szentek hősies erényeiben.

A Szentlélek eljövetelét pünkösdkor ünnepeljük.

III. RÉSZ. AZ EGYHÁZ.

97. Kire bízta Krisztus Urunk tanítását és kegyelmeinek közlését?

Az Anyaszentegyházra.

«Gondja volt Krisztusnak arra, hogy tana, kegyelme, eltelő ereje el ne romoljék. Minek jött volna különben, ha műve rögtön halála után romba dől? Küldetése nem lett volna messiási, ha fölötte is, mint minden fölött, ami mulandó és emberi, egy-két évszázad múlva napirendre tér a győzelmes kétség s hittelenség!

Ha kellett volna, az Úr Jézus maga maradt volna köztünk a földön; ha kellett volna, lán-goló kerubot állított volna evangéliuma mellé, ki azt őrizze, már most mi által biztosította az Úr művének fönnymaradását s mi az, ami közvetíti tanát, gondolatait, kegyelmét a késő századok gyermekeivel?

A kereszténység egy intézményre mutat, melyet Krisztus alapított s azt mondja nekünk: ha Krisztust s kegyelmét keresitek, nem kell 1900 év előttre visszamennetek, nem kell a boldogság hegyére vagy a Galileai-tenger partjára zarándokolnotok, nem kell sárguló kódexeknek lapjairól az ősi gondolatokat ösz-

szeszednetek, hanem térjelek be ide, kérdezzétek az *Anyaszentegyházat*.

Ez Egyháznak szervezetet, jogokat s hatalmat adott, kezeire bízta szentségeit, keblére fektette evangéliumát, ajkaira adta az egész krisztusi tant s megígérte neki: Ne félj, úgy védlek, mint szemem fényét; az ördög összes ereje nem győz le téged! — Kevesebbet nem tehetett.

És így tanít az Egyház azzal a tekintélyel, mellyel Krisztus s az apostolok tanítottak, kik nem egyetemeken, nem Athénben, sem Thyatirában nem kvalifikálódtak doktorokká, hanem az *isteni erő*, a magát kinyilatkoztató Isten avatta fel őket a népek tanítóivá.» (Prohászka).

98. Mi az Anyaszentegyház?

Valamennyi katholikus együttvéve.

Apa, anya, gyermekek családot alkotnak, sok ház falut, több tanuló osztályt alkot, az összes katholikusokat együttvéve pedig Egyháznak hívjuk.

«Egy tekintet a történelemre, megérteti velünk az Egyháznak mibenlétét, melyet én csak így jellemzek: a köztünk élő krisztusi tekintély s az ahhoz ragaszkodó gyülekezet. Mert mi a katholikus Egyház Krisztus idejében? Krisztus s a hozzá ragaszkodó hívő sereg, mely Benne Messiását láta. Mi a katholikus Egyház Krisztus mennybemenetele után? A Krisztus helyett álló apostolok s hozzájuk ragaszkodó nép, mely bennük az Úr helyeteseit látta. Mi a katholikus Egyház a II. Szá-

zadban? Az apostoloktól kiszemelt s maguk helyébe állított kiváló, úgynévezett apostoli férfiak s a hozzájuk ragaszkodó nép, mely bennük az apostoli hivatal hordozóit látja s az élő apostoli tekintélyt tiszteli, melynek homlokán e szavak ragyognak: «Ki titeket hallgat, engem hallgat. Íme, ez a katholikus Egyház, a folyton élő s Krisztus akarata szerinti átszármazott apostoli tekintély s e tekintély körül mint tengely körül konszolidált hívő község.» (Prohászka.)

99. Kire bízta Jézus az Anyaszentegyház vezetését?

Szent Péterre.

Jézus e szavakkal ígértle meg, hogy Pétert teszi az Anyaszentegyház fejévé: «Te Péter vagy és e köszálon fogom építeni Anyaszentegyházamat. Neked adom a mennyelek országa kulcsait. Amit megköötsz a földön, meg lesz kötve a mennyelekben is és amit föloldasz a földön, föl lesz oldozva mennyelekben is». (Máté 16, 18—19.) És ígéretét teljesítette is Péterhez intézett e szavakkal: «Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat» (Ján. 21, 15—17.), vagyis kormányozd híveimet és azok vezetőit.

Jézus ez ünnepélyes szavaiból megérthetjük, hogy az Úr már előzően miért tüntette ki Pétert a többi apostollal szemben. Többször Péterhez intézte szavait, ha apostolaihoz szólott. Elsősorban neki jövendölte meg, hogy emberhalász lesz. Élete legfontosabb mozzanatainál tanúként mindig Péter is szerepelt. Neki mosta meg először lábait: apos-

toltársai közül neki hirdettette elsőnek föltámadását. A sírholz jövő asszonyoknak így szolt az angyal: «Mondjátok meg tanítványainak és Péternek!» (Mark lö, 7.) Péter hajójába szállott az Úr, midön a néphez szolt. Föltámadása után neki jelent meg először. Nemcsak nevét változtatta át kősziklává, melyen az Egyház megingathatatlanul állni fog, hanem egyedül érte imádkozott, hogy meg ne fogyatkozzék hite, hanem egykoron megtérvén, erősítse meg atyjafiait (Luk. 22, 32.)

Péter mindenkor tudatában is volt elsőségenek. Ő kezdeményezte és vezette az új apostol megválasztását. Ő hirdette először a feltámadt Krisztust a pünkösdkor összegyűlt népeknek. Ő fogadta fel az Egyházba az első zsidókat. Az Úr csodálatos látomással neki adja tudtára, hogy a pogányokat is íölveheti az Egyházba és ugyancsak ő keresztteli is meg az első pogányt. Ő zárta ki az első hívőt az Egyházból. (Simon mágust.) Társai közül ő müveit először csodált. Ő védi a többi apostolt a főtanács előtt. Ő vezeti az első apostoli zsinatot. (51.)

Péternek ez a Jézus részéről juttatott kiválósága és elsősége annál feltűnőbb, mert nem volt apostoltársai közül sem a legidősebb, sem a legfiatalabb, sem a leggazdagabb (Máté), sem a legműveltebb (Nathanael), sem a legkedveltebb (János), sem a leghűségesebb, hisz megtagadta Mesterét. Nem is volt Jézus rokona, mint id. Jakab és Júdás Tádé. Pedig az apostolok teljes megtérésükig elég hiúk, becsvágyók és féltékenyek voltak egymásra. De elsőségét ők is mindig elismerték. A Szent-

írás az apostolok felsorolásánál első helyen mindenkor Pétert említi. Többször találkozunk e kifejezéssel: «Péter és a többi». Az ő beszédeit a Szentírás részletesen közli, a többiét épen csak megemlíti. Mikor az apostolokat börtönbe vetik, az egész hitközség csak Péterért imádkozik. Maga Pál is, kit pedig közvetlenül Krisztus hívott meg az apostolságja, felkeresi Pétert. «Jeruzsálembe mentem — írja — hogy Pétert lássam és'nála 15 napig maradtam. *Mást pedig az apostolok közül senkit sem láttam,* hanem csak Jakabot» (Gal, 1. 18—9.), aki akkor szintén, mint Péter, Jeruzsálemben volt és így (talán Péternél) véletlenül találkozhatott vele.

Föltűnő tény, hogy a hitben pártokra szakadt korinthusi hívek döntés végett nem Jézusnak legkedveltebb *apostolához*, a még élő és a közelben (Ephesus) tartózkodó Jánoshoz fordultak, hanem Péter harmadik utódához, a messze Rómában lakó Kelemen pápához. Az őskeresztnységnek ezt a hitét a kőbe is belevéste a művészet. A katakombák képei Pétert mint az újszövetség Mózesét vagy az Egyház hajójának kormányosát ábrázolják.

100. Ki az Anyaszentegyház feje szent Péter halála óta?

A pápa.

Az Egyház öröök és láthatatlan feje és főpásztorá persze maga Jézus Krisztus. A pápa csak látható feje és főpásztorá az Egyháznak, Krisztusnak földi helytartói a. Krisztus Urunk magát pásztornak nevezte. («Én vagyok a jó

pásztor» Ján. 10, 14.) Mint ilyen mondotta Péternek: «Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat» vagyis ezentúl te helyettesítesz engem! Ámde Péter meghalt, pásztor nélkül pedig pusztulás a nyáj sorsa. Ezért szent Péter főpásztori hivatala nem szűnhetett meg, hanem folytatódik a pápákban.

Szent Péter Róma püspöke volt. Ezért a mindenkorai pápa Róma püspöke is.

A római pápát jelenleg a bíborosok választják.

A mostani pápa XI. Pius.

101. Kiket rendelt még Krisztus az Egyház fején kívül az Egyház előljárójává?

Az apostolokat, illetve ezek utódait, a püspököket.

A püspökök a pápa hatalma alatt az Egyháznak egyes területeit kormányozzák. E területeket egyházmegyéknek nevezzük.

Minden egyházmegye ismét plébániáakra oszlik, melyeknek élen a plébános áll.

A m. kir. honvédség tagjai a tábori püspök illetékessége alá tartoznak.

A tábori püspököt a lelkipásztorkodásban a tábori lelkészek (plébánosok, esperesek) segítik.

A katholikus Egyházban most egy pápa, körülbelül 1234 püspök, 400.000 áldozópap és 330 millió hívő él.

102. Miről ismerhetjük meg, hogy egyedül az Anyaszentegyház Krisztus igazi egyháza:

Arról, hogy az Anyaszentegyház: *a)* egységes, *b)* szent, *c)* katholikus, *f)* apostoli.

103. Miben egységes az Egyház?

- a)* Fejében;
- b)* hitében;
- c)* kegyelemeszközeiben;
- d)* hivatalos nyelvében. (Utóbbi csak cél-szerű, de nem elengedhetetlen.)

A katholikus Egyház az egyetlen keresztény vallástársulat, melynek az egész világban egyetlen feje van. Az egyetlen, mely minden az öt földrész bármely helyén is a legkisebb változtatás vagy eltérés nélkül ugyanazt tanítja. (A görög katholikusok nem felekezett! Hitük teljesen az, mint a mienk!) A katholikus Egyház tanításának kicsinyesnek látszó pontjai miatt irtózatos küzdelmeket vívott és képes volt értük népeket és országokat elveszíteni, mert az igazság egy és nem hajlítható és idomítható korok és egyének fölfogásához és kívánságaihoz, («Egy milliméteren múlott az egész, de tudjuk, hogy egy milliméter minden jelent, ha egyensúlyról van szó.» Chesterton.)

Az Egyház megtiltja a másvallásúak istentiszteletén bármily módon való aktiv részvételt (Codex Jur. Can. η. 1258.) a többi között azért, hogy még a látszatát is kerülje annak, mintha a kath. ember hite és jelleme hajlítható, megalkuvó vagy emberi tekintetekből minden két oldal felé hajlongó lehetne.

«Hiszen Krisztus ellensége minden elmosó-

dottságnak és hazug egységnek. Az ő igazsága nem tür egyezkedést a tévedéssel, hanem föltétlen alárendeltséget követel. Epen azért is támad fel ellene az egész alacsonyrendű világ, minden tévedés, minden hiúság, minden szenvedély és benne látja halálos ellen-ségét és gyűjti ellene seregét, ahogy ö előre megjövendölte, hogy az embernek saját házbeliei lesznek ellenségeivé.» (Foerster.)

«A kath. Egyház tanítása minden időben és minden helyen a precíziós órák pontos-ságával egyezik. Maga az Egyház tanítói hiva-tala chronometrehez (csillagászati órához) hasonlít, mely soha nem siet és nem késik és melyre nincs befolyása sem a hidegnek, sem a melegnek.» (Ruville, a történelem egyet, tanára Halléban, volt protestáns.)

Ezzel szemben más keresztény vallásokban «minden pásztor a saját kátéját tanítja». (Dr. Brückner prot. lelkész szavai a németországi Protestantenverein ülésén. 1906 ápr. 18.)

A protestánsoknál ovan oly község, ahol 500 lélek 4—5 különböző felekezetre, sőt u. a. felekezet 4—5 különböző árnyalatra oszlik. A hivatalos egyház (Hollandiában) olyan nagy egyéni szabadságol enged a lelkészek-nek, hogy vannak közöttük kommunisták, buddhisták, theozófusok stb. Sőt akadt egy anarchista is. Szóval teljes a fejetlenség». (Dr. Raffay Sándor ág. ev. főpásztor szavai az «Evangélikusok Lapjában», 1921 nov. 6.)

«Kálvinisták vagyunk — írja a «Kálvinista Szemle» 1922 május 20. sz. — s úgy látszik, mintha egyek volnánk. Az egység csak látszat. Tanítóink, lelkészeink élete, világnézeti föl-

fogása minden, csak nem egységes. Olykor még a legelembb dolgok terén is olyan kardinális ellentétek tátongnak az egy és ugyanazon egyházban élő és dolgozó professzorok és lelkészek között, hogy szinte érhetetlennek látszik az, hogy mégis kálvinistáknak vallják magukat»

Harnack, a legnagyobb protestáns hittudós így ír: «A római egyház a legkiterjedtebb és leghatalmasabb, a legbonyolultabb és mégis leginkább egységes alkotás, aminőt a történelem, amennyire ismerjük, létrehozott». (Das Wesen d. Christentums c. művében.)

101. Miért szent a katholikus Egyház?

- a) Mert szent az alapítója;
- b) szent a tana;
- e) oly szenteket nevelt, kiknek szenttéget maga Isten csodákkal igazolta.

A katholikus vallás alapítója maga Jézus Krisztus, az Isten-ember, a többi vallás mindmegannyi emberfaragta vallás. Gyarló és elbizakodott emberek csűrték-csavarták Krisztus tanítását; rajta igazítani, javítani, foltozni, kurtítani vagy kiselejtezni valót véltek találni. Krisztus különben előre megjövendölte a különféle felekezeteket: «Támadnak hamis krisztusok és hamis próféták... **íme** eleve megmondottam nektek». (Máté 24, 24—5.) Már Jézus halála után mutatkoztak e jövendölések első jelei: «Hamis próféták, hamis krisztusok, hamis apostolok támadtak, mint ahogy a kígyók kibújnak lyukaikból a

kánikula (forró nyár) közeledtekor». (Papini.) V. ö. 22. kérd. (27—28. old.)

Gyümölcséről ismerjük meg a fát! Az Egyháznak nem minden egyes híve szent, — hisz maga Krisztus Urunk előre megmondotta, hogy az Egyház szántó földjén konkoly is fog teremni. De akik tanítását híven követik és malaszteszközeit felhasználják, szentek lesznek. A kath. Egyház barbárokból embert faragott, az emberből kereszteny, keresztenyből szentet nevelt.

A megtérések csodáit naponta tapasztaljuk. A gyónás utáni újjászületésről, földöntúlian megnyugtató érzésről, leírhatatlan benső békéről és zavartalanul tiszta örömről más-val Jásúaknak nehezen lehet fogalmuk.

Külsőségekben a kath. vallásnak hithirdetőit és betegápoló apácáit másvallásúak is utánozhatják, de emberfölöttien áldásos működésüket még csak meg sem közelíthatik.

A pogány belpoklosok állandó vigasztalására cs ápolásara — minden földi ellen-szolgáltatás nélkül — ápoló angyalokként eddig csak kath. papok és apácák jelentkeztek. Az Egyház szentjei között minden állapotot és élethivatást feltalálunk. Vannak közöttük férfiak és nők, öregek és fiatalok, özvegyek és hajadonok, királyok és koldusok, főnemesek és cselédek, papok és világiak, házasok és nőtlenek, tábornokok és közlegények, orvosok és ügyvédek, egyetemi tanárok és falusi tanítók, politikusok és színészek, kereskedők és iparosok, építészek és nyomorékok.

Pedig a kath. vallás szentjei utolérhetetlen erényhősök. Az ő magaslatukra másvallásúak

nem tudnak följutni. Maga Harnack, a legnagyobb protestáns hittudós is elismeri, hogy «a kath. vallás minden időben szült szenteket, amennyire embert szentnek lehet nevezni s most is nevel ilyeneket».

A kath. vallás szentjeinek csodái történeti tények, melyek legfényesebb bizonyítékai a kath. Egyház egyedülálló szerit jellegének.

105. Mit jelent az, hogy az Anyaszentegyház katholikus, vagyis általános?

Azt jelenti, hogy az Anyaszentegyház Krisztus Urunk óta mindig fönnáll és az összes népeknek alkalmas vallást tud nyújtani.

«Az egész világ — mondja már szent Ágoston († 430.) — csak a római Egyházzat nevezi katholikusnak».

Katholikus annyit tesz, mint általános, egyetemes, mindenkinél való. És Egyházunk valóban ilyen. Időben általános, mert Jézus óta áll fönn. A keresztény felekezetek mindenkorábbi eredetűek, pl. a protestantizmus alig 400 éves. Az Egyház térben is meglehetősen általános. A kath. vallás az egész földön elterjedt és ma is egyre terjed. Az 1926. évi londoni kimutatás szerint a föld lakosainak száma 1845 millió. Ebből 700 millió keresztény. Ezeknek csaknem a fele — 330 millió — katholikus; míg a többi keresztény kb. 700 különféle felekezetre oszlik. Ez idő szerint 70.000 kath. hittérítő és apáca fáradozik a pogányok megtérítésén. Mindnyájan hozzá-

járulhatunk Krisztus országa terjesztéséhez és járuljunk is hozzá azzal, hogy hithirdetőinket imáinkkal és adományainkkal támogatjuk. Jézus mondotta: (Bizony mondom nektek, amit egynek e legkisebb atyámfiai közül cselekedtetek, nekem cselekedtétek.). (Máté 25, 40.)

106. Mit jelent az, hogy a katholikus Egyház apostoli:

Azt jelenti, hogy a pápák szent Péternek, püspökeink pedig az apostoloknak törvényes utódai.

A pápák szakadatlan lánca az Egyház történetének csodálatos tengelye. XI. Pius a 261. pápa.

Püspökeink az apostolokra vezethetik vissza hatalmukat.

«*Simon, Jónás fia, szeretsz-e engem? Legeltesd bárányaimat, legeltesz juhaimat!...* Ne néad az embert! Mit érdekel téged Jónás fia? Az ember él s meghal s jön utána s helyébe más. Ne nézd Pétert, az halász; ne nézd Calüxtust, az szabados. Ne nézd Szilvesztert, az tudós; ne X. Leót, az humanista; VI. Sándor erkölcsstelen, I. Sándor vértanú; ne nézd mindenzt, hanem kérdezd: mit akart az Úr mindenzzel? S halld a feleletet: Te kőszál vagy az én kegyelmemből s e kőszálra építem föl Anyaszentegyházamat s a pokol kapui nem vesznek erőt rajta... A távirónak villámszikrájára s az általa röpített gondoláin: nézve mindegy, hogy miféle póznáakra van

csavarva a távirósodrony. A pozna elrothat, penészgomba emésztheti már faját, mikor niég minden villám jár fejében s isteni gondolatot szolgál rothatásában is. Honnan jön pedig az isteni gondolat? A táviróoszlop-ból-e? Annak nincs gyökere, annak nincs élete, a gondolat rajta máshonnan van; meszszirol jöhet, örvények s pusztaságok fölött el! Pápák és püspökök csak közvetítői a természetfölötti tényeknek. Krisztus Urunk gondoskodott róla, hogy a nemzedékeknek éltetésére szolgáljon egy vezetékszerű intézmény, melyen keresztül évszázadok s évezredek nyerjék az éltető, halhatatlan, tévmentes tant s az azt gyümölcsöztető kegyelmet.» (Prohászka.)

101. Mit jelent az, hogy a katholikus Egyház az egyedüli üdvözítő Egyház?

Azt jelenti, hogy akik félismerik Egyházunk igazvoltát és még sem lesznek katholikusok, nem üdvözülhetnek.

A másvallásúak tehát (protestánsok, zsidók, pogányok stb.) Isten kegyelmével szintén üdvözülhetnek, de nem téves vallásuk alapján, hanem jóakaratuk következtében, vagyis csak akkor üdvözülhetnek, ha saját hibájukon kívül nem tagjai az Egyháznak (pl. téves meggyőződésük alapján a saját vallásukat tekintik igáznak) és ez igaznak hitt valásnak előírásai szerint élnek. (V. ö. 153. kérdést s jegyzetét)

108. Tévedhet-e az Egyház tanítói hivatala hit és erkölcs dolgában?

Nem tévedhet.

Jézus a tanítói hivatalt Péterre és apostolaira bízta. (Máté 28, 18—19. Márk 16, 16.)

Az apostolok és utódaik azonban emberek és mint ilyenek tévedhetnének. Ez esetben Krisztus igazsága és kegyelme elveszne a világ számára. Ezért gondoskodnia kellett Krisztus Urunknak arról, hogy Egyházának vezetősége el ne térhessen az igazságtól, vagyis hit és erkölcs dolgában tévedéstől ment, csalatkozhatatlan legyen. Csak ily Egyházra vonatkozóan mondhatta Jézus: «Tanítsatok minden nemzeteket, tanítván őket megtartani *mind*, amiket parancsoltam nektek. Aki hisz és megkereszteltetik, üdvözül, aki pedig nem hisz, elkárhozik».

«Jézus gondoskodván az Evangéliumról, gondoskodnia kellett megőrzésének szervezetéről, hogy a konkoly el ne fojtsa a vetést. Mindehhez élő, isteni kegyelmekkel fölruházott tekintély kellett. Az írás, a betű bizonyára nem volt elég e nagy föladatnak megoldására. A betű holt, azt ki lehet forgatni. A törvény betűjét kikoptatja s kiforgatja az élet, azért kell minden országban a törvény betűjén kívül a bíráskodó tekintély. Országot, melynek törvénye legyen, de tekintélye ne legyen, nem képzelhetünk. Az Evangéliumot sem őrizheti meg a betű. — nézzétek, hogy mi lett az Evangéliumból az Egyházon kívül? Kezdjétek a gnázison, folytassátok a spirituálista szektákon, melyek kegyelemre, sugalla-

tokra, a bennük lakozó Szentlélekre hivatkoztak, menjetek végig a nazerénusokon, az irwingi, methodista, anabaptista individualistákon, térjetek át a racionalistákra Harnackig s mit tapasztaltok? Azt, hogy e könyvben keresi s meg is találja mindenki a maga dogmáit! Tehát sugallat, kegyelem, szubjektív értelem nem képes számunkra romlatlanul fönntartani s reánk átszármaztatni az Evangéliumot! Más élő hatalmat bízott meg vele az Úr s ez az Egyház, a köztünk élő krisztusi tekintély». (Prohászka.)

109. Mily szavakkal ig ért Jézus az Anyaszentegyháznak csalatkozhatalanságot hit és erkölcs dolgában?

E szavakkal: «Én kérem az Atyát és más Vigasztalót ad nektek, hogy örökké veletek maradjon, az Igazság Lelkét, — az titeket megtanít mindenre» (Ján. 14. 16—17. és 2().) és «íme én veletek vagyok minden nap a világ végezetéig». (Máté 28, 20.)

Ez isteni ígéretek alapján nevezi szent Pál az Egyházat az «igazság oszlopának és erősségeinek». (1 Tírn. 3, 15.)

110. Ki csalatkozhatalan tehát az Egyházban?

Az Egyház vezetősége, vagyis:
 a) a pápa egymagában;
 b) a püspöki kar a pápával együttesen.

111. Mikor csalatkozhatatlan a pápa?

Ha *a)* hit és erkölcs dolgában dönt *b)* és ennek elfogadására az egész Egyházai kötelezi.

Λ pápának, mint az Egyház lejének ilyen-az egész Egyház számára kötelezően és vég-érvényesen nyilvánított döntését röviden ('hi-vatalból (ex cathedra)» való döntésnek is nevezik.

Már maga a józan ész sürgeti, hogy a pápa vallás dolgában egymagában is csalatkozhatatlan legyen. Mert voltak és újból jöhetnek idők, mikor a pápa a püspöki kart nem hívhatja össze, vagy velők akadálytalanul nein érintkezhetik. Ez esetre is gondoskodnia kellett az Úrnak az igazság tévedésmentes hirdetéséről. Es gondoskodott is!

Az Úr e szavaival: «Legeltesd bárányaima!, legeltesd juhaimat!» az egész nyáj vezetését! Péterre magára és utódjára, a pápára bízta. Ha tehát a pápa tévedne, az egész krisztusi nyáj tévedésbe esnék, mert az egész nyájnak kötelessége hallgatni legfőbb pásztorára.

«Te Péter vagy — mondotta az Úr főapos tolának — és e kösziklán fogom építeni Any» szentegyházamat és a pokol kapui nem vesz nek erőt rajta!» (Máté 16, 18.) A pokol kél féle módon vehetne erőt az Egyházon: h; megsemmisíthetnél, vagy ha tévedésbe ejthetné E két eshetőséggel szemben nyújtott az Úr biztosítékot Péternek és utódjának. «Én pedig könyörögtem éretted, — monda Jézus Péternek — hogy el ne fogyatkozzék a te hited

és te egykoron megtérvén, erősítsd meg atyádfiait.» (Luk. 22, 32.)

A pápa különben csak a legritkább esetben szokott hivatalból («*ex cathedra*») nyilatkozni.

112. Hogyan nevezzük a pápa köré (hit vagy erkölcs dolgaiban való döntés végett, összegyűlt püspöki kart?

Egyetemes zsinatnak.

Eddig 20 egyetemes zsinat volt.

A pápával egyesült püspöki kar csalatkozhatatlan akár *a)* egyetemes zsinaton összegyűlekezve, akár *b)* a föld kerekségén szétszórva a közös gyakorlat vévén nyilatkozik *hit és erkölcs dolgában*.

Az egyes püspökök nem mentesek a tévedéstől, sőt a püspöki kar sem, ha a pápa tudta és beleegyezése nélkül dönt.

A hit és erkölcs keretén kívül sem a pápa, sem a pápával egyesült püspöki kar nem mentes a tévedéstől; sőt a hit és erkölcs keretén belül sem csalatkozhatatlan, ha nem a 131. kérdés *b)* pontja szerint szól.

113. Van-e az Egyház működésének földi áldása is?

Van.

Az Egyház az embereket az örök üdvösségre vezeti az/al, hogy tévedés nélkül tanítja őket az igaz vallásra, törvényeivel kormányozza és kegyelemeszközeivel megszenteli őket. Az Egyház azonban mint a népek anyja

isteni alapítóját követve, a földi életei is áldassál hinti be. Csendes tevékenységen meg-nemesíti az egyeseket és népeket. A történelem tanúsága szerint őrködött a népek szabadsága fölött és védte őket a fejedelmek túlkapásai ellen. Tanítása felelet az élet legnagyobb kérdéseire, erkölcstana pedig tisztítóan hat még a másvallásúakra is. A házasok jogát ő védi legjobban, a nőt a féríiúval egy színvonalra, a rabszolgát a szabaddal egy méltóságra emelte. Az első kórházakat, szegényházakat ő építette, a szenvedőknek minden időben vigasztalója, a betegeket szerzeteseinek és apácáinak csodás szeretetével ápolja.

Az Egyház teremtett kultúrát a vad népek között. Az első iskolákat ő állítja föl. Az ókor remekműveit megőrzi, megmenti, másolja és hordozója a jövendő fejlődés csirainak.

Az építészet, a festészet és szobrászat legnagyobb alkotásainak ő adta az eszmét és gondolatot. «A világ legnagyobb képtárai nem hasonlítanak-e katholikus templomokhoz?» Faulhaber).

Az Egyház az államok legerősebb támasza, az erkölcsök védelmezője, a tiszta vérnek gondos őre, a szenvedélyek fékezője, a romlásnak gátja, a család és társadalom egyetlen helyes alapja, a végletek egyensúlyozója.

«Ha mindenki az Egyház szándéka szerint élne és cselekednék, a föld színe paradicsommá változnék!» (XIII. Leo pápa.)

«Abban, minek csaknem kétezer éves története van, persze sok olyat is találunk, mi nem kifogástalan. A századok, mint a vizek,

folyásukban nem legtisztább részeiket rakják le, s ha a keresztény civilizáció hosszú múltját tekintjük, valóban nincs mit bámulnunk egyes kinövésein, de ne feledjük el, hogy a fát nemcsak hasadozott kérgéből — mely százados sebhelyeket visel, hanem dús lombjaiból, virágából s gyümölcséből ítélijük meg, s vájon, ki a kereszténységet ekként tekinti, nem fogja-e elismerni nagyszerű jótékonv-ságát?» (B. Eötvös J.)

114. Volt-e a papai szék működésének is földi áldása?

Igen.

Amit Péter apostol az Úrról mond: «körüljárt, jót tevén», mondhatjuk földi helytartójáról is. Az Egyház áldása is elsősorban a pápák kezéből áradt szét a világra. A pápák átérezték az Úrnak a szavát: «szánom a népet».

Attilát a pápa tartóztatta föl. A félhold ellen a pápa tartotta össze a keresztény nemzeteket. «A római szentszék nélkül Európa valószínűleg egy kényűr zsákmánya, az egyenetlenség színtere, vagy talán mongol pusztallett volna.» (A protestáns Herder szavai: «Ideen» X. 188.)

A művelődéstörténet minden lapján ott ragyog a pápák neve. A világ első egyetemeit nagyrészt a pápák alapították. A világ egyik legértékesebb könyvtára s levéltára a pápáé. A múzeumok kincsei mindenünnben újjal mutatnak Rómára.

Maga Voltaire, a hitetlenek királya, kénytelen megvallani: «Általánosan ismeretes,

hogy Európa a Szentszéknek köszönheti művelődését, legjobb törvényeinek egy részét és csaknem minden tudományát és művészétet».

Ellenségeink mindenkorban felhozzák ellenünk az ú. n. «bűnös pápákat». Épily joggal hivatkozhatnának «bűnös apostolokra» is, hiszen a 12 közül akadt egy áruló Júdás, egy hamisan esküdöző Péter, egy hitetlen Tamás. Csoda-e akkor, ha a pápák hosszú sorában is találunk méltatlanságokat? A pápák is emberek, tehát vétkezhettek, sőt vétkeztek is. Ezt nemcsak elismerjük, hanem, mi több, épen ebben a körülményben újabb bizonyítékát látjuk a pápaság isteni intézményének:

a) Davis-son, aki csak azért írta meg művét, hogy Rómát az Antikrisztus székhelyének tüntesse föl és ezért nagyító üveggel kereste valamennyi pápán az észrevehető hibákat, a közel harmadfél száz pápa közül minden össze 28-at talált, akiknek életében foltot talált; elismerve ezzel, hogy a többi pápa megközelíthetetlen jellemű. Hiszen tudjuk, hogy a 261 pápa közül 80-szent és 30-vér tanú volt. Már ez maga is mily kiáltó himnusa a pápaságnak. Hol van a világon az a trón, mely uralkodóinak csak ilyen kis töredékében tudna hibát találni?

b) Az említett 28 pápa ellen is csak úgy találhatott Davis-son és többi ellenségünk hibákat, hogy forrásul nem a tárgyilagos kútfőket használták, hanem a pápák személyes ellenségeinek, vagy a velük háborút viselő ellenfeleknek bosszútól lihegő iratait és ada-tait. Es feltéve (de meg nem engedve!), hogy

mind e 28 pápa valóban nem lett volna méltó szent állásához, ép ez a körülmény csak annál csattanósabb bizonyítéka volna a pápaság életerejének és egészségének, hogy ekkora erkölcsi mocsárban se tudott elmerülni, hanem annak a kősziklának bizonyult, melyről Krisztus megjövendölte, hogy a pokol kapui nem vesznek rajta erőt.

e) Valamennyi ú. n. rossz pápáról, még a pápaságba betolakodott, eldurvult lelkű VI. Sándorról, a pápák e legszomorúbb alakjáról is, meg kell állapítanunk, hogy *mint az Egyház fejei* hivatalosan mindig helyes elvezetkedtek és az Egyházat hitbeli téves utakra sohasem vezeték, sőt az Egyház érdekében egyik-másik nagyszerű intézkedéseket tett.

d) Egyébként, mint a hitetlen Le Bon írja: «A történetírók a múlt eseményeit rendesen a maguk kora eszméin át látják. Ezért van az, hogy az emberek és elméletek, amelyek oly népszerűek bizonyos kor előtt, oly károhozatosak egy másik kor szemében. VI. Sándor pápa és Borgia Cézár rokonszenvesek voltak kortársaiknak. Machiavelli csak halála után vált ellenszenvessé. A szent-bertalanéji mészárlás több országban oly lelkesedést váltott ki, hogy érmeket vertek emlékére». («Múlt és jövő». Budapest. 1920. 24-5. old.).

115. Mit köszönhet különösen hazánk a pápaságnak?

A pápaság állandó szeretetét, védelmét és segítségét.

Krisztus helytartója ringatta állami életünk

és függetlenségünk bölcsőjét. A pápa kezéből kaptuk az európai kultúrát, a magyar szent koronát és rendezett állami életünk első alakját.

Az Árpádház idején évszázadokig a pápa védte nemzetünk függetlenségét a német birodalom ellen. Gyámolított minket Bizánc ellen is. Épen a legválságosabb időkben, mikor mindenki elhagyott bennünket, a pápák segítsége sohasem hiányzott. Nekik köszönjük az Anjoukat. Hunyadi Jánost, Mátyás királyt, Zrínyit a pápák pénze és katonái képesítették diadalaikra.

1459—1502-ig 306 ezer arany forint érkezett Rómából s Mohácsnál 4000 pápai katona harcolt oldalunkon. 1594-ben csak a pápa pénzével lehetett Komárom fölszabadítására indulnunk. 1595-ben 8000, 1597-ben 2000 és 1601-ben 9000 főnyi pápai sereg harcol oldalunkon. Báthory Zsigmondot a pápa segítette a török elleni harcra.

XI. Ince pápa rengeteg jótéteményeinek emlékét az 1751. évi XL. törvénycikk őrzi. A protestáns Thaly Kálmán, történetírónk, valahányszor Rómában járt, megilletődött lélekkel zarándokolt XI. Ince síremlékéhez a Szent Péter-templomba.

1692-ben erődeink helyreállítására XII. Ince pápa óriási összeget küldött.

Köteteket tenne ki a római szentszék velünk gyakorlott jótéteményeinek teljes lajstroma,

116. *Miben áll a szentek egyességet
Abban, hogy az Anyaszentegyháznak élő*

és elhalt hívei mint egy család tagjai összetartoznak és egymáson segíthetnek.

A szentek rajtunk segíthetnek, mi pedig egymáson és a tisztítótűzben szenvedő lelkeken segíthetünk.

A «szentek egyességet kifejezés valamikor azonos volt az Egyház fogalmával. Még ma is beszélünk «küzdő Egyháizról» (a földön élő kath. keresztények) «szenvedő Egyháizról» (a tisztítóhelyen szenvedő lelkek) és «győzedelmes Egyháizról» (mennyei szentek). Íme Isten országának három tartománya.

Az Egyház naponkint megüli egy-egy, vagy egyszerre több szentnek az emlékét. Valamennyi szent közös emlékére az Egyház külön ünnepet rendelt, a Mindszentek ünnepét, november 1-én.

117. Mivel segíthetünk egymás lelkén és a tisztítóhelyen szenvedő lelkeken?

Főkép szentmiseáldozattal, imádsággal és jócselekedetekkel.

Az Egyház papjai, az emésztiő munkában életüket föláldozó hittérítők, a böjtölő, virrasztó, magukat sanyargató szerzetesek és szerzetesnők áldást árasztanak a világra. Hasznlóképen egy elhagyott beteg, ki nehéz sorsát megadással viseli, egy öreg bácsi vagy néni, ki minden munkára képtelen, de naponkint eljár a szentmisére vagy elvégzi olvasóját, az egész családnak vagy községnek áldására lehet.

Közbenjárásunk a tisztítóhely lelkeinek

szenvedését enyhíti s megrövidíti. A tisztító-tűzben szenvedő lelkek javára az Egyház külön napot rendelt, halottak napját, november 2-án. Ezen a napon, a nagy világháború óta, minden pap három misét mondhat.

A legtöbb búcsú felajánlható a tisztító-helyen szenvedő lelekért is.

IV. RÉSZ. A SÍRON TÚLI ÉLET.

118. Miben áll a halálunk?

Abban, hogy lelkünk elválik testünk-től.

Testünk az elválás után oszlásnak indul vagyis alkotó elemeire bomlik.

A kegyelem állapotában levő ember teste a Szentlélek temploma. Ezért az Egyház holt-testünkkel is tisztelettel bánik, beszenteli és eltemeti.

Az Egyház ellene van a halothamvasztásnak, mert Krisztus módjára sírba kívánja fektetni a halottat és mert a holttest elégetése sérti a kegyeletet. «Miért siettessük annak a pusztulását, amely oly kedves volt nekünk?» (Prohászka).

Egyébként már az igazságszolgáltatás és a tudomány szempontjából is helyteleníteni kellene a halothamvasztast. Hányszor fordul elő valamely bűntett gyanúja miatt a holttest kiemelésének (exhumálás) szükségessége. És mit nem köszönhet a tudomány ép annak a körülménynek, hogy a régiek nem égették el halottjaikat (Egyptologia, Tut-anch-amon sírja, nálunk az angyalföldi, szentesi stb. leletek).

Aki maga rendeli el, hogy tetemét égessék el, annak testét az Egyház nem szenteli be.

119. Minő nagy kötelességiünk van a halállal szemben?

Az, hogy lelkünket ne találja készületlenül.

«A halál nem cél, hanem a lélek legnagyobb lépése. Ő csak ez ne legyen félrelépés!» (Prohászka).

Maga Krisztus Urunk int bennünket: «*Vigyázatok*, mert nem tudjátok íem a napot, sem az órát!» (Máté 25,13.) Az Egyház pedig évenkint a nagyböjt kezdetén, hamvazószerdán emlékeztet a halál üdvös gondolatára. Meghinti fejünket hamuval, a bűnbánat és muhandóság jelével, miközben e szavakat mondja: «Emlékezzél meg ember arról, hogy por vagy és porrá leszel!»

Mivel nem tudjuk, hogy hol és mikor ér bennünket halálunk perce, legyünk minden készen, hogy utolsó óránk a megszentelő kegyelem állapotában találjon bennünket! Páli (Depaul) szent Vince azt mondotta kevés sel halála előtt: «Hála Istennek, 18 év óta nem feküdtem le egyszer sem úgy, hogy ne lettem volna kész még azon az éjjelen meg jelenni Isten ítélezséke előtt». Borr. szem Károlyt játék közben kérdezte valaki, mitenye, ha tudná, hogy egy óra múlva meg kellene halnia. Azt felelte: «tovább játsza nám»; annyira készen volt lelke mindenig; halálra.

Jó volna, ha mindenjában szívünkbevés-

nők a veszkényi kis lélekharang jelentős föliratát:

«Jaj! ha a halál
Halálos bűnben talál!»

120. *Halálunk után tovább él-e a lelkünk?*

Igen.

Lelkünknek a testünk nélkül való élete (működése) nem természetes állapot, hanem a bűn következménye. Mindazonáltal lelkünk nemcsak tovább tud élni testünk nélkül, hanem bizonyos szempontból tökéletesebb is lesz a túlvilágon, mert *nen* lesz az anyaghoz láncolva és az érzékek korlátaitól független lesz.

A halál után a lélek az őt érintő egész igazság birtokába jut. Többé már nem csupán szomjúhozza, sejti, keresi és tanulja az igazságot, hanem immár élvezи vagy átszenvedи azt. «*Ez az ismeret fölülmül minden, amit intuíció (szellemi meglátás), génusz, művészet s tudás adhat.*» (Prohászka.)

«*A másvilágon elváltozik a lélek, értékének világfölényes öntudatára ébred, úgyhogy akkor a világ s minden, ami szám, tér és anyag összetöpörödik az ő szemében. Ott már csak Isten s a végtelen jut érvényre és az Ő értékelése a döntő.*» (Prohászka.)

A léleknek eme túlvilági állapota természetének megfelelően kiegészül, vagyis ismét természetes lesz, midőn a testtel újra egyesül, így kitűnik, hogy a halál a mulandóság letörése. «*A mi halottjaink az igazi élők.*»

121. Mit tesz Isten testünkkel a világ végén?

Föltámasztja vagyis újra és örökre egyesíti lelkünkkel.

Isten a földbe vetett egyetlen magból sok más magot tud támasztani; a téli megdermedt fát új életre tudja kelteni; a gubó-kóporsóból a hernyó helyett szívárványos pillangót keltet ki. Nála «semmi sem lehetetlen. (Luk. 37.), a meghalt vagy elhamvasztott emberi testet is új életre fogja támasztani. Jézus maga is föltámadt halottaiból és azt mondotta: «Én vagyok a föltámadás és az élet. Ki én bennem hisz, élni fog, ha meg is halt!» (Ján. 11, 25.) «A Te föltámadásod a mi reményünk erőssége» (a bécsi régi währingi temető kapufelirata).

Ugyanabban a testben fogunk föltámadni, mint amelyikben meghaltunk. Nem vegytani az azonosság; vagyis nem szükséges, hogy föltámasztott testünk ugyanazokból a parányokból álljon. Hiszen testünk parányai a besés kilélegzés, táplálkozás stb. folytán földi életünkben is másodpercenként változnak, sőt a tudomány szerint testünk körülbelül öt-hét évenkint teljesen megújul; mindamellett — alapjában véve — testünk egész életünkön át ugyanaz; amint pl. a Duna is mindig ugyanaz, noha vize folyton-folyvást újul.

Föltámasztott testünk oly értelemben lesz azonos a földivel, mint ahogy pl. a 90 éves aggastyán testét is azonosnak vesszük a 90 év előtti csecsemő testével (vagyis élettani értelemben).

Föltámasztott testünk átszellemült lesz, vagyis mintegy szellem módjára halhatatlan lesz, nem szorul ételre-italra, nem öregszik stb. Ilyen volt Krisztus föltámadt teste is: kijött a lepecsételt, zárt sírból és apostolainak zárt ajtón keresztül jelent meg.

Átszellemült testünk nem fogja többé korlátozni lelkünk életét, mint ahogyan ezt a földön tette.

122. Halálunk után mit tesz Isten a lelkünkkel?

Megítéli.

Isten ugyan néha már a földi életben is igazságot szolgáltat, de igazán csak «néha» és *ez* is többnyire csak foglaló számba megy az igazi, a végleges igazságszolgáltatás számáján.

Az elkövetkező isteni ítélet hitünk egyik legsúlyosabb, legfontosabb és a jövőre nézve legvigasztalóbb igazsága.

A földi igazságszolgáltatás gyengéi, a szabadon futó gonosztevők kacagása, az elnyomott igazak sóhajai, a szociális (társadalmi) egyenlőtlenség kiáltó sebei, a kórházak kínjai, a vakok, süketek, némák szenvedései mindenmegannyi krédója (hitvallása) az igazságos Istennek, krédója a jó végső győzelmének és minden vallás ama közös tanításának, hogy a legjobb dolgok a legmaradandóbbak, túlélnek minden mást és övék az utolsó szó a mindenben, szóval, hogy a tökéletlenség csak átmeneti, a tökéletesség örökkel való.

123. Hányféle isteni ítélet van?

Kétféle: külön ítélet és az utolsó ítélet

124. Mi a különbség a külön ítélet és az utolsó ítélet között?

A külön ítélet azonnal a halál után következik, az utolsó ítélet pedig a világ végén.

A külön ítéletnél lelkünk egy pillanat alatt tisztán és világosan látja, hogy földi életünkben micsoda jót vagy rosszat tettünk és mindenért most mit érdemel. Ettől függ örökévalósága.

A külön ítélet akkor történik, mihelyt valaki meghal, tehát számtalanszor, az utolsó ítélet csak egyszer. A külön ítéletnél Isten csak a lelkünkön hajtja végre ítéletéi, az utolsó Ítéletkor a (lélekkel immár egyesült) testünkön is végre fogja hajtani. A külön ítélet után a lélek még a tisztítóhelyre kerülhet, az utolsó ítélet után csak a mennyországba vagy a pokolba.

125. Melyik ítéletnél döl el az embernél örök sorsa?

A külön ítéletnél.

Ezért *reánk nézve* a külön ítélet fontosabb, mint az utolsó. Az utolsó és nyilvános ítélet (világítélet) csak jutalmunk növelésére, buntetésünk fokozására szolgálhat.

Az utolsó ítéletnek főcélja az Isten dicsősége, az isteni akaratnak és igazságosságnak

végső diadalra juttatása és az, hogy a keresztre-feszített Krisztus tökéletes elégtételt kapjon az Isten és a világ részéről.

A Szentírás a jámborok és istentelenek sorsa közötti különbséget az ítélet alkalmával így jellemzi: «Akkor az igazak nagy áll-hatossággal fognak állani azok ellenébe, kik öket nyomorgatták és kik elvették munkáikat. Ezt látván, megháborodnak iszonyú félelemmel és csodálkoznak a véletlen szabá-dulás hirtelenségén, mondván magokban bán-kódva és a lélek szorongatása miatt fohász-kodva: Ezek azok, kiket valaha nevetségnek tartottunk és szidalommal illettünk. Mi balga-tagok, az ő éltöket bolondságnak állítók és végokét tisztelet nélkülinek. Íme mint szám-lálatnak az Isten fiai közé és a szentek között az ő sorsuk. Tehát eltévedtünk az igazság útjáról és az igazság világossága nem fény-lett nekünk és az érlelem napja nem táma-dott föl nekünk. Elfáradtunk a gonoszság és veszedelem útján és nehéz utakon jártunk; az Úr útját pedig nem tudtuk. Mit használt nekünk a kevélység vagy a gazdagsággal való kérkedés mit hozott nekünk? Elmúltak mindenek, mint az árnyék és mint a hajó, mely a hullámzó vizén átmegyen, melynek, miután átment, nem találhatni nyomát, sem aljának ösvényét a habokban; vagy mint a madár, mely átrepül a levegőn, melynek útja után semmi jelenség nem találhatik, hanem csak szárnyainak gyenge szelet verő csatto-gása, hasítván röpülő ereje által a levegőt, lebegtetvén szárnyait elröpül és azután útjá-nak semmi jele sem találhatik; vagy mint a

kitűzött helyre lövött nyíl után az eloszlott levegő azonnal összecsattan, hogy ne tudhas-sák annak átmenetét. Az igazak pedig örök-ké élnek és az Úrnál az ő jutalmok és gond-viselésök a Fölségesnek Azért az ékesség országát és a szépség koronáját veszik majd az Úr kezéből, mert ő jobbjával befödözi őket és szent karjával megvédi őket.» (Bölcs. 5, 1—17.)

126. Hova jut lelkünk a külön ítélet után?

Vagy a mennyországba vagy a tisztító-helyre vagy a pokolba.

«A túlvilág tulajdonképen a mi világunk s milliószor többen vannak már ott, mint mi itt és mi is csak egy darabig maradunk itt, azután pedig oda sietünk, hol sokan, minden-jájan és soká, mert vég nélkül leszünk, ahová mi is önként menekszünk, mikor azokat keressük, kiket nagyon szerettünk, de akiket e földön már meg nem találunk.» (Prohászka.)

127. Mi a mennyország?

Az örök boldogság állapota.

A mennyország külön hely ugyan, de inkább állapot, mint hely, «Isten boldogító látása.»

A tökéletes és örök boldogság mibenlétét nem tudjuk: «Szem nem látta, fül nem hal-lotta, sem az ember szívébe föl nem hatott, amit Isten azoknak készített, kik őt szeretik». (1 Kor. 2, 9.)

De elgondolhatjuk, mekkora lehet a juta-

lom, melyet nem ember, nem is angyal, hanem a végtelen hatalmú, mindenható Isten ad, nem egy időre, hanem örökön-örökre.

128. Kik jutnak a mennyezetre?

Akiknek semmi bűnük sincs és büntetést sem érdemelnek.

A mennyezetre jutnak eszerint pl. az ártatlan kisdedek, akik a keresztség után haltak meg. A felnőttek közül pedig azok, akik ha bűnt követték is el, de azt öszinte gyónással, illetve tökéletes bánattal lelkük-ről lemosták és a megbocsátott bűnökért eleget tettek.

A jutalom a mennyezetről mindenire nézve kielégítő lesz, de nem egyenlő, hanem annál nagyobb, minél több jót cselekedett valaki. (1 Kor. 3, 8. és 2 Kor. 9, 6.)

129. Mi a tisztítóhely?

Az ideigtartó büntetés túlvilági állapota.

Az isteni Megváltó mondja, hogy bizonyos bűnösök ki nem szabadulnak előbb a börtönből, míg utolsó fillér tartozásukat is le nem fizetik. (Máté 5, 25-26.) Melyik ez a börtön? A mennyezetről nem büntetés helye, a pokolból pedig nincs szabadulás. (Máté 25, 41 és 46. Márk 9, 42—47.) Az a börtön tehát, melyről Krisztus Urunk beszél, nem lehet más, mint egy — a mennyezetről és pokoltól különböző — harmadik állapot, azaz a tisztítóhely, latinul purgatórium.

Azok a keresztény felekezetek, melyek eh-

ben tagadják a tisztítóhely létezését, a gyakorlatban mégis hitvallást tesznek mellette, mert ők is imádkoznak halottaikért. Pedig a szentek a mennyben nem szorulnak ránk, a pokol szerencsétlenéin pedig már nem segíthetünk.

«Egyébként a halál utáni tisztító élet olyan természetes, olyan valószerű, hogy minden vallás magában foglalja. Ezek mindegyike számára a lélek olyan repülőgép, mely nem szállhat fel, nem érheti el végső céljait a térben, csak ha elhajítja minden fenéksúlyát. A keleti kultuszokban a lélek újra testet ölt, hogy megtisztuljon; új testekben nyüvődik, mint a penge a sikárkő porában, mely megfénysesíti. Nálunk, katholikusoknál, nem megy át földi vándorlásokon, hanem a purgatóriumban könnyül meg, veszti el a rozsdát és fénysesedik ki, hol Isten átformálja, fölemeli, kihámozza a bűnburokból, amíg csak fel nem szállhat hozzá, el nem veszhet benne». (Huysmanns.)

130. Kik jutnak a tisztítóhelyre?

Akik bocsánatos bűnben halnak meg vagy még ideigtartó büntetést érdemelnek.

Az is megeshetik hogy valaki a bocsánatos bűntől is tiszta, amikor meghal s lelke még sem juthat mindjárt a mennyországba. Mert megbocsátott bűneiért még nem vezekelt eléggé, tehát ideigtartó büntetést érdé mel még, melyet a tisztítóhelyen kell elszennednie.

«E földön a lelkek a durván s nagyjában

faragott szobrok stádiumában vannak, ott túl vár rájuk a finomodás s az átszellemüles hosszú munkája.» (Prohászka.)

13. Mi a pokol?

Az örök boldogtalanság állapota.

A különben végtelen szelid és jóságos lelkű Jézus 25-ször szól a pokolról, pedig soha sem beszélt fölöslegeset. Tehát fontos dologról van szó!

Hogy hol van a pokol, nem tudjuk. A pokol külön hely ugyan, de inkább a léleknek állapota, melyben örökké bűnhődik, mint hely. Erről az állapotról csak két dolgot tudunk bizonyosan: *a)* hogy a pokolban a lélek és (a föltámadás után) a test is bűnhődik, *b)* hogy e bűnhődés örökké tart. minden egyéb titok előttünk. A pokol a hit titka, mert az Üdvözítő nem nyilatkozott róla bővebben és mert a természetfölöttit, amúgy sem tudnók érzékelni. Ezért az Úr csak hasonlatokkal szolt róla. Ilyen a tűz hasonlata. Nem a természetes, földi tűzről van itt szó. Hogy milyen lesz a pokol tüze, az titok előttünk. — Ilyen még a sötétség és a féreg hasonlata, melyekkel az Úr a legfőbb javak hiányát, a lelkiismeret furdalását és a lélek örök céltalanságát akarta jelezni.

Ne ütközzünk meg a pokol *örökkévalóságán*. Krisztus 13 szór beszélt a pokolnak épen eme tulajdonságáról. Ha a pokol nem tartana örökké, akkor végre is összekerülne a bűnös a szenttel, a farkas a báránnyal, Júdás Jézussal, Heródes sz. Jánossal, Nero sz. Pál-

lal és az előbbiekk joggal mondhatnák: Mégsem bánjuk, hogy a földön gonoszul éltünk.

Ha a megátalkodott bűnös is a mennybe jutna, úgy az Isten ellen támadt szentségtörő harcban a bűnösé lenne a végső győzelem és az utolsó szó.

Még az «örök» pokol sem tart sokat vissza a büntől, mennyivel kevesebb hatása volna az ideiglenes pokolnak!

«Az örök pokol a legjobb hittérítő.» Ha egy apa a fiát bottal fenyegeti, bizonyára nem kívánja és óhajtja, hogy a bot használatára kerüljön a sor. így tesz Isten is az örök büntetéssel. Ezért mondotta IX. Pius pápa: «A pokol a mennyországnak legjobb ügyvédje».

Az elkárhozottak büntetése nem egyenlő, hanem bűnök nagyságának megfelelő.

132. Kik jutnak a pokolba?

Akik halálos bűn állapotában halnak meg.

A pokollal büntető szigort sokan nem tud ják az Isten végtelen szeretetébe és jóságába belegondolni. Ámde «Nem szabad az önszeretet szubjektív, lágy szugesztíóira hallgatnunk, mikor a végtelen erkölcsi tökély rendjéről van szó. Az ember elfelejtí, hogy teremtmény és szolga és e helyett kényes, úri gyér meknék tartja magát; elfelejtí, hogy Isten *in abszolút* végcél s minden érte van; félreért az isteni irgalmat, mely szintén csak a tökéletességet szolgálja. Egyoldalúan, érzelme; szerint ítélni és nem gondolja meg, hogy

szépségnek telítve kell lennie erővel. A hársfa nemcsak illat, hanem keménység is; a tölgy nemcsak lombkoszorú, de fejszével dacoló hatalom is; a fenyő nemcsak olaj, hanem árboc is; az oroszlán nemcsak puha szőr, de szaggató fog és karom is; a levegő nemcsak zefír, hanem vihar is; a tenger nemcsak kagylókat, öblöget, de elsöpör kontinenseket is. Ő az Úr... a nagy Úr; Ő az erő és szépsége nem egyéb, mint ez erőnek virága. Kemény a hit a pokolról, de lelket erősít és szépít!» (Prohászka.)

V. RÉSZ. A KEGYELEM ÉS A SZENTSÉGEK.

133. Élhetünk-e saját erőnkől Isten akarata szerint?

Nem. Isten segítségére szorulunk.

Az ősbün által lélekben s testben megyengült ember, a maga megvesztegethető eszével, nehézes akaratával, a világnézetek útvesztőiben, a nehézségek és kísértések hullámhegyei között sem az igaz utat megtagálni, sem a jót állandóan követni nem képes — Isten segítsége nélkül. Valamint az élet — akár a növény-, akár az állatvilágban — napsugár nélkül csak korcsot szül, úgy az emberi lélek is fejletlen marad kegyelem nélkül.

«Nélkülem — mondja az Úr Jézus — semmit sem tehettek.» (Ján. 15, 5.)

Különösen a bűnök hínárjába jutott vagy a szenvédélyek árjába sodródott ember szorul Isten mentő kezére. «Mikép az ember kútba vetheti magát, de maga erejével onnan ki nem jöhét; miképen a láb megmocskolhatja magát, de meg nem tisztíthatja, hanem kézzel kell azt mosogatni, úgy a mi lelkünk

ördög tömlöcébe, bűnök rútságába ejtheti magát, de szabadságra és tisztaságra csak Isten keze hozhatja.» (Pázmány Péter bíboros.)

134. Hogyan nevezzük a lelkünknek nyújtott isteni segítséget?

Kegyelemnek vagy malasztnak.

A katholikus hit- és erkölctan nemcsak szabályt ad és utat mutat, hanem erőt és segítséget is nyújt a végső cél elérésére, mert az Evangélium nemcsak tan és ideál, hanem eleven, isteni életerő is. «Isten e benyomulása a lélekben olyan, mint a hímpor a tavaszi virág bibéjén.» (Prohászka.)

Isten kegyelmét *ingyen* kapjuk. Nem azért, mintha méltók volnánk rá, mintha megérde-melnők és elvárhatnák, hanem mert az adja, aki a végtelen jóság és irgalom. A kegyelem tehát nem bér, hanem *kegy*, innen a neve is.

A kegyelem az erkölcsi világfolyamat olaja, az isteni gondviselésnek aprópéntben való alamizsnája és mennyei biztatás, hogy e siralomvölgyében minden küzdelem, kudarc, kár és szenvedés között állandóan az Eg-karja kísér, támogat és átsegít az örök hazába.

Az Isten törvénye azt mondja: *meg kell tenned* (debes, du musst!), a kegyelem pedig hozzásúgja: *megteheted* (potes, du kannst!), mert megsegítlek.

135. Hányféle a kegyelem?

Kétféle: segítő és megszentelő.

A kegyelem magábanvéve csak egy, Isten jóságának és kegyességének kiáradása. Csu-

pán hatásában mutatkozik különbség és ezen az alapon osztályozható!

136. Mi a segítő kegyelem?

Az a kegyelem, mellyel Isten minket a jóra segít és a rossztól megóv.

A segítő kegyelem gyarlóságunkat felszereli azzal a *többlettel*, melyre szükségünk van Isten akarata szerinti élethez. A kegyelem hol vakoskodó *értelmünket* világosítja meg, hol ingatag, gyenge *akaratunkat* erősíti s lendíti, vagy más úton-módon segít és támogat bennünket a különféle cél szerint.

A kegyelem működése — ritka eseteket kivéve — benső és titokzatos, ezért a hatását legtöbbször észre sem vesszük, akárcsak belső szerveink működését, testünk növekedését vagy a világűrben a földdel együtt történő szédületes keringésünket.

Akaratunk persze a kegyelem hatása alatt is szabad marad. Mi több, akaratunk annál szabadabb, minél inkább a kegyelem hatása alá kerül; úgymint a világosság is előmozdítja a szabad mozgást és a nagyobb fény a tiszta látást. Az ingyen hajójegy a kiváendorlónak vagy a mentőkötél a vízbeesettnek nem veszi el, hanem lényegesen emeli és kiterjeszti szabadságát.

137. Ad-e Isten mindenkinél elegendő segítő kegyelmet az üdvözülésre?

Igen.

Sokszor az elegendőnél is több kegyelmet kapunk.

Valamint Isten a természetben mérhetetlen változatosságot teremtett (gondoljunk csak az égitestek különféle nagyságára!), úgy a lelki életben is pazar bőkezűséggel nyújtja kegyelmeit kinek-kinek a maga végtelen bölcsessége szerint. Az egyiknek sokat nyújt, a másiknak még több!. A zsidó nép pl. nagyobb kegyelemben részesült a többinél. A katholikus hívőnek is több kegyelem áll rendelkezésre, mint a másvallásúnak. Egyes választott egyéneknek különös mértékben kijutott a kegyelemből. (Mózes, szent Pál apostol, a jobb lator stb.) V. ö. 1 Kor. 12, 1—31. Legtöbb kegyelmet a bold, szűz Mária kapott. («Malasztal vagy teljes!»)

Persze a kegyelem bőségének megfelelően a felelősség és a róla való számadás is nagyobb.

De bármilyen különböző mértékben juttatja is Isten kegyelmét az egyeseknek, Isten annyit, amennyi üdvözülésünkre szükséges, föltétlenül mindenkinél ad, még a hitetleneknek és megrögzött bűnösöknek is.

«Nem akarom — úgymond az Úr — az istentelen halálát, hanem hogy megtérjen és éljen.» (Ez. 33, 11.) és «Az ember fia azt járt keresni s üdvözíteni, ami elveszett vala.» (Luk. 19, 10.)

Í38. Az adott kegyelemmel miért nem üdvözül mindenki?

Mert sokan a kegyelmei nem használják fel.

Isten kegyelmével úgy vagyunk, mint a

tanuló tanárjával, a beteg orvosával vagy az orvossággal. A tanár megteszi a magáét, hogy tanítványa az osztályt sikерrel elvégezze, de csak az a tanuló látja, hasznát, ki figyel és tanul; a többi bukik. Épúgy hiábavaló a legjobb orvos legkitűnőbb orvossága is, ha a beteg nem használja.

A Golgotán Jézus mellett két lator függött. Az egyik a kegyelemtől megtért. A másik, noha több kegyelmet nyert (hiszen láttá latortársának jó és bátorító példáját, hallotta üdvös intését és érezhette az Üdvözítő nagylelkű irgalmát), mégis megátalkodott.

«Ma, ha az Úr szavát halljátok, meg ne keményítsétek szíveteket!» (Zs. 94. 8.)

Nagyon sokan azért esnek el rögtön a kísérés tüzében, azért nem haladnak előre a jóban, mert elmulasztják Isten segítő kegyelmét kérni vagy legalább is nem kéri rögtön, nem kéri buzgón, nem állhatatosan,

139. Mi a megszentelő kegyelem?

Az a kegyelem, amellyel Isten minkéi szentekké és az örök boldogságra érdeemesekké tesz.

A megszentelő malaszt Isten legdrágább titoksrű ajándéka. Általa:

a) megtisztulunk az eredeti és minden halálos bűntől;

b) megszabadulunk az örök büntetéstől;

e) a lét magasabb fokára emelkedünk, Isten szépsége kiverődik lelkünkön és Istenhez hasonulunk: szentekké leszünk;

d) Isten gyermekéivé nemesedünk (1 Ján. 3, 1.);

e) a mennyország örököseivé leszünk; a megszentelő malaszt mintegy ingyenesbelépő-jegy a mennyországba és az örök boldogság vágányára állítja lelkünket;

f) jótselekedeteink érdemszerzőkké válnak (Máté 7, 17.), azaz minden egyes jó-cselekedetünkkel az örök dicsőség nagyobb fokát érdemelhetjük ki. (Jel. 22, 11—12.)

A megszentelő kegyelemből eredő nagy változást és átalakulást a Szentírás újjászületésnek (Ján. 3, 5.), az Egyház pedig megigazulásnak (trid. zsin. 6, 4.) nevezi.

Ezt a lelti átváltozást érzékeinkkel nem vehetjük észre, de megnyilatkozik bizonyos jóleső érzésben, szent és örvendetes hangulatban és a biztonság tudatában.

Szemre és látszatra a megtermékenyített tojás sem különbözik semmiben a közönséges tojástól. Mégis milyen lényegbevágó különbséget idéz elő a megtermékenyítés. A terméketlenből idővel záp lesz, a megtermékenyítettből pedig élő csibe pattan elő. A fias tojásban már a megtermékenyítés pillanatában is benne volt a később kifejlődő élet adottsága, valósága, csirája. így lelkünkbén is a megszentelő malaszt az örök életre való eme megtermékenyítés következtében az örök dicsőség magva és csirája.

140. Mikor kaptuk meg először a megszentelő kegyelmet?

Keresztségünk alkalmával.

A megszentelő malaszt nem mindeniben egyforma (2 Pét. 3, 18.). Fejleszthetjük azt újabb érdemek szerzésével és főkép a szentiségek fölvétele által (Trid. zsin.).

A megszentelő malaszt nagysága jövendő örök dicsőségünknek síron inneni mértéke.

141. Mikor veszítjük el a megszentelő kegyelmet?

Ha halálos bűnt követünk el.

A súlyos bűnt épen azért nevezzük halálos bűnnék, mert elrabolja tölünk a megszentelő kegyelmet és így kioltja lelkünk természet-fölötti életét és az örök kárhozat halálát okozza.

Voltaképen minden katholikusnak állandóan a megszentelő kegyelem állapotában kellene élnie. «Ez tudniillik az Isten akarata, a ti megszenteléstek.» (1 Thessz. 4, 3.)

A megszentelő malaszt az az evangéliumi drachma (görög ezüstpénz), melyen örökkel-tartó boldogságot veszünk; ez az a gyöngynél és ékszernél végiglenül értékesebb drágakő és elrejtett kincs, melynek megszerzéseért és megtartásáért érdemes minden egyebünket eladnunk és tőle megválnunk.

Ha azonban mégis megtörténik a nagy baj, hogy halálos bűn következtében kiestünk a megszentelő malaszt állapotából, azonnal indítsunk fel magunkban tökéletes bánatot és siessünk a szent gyónáshoz, hogy a drága kincset visszaszerezzük.

Még a megszentelő malaszt állapotában is kell, hogy » félelemmel és rettegéssel mun-

káljuk üdvösségeinket» (Fil. 2, 12.). Mert külön isteni kinyilatkoztatás nélkül csalhatatlan bizonyossággal nem tudhatjuk, hogy a kincs birtokában vagyunk-e (1 Kor. 4, 4.).

142. Mik a szentségek?

Krisztus által rendelt jelek, melyek kegyelmeket közölnek.

A szentségek tehát Krisztus által rendelt eszközök, melyekkel kegyelmeket nyerhetünk; csatornák, melyeken át részünkre a kegyelem forrása csörgedezik.

Minden szentségen megkülönböztetünk három elemel, ezek:

a) egyszerű, igénytelen, érzékelhető *fel* (lemosás, megkenés, étkezés, birói Ítélezés, kézrátétel, nyilatkozat);

b) láthatatlan *kegyelem* (hatás), melyet a külső jel közöl, pl. a keresztségben a megszentelő kegyelem elnyerése és az ezzel járó többi kegyelem;

e) *Jézus Krisztus rendelése* (pl. a keresztségnél; Máté 28, 19. vagy Márk 16, 15—16.).

Az Úr Jézus külső jeleket rendelt kegyelmeinek közlésére, mert *a)* ez felel meg az emberi természetnek, *b)* A külső jel által a kegyelem elnyeréséről tudomást szerezünk.

e) A külső jel szemlélteti a nyert kegyelmet, pl. a keresztségben a leontás a büntől való tisztulást. Isten már az ószövetségben is külső jelekhez kötötte kegyelmeit, pl. Mózes veszszeje, a rézkígyó. Jézus is gyakran gyógyított megérintéssel, a Szentlélekkel ráleheléssel adta stb. Mi magunk is kalapemeléssel szok-

tunk valakit megtisztelni, kézszorítással üd-vözölni, csókkal szeretni s i. t.

Amint Isten egyes növényeknek gyógyító erőt adott — testünk javára, úgy bizonyos jelekbe isteni erőt öntött — lelkünk javára.

143. Hány szentség van?

Hét, ú. 111.: a keresztség, bérmálás, Ol-táriszentség, bűnbánat, szent kenet, egy-házi rend és a házasság.

Az Egyház kezdettől fogva hét szentséget ismert, ami kitűnik abból is, hogy az Egy-háztól az első századokban elszakadt eretne-kek és a később (XI. sz.) elpártolt görög-keletiek is szintén hét szentséget ismernek. Mikor 1575-ben a protestánsok Jeremiás kon-stantinápolyi gör.-kel. püspökhöz küldöttséget meneszturek a két vallás egyesítése végett, Jeremiás főkép azzal okolta meg elutasító válaszát, hogj[^] a görögkeleti egyház mindig hét szentséget vallott.

Mikor Luther néhány szentséget elvetett, VIII. Henrik angol király (később az angol protestantizmus megalapítója) külön könyvet írt a hét szentség védelmére. ,

A katholikus egyház mindig vallotta, hogy neki nincs joga szentségek alapítására. Nem is tud senki rámutatni zsinatra vagy pápára, vagy csak vallási tömegmozgalomra is, mely szentséget alapított volna. Még maguk az apostolok sem mertek e tekintetben újai alkotni (L erre nézve: 1 Kor. 3, 11 és 4, 1.).

A hit dolgában csalatkozhatatlan Egyház

kiközösítéssel sújtja azt, ki a hét szentséget tagadni meri (Trid. zs. 7, 1.).

Az édes Üdvözítő a hét szentségben életünk legfontosabb mozzanatainál mellettünk akar maradni, mikor kegyelmére és szeretetére legjobban rászorulunk.

A házasságban megszenteli eredetünket, a keresztségen lelkünket. Az Oltáriszentségen a lelki növekedéshez nyújt táplálékot. Az élet harcába induló ifjúságot fölfegyverezi a bérmlásban. A harcra vezéreket választ ki az egyházi rendben. A harctér sebeit behegesztí a bűnbánat szentségében. Betegágyunkon végre a szent kenet olajával enyhíti aggodalmunkat és gondoskodó szeretetével kiterjeszti fölénk áldó kezét.

Öt szentség az egyesekért van, a házasság és egyházi rend pedig a testi és lelki utódlást biztosítja Isten akarata szerint.

144. Melyek az ú. n. holtak szentségei?

A keresztség és a bűnbánat szentsége.

145. Miért nevezzük e két szentséget a holtak szentségének?

Mert e két szentséget azok is felvehetik, akik halálos bűnben vannak.

147. Melyek az á. n. élők szentségei?

A többi öt szentség.

148. Miért nevezzük ezeket élők szentségeinek?

Mert ezeket csak azoknak szabad fel-

venniök, kik a megszentelő kegyelem állapotában a annak.

Aki az élők szentségeit tudva és akarva halálos bűn állapotában («méltatlanul») veszi fel, igen nagy bűnt, ú. n. szentségtörést követ el. A kenet szentsége rendes körülmények között az élők szentsége, de rendkívüli esetekben a holtak szentsége is lehet. (Lásd bővebben e szentség tárgyalásánál a 221. kérdést.)

149. Mely szentségeket lehet érvényesen csak egyszer felvenni?

A keresztségét, a bérmlást és az egyházi rendet, mert ezek eltörölhetetlen nyomot hagynak a lélekben.

Ceruzával írt dolgot kitörölhetek, de ha a papírt olajjal itatom át, állandó folt keletkezik. A többi szentség hatása múló, de ha az említett három szentség közül valamelyiket egyszer érvényesen felvettem, hatását még akarva sem tudom megszüntetni, hanem az örökre megmarad.

A keresztség.

(Az újjászületés szentsége.)

149. Hogyan kell keresztelni?

Vizet öntünk a keresztelendőnek fejére és e közben e szavakat mondjuk: «Én megkeresztelek téged az Atyanak és Fiúnak és Szentléleknek nevében».

Fönti szavaknak megváltoztatása érvényteleníténe a keresztségét. (Például helytelen alak volna ez: «Én téged megkeresztelek a Szent-háromság nevében» vagy «Jézus nevében».)

Keresztelésbez bármilyen *természetes* vizet használhatunk (vízvezetéki-, kút-, folyó-, tenger-, esővizet). A pap a leontéshez külön e célra szentelt, ú. n. keresztvizet szokott használni (keresztkút).

A pap (püspök) által végzett keresztelés! mély jelentőségű imádságok és különféle szertartások előzik meg és követik (szentelt só, olaj, égő gyertya használata stb.). Ezekkel az Egyház a keresztség szentségét illő keretbe foglalja és méltóságát jobban kiemeli. De ezek a szertartások egyáltalán nem tartoznak a keresztség lényegéhez és ezért halálvesze-delemben («szükségkeresztség» esetén) el is hagyhatók.

150. Milyen kegyelmet nyerünk a keresztségben?

Megkapjuk a megszentelő kegyelmet.

A megszentelő malaszt elnyerésből már önként következik, hogy megtisztulunk az eredeti büntől és (felnötteknél!) a többi bűntől, megszabadulunk az örök kárhozattól, Isten gyermekeivé, a mennyország örököseivé leszünk és a létnek magasabb fokára emelkedünk. (Lásd a 139. kérdés jegyzetét!)

A keresztség eltörölhetetlen nyomot hagy lelkünkben (1. 148. kérdést), minek következtében a keresztségét ugyanazon a személyen megismételni nem lehet.

A keresztség ajtó az Anyaszentegyházba és a többi szentségekhez. Ezért a keresztség előtt más szentséget érvényesen fel nem vehetünk.

151. Mely szavakkal rendelte Krisztus Urunk a keresztségét?

E szavakkal: «Tanítsatok minden nemzetet, megkeresztelvén őket az At}ának és Fiúnak és Szentléleknek nevében». (Máté 28, 19.)

Krisztus Urunk e rendeletét mennybemenezte napján adta apostolainak.

Keresztség nélkül nem üdvözülhetünk. «Ha valaki újonnan nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába.» (Jézus szavai: Ján. 3, 5.)

152. Kinek szabad keresztelni?

Fölszentelt papnak, halálveszedelemben azonban bárkinek.

Nemcsak a püspök és az egyszerű pap hanem minden ember (felnőtt és gyermek, férfi és nő, katholikus és más vallású, még zsidó vagy pogány is!) érvényesen keresztelhet, ha szándéka van kereszteni és a keresztségnek pontosan előírt alakját használja T. i. a keresztség szentségének nagy szüksége követeli, hogy szükség esetén akárki is keresztelhessen. Csak maga-magát nem keresztelheti meg senki.

Hogy az Egyház — a halál veszedelmet ki véve — mégis csak a papnak (püspöknek,

engedi meg a keresztelést, annak keltős célja van: *a)* hogy az ünnepies szertartások kiemeljék a keresztség értékét és kifejezzék hatásait, *b)* hogy a keresztség érvényessége felől bizonyosak lehessünk. Mert a hívek egyike-másika (főkép a gyakorlat hiánya miatt) esetleg érvénytelenül keresztelethetne. Ennek a veszélynek nem szabad kitenni a keresztelelőket.

153. Mi pótolhatja a vízkeresztséget?

A vágy- és vérkeresztség.

Aki (a múltra vonatkozóan) bűneit Isten iránti szeretetből megbánja és (a jövőre vonatkozóan) mindenben Isten akaratát óhajtja követni, tehát kész volna megkeresztelkedni is, ha arról tudna és szükségét felismerné, abban ez a készség (vágy) pótolja a keresztségét. Ilyen vágykeresztséggel üdvözült pl. a jobb lator a kereszten. Az üdvözőlő pogányok és zsidók is vágykeresztséggel üdvözülnek. (V. ö. a 107. kérdést s jegyzetét.)

A vérkeresztség a keresztség előtt Jézusért szenvedett vértanúhalál. (Máté 10, 39.) Ilyen keresztséggel üdvözülhettek pl. a Heródes által megölt bethlehemi kisdedek, az ú. n. aprószentek is.

A vágy- és vérkeresztség természetesen csak túlvilági vonatkozásban pótolja a vízkeresztséget és csak az esetben, ha ezt az illető saját hibáján kívül nem tudja fölvenni.

154. Milyen kői élességük van a szülőknek újszülött gyermekükkel szemben?

Hogy siessenek őt katholikus módon megkeresztelni.

A szülők illetve hozzátartozók súlyos és szent kötelessége az újszülött mielőbbi megkereszteltetése, mert a kisdedek élete roppant ingadozó.

Megesik, hogy a csecsemő már születéskor oly gyenge, hogy nincs idő a templomba vinni vagy papot hívatni. Ilyenkor a gyermekeket bárki (pl. a bába) megkereszelheti, sőt köteles is megkereszteni. (Módját 1. 149. kérdésben.) A kisdedre t. i. roppant és örökké tartó veszteség volna, ha keresztség nélkül halna meg. (V. ö. 72. kérdéssel.) Az Úr u. i. az örök élet boldogságának biztosítására rendelte a keresztségét.

A keresztelést idején jelentsük be a plébánián és vigyük magunkkal az anyakönyvezetéshez szükséges adatokat (szülők házzassági levele!).

Keresztszülöknek csak jóavaló, hithű *katholikust* kérjünk fel (elég egy is!), mert a keresztszülő mintegy jótáll és kezeskedik a megkereszteltnek katholikus neveléséről és vele lelkí rokonságba lép.

A keresztszülő a keresztelendőt a keresztésg alkalmával személyesen vagy meghatalmazottja által érinti vagy tartja és a pap kérdéseire a csecsemő helyett értelmesen válaszol. (A válaszok szövege felől előzetesen a plébánián tudakozódhatik, nehogy it szertartás alkalmával zavarba jöjjön!)

Gyermekeinknek *keresztény* (szent), ne pedig holmi cifra és különcködésre valló

pogány nevet adjunk. Hiszen azért adat az Egyház a gyermeknek keresztnévet, hogy legyen példaképe és égi pártfogója. Lehet valakinek több keresztneve is.

A bűnbánat szentsége.

(Az irgalom szentsége s a lelki tisztulás nagyhatalma.)

I55. Mikor rendelte Krisztus Urunk a bűnbánat szentségét?

Föltámadása napján, mikor az apostolokra lehelt és így szolt: «Vegyétek a Szentlelket. Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva».

A bűnbánat szentsége tehát a föltámadt Jézus első ajándéka.

Jézus a fönti szavakkal kétféle hatalmat adott apostolainak és utódaiknak, t. i. a megbocsátásnak és a meg nem bocsátásnak (megtartásnak) hatalmát, szóval bírói hatalommal látta el őket.

Ezt a megdöbbentően fontos hatalmat az apostolok nem gyakorolhatták kényök-kedvök szerint vagy ötletszerűen.

Az apostoloknak — a bírához hasonlóan — *kutatniuk* és *mérlegelniük* kellett, vájon a bűnös *meg érdemli-e a bűnök bocsánatai* vagy sem. Ezt pedig csak vallomás alapján tudhatták meg, vagyis, ha a bűnös elmondta, hogy *a) miféle bűnei vannak; b) bánja-e azokat* és

meg akar-e javulni. Hiszen a bírói ténykedés lehetetlen a kérdéses ügynek *lelkiismeretes* ismerete nélkül. S minthogy a bűnös egyúttal vádló és tanú is, ő maga köteles lelkiismeretesen föltárnai bűneit. Ellenkező esetben a papnak azt kellene mondania: «Föloldozlak, de nem tudom mi alól».

Mikor tehát Jézus apostolainak és utódaiknak hatalmat adott a bűnök megbocsátására és megtartására, ezzel egyben kötelezte a bűnösöket az őszinte és lelkiismeretes bűnvallomásra.

156. Mily kegyelmeket szerez a bűnbánat szentsége?

Visszaadja vagy (ha megvan) nagyobbitja a megszentelő kegyelmet és segítő kegyelmet is ad.

A bűnbánat szentsége az összes halálos bűnöket letörli a lélek ról, bocsánatos bűneink közöl pedig azokat törli el, melyeket megbántunk és meggyóntunk. A halálos bűnök eltörlésével együtt jár az örök kárhozattól való szabadulás is.

A bűnbánat szentségében visszanyerjük korábbi jócselekedeteink érdemét is, a segítő kegyelem pedig a bűnök kerülésére ad erőt.

«A bűnbánat szentsége teljesen átváltoztatja az életet, a választófal Isten s ember közti ledől s isteni erők áradnak belénk. Krisztus erejében, uralmában s dicsőségében lesz részünk. Bátran megyünk előre. Megkönnyebbültünk s erősek lettünk.» (Prohászka.)

157. Hány főkelléke van a bűnbánat szentégének?

Öt: 1. a lelkiismeretvizsgálat, 2. a bánat, 3. az erős fogadás, 4. a gyónás, 5. az elégtétel.

Mint minden fontosabb dolgunk előtt, a bűnbánat szentségének fölvétele előtt is buzgón kérjük Isten segítségét, hogy jó és üdvös gyónást végezhessünk.

158. Hogyan vizsgáljuk meg lelkiismeretünket?

A Szentlélek segítségül hívása után arra gondolunk, hogy

- a) mikor és hogyan gyóntunk utoljára;
- b) milyen bűnöket követtünk el.

A Szentlélektől azért kérünk segítséget, hogy juttassa eszünkbe bűneinket és hogy azokat meg tudjuk bínni és meg merjük vallani.

A Szentlélek segítsége nélkül nem ismerhetjük meg bűnös voltunkat, amint a szobánkban milliószámra lebegő porszemeket is csak a napsugár behatolása esetén vehetjük észre.

Lelkiismeretvizsgálatkor ajánlatos bizonyos sorrendet követnünk.

Így először is arra gondolunk, hogy mikor és hogyan végeztük utolsó gyónásunkat. Érvényes volt-e? (Ha nem volt bánatunk vagy javulási szándékunk, vagy ha súlyos bűnt készakarva elhallgattunk, a gyónás érvénytelen volt. Ez esetben a lelkiismeretvizsgálatot ki kell terjeszteni az utolsó érvényes

gyónásig. Arra is gondoljunk, hogy az utolsó gyónás alkalmával nem felejtettünk-e ki súlyos bűnt és hogy a föladott elégtételt elvégeztük-e.)

Azután végig mehetünk Isten 10 és az Egyház 5 parancsolatán, valamint a főbűnökön is. Nagyon ajánlatos az ú. n. «lelki tükröt» is felhasználni, vagyis a lelkiismereti kérdéseknek rendszeres, kész sorozatát. (Lásd az imakönyvekben.)

Továbbá gondolkodjunk azon, hogy *allapotbeli kötelességeinket* teljesítettük-e. (Pl. tanulónál a tanulás, katonánál az engedelmesség, pénztárosnál a hű pénzkezelés stb.)

Nagyon fontos, hogy ne csak bűneinknek fölszinén maradjunk, hanem jellemünk mélyére szállva, *bűneinknek forrásait* és *indító okait* is kifürkésszük. Például a lustaságnak talán a sok regényolvasás, piszkos gondolatainknak a gyakori mozilátogatás az oka. A szentmisét nem egy léha kirándulás miatt mulasztottuk-e el? Hazugságainknak oka nem kevélységünk-e? stb.

Végre kutassuk a *főhibánkat*, amely miatt legjobban vádol lelkiismeretünk és amely ellen a jövőben a legnagyobb küzdelmet kell kifejtenünk.

Eszünkbe jutott bűneinket aztán jól tartsuk emlékezetünkben (esetleg föl is Írhatjuk), mert hiszen ezeket meg is kell gyónnunk.

A gyónás előtti lelkiismeretvizsgálatot nagyon megkönnyíti, ha megszokjuk a minden napos (esti) rövid lelkiismeretvizsgálatot.

159. Mit kell magunknak a halálos bűnök-ről különösen megjegyeznünk?

Hogy hányszor követtük el azokat.

Máskép ítéli meg a lelkiatya azt, aki például naponkint többször káromkodott, mint aki egész esztendőben csak egyszer követte el ezt a bűnt. (V. ö. 173. kérdés jegyzetét.)

(Mehetünk-e rögtön a gyóntatószékbe, ha lelkiismeretünket megvizsgáltuk? Semmi esetre! Előbb még kell tennünk valamit, ami a bűnbánat szentségének legfontosabb kelléke!)

160. Melyik a bűnbánat szentségének legfontosabb kelléke?

A bánat, mert bánat nélkül nincs bocsánat.

Előfordulhatnak oly körülmények, melyek miatt a bűnbánat szentségének valamely más része elmaradhat. Például súlyos betegek néha nem képesek lelkiismeretvizsgálatra. Halálraítéknél az erős fogadás szinte fölösleges. Lehet rá eset, hogy valaki nem tud meggyónni (néma, szélütött) vagy az elég-tételre is képtelen. Ez esetekben a bűnös bocsánatot nyerhet, ha megvan a kellő bánata. De igazi bánat nélkül soha, semmiféle körülmények között sem nyerhetünk bocsánatot, mert Isten csak a *megtérő* bűnösnek bocsát meg: «Mondom nektek, ha bűnbánatot nem tartotok, mindenjában elvesztek». (Luk. 13, 5.)

A bánatot legjobb mindjárt a lelkiismeret-

vizsgálattal kapcsolatban vagy utána fölindítani, de minden esetre még a föloldozás előtt, mert bánat nélkül a föloldozás érvénytelen.

161. Milyen bűneinket kell okvetlenül megbánunk?

Halálos bűneinket.

De nagyon jó, ha bocsánatos bűneinket is megbánjak. Akinek halálos bűne nincs, annak okvetlenül legalább *egy* bocsánatos bünt meg kell bánni, mert «bánat nélkül nincs bocsánat», tehát bánat nélkül a papi föloldozás is hatástalan.

162. Hányféle bánat van?

Háromféle, ú. m. tökéletes, kevésbé tökéletes és természetes. (Legjobb a tökéletes, jó a kevésbbé tökéletes és semmit sem ér a pusztán természetes bánat.)

A bánat értéke és hatása a megbánás indító okától függ. Minél szentebb és önzetlenebb a megbánás indító oka, annál jobb és hatásosabb a bánat.

163. Mikor tökéletes a bánat?

Ha bűneimet Isten iránt való szeretetből bánom.

Ezt a bánatot azért nevezzük tökéletes bánatnak, mert nincs szentebb és önzetlenebb indító ok, mint Isten szeretete. (L. 169. kérdést.)

164. Mikor kevésbbé tökéletes a bánat?

Ha bűneimet Istenről való félelemből bánom.

Általában kevésbbé tökéletes a bánatom, ha az nem ugyan Isten iránti szeretetből, de mégis *a hitből* fakad és így *szent* (természetfölötti) okból bánom bűneimet (mely ok tehát valamikép mégis Istenre irányul).

Kevésbbé tökéletes például a bánatom, ha azért bánom bűneimet, mert miattuk nem üdvözülhetek, vagy mert az örökk büntetés vár reám, vagy mert bűneim következtében nem járhatok tiszta, kedves lélekkel Isten színe előtt.

«Kevésbbé» tökéletesnek azért nevezzük ezt a bánatot, mert indító oka nem az Isten iránti szeretet, hanem a magunk iránti szerezet, vagyis az önszeretet.

A bűnbánat szentségében *elegendő* a kevésbbé tökéletes bánat! «A kevésbbé tökéletes bánatot a bűnbánat *szentsége* a tökéletesbánat színvonalára emeli.» (Schütz, Dogm.)

165. Mikor természetes a bánat?

Ha földies indító okból bánom bűneimet.

Egyszerűbb szavakkal: Ha bánom ugyan bűneimet, de nem szent okból bánom. Pl., ha egy tolvaj csak azért bánná meg bűnét, mert miatta a rendőrség kezére került; vagy egy növendék, mert kitették az iskolából. Az ilyen bánatnak azért nincs értéke, mert «természetes» (innen az effajta bánat neve!), hogy ilyen kellemetlen hatású *földies* okból a legmegrögzöttebb bűnös is bánja vagy

bánhatja bűnét a nélkül, hogy a megtérés jeleit mutatná.

166. Elégséges-e a bűnbánat szentségében a természetes bánat?

Nem, mert a bűnbánat szentségében csak a tökéletes vagy kevésbé tökéletes bánat mellett bocsát meg az Isten.

167. Minő különös ereje van a tökéletes bánatnak?

Hogy (már a gyónás előtt) *azonnal* eltörli a bűnöket.

«Mikor ott keresni fogod a te Uradat, Istenedet, megtalálod őt, ha teljes szívedből keresed és lelkednek teljes keserűségével.» (5 Móz. 4, 29.)

Miként az ószövetségben a zsidók, úgy a másyallásuak (pl. pogányok) a tökéletes bánat által ma is elnyerhetik bűneik bocsánatát, ha *jóhiszeműen* élnek az Egyházon kiVűl. (V. ö. 107. és 153. kérdések jegyzeteit.)

Mi azonban ismerjük Krisztus parancsát a papi föloldozást illetőleg, azért bánatunknak magában kell foglalnia a gyónás szándékát is (bár azt nem kell külön felújítani).

Igaz, hogy a tökéletes bánat azonnal, tehát már a gyónás előtt eltörli még súlyos bűneinket is, ezeket (amennyiben lehetséges *J*) mégis meg kell gyónnunk, mert *a)* ez Isten akarata és az Egyház parancsa; *b)* mert bizonyosan nem tudhatjuk, hogy tökéletes volt-e a bánatunk; *c)* mert gyónás nélkül

elesnénk sok üdvös tanácstól, útbaigazítástól, lelki vezetéstől és végre a bűnbánat szent-ségének ama kegyelmétől, mely megóv a bűnbe való visszaeséstől.

168. Életveszedelemben, ha meg nem gyónhatunk, milyen bánatot indítsunk fel magunkban?

A tökéletes bánatot, mert ez gyónás nélkül is eltörli a bűnöket.

Halálos veszedelemben, pl. ha égő házban rekedünk, süllyedő hajón vagyunk, rablók kezére jutunk: legfőbb gondunk legyen lelkünk megmentése. Ezért mindenekelőtt a tökéletes bánatot indítsuk fel magunkban.

Imádkozzunk sokszor a jó halál kegyelméért és hogy halálveszedelem esetén sikerüljön tökéletes bánatot keltenünk. (L. 119. kérdést és jegyzetét.)

169. Mily szavakkal indíthatjuk fel magunkban a tökéletes bánatot?

«Teljes szívemből bánom minden bűnöt, mert azokkal Téged, végtelenül jó és szeretetreméltó Istenemet megbántottalak. (Erősen fogadom, hogy többé nem vétkezem és a bűnre vezető alkalmakat elkerülöm.)»

Valamivel hosszabb, de lélektani szempontból hatásosabb és könnyebben bánatra angoló a következő szöveg:

«Istenem, a mennyországot elvesztettem: irgal-mazz nekem!

Istenem, a poklot megérdemlettem: irgalmazz nekem!

Istenem, Téged, legjobb atyámat bántottalak meg: irgalmazz nekem!

Jézusom, értem haltál meg a kereszten: irgal-mazz nekem!» *(Stieglitz.)*

De persze nem szükséges ezekhez vagy hasonló szavakhoz ragaszkodnunk. Az igazi bánat nem szavakból, nem bizonyos szöveg pusztá elmondásából áll. Ne is a pusztá érzellemre fektessük a súlyt, hanem az akaratnak döntő elhatározására, hogy a bűnnel végkép és fönntartás nélkül szakítani és Istenhez fordulni akarunk. Lehet valakinek mélységes bánata, noha azt nem is érzi úgy, mint ahogyan érezni szokott érzéki dolgoknál. Jó, ha érezzük (néha sírásban vagy zokogásban is megnyilvánul), de ez nem tartozik a bánat lényegéhez.

Az igazi bánatnak legbiztosabb jele.' az erősfogadás, a javulás komoly szándéka!

170. *Mit kell erősen megfogadnunk?*

Hogy a) halálos bűnt többé nem követünk el, b) a bünalkalmakat elkerüljük, e) az okozott kárt jóvátesszük.

A bánat a helytelen *múltnak* megbánása, az erősfogadás a helyes *jövőnek* komoly elhatározása. A kettő szorosan összetartozik, mert őszinte bánat erősfogadás nélkül lélektani lehetetlenség.

Az erősfogadással természetesen akarnunk

kell azt a fáradságot, erőlkodést, *önmegtágadást* és néha bizony hősies *küzdelmet* is, mellyel — Isten kegyelmében bízva — a javulás jár.

Ha a bűnt el akarjuk kerülni, kerülnünk kell a (közeli) bűnalkalmakat is. Bűnalkalom lehet reárnézve akár személy (bűnös ismeretlenség), akár hely (kocsma, mozi), akár játék (kártya), szóval minden, ami tapasztalásom szerint könnyen bűnbe sodor, ha el nem kerülöm.

Ha egyetlen halálos bűnömet vagy az arra vezető közeli alkalmat nem akarnám elhagyni, az okozott kárt nem akarnám jóvátenni, vagy az ellopott jószágot vonakodnám visszaadni; érvénytelenül és hiába gyónnám, mert ez azt mutatná, hogy nincs elegendő bánatom és erős fogadásom, már pedig «bánat nélkül nincs bocsánat!»

Ha a kár jóvátétele vagy a lopott holmi visszatérítése nehézségekbe ütköznék (pl. a lopott jószágot elvesztettük), kérjük ki a gyóntatóatya tanácsát.

171. Kik gyóntathatnak?

A püspökök és az általuk fölhatalmazott papok.

Krisztus az apostoloknak adta a bűnbocsátás hatalmát. Ámde a hívek nemcsak az apostolok idejében szorultak a bűnbánat kegyelmére. Azért az apostolok e hatalmat átruházták utódaikra. Papszenteléskor a püspök ugyanazokkal a szavakkal adja át a bűnbocsátó hatalmat, mint egykor Jézus az apostoloknak.

«Vannak Isten *akaratának* földi helytartói: ezek az elöljárók. Vannak Isten *igazságosságának* helytartói: ezek a bírák és vannak Isten *irgalmának* helytartói: ezek a gyóntató papok.

Minden fölszentelt pap már a fölszenteléssel megkapja a gyóntatási *képességet*, de azért nem minden pap gyóntathat, hanem csak az, akit a püspök bizonyos területre és időre a gyóntatással megbíz »gyóntatási joghatóság vagy *jurisdictió*«). Az okleveles tanár vagy bíró is megkapta oklevelével a tanári, illetve bírói *képesítést*, de tanárkodni, illetve bíráskodni csak ott van *joga*, ahová öt illetékes felsőbb hatósága kinevezte.

A világi papok rendesen saját egyházmegyéjük területére kapják meg a gyóntatási jogot, a tabori lelkészek az illető ország valamennyi katonai személyére s i. t.

A pápa és a püspökök néhány igen nagy bünnek (gyilkosság, hittagadás stb.) föloldozását fönntartják maguknak. Ilyen esetben a közönséges pap, mint lelki atya, a gyónót vagy ahoz utasítja, ki az illető bűn Kioldozására jogosított, vagy újabb gyónásra tűz ki határidőt és közben (a legnagyobb titoktartás mellett és a személy megnevezése nélkül) kieszközli magának a föloldozási hatalmat. Halálveszedelemben azonban minden pap minden bűn alól föloldozhat.

A föloldozás érvényessége teljesen független a pap életszentségétől vagy lelki állapota tői, mint a bűnös bíró ítélete is épen olyan érvényes, mint a legtisztább lelkű bíróé. Ha azonban van mód válogatni a gyóntatok kö-

zül, ahhoz menjünk, akihez a legnagyobb bizalommal vagyunk.

172. Hogyan kezdjük a gyónást?

E szavakkal; «Utoljára.....gyóntam.»

A gyónás vagy bűnvallomás a bűnbánat szentségének egyik kelléke. A köznép azonban a gyónás szót általában a bűnbánat szentségére, tehát ennek mind az öt kellékére érti. Mi megmaradunk a gyónás szónak eredeti, szűkebb jelentése mellett.

A fönti kérdésre adott válaszban a pontokkal jelzett helyen utolsó gyónásunk idejét említjük. Pl. «Utoljára tavaly húsvétkor gyónttam.»

A gyónás rendesen az ú. n. gyóntatószékben történik, de minden más tisztes helyen is történhetik (pl. súlyos betegek ágyukban, a háborúban megsebesültek a kötözőhelyen s i. t.).

173. Milyen bűneinket kell okvetlenül meggyónnunk?

Halálos bűneinket, azok számával együtt[#]

Aki készakarva csak egy halálos bűnét is elhallgatja, minden bűnében megmarad és szentségtörést követ el. Akinek több halálos sérülése van, pl. fej-, tüdő- és haslövése, de az egyiket az orvos előtt elhallgatja vagy eltittkolja, belepusztul.

Ha nem tudjuk bűneinknek pontos számát, átlagos számot mondunk, pl. «havonként vagy hetenként körülbelül ennyiszer».

Bocsánatos bűneink megvallása nem köte-

lező ugyan, de nagyon tanácsos, mert néha elég nehéz különbséget tennünk a halálos és bocsánatos bűnök között.

Ha azonban nem volna halálos bűnünk, akkor legalább egy bocsánatos bűnünket kell megbánunk és meggyónnunk, mert a nélkül a lelkiatyá nem adhat föloldozást (V. ö. 161. kérdés jegyz.). Aki pedig bizonyos időben egyáltalán nem érez magában bünt, de mégis gyónni akar, az legalább valamely régebbi bűnét bánja és gyónja meg, ha már azelőtt meggyóntha is.

Azokat az esetleges körülményeket is meg kell gyónnunk, melyek valamely bocsánatos bűnt halálossá tesznek (pl. ha kisebb értékű dolgot ismételten eltulajdonítok) vagy a bűnfajtát megváltoztatják (Codex Jur. Can. c. 901.). Pl. ha valakinek tulajdonát erőszakkal veszem el, az már nem lopás, hanem rablás: szülők bántalmazása nemcsak az V., hanem a IV. parancs ellen is bűn. A házasokkal elkövetett paráznság egyúttal házasságtörés, vérrokonnal: vérfertőzés s. i. t.

A gyónás teljessége alól csak fizikai vagy erkölcsi lehetetlenség ment fel, mert lehetet lenségre senki sem kötelezhető (pl. nagy betegség, némaság, ha csak olyan pap van jelen ki a gyónónak nyelvét nem érti, ha háborúban vagy hajótöréskor nincs idő a gyónásr; stb.). Ilyenkor elégsges oly általános gyónás, aminőt a bűnbánó épen végezni tud, végst esetben elég egyetlen mozdulat vagy szó («vétkeztem»). De amint az akadály elmúlott, teljes gyónást kell végeznie.

174. Hogyan kell bűneinket meggyónunk?

Őszintén és érthetően.

A szent gyónásban félelem és szépítgetés nélkül a legnagyobb őszinteséggel valljuk meg bűneinket (de csak ezeket! Öndícséretek, beszélgetések kerülendők!)

A lelkiatya előtt nincs okunk szégyenkezni. A gyóntatónak a gyónásban hallott bűnöket soha, semmiféle körülmények között sem szabad senkinek sem elárulnia és inkább életét kell feláldoznia, mintsem a *gyónási titkok* elárulja (pl. Nepomuki szent János esete). A papnak e szigorú kötelességét a *gyónás pecsétjének* nevezük.

Ha a bűnt nem restelted elkövetni, ne resteld azt a megvallással jóvátenni! A pap csak (tisztelettel és megilletődéssel néz arra a gyónóra, aki súlyos bűnt vall meg, mert azt gondolja: «Ez becsületes lélek. Van ereje és keresztény bátorsága bűnének hősies megváltására».

Jobb ma egy papnak bűneidet megvallani és Isten kegyelmébe jutni, mint azokat elhallgatva, folytonos nyugtalanságban élni, rettegve meghalni és a világítéletnél megszégyenülni.

Lehetőleg ne csak a bűnt valljuk meg, hanem hívjuk fel lelkiatyánk figyelmét alaphibántra, szokásos hajlandóságainkra, a legfőbb bűnforrásra, bűneink indító okára és az állandóan visszatérő bűnökre. Sőt néhány szent tanító ajánlja, hogy főhibánk megemlítései kezdjük és egy kis beszámolóval vé-

gezzük a vallomást (pl. utolsó gyónásom óta javultam; ebben vagy abban rosszabb lettem s i. t.).

Ha a gyóntató kérdéseket intéz hozzánk, azokra csűrés-csavarás és álfelháborodás nélkül, alázattal és öszintén feleljünk. A gyóntató nem kíváncsiságból, hanem kötelességből és súlyos felelősséggének tudatában kérdez.

A lelkiantya tanácsait, tanítását és útbaigazításait alázatos lélekkel fogadjuk és azokat buzgón kövessük!

175. Bűneink megvallása után mii közlünk még lelkiantyánkkal?

Komoly megtérési szándékunkat e szavakkal: «Teljes szívemből bánom minden bűnömet, mert azokkal a végtelenül jó és szeretetreméltó Istenet megbántottam. Erősen fogadom, hogy többé nem vétkezem és a bűnre vezető alkalmakat elkerülöm.»

A föloldozás kiérdemlése végett nem elég bűneinket csak megvallanunk (Júdás is megvallotta búnét!), hanem a lelkiantyat biztosítanunk kell arról, hogy bűneinket töredel mesén meg is bántuk és komolyan meg akarunk javulni. A pap csakis ebben az esetben oldozhat fel minket.

176. Mit tesz a lelkiantya a gyónás végén? Elégtételt ad fel, azután föloldoz minket

Úgy illik, hogy az elkövetett megbántást nérnikép jóvá is tegyük és szenvedjünk is valamit bűneinkért, mikor az Isten fia annyit szenvedett érettünk. Ezért ró a lelkiatya a gyónóra némi elégtételt. Az ember természeténél fogva kívánja a bűnhódést és keresi az *engesztelést*. *Ezt az ösztönszerű igényünket* elégíti ki az Egyház az elégtétel kiszabásával. (Az egészszéges léleknek emez ösztönére vall az önmagukat feljelentő bűnösök nagy száma is!)

Elégtételül a gyóntató imádságot, böjtöt, önmegtagadást, templomlálogatást vagy más jó cselekedetet ró ránk.

Ha a gyóntató oly elégtételt ad fel, melyet nem tudunk elvégezni, alázattal más elégtételt kérünk (pl. távoli templomot kellene meglátogatnunk, holott fájós lábunk van).

A szentségi elégtételt hazánkban penitenciának is szokták nevezni.

Földozás előtt ne távozzunk a gyóntatószékből! A földozást könnyen megfigyelhetjük, amennyiben a pap földozáskor keresztet vet a gyónó felé és e szavakat mondja: «*Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii et Spiritus, Sancti. Amen.*» Magyarul ezt jelenti: «Én téged földozzlak bűneidtől az Atyanak, Fiúnak és Szentléleknek nevében. Amen».

177. Mit kell lennünk gyónás után?

- a) Hálát kell adnunk Istennek.
- b) El kell végeznünk a feladott elégtételt.

A régi időben minden bűnre igen szigorú,

nyilvános bűnökre (botrányokra) sokszor nyilvánosan végzendő elégtételt róttak ki (pl. aki szüleit gyalázta, annak három évig kellett vezekelnie, aki istentisztelet alatt feccsegett, 10 napon át kenyéren és vizen böjtölt s. i. t.). Ezért illő, hogy ma se érjük be a gyóntató kiszabta csekély elégtétellel, hanem ha lehet, önként is vállaljunk valamit magunkra (pl. mondunk le legkedvesebb falatunkról, vegyük és olvassunk vallásos tárgyú könyvet, adjunk a szegényeknek valamit s. i. t.).

Legjobb az elégtételt minél előbb elvégeznünk, mert máskép könnyen megfeledkezhetünk róla.

Ha a feladott elégtételt szándékasan nem végezzük el, vétkezünk, de gyónasunk azért érvényes. Ha azonban már a ífololdozás előtt sem volt meg a szándékunk az elégtétel elvégzésére, gyónasunk (épen a kellő bánat és erősfogadás hiánya miatt) érvénytelen.

Természetes, hogy a gyónó nem köteles az elégtételt elvégezni, ha időközben képtelen lesz annak elvégzésére, pl. ha elégtételül kapta, hogy egy búcsújáró helyet keressen fel, de közben súlyos betegségbe esik, melyből nem lábol ki.

A lelkiatya kijelölte és magunk önkéntesen megtoldotta elégtétel után következik a legszebb elégtétel: a javulás!

178. Mit kell tennünk, ha a szentgyánásban saját hibánkon kívül kifelejtettünk egy halálos bűnt?

Azt a következő szentgyónáshan kell

megmondanunk. (A gyónás természetesen érvényes volt!)

Ha a gyóntatósék elhagyása után jutna eszünkbe, hogy egy halálos bűnt kifelejtetünk, *nem szükséges* visszatérni a gyóntatósékbe vagy az áldozás előtt újra meggyónni. Gyónásunk érvényes volt és így nyugodtan áldozhatunk is. Csak ha amúgyis újra gyónni megyünk, kell a kifelejtett halálos bűnt, vagy a kifelejtett bűn súlyosbító számát, körülményét stb. megemlítenünk.

179. Mit kell annak tenni, aki a szentgyónásban készakarva hagyott ki halálos bűnt?

Annak érvénytelen lévén az egész gyénása, köteles azt megismételni és az eltittkolás bűnét is megvallani.

Ha valaki szándékosan elhallgat akárcsak egyetlen halálos bűnt is, annak a többi bűnét sem bocsátja meg az Isten, sőt az illető súlyos szentségtörést követ el és így természetesen a szentáldozáshoz sem járulhat.

Több érvénytelen gyónás után a gyónások megismétlése attól a gyónástól kezdve kötelező, melyben először titkoltunk el halálos bűnt, vagy amely más okból volt érvénytelen. (Kabátunk hibás begombolása esetén is ott kell kezdeni az újra-gombolást, ahol a hiba történt.)

180. Hogyan nevezzük azt a szent gyónást, melyben több gyanúsunkat megismételjük?

Egyetemes gyónásnak.

Az egész életünkről szóló gyónást *életgyónásnak* is nevezzük.

181. Kinek kell egyetemes gyónást végezni?

Aki egyszer vagy többször érvénytelenül gyónt.

182. Mikor tanácsos egyetemes gyónást végezni:

- a) Amikor a halálra készülünk.
- b) Néha-néha.

Időről-időre, pl. öt évenkint igen tanácsos összevont, egyetemes gyónást végeznünk, Épígy bizonyos fontosabb életmozzanatok előtt (első szentáldozás, házasságkötés, új pálya megkezdése előtt s. i. t.).

183. Hányszor gyónunk?

Évenkint legalább egyszer és halálveszedelemben okvetlenül kell gyónnunk, de tanácsos minél gyakrabban gyónni.

Mivel a hívők buzgósága mindinkább megfogyatkozott, a IV. lateráni zsinat elrendelte, hogy minden keresztén[†] hívő, amint eszét használni tudja, évenkint legalább egyszei meggyónjék. Ezt a parancsot a tridenti zsina; és az új egyházi törvénykönyv (859. c.) megismételte.

A gyónás nemcsak a bűntől tisztít meg minket, hanem egyúttal a tökéletesedésnek pompás eszköze és a gyóntató bölcs vezetés

mellett a léleknek leghathatosabb nevelő-intézete.

Lásd a Függelékben «A gyónás emberi szempontból» c. fejezete a 367. oldalon.

Az Oltáriszentség.

(A szeretet szentsége.)

A) Történeti háttér.

(Máté 14. fej. és Ján. 6, 5—70.)

Az Úr Jézus egy napon Kafarnauui városából a pusztába vonult. Nagy tömeg vonult utána, mert látták a jeleket, melyeket cselekedett». (Ján. 6, 2.)

Jézus tanított a pusztában.

Beesteledvén, az emberek nagyon megéheztek. Mivel a pusztában nem volt vendéglő, pék vagy szatócs, az apostolok Jézushoz fordultak, mondván: «Bocsásd el a sereget, hogy a falukba menjön, maguknak eleséget vegyenek». (Máté 14, 15.)

Jézus azonban monda nekik: «Nem szükség elmenniök, adjatok ti nekik enni».

Erre András apostol azt mondta az Úrnak: «Van itt egy gyermek, kinek öt árpakenyere van és két hala, de mi ez ennyi (éhes ember) között?»

Temérdeken voltak. Csak férfi volt ötezer, hát még asszony és gyermek!

Jézus az öt kenyeret és a két halat maga elé rakta és megáldotta. Azután tanítványainak adta, majd megparancsolta nekik, hogy adják tovább a népnek.

Csodák csodájára az öt kenyérből és a két halból nemcsak mindegyiknek jutott, hanem mindenájan jól is laktak, sőt még 12 kosár maradékot is összeszedtek. (A csodás kenyér értékelése!)

Már most állunk meg egy kissé! Miért is akarta Jézus e feltűnő csodát művelni?

Minden bizonnyal nemcsak azért, hogy a nép jóllakjék. Hisz ezt a célját más úton-módon, csoda nélkül is elérhette volna. (Pl. a népet már jó előre figyelmeztethette volna, hogy hozzon magával élelmiszert, vagy tanítványait még idején beküldhette volna a szomszéd faluba s. i. t.)

Jézus azonban azért sokasította meg a kenyeret, hogy *higgyenek neki, ha majd másnap Kafarnaumban egy hasonlóan csodás eleedelt* (az Oltáriszentséget) *fog nekik ígérnii*; szóval elő akarta készíteni tanítványait és a népet a másnapi csodás nagy ígéretre, az Oltáriszentség megígérésére.

A nép a miatt való örömében és lelkesedésében, hogy ingyen és csodás módon juttott eledelhez, Jézust királlyá akarta kikiáltani. Ámde az Úr, aki a királyok örök királya, nem szorul földi, árnyék-királyságra. Ezért eltűnt előlük.

Amint este lett, az apostolok visszahajóztak Kafarnaumba. A genezáreti tó viharos volt. Amint már közel, mintegy órányira voltak a parttól, észrevették, hogy valaki a tenger vizén jár s feléjük közeledik. Kísértetnek vélték s nagyon megijedtek. Csak mire közelükbe jutott, ismerték fel benne az Úr Jézust,

aki sietett megnyugtatni őket: «Én vagyok, ne féljetek!»

Péter ekkor elfogta a szeretet heve és kérte az Urat: «Parancsold, hogy hozzád menjek a vizén.» Ő pedig monda: «Jöjj.»

Péter kiszállt a hajóból és szintén a vizén járt. De aztán látva az erős szelet, megijedt és azt kiáltotta: «Uram, ments meg engem!» Jézus azonnal kinyújtotta karját, kezén fogta és monda neki: «Kicsinyhitű! Miért kételkedtél!» És midőn bementek a hajócskába, megszűnt a szél.

Miért járt Jézus a viharos tó színén? Talán ijeszteni akarta az apostolokat? Ez hozzá méltatlan dolog lett volna.

Az Úr meg akarta győzni apostolait, hogy ő — ha akarja — *csodálatos módon is meg tud jelenni közöttük*, tehát higgyenek neki és *ne kételkedjenek*, ha majd néhány óra múlva az Oltáriszentséget ígéri meg s hasonlóan *csodás megjelenéséről fog szóni*. Tehát ez a csoda is előkészítés volt az utána következő nagy ígéretre.

(Míg Péter erősen bízott az Úrban, tudott a vízen járni; amint kételkedett, kezdett merülni. A hiten kívül még a teljes bizalom is szükséges, bizalom Istenben, az Úr Jézusban! Ezért a krisztusi szemrehányás: «kicsinyhitű, miért kételkedtél!»)

Két nagy csodát művelt tehát az Úr, hogy előkészítse apostolait és a népet az Oltáriszentségről szóló nagy prédikációjára.

A kenyérszaporítást követő napon a nép

felkutatta Jézust, Kafarnaumban találta s ismét köréje gyülekezett.

Ámde az Úr ezúttal nem dicsérte a seregei, hanem szinte feddően mondotta nekik: «Kerestetek engem, nem azért, mivel a jeleket láttátok, hanem mivel ettetek a kenyérből és jóllaktatok.» (Ján. 6, 26.) Azaz, mert azt reméltek, hogy ma ismét s talán még pompásabb ételhez juthattok — ingyen.

És itt kezdett bele az Úr nagy Ígéretébe:

«Munkálkodjatok oly eledelért, mely megmarad az örök életre és melyet az ember Fia ad nektek.» (Első Ígéret, Krisztus új irányt mutat vele!)

Mondák azért neki: «Uram, mindenkor ezt a kenyeret add nekünk!» Krisztus erre /í?é<7 egymásután háromszor (Ján. 6, 35—47; 6, 48—49; 6, 50.) igyekszik megértetni velük, hogy most nem földi megélhetést igér nekik, hanem lelki táplálékot akar nyújtani és ez a lelki táplálék ő maga, azért jött.

A zsidók kételkedni és zúgolódni kezdenek. Krisztus Urunk pedig ennek ellenére azt, amit előzően már négyeszer említett, még hatszor egymásután megismétli e szavakkal:

«Én vagyok az élő kenyér, *ki* (nem «mely!») mennyből szállottam alá.» (Ján. 6, 51. Ötödször erősíti!)

«Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él és a kenyér, melyet én adandó vagyok, az én testem a világ életéért.» (52. v. Hatodszor erősíti!)

Vetekedének azért a zsidók egymás között, mondván: miképen adhatja ez nekünk az ő testét eledelül? (53. v.)

Monda tehát nekik Jézus:

«Bizony, bizony mondom nektek: ha nem eszitek az ember Fiának testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek». (54. v. Hetedszer erősíti.)

«Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, örök élete vagyon és én föltámasztom őt az utolsó napon.» (55. v. Nyolcadszor erősíti!)

«Mert az én testem bizonnyal étel és az én vérem bizonnyal ital.» (56. v. Kilencedszer erősíti!)

«Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, énben nem lakik és én őbenne.» (57. v. Tizedszer erősíti!)

És az 58. és 59. versben az Úr Jézus még kétszer megismétli ígéretét, hogy saját testét és vérét adja eledelül.

Krisztus Urunknak, az Isten fiának szájából egy igazságnak egymásután *tizenkétszeres* hirdetése szinte esküszterű hangoztatása és ünnepeyles megismétlése páratlanul áll Jézus életében és tanításában.

De meg is volt rá az oka. Sok előképpel (pl. manna, húsvéti bárány vére stb.) és két csodával készítette elő tanítványait és a népet a nagy kijelentésre, ez mégis «kemény beszéd,» vagyis megemészthetetlen igazság volt számukra. Nem tudták megérteni, hogy «miképen adhatja ez nekünk az ő testét eledelül».

«Kemény beszéd ez, ki hallgathatja», mondották és elhagyták.

Jézus előre látta hitatlenségüket és kététkedésüket (Ján. fő, 36.) látta azt is, hogy

távozóban vannak; mégsem változtatja meg szavait, hanem szilárd marad és kijelen téseinek szószerinti értelmezésétől nem tágít.

Sót midőn észreveszi, hogy az apostolok is megdöbbentek a nagy ígérettől és már-már meghátrálnak, nyugodtan veszi azt tudomásul és kérdezi tőlük: «Ti is el akartok-e menni?» (68. v.) Erre Szt. Péter fölindultán felel: «Uram, kihez menjünk? Az örök élet igéi nálad vannak. És mi elhittük és megismertük, hogy te vagy Krisztus, az Isten fia». (69—70. v.)

Mintegy azt akarta ezzel mondani: Mi sem értjük Ígéreted teljesülésének módját, de hiszen láttuk tegnap a pusztában, ma éjjel a vízen, hogy te csodálatos módon is meg tudsz köztünk jelenni és ételt tudsz adni, hát miért ne hinnénk, mikor saját testedet és véredet ígéred eledelül.

Amit az Úr Jézus Kafarnaumban megígért, azt az utolsó vacsorán adta meg, midőn a kenyeret és a bort az ö szent testévé és vérévé változtatta át.

Ekkor ismerték fel az apostolok Jézus bölcseségét, hogy a saját testét a kenyér, vérét pedig a bor alakjában adja.

Ez volt egyúttal az első szentmise is.

Mivel a többi mise «oltárainkon» történik és mivel a Krisztus testének kenyérét is az oltáron őrizzik, ezért Krisztust a kenyér és bor alakjában *Oltáriszentségnek* nevezzük.

B) Az Oltáriszentségről általában.

184. Ki van jelen az Oltáriszentségben?

Az Úr Jézus Krisztus a kenyér és bor színei alatt.

Minden szentséget szentnek nevezünk. Az Oltáriszentséget legszentebbnek vagy legfölségesebbnek, mert a többi szentség Jézusnak csupán *kegyelmeit* nyújtja, az Oltáriszentség pedig magát az Úr Jézust foglalja magában.

Az Oltáriszentséget görög szóval *Eucharistiá-nak* is nevezik. (Pl. eucharisztikus körmenet, kongresszus stb.)

185. Mit értünk az Oltáriszentség színein?

Azokat a külsőségeket, melyeket az Oltáriszentségen észrevehetünk., ü. m.alak, szín, íz, súly s. i. t.

Az Oltáriszentség a külső alak, szín, íz, súly stb. tekintetében *látszatra* azonos az ostyával (vékony kenyérke), pedig a valóságban végtelen különbség van köztük.

Az Oltáriszentség hittitok. Értelmünk megérteni nem tudja, de a főt említett különbség élesebb föltüntetésére szolgáljon a következő hasonlat:

Végy egy közönséges tojást és egy másikat, mely közvetlenül kelés előtt áll. Külsejére a két tojás között semmi különbség sincs, sem alakban, sem színben, sem súlyban. És mégis mily végtelen különbség van a valóságban a kettő között. Az egyik életteLEN

tárgy, a másik pedig élő, önmagától mozogni tudó lény, lüktető szívvel, látó szemmel, halló füllel, emésztő gyomorral, csodálatos ösztönnel, fajfenntartó képességgel stb.!

Végtelen méretben persze, de hasonló különbség van az ostya és az Oltáriszentség («Szentostya») között. Az ostya élettelen tárgy, az Oltáriszentség maga az élet, az élet forrása, az imádandó Úr Jézus.

186. Mikor rendelte Jézus az Oltáriszentsséget?

Az utolsó vacsorán.

Az Oltáriszentség az Üdvözítő gondolatvilágának középpontjában állott. Első csodájánál is szeme előtt lebegett, a kenyérszáporítás után fennen hirdette, halála előestéjén pedig valóra váltotta. Új szövetséget kötött az emberiséggel és ezt az utolsó vacsorán pecsételte meg. (1. Kor. 11, 25.)

Az utolsó vacsora voltaképeni emléknapja nagycsütörtök (húsvét előtti csütörtök). Mivel azonban e nap a nagyhétbe, Jézus szentvédesének hetébe esik, amikor nem illik ünnepelni, az Egyház Üdvözítőnk végtelen ajándékának illő és méltó megünneplésére külön napot rendelt el, az Űrnapot (Pünkösdi utáni második csütörtökön), amikor szabadon ünnepelhet és lelkünk felujjonthat Jézus jelenlétének boldogító tudatában.

Az Oltáriszentség tiszteletének egyik alakja Jézus szentséges Szívének tisztelete. A szent Szív jelképe Jézus irántunk való határtalan szeretetének; hiszen ez a Szív 33 évig lük-

tetett az emberiség javára és végre átdöfték a kereszten, hogy az Úr utolsó csepp vérét onthassa értünk. Ez a Szív dobog ma is szüntelenül oltárainkon üdvünkért. A szent Szív tiszteletének legtöbb célja a viszontszere tet fölgyllasztása és Jézus megengesztelese a számtalan hálatlanságért, nemtörődömségért és szentségtörésért, mellyel őt az Oltáriszentségen naponta megbántják.

A szent Szív tisztelete a Szentírásban és a szent hagyományban gyökeredzik. Alacoque szent Margit vett magánkinyilatkoztatásai (17. száz.) csak alkalmul szolgáltak ez ájtatosság teljes kialakulására és szervezésére. («Jézus szent Szíve társulata».)

187. Mikép rendelte Jézus az Oltáriszentiséget?

Kezébe vette a kerkeret, megáldotta, megszegte és e szavakkal adta tanítványainak: «Vegyétek és egyétek, *ez az én testem*. Aztán vette a kelyhet a borral, megáldotta a bort és e szavakkal adta át tanítványainak: Igyatok ebből mindenjában, mert *ez az én vérem*. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre). (Máté 26, 26—28.; 1 Kor. 11, 24—25.)

*188. Mit cselekedett Jézus e szavakkal: «*Ez az én testem, ez az én vérem?*»*

A kenyeret és a bort az Ő szent tes tévé és vérévé változtatta át.

A kenyér átalakulása testté, voltakép minden napos jelenség a szervezetünkben. A kenyér, melyet a reggelinél elfogyasztok, szervezetem révén még aznap véremmé, testemmé változik át.

Ez az átváltozás az utolsó vacsorán is meg-történt, de nem a szervezet, hanem Krisztus szava és hatalma által és nem órák alatt, hanem az egész csak pillanat müve volt.

Az Isten, aki egy akarattényével a világot létrehozta semmiből, az emberi szervezetet megalkotta, ki a kánai mennyegzőn a vizet borrá változtatta, áldásával a kenyeret meg-sokasította, egy-egy szavával betegeket gyógyított és halottakat támasztott fel, ugyanaz képes arra is, hogy néhány szóval átváltoztassa a kenyeret és bort a saját testévé és vérévé.

«Ha lehetséges volt Betlehem és Golgotha és húsvétvasárnap, miért nem az Eucharistia?» (Prohászka.)

189. Mi végett rendelte Jézus az Oltári-szentséget?

Hogy a) állandóan tökéletes áldozatunk legyen; b) hogy a szentáldozásban lelkünket táplálja; e) hogy emberi mivoltában is mindig közöttünk maradjon.

c) A szentmise.

190. Milyen hatalmat adott Jézus az utolsó vacsorán apostolainak?

Hogy átváltoztassák a kenyeret és bort az Ő szent testévé és vérévé.)

Jézus a kenyér és bor átváltoztatására nemcsak hatalmat, de parancsot is adott apostolainak; mindenkitől e szavakkal: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!»

191. Az apostolokról kikre szállott a hatalom, hogy a kenyeret és bort átváltoztassák Krisztus szent testévé és vérévé ?

A püspökökre és az áldozópapokra.

192. Mikor változtatják át a püspökök és áldozópapok a kenyeret és bort Krisztus szent testévé és vérévé?

A szentmiseáldozatban (vagy röviden szentmisében).

193. Kinek mutatható be áldozat ?

Egyedül Istennek.

Imágás és áldozat egyedül Istant, a legfőbb lényt illeti meg. (Voltakép az áldozat is imágás, még pedig annak legkiválóbb és a külsőben is megnyilvánuló módja.) Az őskeresztények üldözése idején a katolikus hívek inkább meghaltak, mintsem a bálványoknak vagy az istenített császároknak áldoztak volna.

A szeretetnek törvénye, ösztönszerű megnyilvánulása és próbáköve, hogy adni akar annak, akit szeret, legfelsőbb fokban pedig odaadja önmagát. Így mindenfajta áldozatban találunk valamilyen *lemondást, odaadást*

olyasmiről, amire szükségünk volna. Ezért hasonlatkép a köznyelv is áldozatról beszél, valahányszor szeretetből lemondunk valamiről, amire szükségünk volna. Így, ha az anya beteg gyermeké ágyánál virraszt s lemond éjjeli nyugalmáról; a katona, ki a harctéren hazájáért lemond otthonáról, élete biztonságáról, esetleg életéről is; a vértanú, ki életét adja meggyőződéseeért, s i. t. De valójában csak Istennek, legföbb Urunknak jár ki az áldozat.

Az emberiség minden időben és mindenütt ösztönszerű érzéssel mutatott be áldozatokat, hogy az Istant legföbb urának vallja, jótéteményeit megköszönje, kegyelmeit kérje és bűneiért megengesztelje. Még a bálványimádók is áldozatot mutattak be. Az ószövetségen a zsidók áldozat gyanánt állatokat öltek le vagy termést, kenyeret semmisítettek meg, olajat, bort öntöttek ki.

Mi több, az ószövetségi áldozatokat maga Isten rendelte el. Nem mintha rászorulna az emberi adományokra (íz. 1, 11.), hanem azért, hogy *a)* a zsidókat a bálványimádástól visszatartsa; *b!* a Tőle való függésüket jeleztesse és átéreztesse; *e)* hogy az áldozatok *előre jelezzék és jelképezzék az Újszövetség tökéletes áldozatát.* (Aquinói szent Tamás.)

Az ószövetségi áldozatok értéke, ereje és hatása eltörpül az Újszövetség tökéletes áldozatával szemben, melynek bemutatásával azok meg is szűntek. E tekintetben Isten úgy tett az ószövetségi áldozatokkal, mint a szobrász, aki széttöri a mintát, melybe művét öntötte, mi helyt elkészült vele.

194. Melyik volt az Újszövetség tökéletes áldozata?

Az Úr Jézus keresztáldozata.

Az ószövetségi áldozatok *helyettesítő jellegükkel* is előképei voltak a tökéletes áldozatnak.

A zsidók t. i. az áldozat bemutatása előtt az áldozat fölé tartották kezüket. Ezzel jeleztek, hogy azt a saját életük helyett áldozzák fel bűneik engesztelésére. Az Úr Jézus a keresztfán az *egész emberiség hetijeit* áldozatta fel. (Iz. 53. 5.)

Voltaképen Jézusnak egész élete (megtestesülése, megaláztatása, rejtett názarethi élete, félreismertetése, üldözöttetése, fáradhatatlan munkája a hálátlan ember javára) szakadatlan áldozat volt. (Fii. 2, 7.) Ezt az áldozatos életet betetőzte és befejezte kereszthalálával. (Ján. 19, 30.)

Ez az áldozat a lehető legtökéletesebb volt, mert *a)* az emberi nemet Istenember képviselte; *b)* a legönzetlenebbül járt el; *c)* célja a legmagasztosabb volt (megváltás!) és kiterjedt az egész emberiségre; *d)* a legnagyobbról mondott le, miről lemondhatott (bárkinek az éleiénél is értékesebb életéről).

Ez volt az ószövetség által annyiszor megjövendölt áldozat, melyet tudatosan vagy öntudatlanul az egész emberiség óhajtott, hogy áthatoljon az egeken, kiengesztelje Istent, megnyissa a mennyországot, megörvendeztesse az alvilágot, lehetővé tegye a büntől való szabadulást, kitörje a halál méregfogát, szóval megváltson minket.

195. Melyik áldozatban újítja meg az Úr Jézus a keresztáldozatot?

A szentmiseáldozatban.

A szentmise a keresztáldozathoz hasonlóan *tökéletes áldozat*, mert a szentmisében is az Úr Jézus áldozza fel magát.

A szentmisében az áldozati jelleg (lemondás, odaadás, megsemmisülés) abban áll, hogy Jézus áldozati szándékkal önként magára ölti a kenyér és bor igénytelen alakját s így ezzel erkölcsi értelemben mintegy megsemmisül, mintha minden: élete, hatalma, dicsősége oda volna. Teljesen kiszolgáltatja magát az embereknek, akik ép oly korlátlanul rendelkezhetnek vele és úgy kezelhetik, mint valami élettelen tárgyat és ép úgy megszenttégteleníthetik, mint a zsidók nagypénteken. Jézus, mint emberi kezekbe került szent fogoly, mindezt türi, mintha tehetetlen volna.

A világháborúban egy (századosi rangban levő) tábori lelkész felsőbb engedélyvel né hány hónapra önként beállott egyik ezredbe közlegénynek, hogy jobban megismerje a legénység testi-lelki aját-baját és így jobban segítségükre lehessen. Az ezredben nem is merték, közlegényként kezelték, a legalantasabb munkát végeztették vele és közben sok szidalmat, gúnyt is el kellett szenvednie.

Így tesz az Úr Jézus is, mikor a szentmisében irántunk való szeretetből, önként mintegy lemondva isteni fölségéről, a legszegényebb étel alakjában és áruhájában kiszolgáltatja magát az embereknek, sokszor a bűnös lelkek hálátlan gonoszságának is.

»A szentmisében az átváltoztatás szavai kard gyanánt hatnak: Isten bárányát látszólagos élettelenségre juttatják».

A mondottakból következik, hogy a szentmisét voltaképen az Úr Jézus mutatja be, a pap csak másodrendű bemutató, aki az áldozati cselekményt Krisztus helyetteseként végzi. Ezért az átváltoztatás szavait sem a saját, hanem Krisztus nevében és személyében mondja. («Ez az én testem», nem pedig «Ez Krisztus teste».)

196. Mi a különbség a keresztáldozat és a szentmiseáldozat között?

Lényegben semmi, lényegtelen különbség több van.

A két áldozat között azért nincs és nem is lehet lényeges különbség, mert mindenben az Úr Jézus önmagéit áldozza fel.

Lényegtelen különbség van köztük. így pl. az áldozat módja más. Jézus a kereszten szenvedett és meghalt, a szentmisében nem szenved és nem hal meg. A keresztáldozat egyetlenegyszer történt, szentmise ellenben (nagypéntek kivételével) naponta van. A keresztfán Jézus közvetlenül mennyei Atyjának adta át magát a világ megváltására (íz. 63, 3.), míg a szentmisében az Egyháznak adja át magát, hogy ne legyünk kénytelenek üres kézzel megjelenni Isten előtt. («Vegyétek ... ez az én testem».)

Az Újszövetségnek csak *egyetlen áldozata* van. Keresztáldozatával az Úr Jézus fölül nem műlható és kiegészítésre nem szoruló

módon váltott meg minket. A szentmisét tehát az Úr *nem* azért szerezte, hogy azzal minket újonnan megváltson, vagy hogy a keresztáldozat érdemeit tetézze, hanem, hogy ennek gyümölcseit alkalmazza. A keresztáldozat az örök kút, a szentmise pedig a merítő edény.

Az Úr azonkívül azt akarta, hog}' a szentmise az ő keresztáldozatának folyton megújuló, élő emléke, megjelenítése legyen. («Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!») E tekintetben a keresztáldozatúgy viszonylik a szentmiseáldozathoz, mint az eredeti okirat a (közjegyzővel hitelesített) hivatalos másolathoz. Az ügyletet az eredeti okirat létesítette, de értékre és a jogok igénylése tekintetében a hitelesített másolat teljesen eredeti számba megy.

Mindebből önként következik a szentmise bemutatásának és hallgatásának kimondhatatlan értéke. A szentmise Istennek legméltóbb imádása, a legtökéletesebb hálAADás, a leghatásosabb könyörgés és a legsikeresebb kiengesztelés. Nincs is más áldozat az Egyházban (Dán. 9, 27.), sőt az Egyházon kívül is megszűnt minden áldozat.

A szentmise gyümölcseinek egy részét a miséző és a misén jelenlívök élvezik, másik részét pedig azok, akikért a pap a misét fölajánlja. Misézni lehet élökért és holtakért. A szentmise elvégzéseért a papnak nyújtott ú. n. misepénz (stipendium) tiszteletdíj s nem a mise gyümölcseinek megvásárlása.

197. Melyek a szentmise főrészei?

- a) A fölajánlás; b) az átváltoztatás (vagy úrfelmutatás) és c) az áldozás.

Ezt a három részt azért nevezzük a szentmise főrészeinek, mert az első szentmise, metyet az Úr Jézus az utolsó vacsorán bennatalált, szintén e három részből állt.

A szentmise mai szertartásait az Anyaszentegyház fűzte az említett három főrészhez. Még pedig elsősorban az apostolok vették körül a szentmisét szertartásokkal, melyeket részint Krisztus Urunktól tanultak, illetve az ő rendeletére alkalmaztak, részint saját kezdeményezésükből; hogy ily módon a szentmisét és annak jelentőségét jobban magyarázzák és kidomborítsák. Az apostolok példáját követték utódaik, a pápák és a püspökök. Nagy szent Gergely pápa (590—604.) ideje óta azonban a szertartásokban sem történt jelentősebb változás.

A misézőnek nem szabad ugyan egyetlen részt sem elhagyni önkényesen, de a szentmise lénvegét ma is csak az említett három főrész alkotja.

198. Mi történik följánláskor?

A pap följánlja a kenyeret és bort felőbb célra.

A följánlast latinul *offertorium-nak* nevezzük. A szentmisében a pap vékonyka kenyeret, ú. n. ostyát ajánl föl

Az első szentmise följánlását a Szentírás így írja le: «Midőn pedig vacsoráltanak (e szavak azt jelentik, hogy most olyasmiről lesz szó, mi a húsvéti bárány ételétől, vagyis a közönséges vacsorától különbözik!), «vévé Jézus a kenyeret, megáldó ... Hasonlóképen a

kenyeret is». Vagyis az Úr Jézus a kenyeret és a bort a többi közönséges ételtől-italtól előre elkülönítette s arra szánta, hogy majd átváltoztatja.

Manapság a pap a kenyér fölajánlásakor c szavakat mondja: «Fogadd el szentséges Atyám, mindenható örök Isten, e szeplőtelen ostyát, melyet én, méltatlan szolgád, neked, élő, igaz Istenemnek fölajánlok, számtalan bűnömért, megbántásaimért és hanyagságaimért, az összes körülállókért, sőt az összes élő és meghalt kereszteny hívekért, hogy ne keni és nekik üdvösségeinkre váljék az örök életre. Amen».

Hasonló imát mond a bor fölajánlásakor is

199. Miről ismerjük meg a fölajánlás kezdetét?

A pap lebontja a kelyhet, az oltárszolga pedig hozza a bort és a vizet.

A fölajánlás (offertorium) részletes szer tartása a következő: A pap leemeli a kehelyről a miseruha színének megfelelő takarói és összehajtогatva oldalvást az oltárra teszi a kelyhet pedig a leckeoldalra helyezi. Ezután jobbjával leveszi a kehelyről a tányérkát (p; i tena), melyen az ostya nyugszik és körülbelül mellmagasságban maga elé tartva, halkan elmondja a fölajánló imádságot.

A fölajánló imádság elvégeztével az ostyái a patenáról az oltárabroszra helyezi. Után az oltárszolga (ministráns) odanyújtotta kancsóból bort önt a kehelybe, majd a vizeskancsóból egy-két csöpp vizet vegyít a borba.

Ezután a kelyhet felső szélével a szemvonal magasságáig emeli és így ajánlja fel azt is imádság közben.

A 10. századig szokás volt, hogy a hívek maguk hozták és a pappal együtt ajánlották fel a kenyeret és bort. A 11. század óta a kenyér és bor helyett pénzt ajánlanak fel. Ebből keletkezett az ú. n. misepénz (stipendium) és offertóriumkor a perselyezés is.

200. Mi történik átváltoztatáskor (Úrfelmutatáskor)?

A pap átváltoztatja a kenyeret és bort az Úr Jézus szent testévé és vérévé.

A szentmise anyaga búzalisztból készült kenyér (ostya) és szőlőbor, mert Jézus a zsidók húsvéti vacsorájának szokása szerint minden esetre ilyen kenyeret és bort használt. (Az Egyház a latin szertartásban kovássztalan, a görög szertartásban legtöbbször kovászos kenyeret használ).

A kenyér és bor azáltal lesz Jézus testévé és vérévé, hogy a pap megismétli fölöttük Jézus szavait, melyekkel az utolsó vacsorán az első átváltoztatást is létesítette, t. i.: «Ez az én testem», és «Ez az én vérem».

Átváltozás (átlényegülés, transsubstancialis) után már nem kenyér és bor van jelen, hanem ezek esedékes tulajdonságainak leple alatt: Krisztus. «A testi táplálék átváltozik lelki táplálékká, mialatt a kenyér és bor jelei fönnyel maradnak mint fátyol, mint az isteni fény-sugarakból szövő látszat». (Dr. Seydl, püspök.)

Az Oltáriszentségben *maga Jézus Krisztus*

van jelen, tehát nemcsak teste és vére, hanem maga az élő, megdicsöült Krisztus, az Isten-ember, aki egykor eljövend ítélni eleveneket és holtakat.

Még pedig mindegyik (az ostya és a bor) színe alatt, sőt mindegyik színnek minden részecskéje alatt is jelen van az egész, élő, megdicsöült Krisztus.

«A tükörnek egy darabocskájában nagyságod úgy meglátszik, mint a nagy tükörben; és ha száz darabra török is a tükröt, mindenik oly egészen ábrázol, mintha épen volna: miért nehezteled tehát azt elhinni, hogy a szentségnek mindenik morzsáléka épen a Krisztus testét magában foglalja.» (Pázmány Péter.)

201. Miről ismerjük fel, hogy átváltoztatás (Úrfelmutatás) van?

A pap az átváltoztatás után azonnal magasra emeli az Úr szent testét, azután a kelyhet a szent vérrel, az oltárszolga huzamosabban csenget és az orgona szava elnémul.

Az átváltoztatás, illetve Úrfelmutatás részletes szertartása a következő: A pap minden kezének hüvelyk- és mutatóujja közé veszi az ostyát, majd fejét kissé meghajtva s két könyökével az oltárra támaszkodva, elmondja az átváltoztatás szavait az ostya felett. («Ez az én testem.»)

E szavak után először térdhajtással maga imádja az oltáron megjelent Urat, azután a

térdhajtásból felemelkedve, felmutatja a híveknek, hogy ők is imádhassák. Utána leereszti karjait, a Szentséget az oltárabroszra helyezi s ismét térdet hajt.

Majd a kelyhet veszi kezeibe s mint az ostya átváltoztatásakor, két könyökét az oltárra teszi, lehajol és a bor felett is elmondja az átváltoztatás szavait («Ez az én vérem, I.) Térdet hajt, föletemelkedik, a kehelyben a szent vért feje fölé emeli, leereszti, előbbi helyére állítja és térdet hajt.

202. Mi történik áldozáskor?

A pap magához veszi az Úr Jézust.

Az áldozást a hívek is könnyen észrevehetik. Előzően az oltárszolga háromszor csenget, mire a pap előbb az ostya színe alatt, azután a kehelyből a bor színe alatt veszi magához az Urat.

Ha hívek is áldozni óhajtanak, a pap a saját áldozása után őket is megáldoztatja, vagyis a legfelségesebb Oltánszentséget nyújtja nekik.

A hívek a szentmise után és a szentmisén kívül is áldozhatnak. Legajánlatosabb azonban szentmise közben, közvetlenül a miséző áldozása után járulni az Úr asztalához.

A görög szertartású katholikusok (nem tévesztendők össze az eretnek görög-keletiekkel!) nem ostya (kovásztalan kenyér), hanem (kovászos, rendes) kenyér színében áldoznak.

A hívek, bármely szertartás szerint áldozhatnak. (Új egyh. törvényk. 866, 1.)

Bizonyos tekintetben (Az Úr Jézus közel-

ségi tokát illetőleg) az áldozás a szentmisének betetőző része és legfelsőbb foka. T. i. az imádságban (Oratio) mi szólunk az Úr-hoz. A szent leckében (Epistola) az apostolnak, illetve a Szentírásnak oktatását halljuk ,az Úrról, Az Evangéliumban magának az Úr Jézusnak tanítását hallgatjuk; az Úrfelmutatáshoz az Úr Jézus személyesen jele-nik meg, végre a szenláldozásban betér keblünkbe.

d) Az áldozás.

193. Mily kegyelmet nyerünk a szentáldo-zósban !

a) Növeli bennünk a megszentelő ke-
gyelmet, *b)* bőséges segítő kegyelmet áraszt lelkünkre.

A szentáldozás lelkünknek Krisztus által rendelt tápláléka, általa Isten elengedi bocsá-natos bűneinket, megtöri érzékiségünket, erősít a bűn és kísértés ellen, hevít, lelkesít s készséggessé tesz bennünket kötelességeink teljesítésére, az erények gyakorlására.

Egyetlen főbenjáró ügy van a világon: az Isten és lelkünk viszonya. Ezt a viszonyt erősíti, mélyíti a *gyakori* áldozás.

A tüzesített vas átveszi a tűz tulajdonsa-gait: a hideg, sötét, kemény, rozsdás vasbó! finomabb, izzó, sziporkázó, olvadékony, tiszt; i anyag lesz. Ép így, főkép a *gyakori* áldozás-tól, lelkünk is finomodik, nemesbül, mind hasonlóbb lesz Krisztushoz, jobban értékű a lelkieket, megnyugvással viseli az élet

keresztjeit, buzgóbb lesz az erények gyakorlásában és így közelebb jut Istenhez.

201. Miben áll a legfőbb lelki készület a szentáldozáshoz?

Abban, hogy a megszentelő kegyelem állapotában legyünk.

X. Pius pápa világosan hirdette, hogy a gyakori, sőt a minden napos áldozásnak egyedüli föltétele a megszentelő malaszt állapota és a jószándék. Jószándékon azt értjük, hogy ne pusztta szokásból, emberi tekintetből vagy hiúságból járuljunk a szentáldozáshoz, hanem lelkünk tökéletesítése végett.

205. Mit követ el az, aki készakarva halálos bűnben áldozik?

Szentségtörést.

Szent Pál apostol mondja: «Aki méltatlannul eszi e kenyeret vagy issza az Úr kelyhét, vétkezik az Úr teste és vére ellen. Vizsgálja meg azért magát az ember és úgy egyék ama kenyérből és ígyék ama kehelyből. Mert aki méltatlannul (vagyis halálos bűnben) eszik és iszik, ítéletet eszik és iszik magának, meg nem különböztetvén az Úr testét (t. i. a közösséges, testi eledektől)». (1 Kor. 11, 27—29.)

Akinek bocsánatos bűnei vannak, áldozhatik, de kevesebb kegyelemben lesz része.

206. Miben áll a testi előkészület a szentáldozásra?

Abban, hogy éjfélről kezdve a szent-

áldozásig semmit sem eszünk és semmit sem iszunk.

Éjfélétől kezdve a legkisebb mennyiséget sem vehetjük magunkoz (csepp víz, kanál orvosság stb.). Az sem szolgálhat mentségül, hogy véletlenül vagy öntudatlanul ettünk, ittunk valamit. Aki éjfél után evett vagy ivott valamit és mégis áldozni megy, halálos bűnt követ el.

Ellenben, ha szájöblítés közben gurult volna le egy-két vízcsepp, vagy akinek az előző napról ételmaradék maradt a szájában s azt nyelte le: áldozhatik.

Halálveszedelemben azonban a szentségi böjt nem kötelez. Tehát pl. a súlyos beteg, (vagy a katona a harctéren, ütközet előtt) bármit evett volna is, utána áldozhatik. (Új egyh. tkv. 858. c.)

Hosszabb ideig (legalább egy hónapig) *fekvő* (!) betegeknek a gyóntató megengedheti, hogy hetenkint egyszer-kétszer áldozhatnak, habár az áldozás előtt valamelyes *folyadékot* vettek magukhoz (pl. levest, teát, kávét, tejet). (V. ö. 237. old.)

Egyébként fontos esetekben fölmentést is kérhetünk a Szentszéktől a szentségi bőji alól, melyet a lelkipásztor közvetít.

Az Oltáriszentség méltósága minden esetre megköveteli, hogy aki teheti, tiszta, rendes, méltó ruhában járuljon az Úr asztalához. Ez különösen vonatkozik a modern női divatokra! Pápai rendelkezés értelmében a nem illő (mélyen kivágott vagy nagyon rövid) ruhában megjelenő nők, mint méltatlannak, nem áldoztathatok meg.

207. Hány szín alatt áldoznak ma na ρ α hívek?

Egy szín, a kenyér színe alatt.

A pap a szentmisében két szín alatt veszi magához az Urat, először az ostya (kenyér), azután a kehelyből a bor színe alatt.

A régi időben a hívek is többnyire két szín alatt áldoztak, tehát ittak a közös kehelyből is. Viszont a betegek, foglyok és a nagyhét utolsó napjain az összes hívek csak a kenyér színe alatt, a kisdedek csak a bor színe alatt áldoztak.

Az Egyház azonban később a híveknek két szín alatt való áldoztatását megszüntette a következő okokból: *a)* Az ostya színében az egész Úr Jézus, tehát szent vére is jelen van; viszont a bor színe alatt is az egész Úr Jézus, tehát teste is jelen van. Krisztus teste és vére a föltámadás után el nem választható egymástól. Ennélfogva a két szín alatt végzett áldozás nem jár több kegyelemmel, mint az egy szín alatti, *b)* Sokan underadtak és vonakodtak a közös kehelyből inni (ragályos és szájbetegségek!), *e)* A szent vér könnyen kiömlhetett (különösen a divatba jött szívócső használata esetén), *d)* A Szentséget az áldozók részére a bor színe alatt is őrizni, nehézségekbe ütközik.

208. Mit teszünk, mikor a pap áldoztatás előtt fölmutatja az Oltáriszentséget és közben az oltárszolga háromszor csenget?

Letérdelünk, háromszor mellünket ver-

jük és közben ugyanannyiszor mondjuk: «Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondд és meggyőgyül az én lelkem».

A pap latinul hangosan előimádkozza a fönti szavakat: «Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tanlum die verbo et sanabitur anima mea».

209. Mit kell tennünk, mikor a pap az Oltáriszentséget nyújtja nekünk?

Könyvet vagy kendőt kell szánk alá tartanunk és nyelvünket egy kevéssé alsó ajakunkra kitoljuk.

Könyvet vagy kendőt azért tartunk szánk alá, hogy ha a pap az átnyújtáskor véletlenül leejtené a szentséget, az ne hulljon a földre.

A szent ostyát rágás nélkül kell lenyelnünk és nem kell sokáig szánkban tartanunk («Vegyétek és egyétek!» mondotta az Úr). Ha a szájpadlásra tapadna, nyelvünkkel választjuk el.

210. Mit kell tennünk a szentáldozás után?

Imádnunk kell az Úr Jézust, neki *hálál adnunk* és *kegyelmeit kérnünk*.

Használjuk ki a szentáldozás utáni időt. Ezek életünk legdrágább pillanatai, mert ritkán hallgat meg az Úr bennünket olyan bizonyosan, mint mikor a szentáldozásban lelkünkkel egyesült.

A szentáldozás után legalább 10—15 percig maradjunk a templomban, mert nem illik a legfölségesebb Oltáriszentséget magunkkal áz utcára kivinni. Már pedig az Úr Jézus addig van jelen az Oltáriszentségben, míg annak színei meg nem változnak. Ez az áldozás után rendesen 8—10 percig tart.

Nérei szent Fülöp egy férfit, ki áldozás után rögtön hazára indult, égő gyertyás oltárszolgákkal kísértetett. A furcsa kíséret miatt izguló férfit fölvilágosította, hogy a kíséret és az égő gyertyák nem neki szólnak, hanem Jézusnak, kit az utcára vitt.

211. Hányszor kell áldoznunk?

Évente legalább egyszer, húsvét tájban, de tanácsos minél gyakrabban áldozni.

Természetes, hogy halálveszedelemben is kötelező a szentáldozás, ha az lehetséges (pl. veszedelmes műtét előtt, anyák szülés, katonák ütközet előtt stb.).

A kötelező *húsvéti áldozást* a IV. lateráni zsinat rendelte el. Ideje az új egyházi törvénykönyv szerint virágvasárnaptól (húsvét előtti vasárnap) fehérvasarnapig (húsvét utáni vasárnap) tart. Hazánkban azonban ezt az időt a püspökök, pápai felhatalmazás alapján jelentékenyen kiterjesztették, úgyhogy nálunk a húsvéti áldozás ideje rendesen a nagyböjt valamelyik (1—4.) vasárnapjától áldozócsütörtökig (húsvét utáni 40. nap), sőt pünkösd utáni első vasárnapig szokott tartani.

Az ősegyházban a hívek, valahányszor résztvettek a szentmisén, áldoztak is. Így

óhajtja ezt a tridenti zsinat is. Bár így volna manapság is!

Minél többször áldozunk, annál több kegyelemben részesülünk, annál tökéletesebbek leszünk, mert az Oltáriszentség a lelek tisztulásának, tökéletesedésének és örök ifjúságának csodás forrása.

Különösen az ifjúságnak és a súlyos kísérésben levőknek sokszor egyetlen hatásos és eredményes védőeszköze a gyakori szent áldozás. «Minden áldozás egy-egy beoltás a lélekfertőzés ellen.» (Prohászka.)

Ne tartson vissza bennünket gyarlóságunk a gyakori áldozástól. «A gyakori áldozás nem a tökéletesség jutalma, hanem annak eszköze.» (Mihályit.)

Az áldozások számát illetőleg kérjük ki gyóntatóatyánk tanácsát.

Jaj azoknak, kik esztendőn vagy több éven át nem járulnak az Úr asztalához. Maga az Úr Jézus mondotta: «Bizony, bizony mondom nektek, ha nem eszitek az ember fiának testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek». (Ján. 6, 54.)

A szent tanítók ajánlják az ú. n. *lelki áldozást* is. Vagyis amikor valamiféle okból nem járulhatunk a szentáldozáshoz, ébreszszünk erős vágyat utána. «Ha az igazi áldozás arany, a lelki áldozás ezüst.» (Hofbauer sz. Kelemen.)

e) Jézus földi lakása.

"212. Hol találhatjuk az Oltáriszentséget"?
Oltárainkon a szentségházban.

A szentségház az oltár közepén egy előlről nyitható-zárható szekrényke. Latin neve: tabernaculuni (olv. tabernákulum).

A pap a szentmisében időről-időre a misére szánt nagy ostyán kívül még több kisebb ostyát is átváltoztat (műszóval: «konszekrál»). Ezeket a tabernaculumban őrizzik, hogy a hívek (betegek!) bármikor áldozhassanak és hogy az Úr Jézust az Oltáriszentségben emberi mivolta szerint is állandóan közöttünk tudhassuk.

A szeretet elsősorban *jelenlétet* akar, még pedig érzékelhető jelenlétet. De emberi természetünk is mélyen állítja Istennek érzékelhető jelenlétét. (Ezzel magyarázható meg a pogányságnak, sőt az ószövetségi zsidóságnak nagy vonzódása is a bálványimádáshoz!) Ezért az Úr Jézus is valamikép érzékelhetően akart jelen lenni közöttünk. Mivel pedig a szeretet, különösen az isteni szeretet egyúttal alkotó erő, meg is valósította e jelenlétet részben megtestesülése által, részben és főkép az Oltáriszentségben.

Az Oltáriszentség tehát Krisztus akarata szerint nemcsak szentség, hanem egyúttal jelenlét is. «Istennek krisztusi kiadása» (Prohászka), ki folyton itt van — hitetlenség, hütlenség és megnemértés ellenére. Krisztus jelenléte miatt építi az Egyház a templomait, ötvözi aranyedényeit, énekli himnusait, öltözteti díszes ruhába papjait és ragyogtatja liturgiájának csodás szépségeit.

Krisztus jelenlétének értékelése és megbecsülése szülte idővel a szentségkitételt és a szentségimádást. A jámbor lelkek áhítata

nem elégedett meg a tudattal, hogy Jézus az Oltáriszentségben jelen van. Látni is akarta. Így jött létre a szentségkitétel (pl. Śrnaján és nyolcadán) Az egyházmegyék minden plébániáján évente egy-egy napon reggeltől estig imádják a kitett Oltáriszentséget. Ez a szentségimádás (van éjjeli szentségimádás is!).

«Az Oltáriszentség és a pápaság kiegészítik egymást. E kettőben váltja be Krisztus amaz igéretét, hogy nálunk marad az idők végezetéig. Az Oltáriszentségben saját testét és vérét nyújtja nekünk, a pápaságban szavát és örök igazságait.» (Benzler, metzi püspök.)

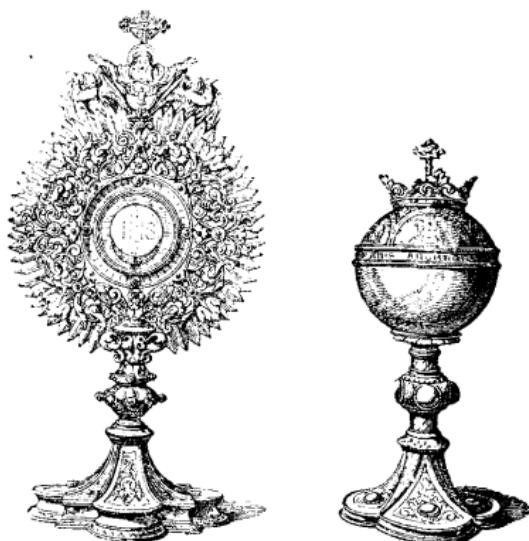
213. Milyen szent edényekben őrizzük az Oltáriszentséget?

Az áldoztatókehelyben és a szentségtartóban.

Az áldoztatókehely latin neve: ciborium (cibus — étel; mások a görög kübórion-ból származtatják, mely a mukk csészéjét, illetve mennyezetet jelent). Hasonlít a misekehelyhez, csak a csészéje öblösebb, hogy az áldoztatóhoz szükséges kisebb szentostyák elférjenek benne; azonkívül van födele és ha Szent-ség van benne, még egy fehér köpenyke borítja.

A szentségtartónak hivatalos latin neve: monstrantia (olv. monstrancia. Monstrat — mutat). Ez egy napsugarakat ábrázoló nemesfém-korong, melynek közepén (kettős üveg között) mint nap, az Oltáriszentség van a nagy ostya alakjában, hogy a hívek is lát-

hassák. Használjuk nyilvános szentségkitételek nél, szentségkitételel összekötött istentiszte-

leteken (szentséges mise, litánia stb.) és szentséges körmenetekben.

214. Miről ismerjük meg, hogy melyik oltáron van jelen az Oltáriszentség?

Az illető oltárnak szentségháza van és előtte öröklámpa ég.

Minden templomban csak egy oltáron őrzik a Szentséget, még pedig a főoltáron, kivéve a székes- és társasegyházakban, ahol szertartásos okok miatt valamely mellékoltáron van a Szentség (vagy a fő- és a mellékoltáron).

Egyszer egy úr másvallású templomot látogatott meg. Belépve, levette kalapját, mire a kalauzoló templomszolga figyelmeztette: «Tessék csak feltenni kalapját, hiszen senki sincs most itt!» Katholikus templomról ezt sohasem mondhatjuk. Itt minden jelen van az Úr Jézus. Ezért csak katholikus templom valóban «Isten háza», a többi csupán imaház, vagy vallásos gyülekezőhely.

Ezt a minden köztünk élő, «világ világosságát» jelzi az öröklámpa, melynek állandóan, éjjel-nappal égne kell, hogy emlékeztessen az Úr Igéreteire: «En veletek vagyok minden nap a világ végezetéig». (Máté 28,20.) Amint a három napkeleti bőlcset csillag vezette Jézushoz, úgy igazít minket hozzá az örökmeccses fénnye.

Az Egyház voltaképen a templomok minden fényét és díszét az Eucharistia szolgálatába állítja. minden az oltárral áll vonatkozásban, az oltáron pedig minden a Szentséggel.

215. Mivel üdvözöljük az Oltáriszentséget?

Térdhajtással.

Ha templomba lépünk, melyben van Oltári szentség, az Úr Jézust térdhajtással üdvözöljük: épügy, mikor a templomot elhagyjuk

Térdhajtáskor a jobb térdünket bal bokánk hoz ereszjük. Úrfelmutatáskor, szentségkile tel esetén és áldozáskor, ha a pap a hívek felé mutatja a Szentséget, mind a két lábunk kai letérdepelünk.

Beteghez a pap hajadonfövel, fehér stólával, kezében tartott tarsolyban viszi az Oltári szentséget. Bárhol találkozunk is vele, a Szent

ségben levő Úr Jézus előtt hajtsunk térdet (katonai személyek arccal a Szentség felé fordulva, «Vigyázz»-állásban tiszteleghetnek).

Az Úr Jézus mondotta: «Aki megvall engem az emberek előtt, azt én is megvallom Atyám előtt, ki mennyekben vagyon; aki pedig megtagad engem az emberek előtt, megtagadom én is őt Atyám előtt, ki mennyekben vagyon». (Máté 10, 32—3:í.)

Nagyobb városokban, vagy vegyesvallású községekben a beteghez titokban is el szabad vinni a Szentséget, ha tiszteletlenségtől kellene tartani. (Egyh. törvk. 847. c.)

Tartsuk becsületbeli kötelességünknek, hogy az Úr Jézust az Oltáriszentségen többször meglátogassuk. «Mondd meg, kivel társalogsz és én megmondom, ki és milyen vagy!» Nem jó fiú az, ki helyben lakó atyját nem keresi fel.

Tanácstalanságban, lelki s testi bajainkban fordulunk „bizalommal az eucharisztikus Úr Jézushoz. Ő hív minket: «Jöjjetek hozzáim mindenjában, kik fáradoztok és terhelve vagytok és én megenyhítlek titeket». (Máté 11,28.)

Templom előtt emeljük meg kalapunkat. Nők keresztvetéssel vagy fej hajtással, katonák tisztagéssel adják meg az Úr Jézusnak, a királyok királyának, Üdvözítőnknek és pásztorunknak kijáró tiszteletet.

A bérmlálás.

(A keresztény eszményiség és hősiesség szentsége.)

216. Hogyan történik a bérmlálás?

A bérmláló a bérmlálkozónak fejére teszi

kezét és (balzsamos) olajjal megkeni homlokát, miközben imadságos szavakat mond.

A bérmlálás szentségét is több mélyjelentőségű szertartás előzi meg és követi, melyek azonban nem tartoznak a szentség lényegéhez. Ilyen szertartás a bérmlálkozónak kedveskedő arculütése (a régi békeesök helyett!) és a bérmlálás végeztével adott ünnepies áldás. A bérmláláskor használt balzsamos plajat (krizma) a püspök nagycsütörtökön szenteli meg.

217. Milyen kegyelmet nyerünk a bérmlálás szentségében?

Megerősödünk hitünkben.

Megerősödünk hitünkben elsősorban azért hogy bátran megvalljuk és szerinte éljünk, A bérmlálás természetesen növeli bennünk egyúttal a megszentelő kegyelmet is és eltörölhetetlen nyomot nyom a lelkünkre.

A bérmlálás hatásait kitűnően jelképezi; balzsamos olaj. A régi birkózók olajjal kenték meg testüket, hogy az ellenfél keze alól kicsúszhassanak: a megbérmált is megerősödik a bűnnel és kísértéssel szemben. Az olaj a papíron eltávolíthatatlan nyomot hagy a bérmlálás a lelkünkre. A balzsam megóvja a testet a föloszlástól: a bérmlálás a lelkünket a vallási zülléstől.

A gyengéd arculütés, noha a régi békeesőköt helyettesíti, mégis figyelmeztethet arra is, hogy katholikus hitünkért bármikor ké szék legyünk bántalmakat is szívesen el-

tűrni. Az apostolok is milyen félénkek voltak a Szentlélek eljövetele előtt, utána pedig örvendeztek, hogy Jézusért szenvedhettek és verőket onthatták.

A bérmlálás a keresztségnek betetőzje. A keresztségen Krisztus országának polgáraivá, a bérmlálásban, a hősiesség szentégében pedig katonáivá leszünk.

218. Ki bérmlálhat?

Rendszerint csak püspök bérmlálhat.

A bérmlálás *rendes* kiszolgáltatója a püspök, («a harcosokat a vezér válassza ki!») rendkívüli kiszolgáltatója minden fölszentelt pap, akinek az általános egyházjog vagy a pápa erre engedélyt ad. így hazánkban a Szent Benedek-rendű szerzetesek főapátja, a jászói premontrei prépost, a gör. katholikusoknál pedig minden pap bérmlál.

A bérmlálást Jézus Krisztus rendelte. Az Úr Isten már az ószövetségen és azután szent Fia által megígérte a Szentlelket minden egyes embernek (Joel 2, 28. Ján. 7, 37—ñ9; 14, 16 és 16, 7.). Az apostolok pünkösd napján vették a Szentlelket, a többi kereszteny pedig a bérmlálásban veszi. Az apostolok cselekedetében u. i. azt olvassuk: «Midőn hallották az apostolok, hogy Szamaria bevette az Isten igéjét, hozzájuk küldték Pétert és Jánost. Kik elmenvén, imádkozának értük, hogy vehessék a Szentlelket, mert még senkire közülök nem szállott, hanem csak megkeresztelekedtek vala az Úr Jézus nevében. Akkor rajok tevék kezeiket és azok vevék a Szentlelket». (8,17.) Épígy bérmlált sz. Pál apostol is. (Ap. Csel. 19. 5—7.)

219. Kinek szabad béralkoznia?

Aki még nem béralkozott és a meg-szentelő kegyelem állapotában van.

A kor mellékes. Lehet béráltatni cse-csemőket (mint az ősegyházban és keleten ma is) és lehet bérálni aggokat. Nálunk a serdülőkorban szokás béralkozni.

A bérálás ugyan nem okvetlenül szük-séges az üdvösségre, de súlyosan vétkezik, aki könnyelműségből elmulasztja.

Aki béralkozni akar, óhaját *idejekorán* jelentse plébánosánál vagy hitoktatójánál, hogy bérmaoktatásban részesüljön és erről igazolványt («bérmacédula») kapjon.

Béralkozáskor bérmaszülőt is szokás vá-lasztani, hogy a lelki harcban tanáccsal és tettel támogasson bennünket. mindenki csak *egg* bérmaszülőt választhat. (Egyh. törvényk. 794. c. 2.) A bérmaszülő megbérmált, hithű katholikus legyen. Ha ilyen nem akad, bérmaszülő nélkül is megbéralkozhatunk. (Egyh. törvényk. 793. c.) A bérmaszülő bérmagyer mckét a szentség fölvételekor személyesen vagy helyettese által érintse (nálunk job!) kezét a béralkozónak jobbvállára teszi).

A szent kenet szentsége.

(A betegek szentsége.)

220. Kik vehetik fel a szent kenet szeni segél?

A súlyos betegek.

A szent kenetet csak azok a keresztenyek vehetik fel, kik *betegség* következtében jutottak halál veszedelembe. Tehát pl. nem veheti fel a katona ütközeti, vagy a halálra ítélt kivégzés előtt. Ezek u. i. személyes erejük teljes birtokában vehetik fel a halálküzdelmet és így nekik már a többi felvett szentség (keresztség, bűnbánat, Oltáriszentség, főkép a bérmlálás) elég kegyelmet ad, hogy Krisztus katonáihoz méltóan, becsülettel vívják meg a legfontosabb küzdelmet.

A súlyos beteg *gyermekek* is fölvehetik a szent kenetet, ha már némikép értelmesek (5—7 évesek).

A szent kenet az élők szentsége, ezért azt csak a megszentelő kegyelem állapotában szabad fölvenni. Ha tehát a súlyos beteg halálos bűnben (és eszméletén) van, köteles előbb meggyónni, vagy ha nem gyónhatik, megfelelő bánatot fölindítani. (A szent kenethez elégséges a kevésbé tökéletes bánat.) Lásd hozzá a következő kérdés jegyzetét!

221. Milyen kegyelmeket nyújt a szent kenet szentsége?

Amelyekre a súlyos beteg lelke rászorul.

Az Úrjézus különös barátja volt a betegeknél, így érthető, hogy külön szentséget is rendelt részükre. E szentség:

a) A beteget «megkönnyebbíti». (Jak. 5,15.) Nem lesz ugyan kisebb a fájdalom, de erősebb lesz a lélek s így valóságban könnyebbedik a beteg állapota. Miként a gyümölccsel rakott ágat nem vastagíthatom meg,

de alátámasztom s — nem törík le a teher alatt.

b) A bocsánatos bűnöket (általában a bűnmaradékokat) eltörli s növeli a megszentelő kegyelmet. Sőt, ha a beteg *önhibáján kívül* nem tudott volna meggyónni (a gyónást min1-egy pótolva), még a halálos bűnöket is eltörlí.

e) A beteget meg is gyógyítja, ha ez lelkének javára szolgál. («A betegség nem válik balárra, hanem Isten dicsőségére» — mondotta az Úr Lázár betegségének hírére. Ján. 11, 4.)

Jézus egykor a tengeren merüldöző Pétert kezével a hajóba segítette. A szent kenetben ma is odanyújtja kezét a súlyos betegnek, hogy a fájdalmak, bizonytalanságok, aggodalmak és kísértések tengerén hányódó lelket fölsegítse az isteni kegyelem ölébe. (Schütz után.)

A szent kenet mintegy a bűnbánat szentégenek betetőzése és (mint fönreve említettük) némely esetben pótolja, ha t. i. a beteg *önhibáján kívül* nem tudna meggyónni.

222. Hogyan történik a szent kenet ki-szolgáltatása?

A pap megkeni a beteget szenteli olajjal és közben imát mond.

«Beteg valaki közöletek? hivassa el az egyházi szolgákat és ezek imádkozzanak fölötte, megkenvén őt olajjal az Úr nevében.» (Jak. 5, 14.)

A «betegek olaját» a püspök nagycsütörtökön szenteli meg.

223. Hányszor vehető fel a szent kenet?

Ugyanabban a betegségben csak egyszer.

Ha a beteg a szent kenet után föllábbadt, de újra halálveszedelemben jut, a szentséget ismét fölveheti. (Lásd a Függelékben «A betegek szentségeinek felvétele» c. fejezetét a 400. oldalon!)

Az egyházi rend szentsége.

(A lelki utódlás szentsége.)

224. Micsoda különlegessége van az egyházi rend szentségének?

- Az, hogy a) nem minden katholikus veheti tel;
- b) pap nem adhatja fel és
- e) három fokozata van.

Nem minden katholikus veheti fel. Nem a nők (1 Kor. 14, 34.), nem a gyermekek, nem a testi alkalmatlanok, hanem csak azok, akik erkölcsi érintetlenségük, tudományos képzettségük és egyéb megkívánt tulajdonságok alapján alkalmasak a papi hivatal méltó betöltésére.

Az egyházi rend szentsége az egyetlen szentég, melyet pap sohaseni, hanem kizárában csak püspök adhat fel.

Az egyházi rend szentségének isteni rendelkezés alapján a következő három fokozata van: a szerpapi, papi és püspöki.

225. Milyen kegyelmeket nyújt az egyházi rend szentsége?

Lelki hatalmat és ennek méltó gyakorlására kegyelmei.

Isten a házasságot a testi élet terjesztésére, az egyházi rendet pedig a lelki élet ápolására rendelte. E célból a papságot nagy lelki hatalommal láttá el, így:

A szerpap (diaconus) keresztelhet, áldozathat, prédkálhat és a szentmisében a papnak segédkezhetik (tehát nem misézhet és nem gyóntathat!).

Az áldozópap vagy egyszerűen pap (presbyter; misézhet és a szentségeket kiszolgáltathatja (a bérmlálásra vonatk. 1.218. k. jegyz.), az egyházi rend szentségét azonban nem adhatja fel, vagyis a saját hatalmát másra át nem ruházhatja.

A püspök (episcopus) az összes szentséget kiszolgáltathatja.

Az egyházi rend szentségének fölvételét megelőzi néhány szentelmény (1.232—3. kérd.), így az ú. n. hajkorona (tonsurá), mellyel az illető az *Egyház szolgájának* vallja magát. A hajkoronát követi a négy ú. n. kisebb rend fölvétele, mellyel az illetőt a *templom szolgájává* avatják (kisebbszerű templomi szolgálatokat végezhet). Ezeket követi az alszerpapi rend fölvétele, mellyel az illető az *oltár szolgája* lesz, ki a miséző papnak segédkezhetik.

De csak a szerpapi, papi és püspöki fokozatok (az Eucharistia szolgálata!) isteni eredetűek és szentségi jellegűek. Az alszerpap-

ság, a kisebb rendek és hajkorona csak az Egyház alkotásai, tehát nem szentségek, hanem csupán szentelmények.

Az egyházi rend szentsége is eltörölhetetlen jegyet nyom a lélekbe.

226. Mi a kötelességünk vallásunk papjai-val szemben?

Tiszteljük őket, mint Isten küldöttjeit, lelki ügyekben nekik engedelmeskedjünk és imádkozzunk érettük.

«Féljed az Urat és tiszteljed az öpapjait», mondja a Szentírás (Sirák, 7, 31.). Es Jézus szava: «Aki titeket (t. i. az apostolokat és utódaikat) hallgat, engem hallgat és aki titeket vet meg, engem vet meg; aki pedig engem megvet, azt veti meg, aki engem küldött». (Luk. 10, 16.)

Az Egyház földi jóléte, boldogsága, tekinthetője és működési köre nagyrészt a papság (clerus) erkölcsi fajsúlyától függ. A papság «a föld sava» (Máté 5, 13.).

Gondoljuk el, minő áldást jelent egy szent életű püspök vagy pap (pl. Borr. szent Károly, Xav. szent Ferenc, Nérei szent Fülöp stb.) az emberiségre. Viszont minő rengeteg lelki károkat okozott a történelemben egy-egy rossz vagy hitehagyott pap.

Ezért gyakran imádkozzunk jó püspökökért és papokért. Az Egyház az ú. n. kántorböjtötökét vagyis évszaki böjtöket is évente négy-szer, három napon át azért rendeli, hogy e napokon jó papokért imádkozzunk és böjtöljünk. «Kérjétek az aratás Urát — mondja

Jézus —, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába.» (Máté 9, 38.)

Rossz papokon szánakozzunk, mert óriási a felelőségük Isten előtt. Életükből ne következtessünk magára a papi intézményre, amint egy orvosnak az egészségtan szabályaiba ütköző életmódjáról sem következtethetünk az orvosi tudományra. A lánglelkű Péterek, a tiszta szívű Jánosok, az önfeláldozó Andrások mellett ma is vannak, mindig is lesznek Judások. Imádkozzunk megtérésükért! Természetesen a pap méltatlansága nem érvényteleníti, nem befolyásolja a szentségek erejét.

A jó papok szidalmazása, üldözése mindig biztos jele a rosszlelkűségnek. A tanárt rendesen a bukott tanulók szidják, a rendőrt, csendőrt nem a legjobbak szokták kövel dobálni; akik pedig a kötelességüket teljesítő papok ellen fordulnak, rendesen nem kifogástalan jellemük.

Az Attilák, Genzerikek és Theodoziusok tiszttelettel hajoltak meg az Isten szolgája előtt. Ellenben — hogy csak egyetlen példára szorítkozzam — Szamuelly, a kommunizmus szomorú korszakának főhiénája és főharácsolója, működését a *katholikus papok* elleni röpirattal kezdette meg. «Mily mély a papok zsebe» volt a címe. Szerzőjének hagyatéka pedig sok millióra rugó kincsből, többnyire templomokból rabolt tárgyakból (nemes érc, drágakő, szentségtartó stb.) állott (Lásd «Magyarország» c. napilap 1922. aug. 1. száma. 6. old.»).

A házasság szentsége.

(A testi utódlás szociális szentsége.)

227. Milyen kegyelmeket nyernek a jegyesek a házasság szentségében?

Kegyelmeket jó házasélethez.

Hat szentség teljesen az Úr Jézus alkotása. A házasság a természet törvényén alapuló intézmény. Ezt csak szentségi méltóságra emelte Jézus. E szentségi jellege miatt került a házasság az Egyház joghatósága alá.

Az emberi szeretet (szerelem), ha még oly nagy és heves is, magában véve mégis ingatag és a hangulatok s érzéki vonzalmak változásával csökkenhet, megfogyatkozhatik, sőt undorrá és gyűlöletté is fajulhat. Főkép ott mond gyakran csödöt, hol áldozattal és önmegtagadással jár.

Ez a gyarlung, ingatag, természetes szeretet a házasság szentségében láthatatlanul és titokzatos módon megnemesül, átalakul és állandó jellegűvé lesz, mintegy álivódik kegyelmekkel. Ezért nevezte szent Pál apostol a házasságot «nagy titoknak». (Ef. 5, 32.)

Miként a szentmisében a földi kenyér az angyalok kenyérévé változik, a keresztségen az ember fia Isten fiává lesz, úgy a házasságban a jegyesek szeretete krisztusivá nemesül, azaz megnyerik a kegyelmet és képességet, hogy egymást halálig, áldozatosan és lelki tulajdonságaikért is szeressék.

A házasság szentségében nyert kegyelmeket természetesen meg kell őrizni, sőt isten-félő élettel növelni is.

Ha szerencsétlen, boldogtalan házasokat látsz: biztos lehetsz abban, hogy vagy nem szentségi módon kötötték meg házasságukat, vagy a két fél közül egyik vagy másik nem vallásos, vagy egyik sem az.

Igazán vallásos lelkű házastársak szentségi házassága, *egymásközti viszonyból kifolyóan* boldogtalan nem lehet! (más okból persze lehet, pl. betegség, őrulet, távollét stb. miatt.)

228. Kik köthetnek egymással házasságot?

Akik között nincsen házassági akadály.

Vannak ú. n. «érvénytelenítő» akadályok, pl. a vérrokonság, a korhiány, a házassági kötelék stb. Ilyen akadály esetén az oltár előlt kötött házasság sem érvényes.

Vannak viszont ú. n. «tiltó» akadályok, pl. az egyszerű fogadalom. Aki ilyen akadály ellenére házasságra lép, súlyos bűnt követ el, de a házassága érvényes.

Az Egyház nemely akadály alól egyes, nagyon megokolt esetekben fölmentést adhat (*dispensation*)

A házasságot csak a megszentelő kegyelem állapotában szabad fölvenni.

229. Mi az az ú. n. «vegyes» házasság?

Melyet katholikus keresztény nemkatholikus keresztnnyel köt.

Nemkatholikus keresztény az olyan más-vallású, akit ugyan érvényesen megkeresztek, de nem a katholikus Egyháznak tagja. Ilyen pl. az ágost. evangélikus (lutheránus),

a református (kálvinista), a görög keleti valású s. t. t.

230. Mily feltételek mellett türi a: egyház a vegyesházasságokat?

Ha ígéretet kap, hogy *a)* a katholikus fél szabadon gyakorolhatja vallását és/a gyermekeket a katholikus vallásban fogják nevelni (Reverzális).

Az Egyház nem szereti a vegyesházasságot, mert *a)* a vallás különfélesége akadályozza a szükséges lelki egységet, hisz a legszentebb dologban nem értik egymást; *b)* mind a szülők, mind a gyermekek között vallási súrlódásokra ad alkalmat (vasárnap az egyik fél ebbe, a másik abba a templomba megy, pénteken az egyik eszik húst, a másiknak ez tilos, az egyik Mária-tisztele, a másik ezt a tiszteletet kigúnyolja s i. t.); *c)* a protestáns fél saját lelkiismerete szerint a maga részéről fölbonthatja a házasságot, míg a katholikus felet köti a lelki kötelék.

«A vegyesházasság istenellenes, mert Istennek nem tetszhetik, ha a házasságban, hol a legnagyobb egységnek kellene uralkodnia, ép a leglényegesebb dologban, a hitben van szakadás.» (Prohászka.)

A statisztika bizonyítja, hogy a vegyesházasságok révén több hívőt veszít az Egyház napjainkban, mint veszített a XVI. században Luther föllépésekor. Ezért az Egyház nem adhatja áldását reverzális nélkül összekerülő házasokra s ha azok nem katholikus lelkész

elé mennének, a katholikus felet kiveti hívei sorából (kiközösíti). Ez a kizáras felelet a hütlenségre. (Egyh. törvényk. 2319. c. 1.) Ugyancsak a statisztika mutatja, hogy a vegyesházasságnál a válások száma hatszor nagyobb, mint a tiszta katholikus házasságoknál (Mönnich S. J.: Hilfsb. z. Einheitskat. München, 1925. 196. o.); ami elégge mutatja a vegyesházasságok gyakori boldogtalanságát.

231. Hogyan történik a katholikus házaságkötés?

A jegyesek az illetékes lelkipásztor előli és két tanú jelenlétében kijelentik, hogy házastársak akarnak lenni.

A kölcsönös kijelentést az Egyház áldása sát hazánkban a kölcsönös hűségeskü követi (esküvő).

A házasságot az eljegyzés vagyis a kölcsönös házassági Ígéret előzi meg. A házassági szándékot a jegyesek plébánosuknak jó előre jelentsék be (lehetőség szerint mindenjárt az eljegyzés után). Ez sok kellemetlenségtől menti meg őket. Házasságra készülöknek és jegyeseknek különös figyelmébe ajánljuk Müller Lajos S. J. művét: «A keresztény házasság» Budapest, Korda r. t. kiadása (VIII., Mikszáth Kálmán-tér 3.), mely a házasságra vonatkozó összes tudnivalókat népszerűen s részleteser, közli.

Az állam is kiveszi a felektől a házassági nyilatkozatot s ezt hivatalosan bejegyzi. Ez az u. n. «polgári házasság» Isten szemében nem házasság, még kevésbé szentség.

Akik megelégszenek a polgári kötéssel s elmulasztják a szentségi házasságkötést, Isten előtt bűnös viszonyban élnek, az Egyház szemében becstelenek (Egyh. törvk. 987. c. 7. »), gyónáskor sem oldozhatok fel, nem áldozhatnak, kereszt- s bérmaszülők nem lehetnek és egyházi temetésben nem részesülhetnek. (Egyh. törvk. 855. c. 1. és 1240. c. 1, 6.)

232. Mi bonthatja fel az érvényes és érvényesített házassaágot?

Csak az egyik házastárs halála.

Az Úr Jézus mondotta: «Amit Isten egybekötött, ember el ne válassza». (Máté 19, 6.)

Az Egyház egyes súlyos esetekben megengedheti, hogy *férj* és *feleség* különválva éljenek (1 Kor. 7, 11.), de azért az illetők házastársak maradnak és új házasságra nem léphetnek.

Az is megtörténetik, hogy az Egyház a házastársakat szabadoknak jelenti ki, de ilyenkor nem a «házasságot» bontja fel (ezt nem teheti!), hanem megállapítja, hogy együttélésük nem is volt soha házasság. Ez akkor szokott előfordulni, ha a jegyesek érvénytelenítő akadály ellenére kerültek össze és erre vagy a felek, vagy az Egyház csak később jön rá.

Mi több, Krisztus helytartója szabadoknak nyilváníthat házastársakat is, ha még nem éltek házastársi jogukkal. (E körülményt persze bizonyítani kell. De még így is nagy oknak kell közbejönnie. Ez az ú. n. «érvényes, de nem érvényesített házasság», latin műszó-

val: matrimonium ratum, sed non consummatum). Magyarázatul szolgáljon a következő hasonlat: A jegyváltással jogot nyertem a vasúti utazásra, de fontos okból az indulásig még mindig visszaléphetek s visszaveszik a jegyemet; de ha már használtam a jegyet, csalás vétsége nélkül vissza nem fogadható (Lásd hozzá a függelékben «A házassági kötelék fölbonthatatlansága» c. fejezetet a 404 oldalon.)

A szentelmények.

233. Mit jelenti papjaink áldása?

Azt, hogy Istantől valami jót kívánnak nekünk.

Papjaink (püspökeink) fölszentelésük erejénél fogva megáldhatnak embereket (híveiket), ételeket, házat, földet, vetést, hajót s i. t.

Ha a pap élettelen tárgyat áld meg, voltaképen minden azokra a személyekre kéri az Isten áldását, kik a megáldott tárgyat használják. Pl. a pap a kenyér megáldásakor arra kéri Istant, hogy a megáldott kenyér η fogyasztónak testi-lelke egészségre váljék.

Áldáskor a pap minden az Egyház nevén kéri Istantől a kegyelmeket.

234. Mit nevezünk szentelésnek?

Az olyan áldást, mely valamely személynek vagy tárgynak állandó szent jellegeit ad.

Fel szokás szentelni templomot, oltárt,

kelyhet, harangot, temetőt, keresztet; szen-telünk rózsafüzért, olajat, keresztvizet s i. t. Szentelésnek számít a királykoronázás és az apácabeöltözöttetés is.

A szentelések közül leggyakoribb a víz-szentelés, mert a szentelt viz a legtöbb áldáskor és szenteléskor is használatos (meg-hintés).

Az áldásokat és szenteléseket közös, egy-házi műszóval *szentelményéknek* is nevezzük.

A szentelmények némi kép hasonlítanak a szentségekhez, mert szintén láthatatlan kegye-lemnek látható jelei vagy tárgyai, de egyúttal lényegesen különböznek is egymástól:

- a)* A szentségeket Krisztus Urunk alapította, a szentelményeket az Egyház;
- b)* a szentségek száma hét, a szentelményeké lehet több vagy kevesebb az Egyház rendelése szerint;
- c)* a szentségek Krisztus rendelése alapján, saját erejükönél közölnek kegyelmeket, a szentelmények csak az Egyház kérése és óhaja alapján,
- d)* A szentségek a segítő ke-
gyelmen kívül a megszentelő kegyelmet is adják vagy nagyobbítják, a szentelmények *csak* segítő kegyelmet közölnek.

Az Egyház a szentelmények révén áldásának aranyfonalaival minden vonatkozásban mintegy átszövi nyilvános és magánéletünket és minden lépésünket s környezetünket Isten oltalmának szent lélkörébe helyezi (1 Tim. 4, 4-5.; Schütz: Dogm. II. 256.).

Ezért alázattal és bizalommal használjuk föl a szentelményeket lelkünk javára.

Az **ima**.

275. Mit teszünk, mikor imádkozunk?

Istennel beszélünk.

Az imának két módja van: *a)* A szóbeli ima, amikor mondanivalónkat szavakba öntjük. Ilyen elsősorban az Úr Jézus tanította «Miatyánk». Ide tartoznak templomi szent énekeink is, melyeket mindig imádkozva kell énekelnünk, *b)* Az elmélkedő ima vagy röviden elmélkedés, amikor hosszabb-rövidebb időn át elmerülünk Isten vagy a lelkiek megfontolásában, ennek nyomán érzelmek ébrednek és szent fogadásokat teszünk. Az elmélkedés az imádkozásnak legnehezebb, de egyúttal legmagasabb rendű módja, melynek csodálatosan tökéletesítő hatása van.

Kérdés, hogy melyik ima jobb az-e, amelyet saját szavainkkal intézünk Istenhez vagy pedig a könyvekben olvasható kötött szö vegü ima? Egyéni dolog. Egyiknek ez, másiknak az felel meg. Az imádság lényege a *lelkünk* fölemelkedése Istenhez, ezért imádkozáskor a főszílyt ne a szavakra, hanem az ima céljára és tartalmára helyezzük, a szó csak azok eszköze.

236. Miért kell imádkoznunk?

a) Mert természetünkben van, hogy gondolatainknak s érzelmeinknek kifejezést adjunk; *b)* mert isten megparancsolta; *e)* mert imádság nélkül nem kapjuk meg a szükséges kegyelmeket.

Az ima célja: Isten dicsérete illetve segítségül hívása. (A hála- és engesztelő ima is Isten dicsérete és segítségül hívása.)

Az imádság voltaképen nemcsak parancs (Luk. 11, 9.), hanem még inkább isteni kegy. Hiszen boldogok lehetünk, hogy gyarló teremtmény létünkre imádságunkkal bárhol és bármikor felkereshetjük Istenünket, Teremtőnket és Alkotónkat.

237. Leginkább mikor imádkozzunk?

Kísértésben és minden fontosabb dolgunk előtt.

De vájjon a minden tudó Isten nem ismeri-e szükségleteinket? Nos e tekintetben hasonlítsuk csak össze a gyermek viszonyát szülőjéhez. Ez is megköveteli, hogy gyermekére ót reggel, első találkozáskor, üdvözölje és este, lefekvés előtt, tőle búcsút vegyen; nem mintha az üdvözlés és búcsúzás nélkül nem venné észre gyermekét, hanem hogy ezzel *elismertesse szülői jogát és gyermekében ébrentartsa és ápolja a szülőjétől való függés, tisztelet és hála érzelmét*. Ép így ráneveli gyermekét, hogy kérje tőle minden, amire szüksége van. Nem mintha magától nem ismerné gyermeké szükségletét, hanem azért, *hogy gyermeké a jötöttet ne tekintse valami magától értődő dolognak*, hanem ellenkezően ismerje el, hogy a szüleire rászorul.

Isten is így tesz velünk. Azért kívánja meg tőlünk is az imát reggel, este és szükségleteinkben, mivel velünk is el akarja ismertetni az ő legfőbb uraságát, a tőle való teljes

függésünket és hogy testben-lélekben minden-képen reászorulunk. Reánk pedig áldásos és szükséges a függés tudata, azért tette Isten törvénnyé a gyakorlását.

238 Kikért imádkozzunk?

Magunkért és másokért.

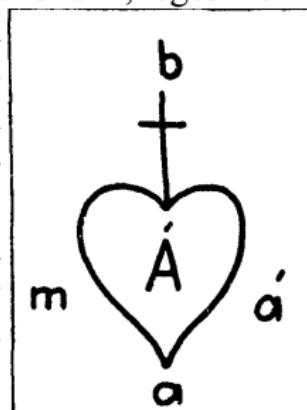
Aki bőségen él, juttasson másoknak is. Az alamizsna azonban nem szorítkozik csupán anyagi segítségnyújtásra. Az ima a legjobb, legolcsóbb és legkönnyebb alamizsna. Juttassunk tehát belőle azoknak, kik rászorulnak. Imádkozzunk szüleinkért, egyházi és világi elöljáróinkért (pápa, püspök, lelkipásztor, király, kormányzó, országgyűlés stb.), azokért, kik nekünk jót tesznek (tanár, orvos, *cseléd*), a bűnösökért, a missziók sikereért, a tisztítóhelyen szenvedő lelkeket s. í. t.

239. Mikor remélhetjük imáink meghallgatását?

Ha jól imádkozunk.

A mellékelt szív-ábra (Hoppe után) és a rajta elhelyezett betűk könnyen eszünkbe juttatják a jó ima kellékeit: Az «*A*» betű a szív közepén annyit jelent, hogy *ájtatosan* (szívünk mélyéből!), azaz íigyelemmel és szándékos szórakozás nélkül imádkozzunk. A szív alatt a kis «*a*» jelenti, hogy imánk *alázatos* legyen, vagyis méltallanságunk tudata verődjék át lelkünkön és külső maga tartásunkon. Gondoljunk csak az Úr példa beszédére a farizeusról és a vámrosról! A szív felett a kis «*b*» jelezze, hogy Isten iránt *biza-*

*lommal imádkozzunk, azzal a meggyőződéssel, hogy ha jóért és jól imádkozunk, egész bizonyosan meghallgatásra találunk. «Ha mit kérendetek az Atyától az én nevemben, megadja nektek.» (Jézus szavai: Ján. Ki, 23.) Az «m» betű a szív előtt arra int, hogy Isten akaratában és döntésében előre is megnyugodjunk, így imádko'ott Jézus is az Olajfák hegyén: «Atyám! Ha akarod, vedd el e po'hárt én tőlem; mindenáltal ne az én akaratom, hanem a tied legyen» (Luk. 22, 42) és minket is így tanított imádkozni: Λ Legyen meg a Te akaratod!» A szív után írt «á» betű *állhatatosságra* buzdítson. Szent Monika 18 évig imádkozott sűrű könnyhullatás között fia megtéréseért, lászatra hiába. De Isten aztán annál csodálatosabb mértékben meghallgatta imáit. «Sokat ér az igaznak állhatatos könyörgése.» (Jak. 5, 16.) Végre a szív tetején levő kereszt arra tanít, hogy csak olyasmiért imádkozzunk, ami *Isten dicsőségére és a lelkek javára* szolgálhat. Ha iól imádkozunk, Isten mindig meghallgat minket; legfeljebb nem azt adja meg, amit kérünk, hanem helyette mást ad, ami még inkább javunkra van. A föntemlített Szent Monika kimondhatatlan buzgósággal azért imádkozott Istenhez, hogy Ágoston fiát ne engedje Itáliába utazni, nehogy a köny-*

nyelmű ifjú ott még jobban megromoljék. Ágoston mégis elutazott Itáliába, de épen ott tért meg s az Egyháznak egyik legdicsőbb szentje és egyházatyja lett. Isten e tekintetben néha úgy tesz velünk, mint az anya a gyújtót vagy kést kérő kis gyermekével; a veszélyes tárgy helyett almát vagy játékszert nyom a gyermek kezébe, hogy megnyugtassa.

A búcsú.

240. *Mi a búcsú?*

Az ideigtartó büntetések elengedése a gyónáson kívül.

Nagyon fontos tudnunk, hogy búcsúval sohasem nyerhetjük a *bűn* bocsánatát, sem a halálos, sem a bocsánatos bűnét! Búcsúval kizároan csak földi vagy tisztítóhelyi, *ideig tartó büntetéstől* szabadulhatunk meg Krisztus Urunk végtelen érdemei és a szentek túláradó érdemei árán. A búcsú tehát volta-képen az elégtételnek, e lelki adósság-törlesztésnek egyik hatásos módja, «melyben a szabadság és egyéni buzgóság érvényesülhet a szentségi (vagyis gyónási) elégtétel kötelező voltával szemben.» (Schütz.)

«A búcsúban az Egyház fölhasználja hatalmát: *Amit megoldasz e földön, meg lesz oldva a mennyben is*, fölhasználja vergődő gyermekei számára, kik hozzá folyamodnak, hogy segítse meg elégtelenségüket.» (Prohászka) Ha földi országok fejedelmei elengedhetik alattvalóiknak a büntetést, a szülő a gyerme-

kének, a tanár a tanulónak, Krisztus földi helytartóját is megilleti e jog. Isten hatalmat adott Egyházának, hogy a bűnbánat szent-ségében az örök büntetést is elengedje, annal inkább joga van tehát az Egyháznak az aránytalanul kisebb, ideigtartó büntetések elengedésére. (Máté, 16, 19.)

241. Hányfélé lehet a búcsú?

Kétféle, teljes és részleges.

A teljes búcsúval az összes ideigtartó büntetések elengedését, a részleges búcsúval az idegtartó büntetések csak egy részének elengedését nyerjük el.

Egyházunk bő alkalmat ad mindegyikünknek, hogy teljes és részleges búcsút nyerhessünk.

Így teljes búcsút nyerhetünk a többek között: Jézus szentséges nevének napján (január 2—5. között) és nyolcadán, Szűz Mária nevenapján (szeptember 12.) és nyolcadán; feszület előtt az «íme Jóságos Jézusom» (En ego) c. ima elmondásakor s í. t. Részleges búcsút engedélyezett az Egyház számos imára és más jócselekedetre. Keresztvetéssel pl. 50 napi, a «Dicsértessék a Jézus Krisztus» köszöntéssel és elfogadásával 50—50 napi, a kereszti ájtatossággal különféle búcsút nyerhetünk. Azonkívül a legtöbb vallási társulat tagjai is élvezhetnek különféle alkalommal teljes és részleges búcsút.

242. Mit jelent imádságok végén az ilyen kitétel: «100 napi búcsú»?

Azt jelenti, hogy az illető ima elvégzése által (a megszentelő kegyelem állapotában!) annyi ideigtartó büntetéstől szabadulhatunk meg, mint régente az, aki 300 napig vezekelt.

Az Egyház t. i. régi szokás szerint a részleges búcsúkat a régente szokásos vezeklés mértéke szerint jelöli, így van 40, 100, 300 napi, 1, 7, 40 évi búcsú. Tehát a részleges búcsúval az Egyház közbenjárása alapján annyi ideigtartó büntetés elengedését nyerjük, mint amennyi enyhítést nyert az, aki az öseg} házban 100, 300 napig stb. vezekelt (vagyis elkövetett bűneiért lakolásul és bűnhódésül különféle sanyargatásoknak vetette alá magát).

«A búcsúban az Egyház kevés jócselekedetéről sok büntetést enged el olyanformán, mint ahogy a tizedes mérlegnél a súlyok tiszter-annyi terhet mérnek le.» (Töttössy.)

243. Mi szükséges a búcsú elengedéséhez?

- a) Hogy lelkünk a megszentelő kegyelem állapotában legyen;
- b) hogy az Egyház által kijelöli jócselekedeteket elvégezzük.

A teljes búcsú elnyeréséhez még megszentelő keg³elem állapota sem elégséges, hanem szükséges, hogy minden bűntől tiszták legyünk. Tehát a teljes búcsú elnyerésének nagy életszentség vagy tökéletes bánat és erős javulási szándék az előfeltétele.

Az Egyház által kijelölt jócselekedet lehet gyónás és áldozás, templomlátogatás, a pápa szándékára mondott ima (ehhez elég egy-két Miatyánk vagy Üdvözlégy is) és hasonlók. A minden napos áldozóknak a Szentszék külön engedélyt adott. Ezek heti gyónás nélkül is teljes búcsút nyerhetnek.

Az Egyház persze *nem a jócselekedetek miatt* engedi el az ideiglenes büntetést, hanem Istenről kapott oldó hatalma alapján. A jócselekedet csak föltétel hozzá. A szülő sem azért engedi el gyermekének a büntetést, mert bocsánatot kért, hanem a bocsánatkérés csak *föltétele* annak, hogy a szülő irgalmaságot gyakoroljon és elengedje a büntetést.

A búcsú elnyeréséhez szükséges, hogy akarunk is búcsút nyerni, mert Isten senkire sem erőszakolja rá kincseit.

A legtöbb búcsút nemcsak a magunk javára nyerhetjük meg, hanem az Egyház engedelméből a tisztítóhelyen szenvedő lelekjavára is följárólhatjuk. Ekként az Egyház együttérző, segítő szeretete letérdeltet a tisztítóhely párkányaira is, hogy volt gyermekeinek még a síron túl is segítségére siessen.

BEFEJEZÉS.

A Szentírásban 441-szer van szó az életről. A Szentírás maga is élet (Ján. 6, 64.), azaz követése boldog örökkévalóságot biztosít. A nagy Ágoston az életről szóló könyvnek nevezi.

Krisztus Urunk azonosítja magát az éleettel: «Én vagyok az út, az igazság és az élet» (Ján. 14, 6.); tehát az élet osztagatója és akik utána igazodnak, azoknak élet néven ígér üdvösséget: «Aki az én igéimet hallgatja, örök életet bír és átmegy a halálból az életre». (Ján. 5, 24.) Az isteni parancsok célja is az ilyen értelemben vett élet (Róni. 7, 10.). Az apostolnak a kegyelem is élet: az üdvösség biztosítéka. (Titk. Jel. 22, 17.) A boldogság élet (Jak. 1, 12.). A jutalom hasonlóképen. (Titk. Jel. 2, 12.) Az igazság útja élei. (Példab. 5, 6.) A legfölségesebb szentség az élet szentsége. (Ján. 6, 35 és 48.) Az Evangélium csupa élet, csak úgy leheli,

sziporkázza, éleszti és célnak veszi az életet.

És *hármas az életünk!* Első életünket anyánk méhében éltük át. Ebből egy jobb, szabadabb, *emberhez méltóbb életre* születtünk. Az is, ez is inkább csak címzetes élet, csak csirája a következő, harmadik életnek, melyre a halál által születünk, az örök életnek.

Második születésünket halálnak nevezzük, mert benne a lelkünk leveti magáról azt, ami mulandó és földi. De *nemcsak mi halunk meg e földi élet számára, hanem a világ képe is meg fog változni*, sőt az Isten országának föltámadáson inneni része is föl fog oszlani. Mert első születésünkre következő, jelen földi életünk már emberhez méltó ugyan, de az *még nem Isten fiához teljesen méltó*.

«Ég és föld elmúlnak — mondja az Úr — de az én igéim el nem múlnak!» (Máté 24, 35.)

Második életünk minősége az elsőtől függ. Ha az első nem lett volna megfelelő, holtan jöttünk volna a világra. Viszont a harmadik életünk meg a másodiktól függ: «Bizony, bizony mondom nektek, ha valaki újonnan nem születik vízből és Szent-

lélekből, nem mehet be az Isten országába». (Ján. 3, 5.).)

Lelkünk élete nem szakad meg, sot a lélekben újjászületettek részére csak a föltámadás után kezdődik el *az igazi élet, az Isten fiaihoz méltó örök élet*, az az élet, mely — istenes földi élet jutalmául — azonos az örök boldogsággal, tele Isten dicsőségével és tele a legtökéletesebb, a kifogyhatatlan, az örök szeretettel.¹

Ennek az igazi, örök életnek a látókörébe teremtette bele Isten az embert. Ennek az örökké kicsorduló boldogságnak ismerete és irántunk való szeretete ihlette meg az Igét, hogy emberré legyen és szenvédésen és halálon át annak elérésére segítsen bennünket. És ennek a tökéletes boldogságnak a kiküzdésére sarkall és készít bennünket a Szentlélek az ő tanításával, kegyelmével és áldásával.

¹ Szépen írja báró Eötvös József: «Mint a mag, melyet a kertész sötét földbe ültetett, zöld levelek ben növe fel, csak gyökereinek sötét körein túl emelkedve virágzik: olyan az ember; sötét földben terjeszti gyökereit, reményeiben emelkedik de virága csak fenn, e sötét körön túl vár reá, hol minden, mit az élet ad, örööm s fájdalom eltűnik, hol lelked kiépül nehéz sebeiből, hová csak szeretete det viszed magaddal.«

Ez a sírontúli élet, ez az örök, tökéletes boldogság az emberi életnek legfőbb célja, végső foka, legmagasabb értelme, isteni betetőzése.

«És azért jöttem — mondja az Úr Jézus Krisztus — hogy életük legyen és bővebben legyen! (Ján. 10, 10.)

O. A. M. D. G.!

(Mindent Isten nagyobb dicsőségére!)

FÜGGELÉK.

1. Részlet az ószövetségi Szentírásból.

Tóbiás könyvének I. fejezete (Tóbiás üdvös intésekét ad fiának):

1. Mikor tehát Tóbiás gondolta, hogy meghallgattatott imádsága, hogy meghal-hasson, magához hívá fiát, Tóbiást;

2. és monda neki: Halljad, fiam, az én szám igéit és azokat szívedbe alapul helyezd.

3. Mikor az Isten lelkemet elveszi, testemet temesd el; és tiszteljed anyádat életének teljes napjaiban;

4. mert meg kell emlékezned, micsoda és mely nagy veszedelmeket szenvedett érettet az ó méhében.

5. Mikor pedig ö is betölти élete idejél temesd mellém öt.

6. Életednek pedig teljes napjaiban el-médben legyen az Isten és óvd magadat, hogy valaha bűnbe ne egyezz és el ne hagyad a mi Urunk Istenünk parancsait.

Vagyonodból adj alamizsnát és egy szegénytől se forditsd el orcádat; mert úgy leszen, hogy tőled sem fordul el az Úr orcája.

Amint lehet, úgy légy irgalmas.

Ha sokad leszen, bőven adj; ha kevesed leszen, igyekezzél keveset is örömmest adni.

10. Mert jó jutalmat gyűjtesz magadnak a szükség napjára;¹

11. mivel az alamizsna minden büntől s a haláltól megszabadít² és nem engedi a lelket sötétségre menni.

12. Nagy bizodalmat ad a fölséges isten előtt az alamizsna minden ő gyakorlónak.

13. Ovd magadat, iiam, minden paráznaság(')! és feleségeden kívül soha ne engedd, hogy vétket tudj.

14. A kevélysséget soha ne hagyd elmeiben vagy beszédben uralkodni; mert abból vett eredetet minden veszedelem.

10. Aki neked valamit dolgozik, minden-

¹ Halálod napjára, mikor magad is az Isten irgalmára szorulsz.

² A jó szándékkal adott alamizsna neveli bennünk az Isten kegyelmét, igaz megtérésre és bűnbánatra indít; s ennyiben megszabadít a büntől és örök haláltól.

járt add meg annak bérét és munkásod béré nálad semmikép ne maradjon.

16. Amit nem akarsz, hogy más neked cselekedjék, vigyázz, hogy azt másnak soha ne cselekedjed.

17. Kenyeredet az éhezőkkel és szükölködők kel egyed és ruházatodból född be a mezíteleneket.

18. Kenyeredet és borodat az igaz temetésére adjad, de abból ne egyél és ne igyál a bűnösökkel.¹

17. Tanácsot mindenkor bölcsstől kérj.

19. minden időben áldjad az Istenet és kérjed őt, hogy utaidat igazgassa és minden tanácsaid őbenne maradjanak.

20. Ezt is megjelentem neked, fiam. hogy tíz talentom ezüstöt adtam, midőn még kisdedke voltál, Gabelusnak, Rágessben, a médusok városában és keze írása nálam vagyon;

21. azért tudakozódjál, mi módon mehess hozzája, és vedd vissza tőle a felül megnevezett ezüstöt és add vissza neki az ő keze írását.²

¹ Megtarthatod a szokásos halotti tort és tápláld a szegényeket, de a pogányok bálványozó lakomáiban ne végy részt.

² Tóbiás előbb a lelkiekről gondoskodik, csal. aztán a földiekről. A fönti és a jelen jegyzet is példa

28. Ne félj, fiam! Noha szegény életet élünk, de sok javunk lesz, ha féljük az Istenet és eltávozunk minden huntól és jót cselekszünk.

2. Részlet az újszövetségi Szentírásból.

Szent János Evangéliumának 9. fejezete (Jézus által a vakonszületett látást nyer, — és akik látnak vakokká lesznek):¹

1. És átmenvén² Jézus, láta egy vakonszületett embert;
2. és kérdezek őt tanítványai: Rabbi! ki vétkezett, ez e, vagy az ő szülői, hogy vakon született?
3. Felelé Jézus: Sem ez nem vétkezett,

rá, hogy mennyire szükség van fölvilágosító jegyzetekre. Ilyen nélkül könnyen arra gondolhatnánk, hogy Tóbiás uzsorára adta a pénzt. Pedig Tób. 9, 8—9. az ellenkezőt mutatja, mert mikor a fiatal Tóbiás elment a pénzért, «Gabelus síra és áldá az Istenet és monda: Áldjon meg Izrael Istene, mert igen jámbor és igaz, istenfélő és alamizsnát osztogató férfiúnak fia vagy».

¹ Ez a fejezet nemcsak eredetiben mutatja be Jézusnak egyik csodáját, hanem egyúttal a csodának valóságos apológiája (hitvédelme), mert szinte bírói jegyzőkönyvi pontossággal és az ellenséges érzület minden erőlkodésével és ellenvetésével boncolgatva tárja fel a történeteket.

² A templomépület előtt, hol mindig ültek szegények, nyomorultak, hogy az átmenőktől alamizsnát kérjenek.

sem az ó szülői; hanem hogy kijelentesenek az Isten cselekedetei őbenne.¹

4. Nekem szükség Annak cselekedeteit tennem, ki engem küldött, míg nappal vagyon; eljön az éjtszaka, midőn senki sem munkál kodhatik.²

5. Míg e világban vagyok, világossága vagyok a világnak.³

^{6.} Miután ezeket mondotta, a földre pökvén, sarat csinála a nyálból és a sarat annak szemeire kéné.⁴

^{7.} Es monda neki: Eredj, mosd jál meg Siloe tavában (mi elküldöttnék értelmez-

¹ Vagyis, hogy az Ő meggyógyulása által az Isten hatalma és kegyelme kijelentessék. De így — ellenvethető — az Isten dicsőségéért ez emberen igazságtalanság történt? Ellenkezően. A vaktág ez emberre jótétemény lett, mert az Úr megnyitotta benső szemeit. Mit használt a zsidóknak az egészséges szem, mikor e mellett lélekben vakok maradtak és keményen bűnhödtek?

² Míg e földön vagyok, a csodagyógyítás hozzá-tartozik hivatásomhoz, ha innét eltávozom, *ez a* kegyelemidő elmúlik. Mindnyájunkra nézve is e földi élet a munkálkodás és érdemszerzés ideje; halála után senki sem pótolhatja ki, mit életében kelleti volna tennie.

³ Tehát e vakot meg akarom gyógyítani.

⁴ Jézus használta e külső jeleket, részint hogy megmutassa a zsidóknak, hogy szombaton is szabad gyógyítani, egyben jelezte szándékát, hogy *a szentségekben is* külső jelek által közli kegyelmeit.

tetik). Elméne tehát és megmosdok és mint laté) téré vissza.

8. Azért a szomszédok és kik azelőtt mint vak koldust látták öt, így szólának: Nemde ez az, ki ott ül és koldul vala? Némelyek mondák: hogy ez az.

9. Mások pedig: Nem, hanem hasonló ahhoz. Ő pedig monda: En vagyok.

^{10.} Kérdezek tehát öt: Miképen nyíltak meg szemeid?

^{11.} Felelé: Az az ember, ki Jézusnak mondatik, sarat csinált és megkené szemeimet és monda nekem: Menj a Siloe tavára és mosdjál meg. Én elmének, megmosdék és látok.

^{12.} És kérdezek öt: Hol van ő? Monda: Nem tudom.

^{13.} Elvivék a farizeusokhoz azt, ki vak volt.

^{14.} Szombat vala pedig, mikor a sarat csinálta Jézus és megnyitotta annak szemeit.¹

^{15.} Ismét kérdezek tehát öt a farizeusok: Mikép lön az, hogy lát? Ő pedig monda nekik: Sarat tőn szemeimre és megmosdék és látok.

¹ A farizeusok véleménye szerint ennek a sárkenőcsnek készítése a szombat megszegése volt.

16. Mondák erre a farizeusok közül némelyek: Ez ember nem Istenről való, ki a szombatot meg nem tartja. Mások pedig mondák: Hogyan cselekedheti bűnös ember e jeleket? Es szakadás vala közöttük.

17. Mondák azután ismét a vaknak: Te mit tartasz a felől, ki megnyitotta szemeidet? Ő pedig monda: hogy próféta.

18. Nem hívék azért a zsidók felőle, hogy vak volt és látó lett, míglen előhivák annak szülőit, ki látó lett.

19. És kérdezek őket, mondván: Ez-e a ti fiatok, kiről mondjátok, hogy vakon született? Miképen lát tehát most?

20. Felelvén nekik az ő szülői, mondák: Tudjuk, hogy ez a mi fiunk és hogy vakon született;

21. miképen lát pedig most, nem tudjuk, vagy ki nyitotta meg szemeit, mi nem tudjuk; őt kérdezzétek, elég idős, szóljon ő maga felől.

22. Ezeket mondák az ő szülői, mert féltek a zsidóktól, mivel már összebeszéltek vala a zsidók, hogy ha valaki őt Krisztusnak vallja, a zsinagógából kizártják.

23. Azért mondák az ő szülői: hogy elég idős, őt kérdezzétek.

24. Ismét előhívák tehát az embert, ki vak volt, és mondák neki: Adj dicsőséget Istennek. Mi tudjuk, hogy ez az ember bűnös.

25. Ő pedig monda: Ha bűnös-e, nem tudom; egyel tudok, hogy vak voltam és most látok.

26. Mondák azért neki: Mit cselekedett neked? Mikép nyitotta meg szemeidet?

27. Feleié nekik: Megmondottam már nektek és hallottátok, miért akarjátok ismét hallani? Talán ti is tanítványai akartok lenni?

28. Erre megátkozták őt és mondák: Te légy az ö tanítványa, mi pedig Mózes tanítványai vagyunk.

29. Mi tudjuk, hogy Mózesnek szólott az Isten; ezt pedig nem tudjuk, honnét való.

30. Feleié az az ember és monda nekik: Éppen az a csodálatos, hogy ti nem tudjátok, honnét való és megnyitotta szemeimet.

31. Tudjuk pedig, hogy Isten a bűnöket meg nem hallgatja; hanem aki Istent tisztei és akaratját cselekszi, azt meghallgatja.

32. Világ kezdetétől sem hallatszott, hogy valaki megnyitotta szemeit a vakon születettnek.

33. Ha ez nem Istenől való, nem te-lelett volna semmit.

34. Felelvén, mondák neki: Egészen bű-nökben születtél és le tanítasz minket? Es kivetek őt

35. Meghallá Jézus, hogy kivetették őt és találkozván vele, monda neki: Hiszesz-e te az Isten Fiában?

36. Kérdé amaz és monda: Kicsoda az, Uram! hogy higgyek őbenne?

37. Es monda neki Jézus: Láttad is őt és aki veled szól, ö az.

38. Amaz pedig monda: Hiszek, Urain és leborulván, imádá őt.

39. És monda Jézus: ítéletre jöttem én e világra, hogy akik nem látnak, lássa-nak és akik látnak, vakok legyenek.

40. Es hallak ezt némelyek a farizeu-sok közül, kik vele valának és mondák neki: Vájjon mi is vakok vagyunk-e?

41. Monda nekik Jézus: Ha vakok volnátok, nem volna bűnötök; most pedig azt mondjátok: Mi látunk. Azért bűnötök megmarad.¹

¹ Ha ismeretlen volna előttetek Isten akarata: nem volna bűnötök, de mivel ismeritek azt és mégis hitetlenek maradtok: bűnötök megmarad.

3. Készlet az Új Egyházi Törvény-könyvből.¹

(Codex Juris Canonici.)

Harmadik könyv, a 2. fejezetnek 2. része.
A szentáldozás alanyáról:

853. szabály (canon). minden megke-restelt egyén, kit a jog ki nem rekeszt, a szentáldozáshoz bocsátható és bocsá-tandó.

854. sz. 1. §. Gyermeket, kik serdü-letlen koruk miatt még nem ismerik és becsülik a Szentséget, ne engedjünk a szentáldozáshoz.

2. §. Halálveszedelemben azonban meg-áldoztathatok, söt megáldoztatandók azok a gyermeket, akik a Szentséget meg tud-ják különböztetni a közönséges ételtől és azt imádni képesek.

3. §. A halálveszedelem esetén kívül azonban meg kell kívánnunk a gyerme-kektől a kereszteny tanításnak pontosabb

¹ Az Új Egyházi Törvénykönyvet XV. Benedek pápa léptette életbe 1918. év pünkösdjén. Ez a törvénykönyv a katholikus Egyháznak hosszú tizenkilenc század alatt kiadott rengeteg sok tör-vényét oly rendszerbe foglalta, hogy az a földrajzi, néprajzi, nemzeti és szociális különbségek ellenére az egész világ katholikusaira alkalmazható.

ismeretét és a gondosabb előkészületet, hogy koruknak és felfogásuknak megfelelően legalább az üdvösségre szükséges hitigazságokat megismérjék és áhítattal járuljanak a legfölségesebb Szentséghez.

4. §. A döntés arra nézve, hogy valamely gyermek érett-e már a szentáldozásra, a gyóntha tót és a szülőket, illetve ezek helyetteseit illeti meg.

5. §. A plébános kötelessége, hogy — esetleg vizsga révén is — ellenőrizze azt, hogy egyrészt a gyermekek ne menjenek kellő érettség és előkészület nélkül áldozni, másrészt, hogy az érettek és kellemőn előkészültek minél előbb részesüljenek ez isteni eledelben.

855. sz. 1. §. Távoltartandók a szentáldozástól a köztudomásúan méltatlanok, minők a kiközösítettek, az egyházi tilalom alatt állók és a nyilván becstelenek — hacsak megtérésük és javulásuk is nem köztudomású és a nyilvános botrányért eleget nem tettek.

2. §. A titkos bűnösöket is utasítsa vissza, ha nem javultak meg s magánosan kérik a szentáldozást. De ha nyilvánosan járulnak a szentáldozáshoz és a botrány el nem kerülhető, megáldoztathatok.

850. sz. Aki halálos bűnben van, megelőző szentgyónás nélkül ne áldozzék, még akkor se, ha tökéletes bánatot indított volna föl magában. Ellenben, ha a szükség esete forog fenn és nincs kéznél gyóntató, előbb indítsa föl a tökéletes bánatot.

857. sz. Senkinek sem szabad napjában egynél többször magához venni az Oltáriszentséget, kivéve a következő, 858. sz. 1. §-ban említett eseteket.

858. sz. 1. §. Aki éjfélről kezdve nem böjtölt, nem áldoztatható meg, kivéve a halálveszedelem esetét és ha a Szentséget a tiszteletlenségtől kellene megóvni.

2. §. Ama betegek pedig, akik már egy hónapon át feküsznek és nincs remény hamaros felgyógyulásukra, a gyóntató bölcs belátása szerint hetenkint egyszer vagy kétszer megáldozhatnak, habár az áldozás előtt orvosságot vettek be vagy valamit ittak.

859. sz. 1. §. minden hívő, nemre való tekintet nélkül, amint eszének használatára eljutott, köteles magához venni az Oltáriszentséget, hacsak saját lelkészének tanácsára egy ideig, ézszerű okból, jónak nem látja attól tartózkodni.

2. §. A húsvéti áldozás ideje virág-

vasárnaptól fehérvásárnapig terjed, az egyházi hatóságok azonban, ha a személyi viszonyok vagy helyi körülmények úgy kívánják, ezt az időt összes híveikre nézve meghosszabbítják; de kezdetét nem lehetik előbbre nagybőjt IV. vasárnapjánál és tartamát nem tolhatják Szent-háromság vasárnapján túl.

3. §. Tanácsos, hogy a hívek e törvénynek a saját plébániájukon tegyenek eleget; akik pedig idegen plébánián tettek neki eleget, a parancs teljesítéséről értesíték saját plébánosukat.

4. §. Ha valaki a húsvéti áldozásra kitűzött időn belül bármí okból nem végezte el a szentáldozást, kötelessége továbbra is fönnymarad.

860. sz. A serdületlen korúakat is köti az áldozási parancs, de ezért jelentősen felelősek gondviselőik is: szüleik, gyámjuk, gyöntattunk, tanítóik és plébánosuk

861. sz. Szentségtörő áldozással nem lehet eleget tenni az áldozás parancsának.

862. sz. Illő, hogy nagycsütörtökön az ünnepélyes vagy konvent-misén a klérus minden tagja magához vegye Krisztus Urunk szentséges testét, még az áldozó papok is, kik aznap nem miséztek.

863. sz. A híveket buzdítani kell, hogy gyakran, sőt naponta áldozzanak és hogy azok, akik a szentmisén résztvesznek, nocksak lelki áldozást végezzek, hanem kellő előkészüettel valósággal is magukhoz vegyék az oltáriszentséget.

8(54. sz. 1. §. Halálveszedelemben, bármi okozza is azt, a hívek kötelesek szentáldozáshoz járulni.

2. §. Nagyon ajánlatos, hogy akik aznap már áldoztak is, halálos veszedelemben újból megáldozzanak.

3. §. Az életveszély elhúzódása esetén a szent útravalót a gyöntató bölcs tanácsa szerint — más-más napon — többször is magunkhoz vehetjük s illik is magunkhoz venni.

865. sz. A szent útravalót nem szabad túlságosan halogatni. A lekipásztor pedig kövessen el minden, hogy a betegek idejekorán, amikor még teljesen eszméletnél vannak, vegyék magukhoz a szent útravalót.

866. sz. 1. §. Az összes hívek, bármelyik rítushoz tartoznak is, az Oltáriszentséget akármelyik szertartás szerint magukhoz vehetik buzgóságból.

2. §. Mindamellett ajánlatos, hogy a

húsvéti áldozást ki-ki a saját szertartása szerint végezze.

3. §. A szent útravalót a hívek saját szertartásuk szerint kötelesek magukhoz venni, de szükség esetén bármely szer-tartás szerint magukhoz vehetik.

4. Az isteni gondviselés — egy földi hatalmasság sorsának tükrében.

«Levetette a hatalmasokat a fejedelmi székből és felmagasztalta az alázatosakat.» (Luk. 1, 52.)

Napóleon nevét, történetét, szerencséjét mindenki ismeri. Az újkornak Nagy Sándora és Cézárja, ki 1796 óta meg-megremegtette Európát, aki előtt királyok és fejedelmek hódoltak és kegyeiért versenyeztek. Volt valami a lényében, aminek a révén szeme tekintetével, beszédével, fellépéssel és lángeszével utolsó inasától föl az orosz cárig mindenkit el tudott bűvölni, le tudott szedni lábáról és mindenkelőtt meg tudott félemlíteni.

Csak egy ember volt, aki nem félt tőle. bátran szeme közé nézett, sőt fölvette ellene a harcot — minden földi, anyagi erő, támogatás és hatalom nélkül. A pápa volt. Először VI. Pius, majd VII. Pius.

VI. Pius 81 éves, megtört, beteges ember volt. A béke embere. Maga Bonaparte 1797. február 19-én Tolentinóból hozzá intézett levelében írja: «Egész Európa ismeri Szentséged békés hajlamait és engesztelékenysége nyilvánult erényeit».

Franciaország azonban mindenképen kereste az ürügyet a pápai állam elfoglalására. 1797-ben egy francia tisztnak (Duphot) saját hibája folytán való agyonlő vétése kedvező alkalmul szolgált. Bonaparte József, Napóleonnak bátyja és akaratának végrehajtója, mint római követ azonnal elhagyta Rómát. A kormány pedig (előbb kikérvén Napoleon tanácsát) 1798-ban elfogatta a pápát. Mindent elvettek tőle, még az ujján levő gyűrűt is. A 81 éves aggastyánt a járatlan Alpeseken keresztül részint gyalog, részint kocsin Valence-ba hurcolták. Itt a nagy fáradtságtól és a sok szennedéstől 82 éves korában meghalt (1799). Holttestéi egyik magánháznak patkányokkal teli pincéjébe helyezték, így múlt ki az a pápa, kit még a protestánsok is Titusszal hasonlítottak össze és az emberi nem szerelmének és gyönyörének neveztek el.

Az asztalos, mikor a pápa koporsóját

leszegezte, fölkiáltott: «Most halt meg az utolsó pápa». — «Vége a pápaságnak, vége a katholikus Egyháznak!» — kérkedtek a hitetlenek. Maga Napoleon megelégedetten mondotta: «Nos, nincs többé tiara» (pápai korona). Halotti torokat tartottak. Róma az első századok óta nem ért szomorúbb napokat.

A jámbor hívek egymástól kérdezték: Hol van Krisztus, hogy engedhet meg ilyesmit az Isten.

Hívó és hitetlen egyaránt megfeledkezett a háborgó tenger lecsillapításának bibliai történetéről és főkép Krisztus eme szavairól: «Te Péter vagy és e köszálon fogom építeni Anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta». (Máté 16, 18.)

Igaz, VI. Pius meghalt, de nem hall meg a pápa! Egy szép napon az a hír lepte meg Napóleont és az Egyház elleniségeit, hogy új pápa, VII. Pius viseli a tiarál. Egyszerű védtelen bencés szerzetes volt. Megtörnyedt éveinek súlya alatt és pénz, hadsereg, otthon, segítség nélküi állott. Es ez a tehetetlen aggá állott ellen Napóleonnak, ki közben császár lett és akit 50 csatának dicső emléke övezett.

A kontinentális zár meg nem tartása miatt Napoleon 1809-ben Schönbrunnban kiadta a rendeletet, hogy a pápai állam megszűnt és azt Franciaországba kebelezze. Erre a pápa a császárt az Egyházból kiközösítette. Napoleon a hírre nevetve jegyezte meg: «Azt hiszi a pápa, hogy ezáltal katonáim kezéből kihull majd a fegyver?»¹ Egyben elfogatta a pápát és Savonába hurcoltatta. 1812-ben Fontainebleauban vitette, hogy személyesen jobban kicsikarhassa tőle a lemondást a pápai trónról. ígért neki évi kétmillió frank nyugdíjat, melyet előzően Schönbrunnban már ki is utaltatott. A pápa természetesen visszautasította az ajánlatot. Es így tovább fogoly maradt.

Napoleon fél-Európa ura volt, de az egészé akart lenni. Ezért hatalma teljén, 1812-ben Oroszország ellen vonult.

Hogyan is élcelődött csak Napoleon az egyházi kiközösítésre? «Azt hiszi a pápa, hogy ezáltal katonáim kezéből kihull majd

¹ Jellemző, hogy Napoleon — úgy látszik, előre számítva a kiközösítés eshetőségére — a kiközösítést kigúnyoló, fönti szavait már két évvel előbb használta Drezdában 1807. július 22-én kelt Jenő kir. herceghez intézett levelében. («Briefe Napoleons I.» Stuttgart, 1910. II. köt. 229. old.)

a fegyver?» Íme, ez most a szó szoros értelmében megtörtént. Abban az évben még az oroszországi viszonyokhoz képest is túlságos nagy hideg tél volt s a fegyver kihullott a francia katonák fagyos kezéből. Az egész seregnak, magának Napóleonnak is, menekülnie kellett.

Ez időtől kezdve alászállott Napoleon «szerencse-csillaga». 1813-ban a lipcsei csatában legyőzik, a császári trónról lemondatják és először Elba szigetére, majd később, mint hadifoglyot, Szent Ilona szigetére küldik számkivetésbe, míg Pius pápa nagy ünnepségek és a népnek határtalan örömjöngása között visszatér a pápai trónra. Innen körleveleket intézeti a hatalmakhoz, hogy Napoleon sorsát enyhítsék. Különben Napoleon rokonsága, melyet mindenünnen száműztek, Rómában talált menedéket.

A birodalmakat, melyeknek Napoleon ura volt, feloszlatták. A koronát, melyei a pápának kellett volna fejére tenni, melyet azonban Napoleon hatalmi gögjében kiragadott a pápa kezéből és saját kezével koronázta meg magát — soha többé fejére nem tehette.¹

¹ Ennek ellenkezője történt a magyar koronával.

A velencei köztársaság, mely löbb miniszter évig tartott, a térképről eltűnt. A tiszteteletreméltó német-római császárság nem támadt lel többé, egész Európa más arcot öltött, csak a pápasság maradt a régi.

És a pápának kedves elégtétel volt, hogy Napoleon Szent Ilona szigetéről áldásáért folyamodott.

Es most jön a legérdekesebbje. Figyeljük csak, hogy az események halmazában hogy tűnik lel az isteni gondviselés vörös lonala és hogy válnak valóra a mondások: «Isten sem nem siet, sem nem felejt!» és «Isten malmai lassan őrölnek, de biztosan!»

Két ízben vetette Napoleon a pápát fogásba (VI. Piust 1796-ban s VII. Piust 1809-ben). Napóleont is két ízben fogták el és vitték fogásba (1814 és 1816).

Két helyen tartotta Napoleon a pápát

Krisztus helytartója küldötte és a következménye? Ez a korona már annyiszor elveszett, néhányszor már elzálogosították, földbe ásták, ellopták, elrejtették, mocsárba esett, külföldre vitték, idegenek kezére került, keresztre meggörbült, a kommunisták eladására készültek — de ezer év után is megvan, sőt nálunk kifejezőbb szimbólum, mint a világ bármely koronája: összetartó jelünk és vigasztaló reménye a hazai jogának, nagyságának, erejének és hatalmának.

fogva, Savonában és Fontainebleauban. Napoleon is két helyen volt fogásban: Elba szigetén és Szent Ilona szigetén.

Több mint 7 évig volt a két pápa a fogásban (1798—9. és 1809-14.). Ugyanilven ideig tartott Napoleon fogása is (1814. VI. 4.—1815. III. 1. és 1814. VII. 15.-1821. V. 5.).

Napoleon Fontainebleauban felszólította a pápát s kényszeríteni akarta a pápai trónról való lemondásra. Később a hatalmak ugyanabban a városban és palotában, a palota ugyanama szobájában szólították és kényszerítették Napóleont a trónról való lemondásra.

Napoleon a pápának lemondás esetére kétmillió frankot ígért évi nyugdíjul (1813, konkordátum-javaslat, 3. p.). Neki is évi kétmillió frank nyugdíjat utaltak ki a szövetséges fejedéimek.

Napoleon a saját emberein kívül senkii sem engedett a pápához a fogásban, még a Szentatyá legbizalmasabb embereit sem. A fogását önként megosztó környezetén kívül Napóleonhoz sem ereszttettek az angolok senkit, még saját édesanyját sem.

Miként megjárta a saját koronázásává; (a pápa kezéből kiragadt koronát soha

többé nem viselhette), hasonlóképen járt lelesége is. Saját koronázása után t. i. egy másik koronával ugyancsak ő maga koronázta meg feleségét, ki szintén soha többé nem viselhette (hiszen a császár el is vált tőle).

Napóleonnak azonban voltak érdemei is az Egyház irányában. Franciaországban a forradalom után a templomokat ismét kinyittatta és az istentiszteletek zavartalan-ságát biztosította. Ezért abban a kegye-lemben részesült, hogy a pápa teljesí-tette ama kívánságát, hogy fogáságának környezetében katholikus pap is legyen és hogy ez a császár szobájában miséz-hessék. A két pap, Buonavita és Vignali abbé (áldozópap) 1819. szeptemberében érkezett Szent Ilona szigetére. A császár sokat érintkezett velük és azóta hangula-tában és viselkedésében jelentős javulás mutatkozott.¹

Napoleon senkit sem engedett a fogoly pápához. De midőn ez halálát közeledni vélvén, gyóntatót kért, ezt a kérést azonnal teljesítette. Innen a kegyelem, hogy ő is

¹ Forsyth: Geschichte ci. Gefangenschaft Napo-leons auf St. Helena. Deutsch von Seybt. 1853. II. kötet 112. old.

példás kereszteny módon halhatott meg. Április 20-án hívatta Vignali abbét és teljes eszméletnél meggyónt, megáldozott és felvette a szent kenetet. «Midőn visszatértem a császárhoz — írja Montholon táborskó — a császár igen nyugodt volt, hangja nem mutatott semmi izgatottságot.»¹ Az ágyához lépett táborskóhoz e szavakat intézte: «Boldog vagyok, hogy kötelességemet elvégeztem. Önnek táborskó, halálos órájára hasonló boldogságot kívánok».

Másnap a császár egyedül volt orvosával. A vallásról beszélt neki. Az orvos mereven nézett maga elé, mintha a tárgy nem érdekelné. Erre Napoleon így szólt hozzá: «Hogy tud ön hitettségében ennyire menni? Nem tud Istenben hinni? Hiszen a világban minden hangsúlyt kiáltja létezését és a legnagyobb szellemek is hittek benne». Erre az orvos megjegyezte: «De Sire, én még sohasem kételektem Isten létezésében, lui csak a lázt vizsgáltam Felséged ütőérén és Felséged arcvoná-

¹ Montholon: Geschichte d. Gefangenschaft Napoleons auf St. Helena. Deutsch von Dietzmann. 1846. II. kötet 533 és köv. old.

saimban olyasmit vett olvashatni, ami távol áll tölem».¹

A császár gyónása után gyakran áldozott. Május 4-én, a szentáldozás után mondotta e szép szavakat: «Megbékültet az egész emberiséggel».

Halála előtt még megkapta a pápa áldását, melyet szintén maga kért tőle.

Ismeretes, hogy csodálatraméltó végrendelete e szavakkal kezdődik: «A római, apostoli, katholikus vallásban halok meg, melynek kebelén születtem».²

Említettük, hogy VI. Pius pápának holttestét egy magánház pincéjébe helyezték, ahol patkányok szaglászták körül a kettős koporsót.

Nos, Napoleon szívét is körülzaglászták, sőt kikezdték a patkányok Szent Ilona szigetén. Az orvosok t. i. a longwoodi major egy szobájában a volt császár szívét egy tálba tették, azzal a szándékkal, hogy majd később egy más, koporsóba helyezésre alkalmas és szesszel telítendő edénybe helyezik át. Az éj folyamán dr.

¹ Las Gases: Denkwürdigkeiten von St. Helena. 1826. IX. kötet 103. és köv. old.

² Eisner: Umfassende Geschichte des Kaisers Napoleon. 1837. X. kötet 505. old.

Amott Archibald katonaorvost felzavarta valami nesz. Utána nézett és rémülve vette észre, hogy két patkány rágódik a szívén.¹

¹ Magyar források: Napoleon-Album. Budapest, Hornyánszky Viktor. 1913. 128. old. és Szini Gyula: Napoleon szerelmei. Budapest, 1914. (Modern könyvtár 396—7. számai) 3. oldal. Mivel e patkánytörténetet sok író túlozza, sőt egyesek azt állítják, hogy a patkányok a szívet nemcsak kikezdték, hanem el is cipelték, úgyhogy az orvosok botránytól félve egy azonnal megölt ürü szívét helyezték a koporsóba: ezért biztos adatokért a legelső hazai és külföldi tekintélyekhez fordultam. így kérdést intéztem a két leghitelesebb forráshoz: a londoni British Museum okmánytárához és dr. Chaplin Arnoldhoz, a legnagyobb Napóleon-szaktudóshoz. A British Museum 1925. nov. 18-án kelt levelében dr. Chaplinnal együttesen kimerítő választ küldött e sorok írójának, melynek idevágó részlete szó szerint a következő: «The names of the medical men present are well known. There was among them a dr. Archibald Arnott, and the story that Napoleon's heart was eaten by rats rests upon reports of his conversation. Dr. Arnott left no written statement on the subject, but he told the story to Sir James Young Simpson, the famous surgeon, and Sir James told it to his nephew, the late Professor Alexander Rüssel Simpson. The story was that after the *post mortem* examination of Napoleon's body on May 6 th, 1821, the heart of the Emperor was placed in a dish, with a view to its being afterwards preserved in spirits in a separate vessel, which would be placed in the coffin. During the night, Arnott was disturbed by a noise in the room in which the heart was placed; and going in he found two rats engaged in trying to carry off the heart».

A fogászgába hurcolt VI. Pius pápa holt-teste csak évek múlva (1802) volt Rómába szállítható. Napoleon holttestéi is csak tizenkilenc év után engedte az angol kormány Franciaországbba vittetni.

Még egy adat! Schönbrunnban, a voll bécsi császári kastélyban ma is minden látogatónak megmutatják, melyik szobában lakott Napoleon és melyikben írta alá hírhedt rendeletét, mellyel papíron megszüntette a római államot. (1809.máj. 17.) Tudjuk, hogy az így megszűnt államnak? mégis főt adott később született csecsemő fia személyében, kit ezért már születésekor «Róma királya» címmel illettek (1811). Nos ez az egyszülöttje 1832-ben, ugyancsak Schönbrunnban, a föntemplilett szobában, mint Ausztriának foglya, tüdő vészben meghalt, a nélkül, hogy életében korona érintette volna homlokát.

Mennyire teljesült Napóleonon a Szentírás örökkérvényű szava: «Aki fölveti a követ, annak fejére esik az és az álnokul ejtett seb az álnoknak okoz sebet. Aki másnak vermel ás, maga esik bele; és aki felebarátja elé követ gördít, maga

ütközik abba és aki másnak tört vet,
maga vesz el benne».¹

Napóleonnal szemben viszont mily gyönyörűen alkalmazható a pápára a «Magnificat» nevű gyönyörű szentírási éneknek szava:

«Magasztalja az én lelkem az Urat
És örvendez lelkem az én üdvözítő Istenemben.
Mert megtekintette szolgálójának alázatosságát;
ime mostantól boldognak hirdet engem minden
nemzedék.
Mert nagy dolgokat cselekedett nekem a Hatalmas,
kinek szent az ő neve.

¹ Jézus Sirák fia, 27,128—9. Érdekes Róma «meghódítóinak» és ideiglenes «tulajdonosainak» a sorsa is: Odoakert 493-ban orvul megölték. Theodatust 536-ban menekülés közben meggyilkolták. Hildebaldot 541-ben törrel szúrták le. Erarichot hat hónappal később ölték meg. Totilát 552-ben lándzsával döfték át. Alboint 572-ben saját felesége gyilkoltatta meg. Klephet 573-ban gyilkolták meg. Adalphaldot 625-ben megölték, Rodoaldot 653-ban agyonütötték. Pantharitot 660-ban trónjától megfosztották és elkergették, Gudbertet 662-ben törrel szúrták agyon. Luitpert 701-ben fürdőjében megfulladt. II. Aribert vízbe fült. Desideriust Nagy Károly foglyul ejtette, trónjától megfosztotta s kolostorba zárta, ahol hamarosan meghalt 744-ben. II. vagy Kopasz Károlyt megmérgezték. I. Berengárt 924-ben orvul megölték. Rötszakállú (Barbarossa) Frigyes 1190-ben vízbe fulladt. I. Napoleon száműzetésben, mint fogoly halt meg. Viktor Emánuelt 1878-ban szélütés érte. II. Umbertot 1900-ban egy Bresci nevű anarchista agyonlötte. (Correspondez Blatt des oest.-ung. Kler. 1895. okt. 25.)

És az ő irgalmassága nemzedékről-nemzedékre száll az öt félökön.

Hatalmas dolgot cselekedett az ő karjával, elszélesztette a szívok szándékában kevélykedőket.

Levetette a hatalmasokat a fejedelmi székből és fölmagasztalta az alázatosakat.

Az éhezőket betöltötté jókkal és a gazdagokat üresen bocsátá.

Oltalmába vette Izraelt és az ő szolgáját, megemlékezvén irgalmasságáról».¹

Napoleon Szent Ilona szigetén Bertrand tábornoknak így nyilatkozott Jézusról: «Ez az, amin legjobban csodálkozom és ami előttem Krisztus istenségét föltétlenül bizonyílja. En magam tömegeket tudtam lelkessíteni, kik halálba rohantak érettem. De szükség volt jelenlétemre, tekintetem villámló szíkrájára, hangomra, szavamra, hogy a szívekben tüzet gyűjtsak. minden bizonnyal meg van bennem ama bűvös erő titka, mely képes az emberekkel elragadni, de azt másokra átruházni nem tudom; egyik tábornokommal sem tudtam azt közölni és nem ismerem a titkot, mellyel nevemet és az irántam valé) szerezetet az emberek szívében megtudnám örökíteni, hogy ott csodákat műveljek az anyag segítsége nélkül. Így volt ez Cæsarral, így Nagy Sándorral is. És végül

¹ Luk. 1, 46--54.

is megfeledkeznek rólunk és a hódítónak a neve csak iskolai dolgozatok tárgyaként szerepel.

Milyen szakadék tátong az én nyomorúságom és Krisztus örökk országa között, kit az egész világban szeretnek, imádnak és hirdetnek! Vájjon meghalt-e Krisztus? Nem inkább örökké él-e? Persze ez épen *Krisztusnak* halála. Nem egy ember halála, hanem egy Istené».¹

5. A szenvedés titka.

«Az én gondolataim nem a ti gondolataitok, sem az én utaim a ti utaitok, úgymond az Úr.»

(Iz. 55, 8.)

«Boldogok a lelki szegények . . .

Boldogok, akik sírnak . . .

Boldogok, akik üldözést szenvednek . . .»

(Máté, 5, 3. 5. és 10.)

«Ecce homo» («íme az ember»).

(Ján. 19, 5.)

A szenvedés rejtélyén értjük azt a minden ember elméje elé kerülő kérdést: Miért van e földi életben annyi testi és lelki szenvedés, nélkülözés, gond, betegség, szegénység, nyomor, elhagyatottság, félreértés, igazságtalanság és más annyi

¹ Fr. W. Foerster: Christus und das menschl. Leben. München, 1922. 93. old.

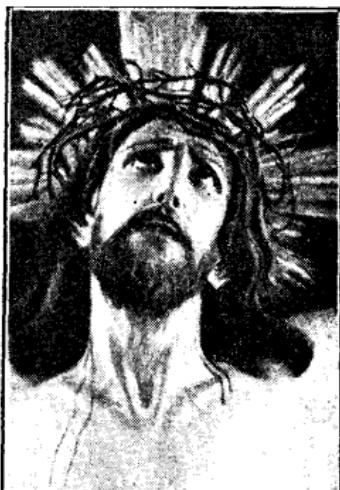
baj, melyet a Krisztus Urunkon elkövetett legnagyobb igazságtalanságról gyűjtőszóval keresztnéki is nevezünk.

Rejtélynek pedig azért nevezzük e kérdést, mert ahány bölcs csak élt, tanított és írt e földön, maradék nélkül még meg nem oldotta e kérdést— a mi Urunk Jézus Krisztust kivéve. Ő sem annyira szavával, mint életével] és kereszthalálával oldotta meg a rejtélyek e rejtélyét, de úgy, hogy számunkra azért még mindig titok marad: «*Fulget crucis mysterium, ragyog a kereszt titka*». (Az Egyház himnusa.)

Nem titok-e az *Ecce homo*-jelenet?

Nem titok-e, hogy a föltámadt Jézus Péternek a háromszoros szeretet- és hűségnyalatkozat *jutalmául* a kereszthalált ígeri és jövendöli? (Ján. 21, 18—19.)

Nem titok-e, hogy az Úr a maga zsenge alkotását, az Egyházat épen a csecsemő-

korban, amikor a leggondosabb ápolásra és a legmelegebb szeretetre szorulna, a katakombák szűk, sötét és dobos légiörébe engedi záratni s a vártonuk százszereinek vérével öntözni?

De már eleve gondolkodóba ejthat az a megdöbbentő igazság: Ha az Istenember, a legszentebb, a legártatlanabb, legigazabb, Isten előtt a legkedvesebb ember, az emberi nemnek legméltóbb képviselője nemcsak szenvedett, hanem oly keservesen, megszégyenítő és igazság-talan kínokat szenvedett, hát akkor kell a szenvedésben valamiféle döbbenetes fontosságnak, föltétlen szükségességnek és abszolút nélkülözhetetlenségekne rejtene.

És ez az abszolút fontosság és szükségszerűség nem lehet *magában* véve, nem lehet lényegében és végérvényesen rossz, hanem csak látszatra, viszonylagosan, ideiglenesen, a rövidlátó ember szemszögéből ítélni lehet szerencsétlenség.

Viszonylagosságot említettem. Íme egy hasonlat: Mi kártékonyaknak mondunk bizonyos állatokat. Milyen állatokat? Azokat, melyek elég vakmerők ahhoz, hogy ugyanolyan ízlésük van, mint nekünk, azaz. hogy ép azokra a falatokra fáj a fo-

guk, mint nekünk, a teremtés teremtés koronájának.

Viszont, ha pl. a fűnek is volna esze, a tehenet és a kecskét mondaná a legragadozóbb és legkártékonyabb állatoknak, míg a húsevő tigrist a szelídség mintaképének és a közhasznú előkelőségek ideáljának minősítene.

Ilyenformán vagyunk a szenvedéssel is. Ellenségünknek tekintjük, nem mintha magában véve rossz volna, hanem azért, mert a mi óhajainknak, a mi kívánságainknak és szenvedélyeinknek útjait keresztezi. Ellenben azonnal hátraarcot csinálunk és ugyanazt a keresztet sebtiben boldogságnak, dicsőségnek és szerencsénknek kereszteljük el és érezzük, ha az — ellenségünket éri, pl. háborúban ellenfeleinket, békében haragosunkat, az üzletben konkurrensünket, a kártyában, fogadásnál partnerünket, pályázatnál, versenynél riválisunkat, s. í. t. Mi több, mi magunkat bölcséknek, kötelességteljesítőknek, korrekteknek és a társadalmi rend őreinek nyilvánítjuk, ha azokat a bizonyos kereszteket mi rakjuk mások vállára, pl. mikor a bíró elítéri a vádlottat, a tanár megbuktatja növendékét,

a hitelező szorongatja adósát, az előjáró megbünteti alkalmazottját, a hivatalfőnök áthelyezteti alantas tiszttiselőjét s. í. t.

Foerster, a nála megszokott művészki közvetlenséggel ezt a gondolatot a következőképen szemlélteti: «Egy függőleges fa és rajta keresztül egy vízszintes fa. Milyen találó hasonlata az emberi sorsnak! Mert mi az emberi élet? Kívánság, szerencse, szenvedély, melyet keresztülhúz egy felsőbb akarat. Az ember isteníti saját akaratát és ördögöt lát mindenben, ami terveit keresztezi, ilyenkor a «kereszt» ürügy és alkalom a legavadabb lázadásra a «sors» ellen, mely az emberi gondolatok pókhálóit el merte szakítani és az emberi kívánságok szappanbuborékait vakmerő volt elfújni». (I. m. 104. old.)

Valóban. Vágyaink, óhajaink és szenvedélyeink függélyes felfelé-törekvésel a szerint akarjuk elbírálni, aminő megvilágításban a rövidlátó, önző emberi gondolatok állítják azt elénk. Pedig épen a törekvéseinket keresztező erő révén kapcsolódunk bele az objektiv, az igazi világba és lépünk vele viszonyba.

Minden viszonyban kapok és adok va-

laniit. A függőleges felfelé törtetésemmel keresem a módját, hogy szerencse-darabokat *kapjak* az Istantól, a világtól és környezetemtől. Törekvésem keresztezése révén megfizetem az óhajtott szerencse-darabokért az adót, *adom* azt, amivel Istennek, az ö *felsőbb* tervcinek, *magasabb* akaratának, *bölcsebb* irányításának és a *köznek* tartozom!

A függelyes vonalú mozgás tehát mindenig emberien egyoldalú és emberien önző. A vízszintes metszés adja meg ennek a korrektúrát, kiigazítja a hibát, gögünket alázattá lapítja, vakmerőségünket józan-ságra hígítja, önzésünket megőrli és szívünket együttérzésre puhítja.

Milyen feneketlenül önző és lehetetlen, azonfölül Istenhez méltatlan gondolat, Istenben csupán csak életszükségleteink legfőbb, legáltalánosabb beszerzési forrá-sát tekinteni, aki egyszerű felszólításra minden kérelmünket, nagyravágyó, gögös és erkölcselen óhajainkat azonnal valóra váltja és tányéron kínálja: a földmíves-nek az esőt, a vándornak a felhőt, az uszodatalajdonosnak a napot, az orvos-nak a beteget, nekünk egészségei, rabnak a szökést, rendőrnék a jó fogást s. í. t.

Nagyon téved, aki azt véli, hogy Utópia vagy Slaraffia országa csupa jóléttel és haj, szenvedés nélkül csak *emberi szempontból is lehetséges volna*.

Hiszen épen a kultúrának és a haladásnak az éhség és gyomorkorgás, a betegség és nyomor, a szenvedés és nélkülvilág a legérősebb rugói, hajtóerői és ösztökélői. Szenvedések nélkül megállna a kultúra és megrothadna a civilizáció. Épen a baj és szenvedés kényszerít rá bennünket, hogy igyekezzünk úrrá lenni a természetben.

«Az ember tettiben hamar lelankad resten,
Szeret pihenni gondtalan, henyén,
Társat azért rendeltem én,
Ki készítve, hatva ördögül teremtsen.»

(Az Úr szava Goethe Faustjában.
Kozma A. fordításában.)

Értjük most már, hogy a középkorban a tudománynak és művészettel minden emlékét miért terveztek a kereszt alakjára és értelmére?

De a külső kultúrán íelül a belső kultúra is mennyire megsinylené, ha e földön varázsütésre eltünnék minden szenvedés, gond, fáradtság, betegség és hasonló kereszt, a haláról nem is szólva.

Az emberiség még a sok baj mellett is

már túlontúl, ki áll háta ti a nul nyegle, be-képzelt, góögös, elkapatott, szertelen, vad, kegyetlen, önző, amint ezt nagyban a háborúk, a nemzetek kölcsönös irigysége s féltékenysége is mutatja. Hiszen— hogy emberi módon fejezzem ki magamat — már így is szinte alig bír velünk az Úr Isten; hátha nem volna mitől tartani, mitől férni, ha nem volna a szennedés-fék, a fájdalom visszaterelő ostora és a jövendő aggodalmak hangfogója. Mivelé fajulna az emberben a bestia? «Mint gőzkörünk a széltől — írja Kölcsey — úgy tisztnak indulataink a balsorsban; mint virágkehelyben a keresztfutott zápor cseppei, úgy ragyognak arcainkon a bú könnyei s általok a belső élet gazdagabban tény ész.»

«Ha van Isten, földtől a fényes égig,
Rángasson minket végig,
Ne legyen egy félpercnyi békességünk.
Mert akkor végünk, végünk.»

(Ady Endre: «Nekünk Mohács kell».)

De a szennedések nemcsak elcsendesítének, mérsékelnek, visszatartanak a túlkapásoktól és végletektől, hanem egyúttal lépcsőfokok, melyeken a lelkierőnek, belső függetlenségnak, az igazi szabadságnak és

voltaképen a tökéletességnek magaslataira juthatunk.

Épen a legnagyobb emberek élete tele van szöve szenvédéssel, megneinértéssel, félreértéssel, üldözöttéssel, sokszor a legnagyobb nyomorral és nélkülözéssel.

Viszont a csupa jólétben fürdő emberek között ritka az olyan, aki egész életén át megállaná a helyét jellemben, munkában, megbízhatóságban.

Egészségügyi tekintetben az elkenyeztetett embert hamarabb eléri a betegség, mint az edzettet; szociális irányban a henyélő, munkátlan elmarad a munkabíróval és munkakedvelővel szemben, az iskolában a szorgalmas elhagyja a hanyagot; a veszélyes harcban a haza csak hőseire támaszkodhatik, mert a gyáva, a pipogya, az erőtlen hamar kidől, megszalad vagy kórházba kerül. Az élet nagy feladataira is csak a szenvédés tesz éretté, edzetté, szilárd jelleművé, szabad lelkűvé, gyengéd érzelművé, szóval igazán naggyá.

«Nagyobbá mi sem tehet, mint a nagy fájdalom.» (Musset.)

Aki maga mélyen nem szenvedett, az az életnek csak az egyik oldalát ismeri, tehát sem életismerő sem emberismerő nem lehet.

— Mit csikorogsz? — kérdé az athéni szobrász a márványtömböt, melyből a Parthenon számára szobrot akart faragni.

— Azért csikorgok, mert olyan könyörtelenül forgácsolsz. Nem látod, hogy már tele a padló töredékeimmel?

— Esztelen — feleié a szobrász — hát nem látod át, hogy a templom díszhelyét el nem foglalhatod, az utóvilág bámuló tekintetét magadra nem vonhatod, ha ki nem véslek, ha meg nem faraglak és ha épen kalapácsütéseimmel tömbödet át nem alakítom — szoborrá?

A vallásos tökéletesedés és az igazi, mélységes és komoly megtérések történetében is milyen gyakran és milyen fontos szerepet töltött be a szenvedés. A tékozló fiútól Loyolai sz. Ignáciig és a jobb lator-tól Borg. sz. Ferencig hány megtérést eszközölt már a szenvedés! «Dicsekünk a szorongatásokban is, tudván, hogy a szorongatás türést szerez, a türés pedig próbálást, a próbálás pedig reménységet, a reménység pedig meg nem szégyenít, mert az Isten szeretete kiöntetett a mi szíveinkben a Szentlélek által, ki nekünk adatott.» (Róm. 5, 3—5.)

Sok erény (mint a türelem, kitartás,

Isten akaratában való megnyugvás, a felebaráti szeretet gyakorlása, a könyörület, tisztaság, alázatosság, hősiesség és vér-tanúság) szenvedés nélkül ismeretlen, szinte elgondolhatatlan volna.

«Balsors érezteti velünk, hogy emberek vagyunk s önfájdalmainkban tanuljuk tisztelni a szerencsétlent; önfájdalmainkban ismerjük meg a nemesített vonást, mit a tisztalelkű szenvedő arcán keserv és küzdés nyomul hagytanak. Ezért áll a szenvedő oly közel embertársaihoz; ezért ad és vesz viszonérzelmek közt szánó keblet és vigasztalást; ezért talál részvevőket kínjaiban és részvevőket örömeiben, ha búja szétoszolván, a felette tisztuló égre szemét bánat könnyei nélkül emelheti.» (Kölcsey.)

Így látjuk, hogy a kereszt már csak tisztán emberi és földi szempontból is a bölcseségnek főiskolája, a tárgyilagos-ságnak bírói széke és a világ egyetemes érdekének ügyésze.

De a szenvedés legnagyobb értékét, becsét és értelmét a hit világítása mellett értjük meg.

A hívő ember a kereszt viselésében nem a vaksors dühöngését vagy handabandá-

zását látja, hanem az isteni akarat döntését és így szenvedésében a súlypontot magáról egy felsőbb világba helyezi át. A szenvedésnek ilyen meglátása a keresztet az egyéni kellemetlenségek keskeny vágányairól az örök gondolat terveinek széles vágányaira állítja. A hívő ember nem azt jmádkozza, hogy «legyen meg mindenáron az én kérészéletű, ingadozó, önző akaratom», hanem «legyen meg a *Te*, világot átfogó, örök terveidbe kapcsolt, biztoskezű akaratod! A *Te* akaratod, mely nemcsak rendelkezni és parancsolni tud, hanem egyúttal védeni, oltalmazni, áldani, jutalmazni is, az ideiglenes sérelmeket orvosolni, megtorolni tudja és elégtételt szolgáltat örökértékű kártalanítással.» Vesd csak össze a dúsgazdagnak és a koldus Lázárnak bibliai történetét!

Igen, legyen meg a *Te* akaratod! A keresztkiválasztásában is!

Mindenki tapasztalhatta, leginkább a világháború tömegnyomorában, hogy csak nem minden szenvedő beteg, sebesült vagy megcsónkított a maga kereszjtét tartotta legnagyobbnak és legterhesebbnek.

Erre vonatkozóan hadd mondjak el egy

szép középkori példabeszédei, melyet már nem is tudom, hogy hol olvastam.

Nagy panasszal fordult egyszer valamelyik szerencsétlen ember az Úr Istenhez, nehezményezve a maga súlyos, nagy keresztjét. Hiszen lehetetlen, hogy ő a maga buzgó, jámbor életével ekkora keresztet érdemelt volna. És miért épen ő? Kérte hát az Urat, hogy rakjon a vállára kisebb keresztet.

Az Úr meghallgatta könyörgését. Egy nagy kereszt-raktárba vezette emberünket. Itt rengeteg nagy és kicsi, súlyos és könnyű kereszt volt található. «Válassz magadnak egyet!» — monda az Úr.

Sokáig keresett a mi emberünk neki valót, míg végre talált egy igen kicsi és igen könnyű kereszttet. Ezt választotta, az Ur pedig jóváhagyta.

Alig indul el könnyű keresztjével, egyszerre csak szédületesen mély és széles szakadékhoz ér. Értésére adták, hogy t szakadékon túl találhatja lel a boldog ságot. Aki e szakadékon át nem jut, soha sem lehet boldog. Hidat pedig ne keressen rajta, mert ki-ki csak a keresztjén át juthat a szakadék túlsó oldalára. Látta is, hogy a többi hogyan segít magán.

keresztjüket fektetik a szakadék két szirtjére, aztán ki kényelmesen, ki rettegve és félve, de átvonul. A mi emberünk is megkíséri, ámde rémületére csak most veszi észre: a keresztre olyan rövid, hogy nem ér át a szakadék túlsó partjára. Egy pillanatra mentő gondolata támad. A kereszrt két fáját széjjelveszi és hosszában toldja őket össze, de hamar át kellett látnia, hogy így meg sehogy se bírná el testének súlyát.

Ekkor jajdult csak fel és visszakívánta előbbi nagy, széles és súlyos kereszjtét — de már hiába.

Az Isten kedvéért türelmesen viselt szenvedés egyúttal a leksi erők átváltozásának is egyik csodája.

Amint a modern közigazdaság az állati szemetet és a városok csatornáinak ürülékét drága áruként értékeli és a maga céljaira fölhasználja, úgy a szenvedés erényes elviseléssével oly érdemeket szerzünk, melyek tízszeres, százszoros gyümölcsözéssel jutalmazzák a kereszt fájdalmát.

Mi több, ha a keresztet szembeállítom türelmes viselésének érdemével és jutalmával, azt kell mondnom, hogy a kettő

között alig lehet viszonyt felállítani. Hiszen a legnagyobb szenvedés is arányosan rövid lejáratú és végeredményben mulandó, míg az érdem állandó és a jutalom örökös. «Azt állítom — mondja sz. Pál apostol — hogy nem méltók a jelen idei szenvedések a jövendő dicsőségre, mely bennünk ki fog jelentetni.» (Róm. 8, 18.) Ks «mert maga a teremtmény is fel fog szabadi ttatni a rond ás szolgaságából az Isten liai dicsőségének szabadságára_____ Tudjuk pedig, hogy az Istant szeretőknek minden javokra szolgál.» (Róm. 8. 21. és 28.)

Ha a tizedes-mérlegén a kis súly tízszeres terhet ellensúlyoz, a földi szenvedések valé)ban «kis súly»-t jelentenek az értük járó mérhetetlen jutalomhoz képest.

Innen magyarázható meg, hogy a szentek nemcsak szívesen türték, hanem még áhítottak is a szenvedést. «Szenvedni vagy meghalni», mondotta sz. Teréz. «Nem meghalni, hanem szenvedni», vélte Pazzi Mária Magdolna; és Alkantarai sz. Péter egyet kért Krisztustól: «szenvedni és megvettetni!» (V. ö. e könyv 4. kérdésének jegyzetét.) Mert a szentek a szenvedés hiányát a kegyelem elmaradásának tekin-

tettek, mint az orvos is csak azokat fogja szigorú kezelésre és azoktól von meg sokat, kiken segíteni akar, akikről ellenben már lemondott, azoknak kivétel nélküл minden megenged. «Mert akit szeret az Úr — mondja sz. Pál apostol — meg-sanyargatja, megfenyít pedig minden fiat, kit magához fogad.» (Zsid. 12, 6.)

A hívő a földi élet szenvedéseiben sokszor nagypénteket lát, amikor — úgy véli — joggal kiálthat fel: «Uram, Uram, miért hagytál el engem?» És úgy látszik, mintha ilyenkor a felsőbb megértés napja is elsötétednék és az igazságosság szikláí repedeznének. Pedig a nagypénteki keresztet nálunk is a jutalom és dicsőség húsvétja követi.

Calderon de la Barcanak van egy remek színjátéka: «El gran teatro del mundo», «A világ nagy színháza» a címe. Tárgya a következő: Isten a világot színpadnak teremti. minden ember kap szerepet, melyet végig kell játszania. Az egyik a koldusnak színpadon, nyomorúsággal teli szerepét kapja és ezért felhördül. Az Úr Isten azonban leszól a mennyből és fölvilágosítja, hogy e világ csak színjáték. Nem az határoz, hogy *minő* szerepet já-

szik valaki, hanem, hogy *miként* játsza azt. A koldus, ha jól játszik, örök jutalmat kap, a királyra pedig, ha rosszul játszik, örök büntetés vár. «Állítsuk csak bele a földi bajt és kínt az örök cél és örök élet keretébe: eltörpül és elveszí minden fullánkját.»¹

Az Úr különben sem bocsát ránk soha olyan szenvédést, mely erőinket felülmúlná, amint a művész sem feszíti a húri a pattanásig.² Sőt az Úr mindenjunk szenvédését megkönnyíti részint isteni példájával, részint hathatós kegyelmeivel «Ha a szenvédések ekevasa keresztszánt szívünkön — mondja egy aszkétikus író — egyben ott van már az Úr keze is, ki áldásának és kegyelmeinek magjait hinti bele az örökkévalóság számára.»³

¹ L. Fischer-Colbrie cikkét a szenvédésről Alkotmány, 1905. 73. sz.

² Már a természetes leksi és élettani alkatúul, olyan, hogy bizonyos határon túl hang, fény elszenvédés iránt érzéketlen. Fülünk például csak 16—16384 rezgésű hangot fog fel (kb. tíz oktávot). E határon túl a rezgést nem halljuk. Épígy a lélek taní és egyéni tapasztalatok mutatják, hogy a fájdalom bizonyos határán túl az ember vagy elveszti öntudatát (pl. elájul) vagy apáthiába és teljes érzé ketlenségbe esik. (E tekintetben a Linzer Quarta! schrift 1922. és 23. évfolyama több, fölötte érdekes adatot közöl.)

³Der Sendbote des go LH. Herzens Jesu.1918. Évf. 3. sz.

Végre óriási jelentőségű a keresztselés engesztelő jellege is. Hiszen Krisztus keresztáldozata is elsősorban engesztelés volt.

És mi, akik legfőbb Urunkat, értünk vérét ontó Megváltónkat oly sokszor, oly könnyelműen és olyan kicsiségekért megbántottuk s megsértettük, nem éreznénk magunkban annyi tisztességet, lovagias-ságot és loyalitást, hogy a milliónyi jó, ú. m. kegyelem, bocsánat és adomány mellett, a reánk rakott szenvédést mea culpa val fogadjuk? Megérdemeltük a büntetést sazzal Isten haraját engeszteljük.

A gobelinek hátsó oldala csupa értelmetlen összevisszaságot s kuszáltságot mutat, a színeknek valóságos zagyvalékát, a szerkesztésnek pedig szinte anarchiáját és őrültségét sejteti. A másik oldalon pedig épen ez az összevisszaság milyen plasztikus szépséget, hatalmas művészettel, eleven színpompát, fönséges harmóniát, egységes eszmét és lángeszű alakítást teremt!

Az életörömök és élvezetek, a testi és lelki adományok és kegyelmek mindenmegannyi arany- és ezüstsálat. Sötét keresztsálat vannak szöve közéjük. Ezek adják majd meg lelkünk történelmében

azt a többletet és kiegészítést, melyet isteni művészünk, a mi Urunk, szükségesnek tartott jövő bologságunk teljessége és tökéletesítése érdekében. «Nem ezeket kellett-e szenvedni a Krisztusnak és úgy menni be az ő dicsőségébe?» (Luk. 24, 26.)

Amint Krisztus keresztje váltotta meg a világot, saját keresztünkkel is hozzájárulhatunk dicsőségünk növeléséhez. Ami ma még csak titokzatos sejtelem, egykor boldog tapasztalás lesz. Akkor majd hállánk fogja beragyogni e földön megvetett, meg nem értett keresztleinket.

Sokszor imádkozzunk azért a kegyelemért, hogy a szenvedést az örökkévalóságig érő, mélységes hitnek a szemével nézhessük és értékelhessük!

6. A szentmise mint utolérhetetlen isten-tiszteleti műremek.

A szentmise az újszövetségnek egyetlen és tökéletes áldozata. De egyúttal páratlan és felülmúlhatatlan eszményi istentisztelet is. Ilyen:

a) *Tárgyánál fogva:* A szentmisének középpontja, magva, veleje és lényege az Úr Jézus áldozata; azé az Úr Jézusé, aki

egyúttal az egész világnak és a világ-történelemnek is középpontja, az élet adója, a kegyelmek forrása. «A szentmisse Isten országának titkos központi napja, mely körül kering Krisztusnak minden bolygó lelke s melytől veszi világosságát és életét.» (Sehütz, Dogmatika, II. 369.)

b) *Valóságánál fogva.* A szentmise nemcsak jelkép, hanem valóság, nemcsak drámai megjelenítés, hanem — bár titokzatos, de —valóságos megismétlése, megújulása a keresztáldozatnak. A keresztáldozat és szentmiseáldozat valósága és lényege ugyanaz, mert az áldozat bemutatója és az áldozat tárgya is ugyanaz, maga Jézus Krisztus!

c) *Céljában*, mely nem más, mint Istennek legméltóbb és egyesegyedül teljesen megfelelő tisztelete, az istenimádásnak legeszményibb megnyilvánulása.

d) *Hatásában.* A szentmise az ószövetségi áldozatoknak, mint előképeknek megvalósulása, az istenközelség áldásának fényszórója, a szentáldozásban pedig az isteni leereszkedésnek, az ember isteni megtiszteltetésének aktiv csodája.

e) *Eredetében és összetételében.* A szentmisé lényegében és főrészeiben nem közön-

séges ember gyenge, szürke gondolata teremtette meg, hanem azt a Világot üdvözítő ÚR Jézus alapította és rendelte el az utolsó vacsorán. Többi részét pedig apostoli hagyomány alapján szintén nem egyesek szeszélye, hanem sok évszázad gyakorlata, szükséglete, érzése, küzdelme, szenvedése és szeretete ihlette és forrasztotta egésszé.

A szentmise nem egy népé vagy nemzeté, nem a nyugaté vagy keleté, nem a latin vagy germán fajé, hanem a világat átölelő katholikus Anyaszentegyháznak űsrégi, lehiggadt, egyetemes jellegű lelkületének, hódolatának és imádásának ki-jegecesedése, mondhatnám, az egész világ legszentebb és legmélyebb lelki megnyilvánulásának legkisebb közös többese.

A szentmise mai alakjában és összetételeben két évezred áhítatán, ezerlajta s ezernyelvű nép vérmérsékletén, jellemén és lelki szükségletén átszivárgott és átszűrődött tiszta párlat, szertartásos közkincs, aminőhöz hasonlót a világtörténelem felmutatni nem tud.

Innen van, hogy a szetmisében nem találunk semmi túlzást, szertelenségét, bizarrságot vagy egyoldalúságot.

Mac Millan északsarki expedíciója visz-

szatérőben megállapodott Grönland egyik községében, ahol Langskow kormányzó lakásán mozielőadást is tartott. A helyiség zsúfolásig megtelt eszkimókkal és az eszkimó asszonyok a maguk módja szerint díszesen kiöltözöködve (magasszáru csizmában és főkabörnadrágban) jelentek meg. A film rendkívül tetszett nekik, de midőn a dráma közben a filmhősnő modern táncruhában jelent meg, az eszkimó asszonyok olyan kacagásba törtek ki, hogy oldalukat fogták és az előadást abba kellett hagyni.

Bangha, Jézus társasági atya, ki 1922-ben Amerikában járt, az ugyanamaz évben megjelent Magyar Kultúrában megírta, hogy mikor az amerikai magyaroknak a magyar népszokásokat filmen bemutatta, az idősebbek a meghatottságtól sírtak, a bennszülött fiatalok ellenben gúnyos kacajjal és lesajnálkozással nevetett a neki bizarr furcsaságokon.

Egyes népek, nemzetek, törzsek és osztályok szokásai, szertartásai, divatjai mindenkor furcsák vagy nevetségesek, megemészthetetlenek, vagy legalább is érthetetlenek az idegenre.

Ellenben a szentmise mint a Világegyház

istentiszteleti közkincse s műremeké itt is csodálatos kivétel. mindenütt csak tisztteletet, elismerést, áhítatot sőt csodálatot vált ki.

Xav. szent Ferenc miséjén áhítattal térdreereszkedtek a kínaiak, Bonifácius miséje meghatotta a kérges lelkű germánokat, a szentgabrieli missziós atyák szentmiséje megszelídíti Új Guineá vadait.

De a szentmise nemcsak az ú. n. műveletleneket hangolja áhítatra. A protestáns Nagy Frigyes császár részvett egy alkalommal Zinzendorf bíboros ünnepélyes szentmiséjén. Ismeretes ez alkalommal tett nyilatkozata: «A kálvinisták — úgymond — mint szolgájukkal bánnak Istenkel, a lutheránusok mint magukhoz hasonlóval, a katholikusok pedig mint Istenükkel». Így ítélt az a nemkatholikus fejedelem, ki bizonyára nem nagyon hatolt be az egyházi szertartások értelmébe. Hátha még a pusztán érzéki hatással azok mély jelentőségének értelmét is egyesítette volna. A katholikus szentmise és szertartásának magasztossága téritette meg a Jörgenseneket, Huysmansokat, Hermann Bahrokat, Hurtereket és az Egyháznak annyi hozzáink tért nagynevű hívét.

A protestáns Strindberg Ágost, a nagy svéd dráma- és regényíró «I Hafsbanded» című művében így ír: «A svéd földmíves hadd érezze magát ismét világpolgárnak s hadd kapjon ismét valamit a szépségnek abból a kultúrájából, amelyet az egyház azelőtt szóban és képben nyújtott neki. Legyen ismét igazi nagymiséje, amelyet igazi papok mondanak, akik életüket a vallásnak és a lelkipásztorkodásnak szentelik». «Legenden» című művében így ír: «... Gyertyák égnek az oltáron. A pap fehér, piros, aranyos ornátusban csendben imádkozik... Az oltár lábánál kél fehérruhás fiú térdel. Kis csengetyű szól. A pap a kezét mosza és valamilyen cselekményre készül, mely előttem ismeretlen. Valami rendkívül szép doleg történik ott fenn az oltáron, amely bele van mártva aranya, tömjénfüstbe és fénybe, Semmit sem értek, de mégis valami megmagyarázhatatlan tiszteletet érzek magamban, szent borzongás fut rajtam végig. De azután szégyenérzet fog el engem szegény pogányt, kitaszítottat, aki nem való vagyok ide, erre a szent helyre». Es «Inferno» című munkájában ezt írja: «Gyermekekem, aki aka ratom ellenére lett katholikussá, olyan

istentisztelet szépségét tarja fel előttem. mely még ina is ugyanaz, mint kezdetben volt, pedig mindig előkerestem a másolat eredetijét.»

A protestáns Schiller mélységes tiszteletét a szentmise iránt élenken igazolja «*Maria Stuart* »-ja (5. Aufzug, 7. Auftritt) és «*Der (lang zum Eisenhammer)*» című költeménye.

De nem csak egyesekre hat a szentmise fölséges istentisztelete vonzóan, föl emelőén és titokzatos erővel, hanem a mai műveit tömegekre, sőt a más vallású papságra is.

1922 október 31-én, a reformáció emlékünnepén, Berlinben csodászerű esemény történt. A német főváros legrégebbi protestáns templomában, a Nikolaikirche-ben a protestánsok, a lutheránus «*Hochkirche*» hívei misét mondtak, melyen a rossz időszél és eső ellenére nagy számmal seregslettek össze. Az oltárnál három protestáns lelkész végezte a szertartást, az egyik — gróf Lüttichau — misézett (!), a másik mint szerpap, a harmadik mint szónok működött. Mindhármon katholikus szabású reverenda és fehér miseing (alba; voll. Természetes, hogy protestáns részről heves támadások érték ezt a protes-

tans «misét», de a tény maga nyomátkosan bizonyítja a kath. szentmise ellenállhatatlan belső erejét, imponáló fölségét és utolérhetetlen értékét. A nevezett protestáns újítók szintén kijelentették, hogy ők igenis vissza akarják állítani az evangélikus egyházban az istentisztelet régi fényét, a vallási élet középpontjába vissza akarják helyezni a szó helyett a cselekvényt, a pusztta prédikáció helyett amisét, az Isten jelenlétét, az Oltáriszentséget.¹

Ismeretes, hogy az anglikán (angol protestáns) egyház kebelén belül hatalmas és mindenkorban szélesedő mozgalom indult meg: a *High-Church*, mely mindenkorban megközelíteni és utánozni iparkodik a katholikus Egyház szertartásait, elsősorban a szentmisét. Magam hallottam misézni London egyik anglikán templomban protestáns papot katholikus pap módjára *latin* (nem angol!) nyelven.

Mindez az utánzat a tökéletesség után ösztönszerűen vágyó lelkeknél sokszor öntudatlan állásfoglalása és igazodása ahoz a szentmiséhez, mely a közös emberi természet örök lélektani törvényein

¹ Magyar Kultúra. 1925. VI. 282—3. old.

épült fel és így minden időket és minden ember lelkét alkalmas kielégíteni.

Mégis, minden *külső* igazodás hiába-
való és végeredményben teljesen meddő
erőlködés marad. A virágok királynéját,
a rózsát is teljes megtévesztésig utánoz-
hatjuk papírban, porcellánban, elefánt-
csontban, korallban s muránói üvegben,
de sohasem uralkodói bájában, fejedelmi
pompájában, leheletszerű puhaságában és
bűvös illatában.

A katholikus szentmise eredeténél és
alkatánál, kifejlődésénél és hagyományá-
nál fogva tisztán emberi és lélektani szem-
ppontból is csodálatraméltó, páratlan val-
lási, erkölcsi s szertartásos műremek, de
minden, még oly jóakaratú és pontos után-
zása csak élettelen, báj és illat nélküli
művirág számba megy.

1913-ban Karlsbadban tartott balneoló-
gia! (fürdőügyi) kongresszuson az egyik
tudós előadó a híres karlsbadi víz vegy-
elemzéséről beszélt. Egy csomó fiolában
(üvegcsőben) bemutatta a csodás víznek
 minden egyes alkotórészét. Beszéde végén
 összegezte kutatásainak eredményét: a
 tudomány ma képes a karlsbadi vizet
 mesterségesen is előállítani, mely alkotó-

részeiben teljesen azonos a természetes vízzel, *kivéve a — gyógyhatását*, melyet a tudós előadó a víz lelkének nevezett.

A szentmisében is lebet utánozni az alakot, a külsőt, a keretet, a mozdulatokat, a szöveget, az éneket, a ruhát, az oltárt, a kelyhet, az előírásokat, de a szentmisének is van lelke: az Úr Jézus, akit a maga valóságában, Eget áttörő áldozatként, életet fakasztó, lelkeket átizzító napként és természetfeletti energiaforrásként csak érvényesen fölszentelt katholikus pap mutathat fel a szentmise-«áldozatban». Csak ö nyerte e] az átváltoztatás csodás hatalmát a felszenteléskor, melyet a fölszentelő püspök révén az Úr közölt vele örökérvényű szavával: ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.

f) A szentmise eszményi istentisztelet lélektani érvényesülésében és lelkünkhez való alkalmazkodásában.

A szentmise gerince, váza, lényege mindenig ugyanaz. Ezen változtatni a papnak nem lehet, nem szabad. De e kereten belül mégis mennyi a változatosság színben,¹

¹ A szentmisét ötféle színben mondhatjuk: A fehér szín az ártatlanság, tisztaság, kegyelem, mennyei boldogság jelképe; használjuk az Úr, a

hangban,¹ rangban,² az orátiókban, evangéliumokban, himnusokban, praefatiókban: mindmegannyi színezés, hangolás, alakulás, gazdagítás, szépítés, koszorúzás.

A csendes mise üditő, bájos áhitata, a gyászmise megható, alázatos esedezése, a nagymise lendülete, az ünnepies mise fejedelmi pompája mindmegannyi akkordja a lélek fölfelé törekvésének.

Milyen szemléltetően kiüt minden misén az Egyháznak az ünnepek szerint változó szent hangulata és érzése. Adventkor az erős vágyódás; karácsonykor a hála kitörő lelkesedése; nagybőjtben a magábaszállás és bűnbánat lelkülete; nagyhéten a kesergő siralom; nagypénteken a megrendítő gyász; húsvétkor a hatalmas örööm ujjongása; pünkösdkor az áradozó lelkiség; Úrnap-

boldogságos Szűz és a nem vétanú szentek ünnepein. A piros szín a vérnek, áldozatnak és a vétanúságnak színe; használjuk pünkösdkor és a vétanuk ünnepein. A zöld szín a remény színe; használjuk a legtöbb vasárnapon. A viola szín a bűnbánat jelképe; használjuk adventkor, nagybőjtben és néhány más, bűnbánat-hangulatú napon. A fekete színt, mint a gyász jelképét gyászmisékben használjuk.

¹ A misében négyféllel hang használatos: a halk, a félhang, a hangos és az énekes.

² A szertartásban többféle fokozat van (az egy szerű szertartástól az első osztályú kettős fokozatig).

ján az istenközelség győzedelmes mámora, Szűz Mária ünnepein az eszményi tisztaság és kiválasztottság édes diadala.

Milyen teremtményi hódolatot, dicsőítő imádást és töltetlen alárendeltséget fejez ki a sok térdreereszkedés, az Úrfelmutatás hirtelen csendje és a miseelőírások komoly szigora. De e mellett mekkora kereszteny öntudattal mutatjuk, hogy nem vagyunk rabszolgák, hanem Isten gyermekei: a pap nem borul arcra, nem tördei kezeit, nem fintorítja arcát, nem siránkozik, nem lármáz, hanem nyugodt méltósággal, állva végzi a misét.

Mily mélységes bánatot jelképez a mea culpa mellverése és mellette mily tisztán cseng a glória örömszava vagy a praefatio dicsőítő éneke!

A szentmise nem túlságos rövid, mert ez ellenkeznék Isten iránti hódolatunk komolyságával, de nem is oly hosszú, hogy unalmás és fárasztó lenne.

A gazdagot kielégíti a szertartás dísze és előkelősége, a szegényt pedig felemeli és megnyugtatja a mise egész szelleme: az oltáron a felfeszített, ruhátlan Jézus, a miseimáknak valamennyi hívő nevében, többes számban való végzése, a közös

áldozó asztal, a közösen elhangzó «Uram nem vagyok méltó...»

A szertartás megtelel az aktív, cselekvő, résztvenni kívánó természetűeknek (ének, zene) és alkalmat ad a passiv, befogadó természetű s befelé élő lelkeknak is az elmélyedésre és a szent titkokban való elmerülésre.

g) A szentmise szociális jelentősége.

Az Egyház a legfelségesebb áldozatot évszázadokon át hódolatának és szeretetének, legmélyebb gondolatainak és legszentebb érzéseinek jelképeivel, szertartásaival fonta és hímezte körül.

Es ahogy a köszénben elmúlt korszakok elraktározott naptűzése melegít, a gyémántban évezredes napsugár felgyülemlett fénye ragyog, úgy a szentmise szertartásaiban is az Egyház szelleme s lelkülete, érzése és gondolatvilága tükrözödik vissza és sugárzik felénk.

A szentmisének kb. 500 szertartása van. Eltekintve ezeknek egyenkinti és sokoldalú értelmétől és értékétől, már e sok fej- és kézmozdulatban, testtartásban, meg-hajlásban és térdelésben, a kiejtés különféleségében és a számtalan kisebb-nagyobb előírásban megnyilvánul az Egyház pá-

ratlan lelkiismeretessége, kicsiben való hűsége, megható kegyelete, de egyúttal fegyelme és tekintélytisztelete is, mely utóbbiakat manapság különösen értékel-nünk és méltányolnunk kell.

Még pedig a szentmisében nem is csak az általános értelemben vett, hanem az a föltétlen keresztény, eszményi fegyelem nyilvánul meg, mely nem a zsarnokságot szolgálja, hanem a testvériséget, nem az önkényt, hanem az egymásraultságot, melynek forrása nem az erősebbnek joga, hanem a kölcsönös szeretet, védője pedig nem a fegyver, hanem Isten akarata.

A főpapi ünnepélyes mise tényét emeli a főpap díszes öltözete, a segédkezők soka-sága, a kanonokok asszisztenciája, a káptalan tisztelgése s tiszteletnyilványítása; a főpapnak külön trónja van, aranyhím-zésű vagy drágaköves mitrát visel és díszes pásztorbotot hord. A szertartás fénye méltó az Egyház fejedelméhez. De íme, az egy-házfejedelem (pápa, érsek, püspök) minden-járt a mise kezdetén, a lépcsőimában mélyen meghajol és egészen fönnhangon, nyilvánosan megvallja bűnös voltát, nem-csak Istennek és szentjeinek, hanem a körülállóknak is és könyörög hozzájuk,

hogy imádkozzanak érte. Csak mikor ez megtörtént és a körülállók leesdekelték részére Isten irgalmát, egyenesedik lel ismét, hogy folytassa imáit. Es áldozás előtt mind a pápa és püspök, mind az egyszerű áldozópap, mellét veri és háromszor megvallja, hogy nem méltó az Úr befordadására.

Ismeretes a XIV. Lajos királynak tulajdonított híres mondás: «L' Etat c' est moi — Az állam én vagyok». Ennek az elvnek megfordítottját látjuk a szentmisében megvalósítva. Az áldozópap, de még a püspök és pápa is, a szentmise imáiban s könyörgéseiben nem az egyes, hanem a többes számot használja.¹ Es ez a többes nem az ú. n. plurális majestatis, a tekintélyt növelő többes (Istennel szemben csak a megalázkodásnak van helye!), sem az ú. n. plurális modestatis, vagyis az írók s szónokok szokása, hogy — hallgatóikat is beleérítve — a többesszámot

¹ Csupán az említett bűnvallomást mondja a miséző egyes számban (másnak a bünét nem vallhatja meg), az offertorium első imádságát («quam ego indignus, melyet én méltatlan . . .») és az áldozás előtti három rövidke imát, melyekben az Egyház helyet enged a miséző magánérzelmeinek. (Mind a négy imádság késői eredetű!)

használják. A szentmise imáinak többsége az Egyház szelleméből folyó felebarát együttérzés, a közös emberi érdek és kölcsönös szeretet természeteszerűsége és összetönszerű szava.

Püspöki vagy főpapi ünnepélyes misén a hozzá nem értő hívő fejét csóválva bámulja, hogy a püspöknek vagy főpapnak a főpapi süveget (*infula* vagy *mitra*) egymásután annyiszor hol felteszik, hol leveszik. Pedig ez a föltevés és levevés nagyon egyszerű szabályon alapul. Valahányszor t. i. a püspök híveihez beszél, nekik hirdeti az Úr igéit, az *infula* — főpapi hatalmának és tekintélyének jeléül — fejét díszíti. Ha ellenben a püspök Istenhez beszél, vagyis imádkozik, a süveg lekerül fejéről: az Úrral szemben mindenájan egyforma szolgák és teremtmények vagyunk.

Ha a pap a misében az Egyház fejéért vagy egy oratioban (imában) a saját püspökéért imádkozik, ezek neve kiejtésénél — tiszteletből — fejét meghajtja (tekintélytisztelet!); de csak egy kevéssé, mert a mi alárendeltségünk nem szolgai, hanem a keresztény engedelmességen alapuló. Már szűz Mária neve kiejtésénél

valamivel mélyebben hajtja meg tejét, mert Jézus anyjáról van szó; Jézus nevénél pedig a legmélyebb fejhajtást végzi, de egyenes testtartással: az istenfiúi mél-tóság tudatában! Így tartja a szentmisének már a szertartása is harmonikus egyensúlyban a föltétlen tekintélyelismerést, a gyengéd tiszteletet és a katholikus önérzetet.

Segédlettel végzett misében, a miséző az áldozás előtt a békéért imádkozik, azután megcsókolja az oltárt és utána a szerpap felé fordulva, a régi csók helyett megöleli e szavakkal: Pax tecum, béke veled. A szerpap öleléssel tovább adja a békét az alszerpapnak és aztán végigmegy ez a béké-adás az egész segédkező papságon. Íme a szentmise hogyan tükrözi vissza az ölelésig és csókig menő testvéri szeretetet és alázatosságot. De már e gyönyörű s megható szertartáson belül mennyire érvényesül egyúttal a tekintély elve! A békecsók előtt úgy a miséző, mint a szerpap megcsókolja az oltárt, ám a miséző a kehely-abroszon (*corporale*) belül, a szerpap csak kívül. Aki a békecsókot átveszi, az átadó felé úgy a békecsök elött, mint után meg-hajtja magát, az átadó csak viszonozza azt!

Es ez a szellem, a fegyelemnek, tiszteletnek, engedelmességnak a szeretettel, alázatossággal, szent önérzettel és katholikus öntudattal való összefonódása végigvonul az egész katholikus liturgián.¹

A szentmise szociális jelentősége abban is mutatkozik, hogy a lelkeket Krisztushoz vonzza és hitben, érzésben, szeretetben összekovácsolja, eggyé forrasztja.

A szentmise ugyanis összeköti, egyesíti az Egyházt Jézussal, a híveket pedig az Egy házzal. Midőn Urfel mutatáskor a pap az Urat föltartja és az oltárszolga csengetyűjelével egyidőben a torony harangja is megkondul, a község otthon maradó híveiben is véglüktet az áldozat magasztos gondolata, fellobban bennök a szeretet érzése és imádásban, hálában, hódolatban eggyé válnak papjukkal, Egyházukkal, Krisztusukkal.

«A protestantizmus a szentmise elvetéssével egyik leghatásosabb szociális kötelekéről mondott le; ellenben a keleti szakadárok minden görcsösen ragaszkodtak tovább is a keresztenység ez űsi kincséhez és Rómától való ezeréves elszakadásuk

¹ A liturgia az Egyház hivatalos szertartása.

ellenére még mindig melegednek és íoldudulnak fényénél. Ami a keletnek sok részre széttördelet egyházait bensői eg még valahogyan összetartja és közös nevezőre hozza, az csakis a miséjök szertartása.» (Esser u. Mausbach: Religion, Christentum, Kirche. Verl. Kosel. 1920. I. Band. 391. S.)

A szentmise végre az Egyháznak hősei, a vörternák iránti tiszteletnek, hálának s elismerésnek zászlaját is magasan lobogtatja és ezzel a hívekben a hősiesség szellemét ápolja, fejleszti és ébrentartja.

1923. évben elrendelte a Honvédelmi Minisztérium a Szolgálati Szabályzat I. rész 348. §. pótlásául, hogy a honvéd egyének és csapatok ezentúl a hősi sírok és hősök emlékoszlopai előtt is tisztelegni tartoznak.¹ Nos, az Egyház ezt már közel 2000 év óta teszi. Csak vörternák sírja, illetve ereklyéi fölött szabad misézni. És figyeljétek csak meg. Midőn a pap a lépcsőima után felmegy az oltárhoz, a legszűkebb dolga, hogy megcsókolja az oltárt. Ez a csók az oltárban nyugvó vörternák ereklyéit illeti. Az ö szellemüket akarja

¹ A Honv. Min. 1923. szept. 19-én kelt 166.651-Ein. 1923. sz. körrendelete.

magába szívni, azzal eltelni és azt másoknak tovább juttatni. Mielőtt a misszéző a «Dominus vobiscum»-mal (Az Úr legyen veletek) üdvözölné vagy mielőtt megáldaná a híveket, előbb szintén mindenig megcsókolja az oltárt, hogy mintegy a győzedéi mes és a küzdő egyház között állva, kapcsolatba hozza Krisztust, kit az oltár jelképez s a vértanúkat, kiknek sírja az oltár — a hívekkel. Mert a szentmise a hősiesség légkörét terjeszti, vezérünk lévén a hősök hőse, aki irántunk való szeretetből a keresztfán vérét ontotta az utolsó cseppeig.

h) A szentmise és a művészletek.

A szentmise az igaznak, jónak és szépenek valóságos fókusza, gyűjtőpontja. Az igazságé, mert benne az örök igazság, az igazság napja lép elénk az áldozat tüzével, szeretetével és éltető erejével. A jóságé, hiszen a szentmise a «legfőbb jót» hozza az oltárra, kínálja és nyújtja az örök boldogság zálogául. Es a szépségé, mert a legfölségesebb áldozat igazán csak úgy leheli, ontja, bugyantja az ihletet a művésztekhez és szinte tobzódhatik a maga köré sűrűsített művészletek pazar értékében, sokoldalúságában és változatában.

A legértékesebb építészeti műremek az Isten házai, a stílusokat megteremtő csodás katholikus templomok, a túlvilág szépségét és édes nyugalmát elénk varázsoló fölséges bazilikák és az égbetörő, imádkozó dómok, melyekben «a kő ki-csipkézve s ágba, lombba átvarázsolva a megkövült őserdő igézetét leheli lelkünkbe hódolatos elismerésül az oltár Urának».

A világ legszebb templomai: a római szent Péter bazilika, a kölni dóm, a milanói, reimsi, velencei székesegyház, nálunk a pécsi s cassai püspöki, a jaáki plébánia-templom és a világnak annyi katholikus istenháza mindmegannyi erényője, védője, kupolája, vitrinje¹ a légfölségesebb miseáldozatnak.

A világ legszebb, legértékesebb, örökkéértékű képei, festményei, freskói és szobrai az Úr háza díszére készültek. Rafael, Fra Bartolomraeo, Bellini, Leonardo da Vinci, Dürer, Holbein, Correggio, Donatello, Rubens, Murillo, Boticelli géniuszát a katholikus liturgia termékenyítette és táplálta tüzzel, eszmével és gondolattal.

A zeneköltészet csillagai tehetségök leg-

¹ Értékes tárgyak megőrzésére szolgáló üvegszekrény.

|avát a szentmise szolgálatába állították, annak ellenére, hogy az egyházi zene «rossz üzlet» és a katholikus istentisztelet íölsége, ereje, mélysége és gazdagsága még a lángészt is a legnagyobb nehézségek elé állítja.

Beethoven legnagyobb műve a «Missa solcmnis» (ünnepélyes szentmise).

Mozartnak legértékesebb az utolsó alkotása: a «Requiem» (gyászmise). Ő maga különben 16 teljes misét és 34 miséhez való részletet (Tantum ergo, Veni Sancte, Offertorium s. i. t.) zenésített meg.

Hazánkfia, Liszt Ferenc, amikor híres koronázási miséjével elkészült (1867), bárátjának, báró Augusz Antalnak ügy nyilatkozott, hogy ezzel a legtöbbet nyújtotta, amire képes volt. Ebben a színmagyar misében «az udvari pompa ezerszínű ragyogásától ittasult lelket a trón zsámoniyától az Úr színe elé emelte.»

Haydnról, a magyarországi (kismartoni) születésű karnagyról azt mondotta Perosi, hogy nála senki sem tudta a Gloria és Credo gondolatait és érzéseit megragadóban szemléltetni. Schubert miséit állandóan éneklik, mégsem unják meg a hívek, mert abszolút értékű, klasszikus alkotások.

De nemcsak a katholikus Beethoven, Haydn, Schubert, Mozart, Liszt, Perosi és Hartmann lelkét ragadta meg a szentmisse utolérhetetlen fölsége, hanem a másvallásúakat is. A protestáns Bach is ezen a téren alkotta legértékesebb művét. Es az ugyancsak protestáns Thibaut — elismert tekintély — azt állítja, hogy a zeneművészet Palestrinának, «a zene fejedelmének» († 1594) miséivel és motettáival¹ érte el tetőpontját és azóta hanyatlásnak indult.² Proschke a zene történetéről írt műve 4. kötetében azt írja Palestrinának «Assumpta est Maria» című miséjéről, hogy ebben az utolérhetetlen mes 1er géniusa a legtisztább étherben lebeg és benne annyi fölség, kellem, báj és lelkesedés van, hogy hozzá mérhető alkotásul csak Rafael sixtinai Madonnáját lehet megemlíteni.³

Ami azonban a műzene legmagasztabb műveinél is magasabban állónak látszik, az az Egyháznak eredeti, hivatalos éneke, a régi gregorián ének, «ez a lapos

¹ Bibliai jelmondatokra írt egyházi ének- illetve zenefaj.

² Thibaut Fr. Just: «Über d. Reinheit d. Tonkunst» 1874. 5. Aufl.

³ Geschichte d. Musik. Leipzig. 1878. IV. 32. S.

és pöre dallam, mely égies és síri egyszerre. Ez a szomorúságok ünnepi szava és az öröök büszke kiáltása, az emberi hitnek hatalmas himnusai, melyek a katedrálisokból buggyannak elő, mint el nem tömhető gejzírek a román pillérek tövében. Micsoda zene, ha még olyan gazdag, olyan fájdalmas és olyan gyengéd is, érhetne fel a Magnificat ünnepélyességével, a Lauda Sión fenséges lendületével, a Salve Regina lelkedesésével, a Miserere, a Stabat sanyargatott kétségbecsésével és a Te Deum mindenható méltóságával. Lángeszű művészkek szedték össze minden erejüket, hogy ezeket a szentelt szövegeket átírják: Vittoria, Josquin de Près, Orlando Lassus, Haendel, Bach, Haydn, de műveik megőriztek bizonyos mesterkéltséget és gögösek maradtak a gregorián ének alázatos pompájával és józan ragyogásával szemben. A gregorián éneknél nem érezzük (mint a műzenénél) a műve mögött lapuló művészti, ki a tudását akarja kimutatni, ki a dicsőséget igyekszik szaporítani s ennél fogva kifelejti Isten.

A liturgikus ének, mely majdnem mindig névtelenül teremtődött, földönkívüli forrásokból fakad, nem szivárog át a bűn

rétegein és híján van minden művész kedésnek. Ez a hús szolgaságából kiszabadult lélek felszökellése, a túlfeszített szeretetnek és tiszta örömknek kirobbanása; ez a beszédmódja, a nyelve is az Egyháznak, a zenei Evangélium, mely a legkiniüveltebbeknek és a legegyügyüb-réknek is hozzáférhető, mint maga az Evangélium.»¹

A szentmise légkörében fakadtak a költészet ama műremekei (*Tantum ergo, Stabat mater, Dies irae s. i. t.*), melyek mint drágakövek és gyöngyök díszítik a misekönyv szövegét.

Az Egyház nevelte, tartotta fenn és tartja ma is életben az üvegfestészetet.

A dómok változatos és káprázatos üveg képein a napsugár átverődése kiváltja azokat a csodás tűzsíneket, melyek elém varázsolják az opál üde mosolyát, a zafír bájos zöldjét, a rubin halavány rózsaszínét, a jácint hajnalpírját, a smaragd villogását, az akvamarin szűzies tisztaságát és az igazgyöngy izzó parazsát, hogy velük kiemelje és fölmagasztalja szent jeinek angyali tisztaságát, természetfeletti

¹ Joris K. Huysmans: «Úton» (En route). Budapest, 1925. 27—8. old.

vonásait, erényeinek ragyogását és túlvilági boldogságát.

A képző-, hang- és költőművészettel nemes versenyere kelnek az alakító és iparművészletek.

Az egyházi *ékesszólás* az Egyházban a 16. századig mindig a szentmise keretében (az Evangélium után) érvényesült. Csak a 16. században kezdik több helyen elválasztani a szentbeszédet a misétől, de ezután is közvetlenül előtte vagy utána, azaz mégis a misével kapcsolatban mondották.¹

X. Pius pápa több intézkedésével, levelével és buzdításával jelezte forró óhaját, hogy visszatérjünk a régiek szokásához s a szentbeszédet ismét szervesen beilleszük a misébe. X. Pius azt óhajtotta, hogy a miséző vasár- és ünnepnapokon, az Evangélium után, még a csendes misében is, rövid intelmet intézzen a jelenlevőkhöz. Ennek megfelelően, vasár- és ünnepnapokon, ahol nagyobbszámú papsság van, ezek egymásután és ne többen egyszerre misézzenek.²

¹ Ez a magyarázata annak, hogy az Egyház **paranca** nem szól a prédikációhallgatás kötelezettségéről; mert hiszen azelőtt a szentbeszéd a misével **mindig** egybeesett.

² L. Mihályfi: A nyilvános istentisztelet. Budapest, 1918. II. kiad. 465—6. old.

Az új egyházi törvénykönyv is azt kívánja, hogy vasár- és ünnepnapokon minden *misében* («*in Missis*») tartson a miséző beszédet.¹

A misekönyv az *irodalomnak* olyan gyöngye, melyben egyesül az isteni bölleség az emberi lángésszel, az életszent-ség imádata a tapasztalatok gyakorlatiaságával és a tekintély szava az évezredes hagyománnyal. Hiszen a misekönyv tartalma nem más, mint Jézus szavaiból, a Szentírás mondataiból, az egyházatyák gondolataiból és a szenthagyomány fönnmaradt szövegéből, az egyházi év minden vasárnapjára, ünnepére és napjára legillőbb részletek művészzi csoportosítása.

Ameddig a misekönyvek az Egyház kezéből és a kolostorok műhelyéből kerültek az oltárra, a *könyvírás* és *könyvkötészet* remekelt bennök. A legválogatottabb anyagot használták, a leghíresebb szépírókat, másolókat és initiale- (kezdőbetű) festőket alkalmazták, úgyhogy a misekönyvek betűi, rajzai, initialái más téren is mintául szolgáltak. A fődelet elefántcsont-faragványokkal, drágakövekkel,

¹ Canon 1345.

gyöngyökkel kirakott vagy zománcozott ötvösmunka kerettel vették körül. Csak a 17. századtól kezdve, ami óta a misekönyveket is világi «kiadók» kezdték árusítani és főkép ami óta a gyáripar is kiveszi részét e téren, jut előtérbe itt is a szemre dolgozó fölületesség. De azért még nia is vezetnek a misekönyvek kiállítás, kezdőbetűs rajzok, művészki képek és gondos nyomás tekintetében.

A Vatikán páratlan s egyedülálló misekönyv-gyűjteménye egyúttal a könyvkötészet művészeteinek és a könyvkiállítás iparának legnagyobb himnusa.

A szentmise szolgálatába szegődött az ötvös-művészet is. «Az ötvös-művészet és az egyházi szerelvények története azonos.» Hazánkban is a leghíresebb ötvös-remekek, kezdve a Suky-kehelytől (XV.sz.) Simor bíborosnak vert aranyból öntött szentségtartójáig: miseszerelvények. A Budapesten 1884-ben rendezett ötvösmunka-kiállítás s az iparmúzeum kehelykiállítása (1912) nagyrészt a szentmise szolgálatában álló mestermunkák kiállítása volt.

Ugyancsak minden időben kitűntek az oltár szolgálatában a kertészet, az ornamentika (díszítő-művészet) és az ú. n.

női kézimunkák megannyi faja, a hímzés, horgolás, berakás, azsúrmunkák, plisszírozás, tűmunkák, tambur (géphimzés) s í. t.

Valamikor a szentmiseáldozat előtt még a tánc és színművészet is leróta hódolatát, sót utóbbi — jelen alakjában — épen a templomi színjátékokból vette eredetét; a mai színház bölcsője a katholikus oltárok lépcsőin ringott.¹

Látjuk tehát, hogy a szentmise titka mintegy fürdik a művészletek versenýárájában.

«Ah, a katholicizmus legigazibb bizonyósága ez a művészet — kiált fel megtérése útján a francia regényíró —, melyet ő

¹ A klasszikus és az ú. n. késői klasszikus görög-római színház a népvándorlás árjába veszett. Egyetlen művelt nép sem tud kapcsolatot kimutatni a keresztenység előtti színpaddal. Ellentétben a protestáns istentiszteettel, melynek középpontja a prédikáció, a katholikus istentisztelet: tevékenység, «actio». (V. ö. a szentmisében az ú. n. «infra actionem» részt!) A szentmise különböző részeivel, de különösen az ünnepélyes mise a misézővel, szer-papjaival, segédletével, másrészről a karral és a néppel, mellyel az ima- és énekrészleteket válta kozva végzik, már maga drámai képet nyújt, mely a nagyhét szertartásaiban még jelentékenyen bővül (V. ö.: Creisenach: Gesch. d. neuer. Dramas. Halle 1913. 3 köt.; P. J. Schweizer: Ursprung d. heut. Theaters: Das neue Reich. VII. Jg. Nr. 16. 373—5.;

teremtett s melyen túl még senki sem haladt! Es ez a sok művészet mind ott áll, lobog egyetlen kévébe kötve egyetlen oltáron; az egész összesimulva, egyetlen gondolatcsokorba sűrítve: tisztelni, imádni, szolgálni az ajándékat, megmutatva neki teremtményének lelkében, mint egy hü tükrő által visszavert képben, adományainak még szeplőtelen kölcsonét.»¹

Valóban, nem találunk más vallást, mely egyrészt a művészteknek hasonló egyetemességét vonzaná szolgálatába, másrészt, amelyiknek a legnagyobb művészek lelkük legjavát, lángoszuk és ügyességük legértékesebb alkotásait áldoznák, mint a katholikus vallást és annak egyetlen, tökéletes áldozatát, a szentmisét!

i) *A szentmise egyetemessége.*

Egy volt hívem, valami csekélyiséggel miatt Amerikába szökött. Ott idegen világöt talált; más volt a nyelv, mások a szokások, más az élet. Elkeseredett és már azon volt, hogy elemészti magát. Véletlenül templom előtt ment el. Belépett. Épen katholikus templom volt. Akkor jött ki a pap az oltárhoz. Emberünk bá-

¹ Joris K. Huysmans: «Úton» (En route). Budapest, 1925. 28—9. old.

műl, hiszen ennek épen olyan a ruhája, a lépése, a modora, mint az otthoni papnak. Az oltárban sincs különbség. A misét is úgy kezdi. Egyszer csak hallja a pap énekét: Gloria in excelsis Deo ... Ugyanaz az ismerős nyelv, ugyanaz a dallam, mint otthon. Majd következett a többi rész, az Evangélium, amely alatt a hívek felkeltek ülöhelyükről, aztán a praefatio, a csendesgetés. Úrfelmutatáskor a hívek ép oly hódolattal térdeltek le és ép oly szent magábatéréssel verték mellüket, mint ahogyan otthon szokták tenni. Es a szíve olvadozni kezdett. Talált egy helyet a messze idegenben is, ahol végre otthon látott, érzett és élvezett. És ez a mise, ez mentette meg életét!

Sajnos, hogy néha csak ilyen rendkívüli körülmény veteti velünk észre a szentmise értékét. Pedig nekünk nem is kell olyan messzire mennünk. Itthon is fel-emelheti lelkünket az a tudat, hogy ezt a szentmisét immár közel 2000 év óta mondják és főrészeiben így fogják mondanival, míg a világ csak fönnáll.

Ezt a szentmisét mondotta az Úr Jézus az utolsó vacsorán, amikor halála előtti estén búcsút vett tanítványaitól. Ezt mon-

dotta szent Péter és Pál. Itt merítették a hősiesség és állhatatosság szellemét a katakombák vörstanús őskeresztényei; ezt a miséi hallgatta szent Benedek és szent Jeromos; ezt mutatta be szent Ágoston és szent Ambrus. E mellett ájtatoskodott Szent István, Szent László, Nagy Lajos és Mátyás királyunk. Itt imádkoztak erőért, integritásért, föltámadásért és függetlenségről IV. Béla, Hunyadi, Zrínyi és Rákóczi.

Ezen a misén imádkozott késői utódaiért nagyanyánk, dédanyánk, ükanyánk és imádkozott értünk még születésünk előtt édesanyánk.

Ezt a szentmisét ajánltam fel elhunytaim lelkiüdvéért és ezt fogják értein is bemutatni, ha lehunytam szemem és testem porlad a sírban.

Ezt a szentmisét hallgatja az amerikai farmer, a kínai megtért, ugyanazt mutatják be a tábori sátrokban, a gletserek ormain, Afrika sivatagjában és az óceánjáró hajókon.

Ez az a szentmise, melyhez milliárd és milliárd elhunyt és élő léleknek imája, áhítata, a tökéletesedés annyi öröme és; a vigasztalások megszámlálhatatlan sora

fűződik, amelynek bemutatásáért annyi vértanú halált szenvedett, de egyúttal dicsőséget is aratott.

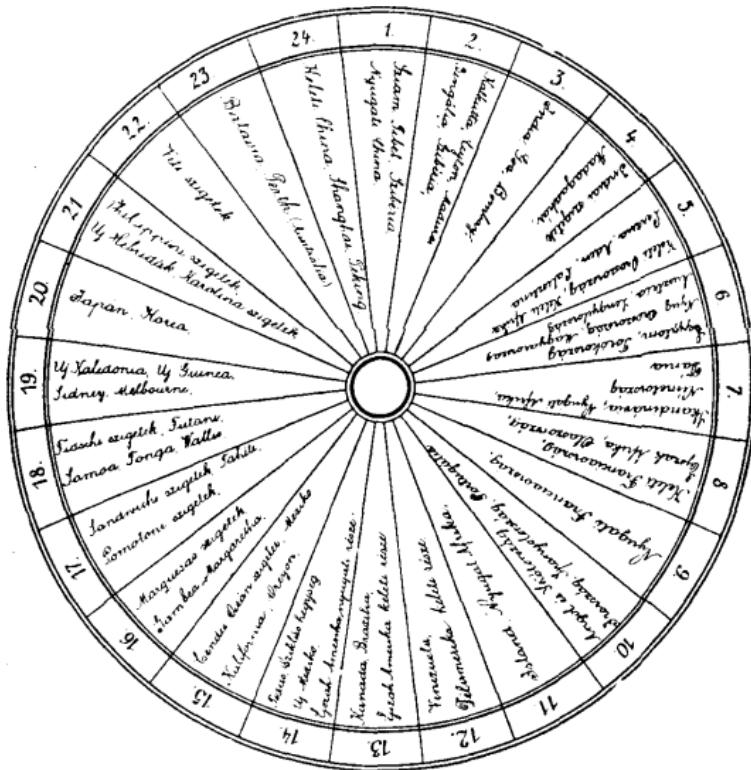
A világ ez egyetlen áldozatánál teljesedik be az ószövetségi Malakiás próféta jövendölése: «Napkelettől napnyugatig nagy az én nevem a nemzetek között és minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot bemutatni az én nevemnek, mert nagy az én nevem a nemzetek között, úgymond a seregek Ura». (1, 11.)

Csakugyan nincs az évnek szaka és napnak órája, melyen a világ valamely részében nem hangzanék az ég felé az emberi gyarlóság mea culpája, a szent megihletődöttség hármas sanctusa és az Istenimádás csengetyü szava vagy kereplése.

E legfölségesebb áldozatnak különfélék a papjai, ruháinak színe, szertartásának pompája, különféle a külső kerete és ünnepélyessége, de mindenek egy a lelke, azonos a credója (hitvallása) és a világ minden korának és összes helyeinek valamennyi miséje kiáltó tanúja: ilyen szertartása csak nekünk katholikusoknak van, Jézus igaz híveinek — és ez a szertartás a mienk, egészen a mienk!

Eucharisztikus óra,

mely Malachiás próféta jövendölésének teljesedését igazolva, mutatja, hogy a nap mely órájában a világ melyik részében mutatják be a szentmisét.

«Mert napkelektől napnyugatig nagy az én nevem a nemzetek között és minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot bemutatni az én nevemnek; mert nagy az én nevem a nemzetek között, úgymond a seregek Ura.» (Malakiás, 1, 11.)

Sőt nemcsak a mienk, hanem miérettünk van:

«Vévén a kenyeret, hálát ada és megszegé és nekik adá, mondván: Ez az én testem, mely érettetek adatik. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképen a kelyhet is, mondván: Ez a kehely az újszövetség az én véremben, melv érettetek kiontatik». (Luk. 22, 19—20.)

A liturgia szellege.

A szentmise hitünk legfőbb titkain épült fel. A Szentháromság, a megtestesülés, a megváltás, az Oltáriszentség és a kegyelem titkain.

Számunkra tehát mindig felfoghatatlan marad.

A szentmise titkát a szentmise jelképes beszéde, a liturgiája sem teszi érthetőbbé. Ezért a szertartások jelentése, értelme is gyakran homályos, titokszerű.

De a szentmise szertartásai még tisztán emberi szempontból is óriási, szinte meg oldhatatlan nehézségek elő állítják a kutató értelmet.

Említettük már, hogy a szentmisének Krisztus rendelte főrészei köré, apostoli

hagyomány alapján a keresztenységnek sok százada újabb és újabb drágaköveket, gyöngyöket fűzött. Viszont leköszörtult rajtok oly részeket, melyek az összkeresztenység szempontjából nem bizonyultak alkalmasaknak.

Ki tudja, e sok századon át, különösen kezdetben, hány és miféle hatás kereszttüzében (katakombák, üldözések stb.) bontakozott ki, csiszolódott és kristályosodott ki a szentmise liturgiája mai alakjáig és milyen tényezők járultak fejlődésséhez és tökéletesítéséhez. Ezért a szentmise keletkezése, fejlődése és változása «egyike a legnehezebb és talán soha egész tisztán meg nem oldható kérdéseknek».¹ Ugyanígy nyilatkozik dr. Baumstark Antal, a liturgia történetének legújabb tudosa² és P. Hammerstade Albert, Maria-lachi perjel, a mai liturgikus mozgalom egyik fővezére.³

Isten a szentmise csodás áldozati tüzéből is felénk látszik kiáltani az égő csipke-

¹ Dr. Mihályfi Ákos: A nyilv. istentisztelet. Budapest, 1918. II. kiad. 353. és 477. old.

² «Vom geschichtlichen Werden der Liturgie» Freiburg, 1923. 5. old.

³ «Die liturgische Bewegung in Deutschland»: Das Neue Reich, 1923. 817. old.

bokorból Mózeshez intézett szavait: «Ne közelíts ide (mindent fölkutatni, megérteni akaró eszeddel), mert a hely, melyen állasz, *szent!*»

Es az Egyház is megérteni látszik e szózatot; papjában mélyen meghajolva visszhangozza: «Szent, szent, szent a seregek Ura, Istene. Teljes az ég s föld az ő dicsőségével, hozsanna a magasságban!» S az oltárszolga csenget hozzá, akár csak Úrfelmutatáskor, hiszen Isten megközelíthetetlen szentsége is akkora titok számunkra, mint valóságos megjelenése.¹

Az Úr Isten a maga végtelen bölcseségében talán, azt akarta, hogy a szentmisével is úgy legyünk, mint az anya a gyermekekkel, a hitves hitvestársával, a hős hazájával szemben: szereti kimondhatatlanul, hősies fokban, áldozatosan, lénye minden parányával, de már e szeretetei meghatározni, szavakkal körülírni, magyarázatát adni vagy megokolni nem tudja. E szeretet sokkal gazdagabb, hogysem kincseit föl tudná sorolni, mélyebb.

¹ Sanctuskor a csengetés gyakorlati célját 1. a köv. fejezetben.

hogysem ki tudná fürkészni és fölöttébb álló, hogysem maga is megértené.

Az a szeretet, melyet meg lehet okolni, már nem igazi, hanem fölületes, műlő, ál szeretet. «Aki tudja, miért szeret, nem szeret igazán» — mondja Chesterton.

A legmélyebb érzések is azért némák, mert csodás erejüknek, mélységüknek és hatalmas bensőségüknek jelzésére s ki-fejezésére nem elég a földi szó.

«Nem érez, aki érez
szavakkal kimondhatót!»

(Vörösmarty.)

Ezt a lélektani tényt döbbenetes drámai-sággal s közvetlenséggel mutatja be épen a szentmisse. Amikor a legszentebb, a leg-felségesebb pillanat elérkezik, az isten íia leszáll az oltárra: az Egyház megnémül, papja ajkára nem talál szót, az orgona hangja eláll, az ének s zene szent erőlködése is megakad, mintha az Egyház lélekzetvétele megállna; csak a térdreborulás és a néma csend, a szótlan imádás és magába mélyedő áhítat marad megfelelő keretéül a csodák csodájának.

A legmélyebb érzelmek egyúttal megokolhatatlanok is, mert nem találunk nagyságukhoz, értékükhez és pótolhatat-

lanságukhoz némi kép is arányban álló okokat. Magasságukat és mélységüket a logikának semmiféle létrájával meg nem közelíthetjük.

A szíves olvasó tehát ne várja, hogy a következő fejezetben a csodálatos szentmise minden szertartását teljesen meg tudjuk értetni.

Sőt a legmagasztosabb érzésekhez szinte lélektanilag szükséges is, hogy teljesen elemezhetők ne legyenek. Kell, hogy legyenek bennök elemek, összetevők, ingerek és hatások, melyeket szavakkal kifejezni, mondatokkal körülírni és bölcsleti úton-módon megokolni nem tudunk.

Mikor Goethe Rómában megpillantotta Tizian egyik örökbecsű festményét, mely lelkét lefogta és elbájolta, naplójába csak ennyit jegyzett: «Nem érdeklődöm a *hogyan* és *miért* iránt, hanem megtörténtek veszem és bámulom a megbecsülhetetlen művészettel».¹

És mikor a Szent Péter templomba

¹ Eredeti szövegben: «Wir fragen nicht nach Wie und Warum, wir lassen es geschehen und bewundern die unschätzbarre Kunst». Goethes Werke: «Italienische Reise». Rom, d. 3. Nov. 1786.

lépve, ennek nagysága, pompája s csodás művészete lenyűgözte lelkét, a hatást így rögzíti meg naplójában: «Éleztem, mint élvező, a nélkül, hogy bírálatra engedtem volna magamat csábítani; elnyomtam minden ítéletet: örültet az örülni valón».¹

Talán épen abban is emberi természetünkhez akarta szabni az Úr a szentmisét, hogy annak teljes értelmét képletekben ki ne fejezhessük, magasztosságát törpe gondolatainkkal ki ne kövekelhessük és így az értelmi közelség közvetlensége érzéseinket el ne durvítsa, meg ne szent ségtelenítse.

Az anyai csók nem lesz édesebb, ha adója megtanulja a csóknak tudományos meghatározását: «két ember szája felső bőrrétegének (epidermis) cuppantással összekötött érintkezése» vagy ha ismeri a csóknak történetét avagy egy újabb tudósnak fölfedezését, hogy a legtöbb nyelven a csók szava a szájnak csókra álló mozdulatát eszközli (csók, Kuss¹ osculum, embrassement).

Ellenkezően, az ibyen túlzott elemzések-

¹ «. . . Wir erfreuten uns des Erfreulichen.» U. o. 22. Nov. 1786.

kel talán épen a legnagyobb értéktől fosztanánk meg a csókot: a lelkiségtől; az értelem túlságos behatolása által szétrepesteti keretből kihullatnánk a — tartalmat.

Egyetlen anyai csók föl érhetetlen szerezetével többet ér, mint a csókra vonatkozó ismeretek óceánja. Ellenben mit használ a mostohának a csók fizikája s lélektana, ha nincs csókolni tudó — szíve!

A csókban tehát ne keressük a mechanikát, a dalban ne a fizikát, a boldogságban ne a dialektikát.

A szentmisében pedig ne okozzon nehézséget, ha nem ismerjük pontosan minden egyik szertartás eredetét, történeti változásait, szószerinti vagy átvitt értelmét. Ne akadjunk fenn ezen. Mindezeknek kutatása s ismerete pusztta fogaiomgyűjtés, rideg adathalmaz, élettelen erőlkodés.

Ellenben — és ezen múlik a legtöbb — lássuk meg a szentmise liturgiájában, érezzük ki minden mozdulatából, szavából, ténykedéséből Krisztus csodás áldozati szeretetét, másrészt az Egyháznak viszontszeretetét és háláját, jegyesi csókjának melegét, liliomtiszta szeretetének becésző mozdulatait (pl. a sok kereszтvestést, még a szent test fölött, sőt a szent

testtel kezünkben is!), soha ki nem apadó hűségének érzelmes ölelését (Gloria, Credo kézmozdulatai!), mélységes hódolatának gesztusait (Te igitur-kor) és imádásának hódoló tömjénfüstjét.

«Minden virágban Istennek egy-egy gondolatát látni: a legtökéletesebb virág-szeretet» — mondotta Rudigier.

Es a liturgiában a magát érettünk föl-áldozó Jézus végtelen szeretetének csodás titkát, közbenjáró imájának égbetörését, kegyelmeinek lelkünkbe szivárgását, az Egyház viszonzó szeretetét s hódolatát észrevenni, átérezni, megszívlelni s élvezni: ez a legeszményibb liturgiái tudás, melynél Istennek tetszőbb, lelkünkre hatásosabb nem is lehetséges!

így vett részt a keresztáldozat alkalmaival a Szűz Anya, szent János, a jobb lator és az a százados, ki felkiáltott: «Valóban, ez Isten Fia volt!».

A szentmise főbb szertartásai.

E fejezetben főkép két szempontot óhajtunk szem előtt tartani:

a) A szentmise részeinek megemlítésénél és magyarázatánál Bona bíboros,¹ Pázmány

¹ Rerum liturg. lib. 2. cap. 7. §. 3.

Péter¹ és Gatterer S. J.² egyetemi tanár elvét követjük: fölöslegesnek tartjuk a szentmisse minden részét fölsorolni, ismertetni s megmagyarázni.

A szentmisében a kisebb szertartások, a gyakori keresztyetések, az oltár többszöri megcsókolása, a többszöri test- s fejhajtások, a különféle kéz-, kar- és testtartás, illetve mozdulatok, valamint a kisebb jelentőségű, vagy csak időnként előforduló önálló részek (Graduate, sequentia stb.) és hasonlók olyanok, mint a gótikus dómban az apróbb díszítések. A hívőt nem is érdeklik. Meg aztán a sok fától nem látnák az erdőt. Azért e fejezetben csak a fontosabb és szembeötlőbb részeket ismertetjük.

b) A szentmisének olyan népszerű magyarázatára törekszünk, hogy ezzel mindenek-fölött az Úr szándékának tegyünk eleget, aki elsősorban azért rendelte «ezt a vérnélküli, de látható áldozatot, hogy ezzel vér- és keresztáldozatát megújítsa és ennek emlékéi Egyháza az egész földkerekségen és a világ végéig megülje».³

Szent Pál apostol is azt mondja: «Valahányszor eszitek a kenyeret és isszátok e kelyhet: az Úr halálát hirdetítek, amíg eljő». ⁴

Maga a misekönyv is így tanít imádkozni: «Valahányszor ez áldozat emlékét ünnepel-

¹ Pázm. P. összes munkái. Magyar sorozat, II. köt. Budapest, 1895. 85—106. old.

² Katechetik. Innsbruck, 1924. III. kiad. 470. old.

³ Catech. Rom. II. 4. 55. s.

⁴ 1 Kor. 11, 26.

jük, mindenkor megváltásunk műve újul meg».¹ Vagyis a híres Cochem atya szerint: «Mivel a hívek nem lehetnek jelen Krisztus keresztáldozatán, az Úr gondoskodott róla, hogy legalább megújulásán jelenhessenek meg és ugyanazokat a kegyelmeket nyerjék, mintha a kereszt tövében álltak volna».

Az lesz tehát a legmegfelelőbb és legtökéletesebb misemagyarázat, mely legéniben domborítja ki a szentmisének keresztáldozat megújító jellegét²

E tekintetben a szimbolikus (jelképes) magyarázatoknál főkép Gatterer Mihálynak, a világhírű jezsuitának, innsbrucki egyetemi tanárnak módszerét követem, a történelmi magyarázatnál pedig azt a lélektani elvet, hogy csak az érdekesebb, a könnyebben megjegyezhető adalokat közlöm. A tudományos (hittani, liturgia-történeti stb) szempontból talán fontosabb, de csupán elméleti értékű, a híveket nem érdeklő adatokkal nem akartam megterhelni az érdeklődöt.

A szertartásoknak, mint ilyeneknek jogosultságát, észszerűségét, sőt lélektani szükségeségét alig szükséges bővebben megokolni. Isten az ó- és újszövetségben maga rendelte el a szertartásokat. Jézus is használt csodáinál külső jeleket. A minden napos élet is tele van szertartásos jellegű cselekedetekkel (köszönés, kalapleemelés, kézszorítás, hajlongások, illemszabályok stb.). A léleknek természetes szükségléte a belső érzelmeknek

¹ Pünkösdi utáni 9. vasárnapon.

² Gatterer: id. mű 466—7. old.

külső jelekkel való közlése. (Az anya nem elégszik meg azzal, hogy gyermekét bensőleg szereti, hanem csókjaival halmozza el, becézi, öleli s í. t.)

A nagy Pázmány Péter bíboros így szól: «A misének mivolta, lényege abban áll, hogy Üdvözítőnk parancsa szerint azt cselekedje a pap, amit végvacsorán cselekvék Krisztus. Úgyhogy, ha minden külső szertartást elhagyna, noha vétkeznék, de a mise, hacsak azt cselekedné, amit Krisztus cselekedék, érvényes maradna.

Mindazonáltal, hogy illetlenül ne járulna a pap ily nagy áldozathoz, külső szertartásokat is rendelt az Egyház. Miképen az, ki udvari ebédre hivatalos, díszes ruhát ölt és felékesíti magát, noha enélkül az ebédet elfogyaszthatná, úgy szent Pál intése szerint (1 Kor. 14, 40.) szükség vala, hogy bizonyos szertartások szabatnának a miseáldozatban is.»¹

a) Az oltár és a pap.

Az oltár a Kálvária-hegyet jelképezi (lépcső vezet föl!), a pap pedig a láthatatlan Krisztust. Ezért hordja magán a miséző Krisztus ruháit: a hosszú, fehér ruhát (misening, alba), a régiek «tunicá»ját és fölötté egy köpenyt (miseruha, casula), a régiek vándorköpeny egét, a «pae-nulá»-t.

¹ Pázmány P.: Imádságos könyv. IV. rész.
«A misének ceremóniáiról.»

A miséző halkarján látható karkötő (manipulus) a kötére emlékeztethet, mellyel az Úr kezét megkötözték, a miséringet körülszorító öv pedig azokra a kötelekre, melyekkel szent testét az oszlophoz kötötték. A pap válláról lecsüngő, elől keresztre fektetett, szalagalakú «stóla» az ostorozás nyomait juttatja eszünkbe. A miseruhán elől látható széles sáv magát az oszlopot jelképezi, melynél megostorozták, a miseruha hátsó oldalán levő kereszт pedig a keresztfát jelenti, melyet az Úr vállára raktak.

A miseruha ékes, mert a szenvédés gondolatán felül a megváltás örömet is jelzi és ezenkívül eszünkbe juttatja, hogy ma már nem a szenvédő, hanem a megdicsöült Jézus áldozza fel magát a szentmisében.

b) A lépcsőima.

A pap a Kálváriát jelképező oltárhoz érkezik.¹ Mivel voltakép büneink feszítették keresztre az Urat, a pap nem mer mindjárt a leendő áldozat színhelyére

¹ Régebben az oltárhoz vonulás ünnepélyes körmenetben történt (accessus) és az e közben végzendő imáknak, énekeknek csak a befejező részét végezték az oltár zsámolya előtt. (Bona: Rer. liturg. lib. 2. cap. 2. §. 3.)

szállni, hanem bűnössége tudatában és méltatlanságának jeléül előbb a lépcsők alján (a Kálvária tövében) végzi imáját (innen az ima neve). Közben mélyen meg-hajol és mellét verve, hangosan szánja-bánja bűneit és bocsánatért esedezik.

A lépcsőima alkalmával nemcsak a pap és az oltárszolga képviselte hívek, hanem Ádámtól kezdve az egész emberiség áll bíínterhelten, megváltást szomjazva, irgalomért esedezve a jelképezett Kálvária lábánál.

c) *Kyrie eleison.*

A lépcsőima végeztével, még mindig irgalomért, bocsánatért esedezve, fölmegy a pap az oltárhoz. Itt megcsókolva a vér-tanuk ereklyéit, érdemeikre való hivatkozással is bűnbocsánatért esedezik.

Ez nem elég!

Epen csakhogy a misekönyvben még elolvassa a mise vezérgondolatát (Introitus, bevezető), már is újra irgalomért esedezik a Szentháromsághoz. Az oltárszolgával¹ (hívekkel) fölváltva háromszor az Atyához kiált: «*Kyrie eleison — Uram irgalmazz!*» háromszor a Fiúhoz: «*Christe*

¹ Az oltárszolga (ministráns) mindenkor a híveket képviseli. Már csak azért is neki kell a pap szavaira válaszolni, mert manapság a hívek legtöbbje nem tud latinul.

eleison — Krisztus irgalmazz!» és háromszor a Szentlélekhez: «*Kyrie eleison — Uram irgalmazz!*¹ Mintha az ó- és újszövetségnek, az egész történelemnek szakadatlan, kifogyhatatlan büntudata, összsürített nyomorúsága sikoltana föl ütem-szerű egymásutánban.

d) *Az angyali ének: Gloria in excelsis Deo.*

Az ószövetség évezredes sóhajaira, vágydásaira, kérésére és türelmetlen reménykedésére végre megnyílt az Eg és angyalok válasza volt a megváltó Irgalomnak és üdvözítő Szeretetnek első nyilvános híradása: «*Gloria in excelsis Deo ... Dicsőség Istennek a magasságban és békesség a földön a jóakaratú embereknek*».

A szentmisében is a lépcsőimának, a vártonuk segítségül hívásának és a *Kyrie-*

¹ *Kyrie eleison* görög szó. Pontius Pilatus római helytartó Jézus keresztfájára táblát helyeztetett el. «*Vala* pedig fölülírás is fölötte, görög és latin és zsidó betűkkel írva: A názáreti Jézus, a zsidók királya». (Luk. 23, 38. és Ján. 19, 19.) A keresztfölirata tehát háromnyelvű volt: görög, az akkor világnyelv, latin, az állam hivatalos nyelve és zsidó, a nép nyelve. A hármas nyelv hagyományát a szentmise is megőrizte. A mise latin szövegében előfordulnak zsidó szavak is, mint Amen, Alleluja, Hosanna; a görög nyelvet pedig a most említett *Kyrie eleison* képviseli.

eleisonoknak irgalomszomjára és irgalom-kiáltásaira, mintha újra megnyílnék az Eg, hogy újra hallhassuk a biztató, megnyugtató, a Megváltó közelségét hirdető angyali éneket: *Gloria in excelsis Deo ...*

Az angyali ének egyúttal Jézus születését juttatja eszünkbe, amikor az angyalok először énekelték a Glóriát.

Az Úr Jézusnak t. i. egész élete volta képen szakadatlan áldozat volt,¹ mely a kereszthalálban csak betetőzését, legfőbb fokát nyerte. Ezért a miséző a Glóriától kezdve röviden végigszemlélteti Krisztus egész életét.

A *Gloria* a fekete s lilaszínben tartott szentmisék bánatos hangulatába nem illik, ilyenkor tehát elmarad.

e) *Dominus vobiscum.*

A pap kifordul a hívek felé s öket e szavakkal üdvözli: «*pominus vobiscum — Az Úr legyen veletek*».

A válasz: «*Et cum spiritu tuo — és a te lelkeddel*».

A pap első kifordulása és üdvözlése emlékeztet Krisztus Urunk első nyilvános fellépésére.

¹ V. ö. Máté 8, 20., Luk. 6, 12., Ján. 4, 34. s 8, 50., Fil. 2, 7—8.

A Dominus vobiscum a szentmise folyamán nyolcszor fordul elő. Ez a megismételt, örökszép, kölcsönös üdvözlés lelki egységbe köti a misézőt híveivel; megújítja, föleleveníti, ébrentartja a lelki összetartozás érzését. Hiszen a szentmise nem a pap magánájiatos-sága, hanem az egész hitközségé s az egész Egyházé, hatása kiárad a földkerekségre, fölér a mennyországig és elér a tisztítóhelyig.

Mi több, a Dominus vobiscum eszünkbe juttatja Istennel kötött «új szövetségünket». Amikor az ószövetségben az Úr megkötötte a zsidó néppel a régi szövetséget, Mózes az áldozat vérét e szavakkal hintette a népre: «*Hie est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum* — Ez a szövetség vére, melyet az *Úr veletek szerzett*». (2 Móz. 24, 8.) Ez a vér azonban csak előképe volt az újszövetség vérének: «*Ez az én vérem, az újszövetségé*» (Máté 26, 28 és Luk. 22, 20.), melyben az Úr valóra váltja igéretét: «*íme én veletek (ego vobiscum)* vagyok minden nap a világ végezetéig » (Máté 28, 20.)

f) *Oratio. — Könyörgés.*

Az üdvözlés után a pap az oltár jobboldalára megy (a hívek helyéről nézve!) és ott szétterjesztett kezekkel elmondja az Oratio-t, vagyis a Könyörgést, melyben az illető nap adta címen kéri Isten áldását. Csatolni szokás különös könyörgéseket is, így a pápáért, királyért, békéért, betegért, s í. t.

A Könyörgés Jézus imaéletét juttatja eszünkbe.

A pap a Könyörgést e felszólítással kezdi: «Oremus — könyörögjünk!» és széttárt karjaival mintegy jelzi, hogy a hívek könyörgését is egybefoglalja.

A misekönyv könyörgései valóságos remekművek; rövidek, velősek s változatosak; egyszerűségük mellett eredetiek s ünneplések; bájosak és mennyeien zamatosak; gondolataik fordulatosságát pedig hűségesen kíséri a szerkezet ütemszerűsége.

Íme egy példa: Ébreszd fel Uram hatalmadat és jöjj, hogy segítségeddel bűneink fenyegető veszedelmétől megszabaduljunk és megváltásod által az üdvösséget elnyerhessük; ki élsz és uralkodói... Amen». (Advent 1. vasárnapján.)

Az Atyához intézett könyörgéseket Jézus nevére való hivatkozással fejezzük be: «Per Dominum nostrum Jesum Christum... — A mi Urunk Jézus Krisztus által ... Amen». Mert az Úr Jézus maga mondotta: «Amit kértek az Atvától az én nevemben, megadja nektek». (Ján. 16, 23.)

g) Lectio (Epistola). — Szent Lecke.

A könyörgés után a pap (ugyancsak az oltár jobboldalán) elolvassa a Szent írásnak egyik részletét, mely épen az illető alkalomnak megfelel (többnyire az apostolok leveleiből). Ez az isteni oktatás *lecke ránk nézne*, melyet ezért a nép he-

lyett az oltárszolga hangosan meg is köszön. («Deo gratias — Hálá legyen Istennek I»)¹

A szent lecke Jézus szent tanítását juttatja eszünkbe, melyet az apostolok később írásba foglaltak.

Például halljuk az Advent első vasárnapjára rendelt lectiót: «Atyámfiai! Tudjátok, hogy már elérkezett az ideje annak, hogy álmos semmittevésünk ből fölébredjünk. Üdvünk ugyanis most közelebb van hozzánk, mint akkor, amikor hivők lettünk. Életünk éjszakája előre haladt és közeledik az örökkelvalóság napja.

Hagyunk fel tehát a bün sötét tetteivel és ölteük magunkra a jótettek fényes fegyvereit. Járunk becsüettel, akárcsak világos nappal — nem dorbézolva és részegeskedve, nem fajtalanságban és kicsapongásban, nem perlekedésben és irigységen.

Legyetek inkább minden jobban hasonlókká a mi Urunk Jézus Krisztushoz». (Róm. 13, 11-14.)

h) *Evangélium.*

A szent lecke végeztével (illetve még néhány kisebb jelentőségű részlet olvasása után) a pap az oltár jobboldaláról (a hívek helyéről nézve) a baloldalra

¹ A szent leckét úgy ismerhetjük föl, hogy a pap a misekönyvre teszi kezét íá figyelmes hallgatás jeléül).

vonul és itt elolvassa a négy evangélium valamelyikéből az illető napra rendelt részletet.

Maga az Evangélium szó annyit jelent, mint *ccló hír*. Jó hír minden kornak és minden népnek Isten országáról. Jézus az Evangéliumot elsősorban a zsidóság-nak hirdette, de ez nem fogadta el. Ezért az Evangéliumot a pogánysághoz viszik át. Ezt jelképezi a *könyvnek* a Leckeoldalról az Evangéliumoldalra való átvitele.

A *papnak* ide-oda járkálása az oltár közepéről a Lecke-, majd az Evangélium-oldalra és vissza, jelképezi az Üdvözítő vándoréletét: «*pertransivitbenefaciendo* — körüljárt jót cselekedvén». (Ap. csel. 10, 38.)

Maga az evangéliumolvasás pedig az Úr Jézus személyes példaadását, közvetlen tanítását, jótéteményeit és csodáit eleve-níti föl.¹

¹ Az ír Jézust vándorlása, lanítása, példaadása és csodái ellenére sokan «be nem fogadák.» (Ián. 1,11.) Nehogy reánk is ilyen eredménytelen hatással le gyen az Evangélium, előzetesen az ú. n. kis kereszt jelével jelöljük meg magunkat, mintegy kérve az Urat, hogy tanítását, «a jó hírt» eszünkkel megért hessük, szánkkal bátran megvalljuk és szívünkben megőrizzük.

A régi időben mindenkor az Evangélium után prédikált a pap, vagyis megmagyarázta a híveknek a fölolvasott Evangeliumrészletet, amint azt az Egyház ma is óhajtja.¹

A szentmisének az Evangéliumig illetve a szentbeszéd végéig terjedő ú. n. bevezető részét régebben a *keresztényjelöltek* (katechumenok) *miséjének* is nevezték. Ezen a részen ugyanis jelen lehettek a megkeresztelkedni óhajtó zsidók és pogányok is. A szentbeszéd után ezeket a szerpap távozásra szólította lel.

Példa. Húsvét utáni második vasárnapra rendelt Evangélium, melyet szent János írt (10., 11.-16.) így szól:

«Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja az ö juhaiért. A bérés pedig és aki nem pásztor, kinek a juhok nem tulajdonai, látja a farkast jöni és elhagyván a juhokat, elfut; és a farkas elragadozza és elszéleszti azokat. A bérés azért fut, mert bérés és nincs köze a juhokhoz. Én vagyok a jó pásztor és ismerem enyéimet és ismernek engem enyéim; amint engem az Atya ismer, én is ismerem az Atyát; és életemet adom az én juhaimért. Egyéb juhaim is vannak, melyek nem ez akolból valók; azokat is el kell hoznom és

¹ Lásd «A szentmisse és a művészletek» című fejezetet, 297—8. old.

hallgatni fogják az én szómat és egy akol leszen s egy pásztor».

i) *Credo — Hiszekegy.*

A szentbeszéd, illetve a keresztényjelöltök távozása után kezdődött a «hívők miséje», melyen csak megkereszteltek vehettek részt.

Annak jeléül, hogy ők már keresztény hívők és Krisztus imént elhangzott Evangéliumának készséges elfogadói s hűséges követői, fönnhangon, együttesen elimádkozták a katholikus hitvallást, a Credót, melynek végeztével keresztet vetettek magukra.¹ A 9. századtól kezdve csak a pap maga mondja el a hitvallást.

A Credo mai alakja lényegben nem egyél), mint az apostoli hitvallás («Hiszek-egy»); csupán kiegészítve azokkal a részletekkel és magyarázatokkal, melyeket a két első egyetemes zsinat (Nicaea: 325 és Konstantinápoly: 381) fűzött hozzá.

A Credo emlékeztet arra, hogy Jézus tanítását sokan elfogadták. Persze több alkalommal nem fogadták el: a Credo is sok miséből elmarad.

¹ A Credo eliminációja — főkép a különböző eretnekségekkel szemben való tiltakozás jeléül — csak a VI. században vált általánossá.

j) *Offertorium — Fölajánlás,*

A följánlás (Offertorium) a szentmisének első főrésze, mert maga az Úr Jézus is följánlotta az utolsó vacsorán a kenyeret és bort felsőbb célra.

Hogy mi a följánlás és miről lehet fölismerni, azt már tárgyaltuk az V. rész 198—199. kérdésében (181—8. old.)

E helyen az offertoriumnak csak még két szertartását emeljük ki: a kehely lebontását és a bornak vízzel való vegyítését.

Az offertoriummal kezdődik a szentmisében Jézus szenvédésének rövid, de hatásos szemléltetése.

Jézust elhagyták apostolai, sőt az egyik elárulta, a másik megtagadta, a zsidók pedig megfosztották szabadságától (foglyul ejtették), övéitől és ruháitól. Szemléltetően emlékeztet erre a pap, midőn az eddig díszes lepellet leterített kelyhet megfosztja takarójától, a kehelyabroszon (corporale) kívül, kissé félre helyezi, még a fedőjét (palla) és a tányérkát (patena) is leveszi róla.

A pap azután bort önt a kehelybe és a borhoz néhány csepp vizet vegyít.¹ A bor

¹ A hagyomány szerint Krisztus Urunk is vízzel vegyítette a bort az utolsó vacsorán. (S. Cyprián:

fölajánlása az Úr Jézus áldozati szándékát jelképezi, a vize pedig a mi gyarló fülajánlásunkat, *melyet Krisztuséval egyesíteni akarunk*. Innen van, hogy a pap a kehelybe való öntés előtt a bort nem áldja meg, a vizet ellenben igen.

Nos, amint a borba öntött vízcsepp a bor tulajdonságában, jóságában, erejében, zamatjában részesül, úgy a szentmisében a mi áldozatunk is részesül az Úr áldozata értékében, úgyhogy «a mi üdvünkre s az egész világ üdvére édes illatul száll az isteni fölség színe elé».¹

A fölajánlasi imák a következők:

a) A kenyér fölajánlasi imáját lásd V. rész, 198. kérdést (182. old.).

b) A bor és víz vegyítésekor: «Csodálatosan alkottad meg Istenem az emberi természet méltóságát s még csodálatosabban emelted vissza a kegyelem rendjébe. A víz és a bor e titokzatos jelképére kérünk, hogy általa annak istenségében részesülhessünk, ki emberi természetünkben részesülni kegyeskedett: Jézus Krisztus, szent Fiad s a mi Urunk által, ki veled s a Szentlélekkel együtt mint

Ep. ad Caecilium Baseli kiad. 1530. 51. old.) A szent Domonkos-rendi szerzetespapok már a mise kezdetén öntenek vizet a borba, bogy annál jobban összivegyüljön.

¹ A miseszöveg fölajánlasi részletéből.

egy Isten él s uralkodik mindörökkön örökké, amen». (Cséfalvay fordítása szerint.)

c) A bor felajánlásánál: «Fölajánljuk neked Úristen, az üdvösség kelyhét és kérjük kegyeségedet, hogy a mi üdvünkre s az egész világ üdvére édes illatul szálljon isteni fölséged elé, Ámen.»

d) Utána: «Uram, megalázódott szívvel s törődött lélekkel fogadj be minket s legyen e mai áldozatunk tetszésedre, Urunk, Istenünk!»

k) Kézmosás.

Fölajánlás után a pap megmossa kezeit. Régente erre szükség volt. T. i. a 10. századig szokás volt, hogy a szentmiséhez szükséges tárgyakat (kenyér, bor, tömjén, olaj, szegények számára alamizsna stb.) a hívek maguk hozták és fölajánláskor áadták a misézőnek, ki azokat átvette és elrakta, miközben keze beszennyeződött.

A pap kézmosása emlékeztethet Krisztus ártatlan halálraítélésére. (Ilg.)

De a kézmosás egyúttal jelzi, hogy tiszta kézzel és méginkább tiszta lélekkel, azaz méltóan kell a szentmisén megjelennünk. Erre utal a 23. zsoltár néhány verse is, melyet kézmosás közben mond a pap. E célra kikéri híveinek az imáját is, felszólítván őket: «*Orate fratres — Imádkozzatok testvérek*, hogy áldozatunk tetszetős legyen a mindenható Atyaisten előtt.

A hívek válasza: «Fogadja az Úr kezedből kegyesen ez áldozatot nevének tiszteletérc és dicsőségére, a mi javunkra és az egész Anyaszentegyház javára!»

1) *Az Offertorium záradéka az örökkévalóság biztatása.*

Amint a látóhatáron érintkezik az ég a földdel, úgy a szentmisében is belekapcsolódik a földi ember elróppenő, gyenge szava az örökkévalóság végtelenségébe.

«Orate fratres» után a pap halkan, suttogva elmondja az ú. n. «csendes könyörgéseket.» (Secreta.) Ezek megismétlései a «Könyörgések» (Orationes) gondolatainak. (Csak mig a könyörgések inkább a nap jelentőségét, addig a csendes könyörgések a szentmise áldozati jellegét domborítják ki.)

A halk suttogást egyszer csak megszakítja néhány hangosan mondott vagy énekelt záró szó: a «Per omnia saecula saeculorum— Mind-örökkön örökké». Az ugyancsak hangos, illetve énekelt válasz: «Amen — Úgy legyen».

Ez a záradék nem először fordul elő a szentmisében, nem is utoljára. Ez a négy szó a szentmisének és egyáltalában az egyházi liturgiának folyton-folyton megújuló, visszatérő refrénje. Égi visszhang az ember gyarlóságára, bátorító vigasz nyomorult vergődésünkre, az örökkévalóság biztató fölvillanása a mulandóság árnyékában.

Ez a «Per omnia saecula saeculorum» az ismétlések suggestiójával akarja lelkünkbe sűríteni és meggyőződésünkké szilárdítani azt a döbbenetes és titokzatos igazságot,

hogy a szentmise minden szava nem csupán közönséges, emberi bang, mely elhull s szétmállik a feledékenység, mulandóság, közönyösség s megszokottság útszélein, hanem fölér az egekig és gyökeret fog a boldog örökkévalóság buja végtelenségében.

Amint a meggyújtott tömjénszemek illata betölti a szentélyt, úgy az áldozat tüzében és az áhitat melegében az Éghez intézett könyörgésünk minden szava is fölhatol az örök szentélybe

Misekönyörgéseink tele vannak az örök életben felfakadó rügyekkel és minden «per omnia saecula saeeulorum rámutat imaszavunknak e végtelen értékére s föltárja hatásának túlvilági távlalát.

De sehol helyénvalóbban s nagyobb szükségszerűséggel nem csendülhet fel az örökkévalóságnak ez az akkordja, figyelmeztetése, vigasza s biztatása, mint a följajánlás után. Hisz most fog teljesülni a «csendes könyörgés» vagyá s néhány perc múlva a pap átváltoztató szava megnyitja az ég kapuit, hogy lehozza földi oltáraink szegénységébe és nyomorult lelkünk gyarló viskójába azt, ki az Atyával és Szentlélekkel egyetemben él s uralkodik «örökkön örökke».

A «per omnia saecula saeeulorum» záradék egyúttal átmenetül is szolgál a szentmise következő részéhez, az Előszózathoz.

m) *Praefatio — Előszózat.*

Urunk születését karácsony napján ünnepeljük, de az Egyház már az előtte való böjtí nap vecsernyéjét ünnepi szertartással végez-

téti. Az Úr föltámadását húsvét vasárnap üli meg az Egyház, de mintha nem birná ki az örööm feszítő erejét, már a nagyszombati misében kitör belőle az Alleluja, délben megszünteti a böjtöt és (nálunk) este dicső föltámadási körmenetben ujjongtatja öröömét. Az örööm lélektanának ezt az örökös és természetes vonását megtaláljuk a szentmisse praefatiójában, az örööm és hálának ez előszózatában.

Közeledik tehát vágaink megvalósulásának, Jézus eljövetelének értékes perce, melyben Urunk immár nemcsak lélekben, de valóságban is föláldozza magát értünk mennyei Atyjának.

Kitör az Egyházból az örööm hangja, felcsendül a hala éneke.

Alighogy a pap befejezte a «per omnia saecula saeculorumot» (talán mély jelentőségén kívül épen örömlékesedésében mondotta ezt is hangosan vagy énekelve), üdvözli a népet (Dominus vobiscum-mal) és fölszólítja kölcsönös hálAADÁSRA:

«Sursum corda — föl a szívekkel!»

(Válasz: «Habemus ad Dominum — Föl-emeltük az Úrhoz».)

«Gratias agamus Domino Deo nostro — Adjunk hálát Urunknak, Istenünknek!»

(Válasz: «Dignum et justum est — méltó és igazságos!»)

Erre a pap az összes jelenlevők nevel-jen, ünnepélyesen, kitárt karokkal han-gosan mondja, illetve énekli az Egyház-nak azt az apostoli eredetű, magasztos és felséges himnusát, melyet Előszózatnak vagy Praelatiónak nevezünk.

Az Egyház különben az átváltoztatás előtti hála-nyilvánítással Krisztus Urunk példáját követi, kiről az Evangélista írja: «És vén a kenyeret, *hálát ada* és meg-szegő». (Luk. 22, 19.) Innen ez öröm- s hálaszózatnak neve: clöszázat, t. i. a mise legfőbb részének, «az átváltoztatásnak elő-szózata».

A praefatio páratlan dallamában előmlik a természetesség egyszerű bája és fölcillan a földöntüli érzések izzó heve.

Ellenállhatatlan ereje, mennyei szépsége, ihlettel teli ősi zamata térdre kényszerítette Huysmanst, elbűvölte Bachot, Mozartot pedig arra a kijelentésre ragadta, hogy boldognak érezné magát, ha összes alkotásait fölcserél-hetné ezzel az egy dallammal.

«Lehetetlenség —írja Huysmans, — hogy a hitnek lerakodmányai, melyek ezt a zenei bi-zonyosságot megheremtették, hamisak legyenek! Ezeknek a vallomásoknak hangja olyan, hogy ez már emberfeletti és mérhetetlen távol-ságban van a világi zenétől, mely sohasem érte el ennek a pőre éneknek áthatatlan nagy-szerűségét.» (Úton, id. kiad. 59. old.)

A praefatio szövege némely részletben az ünnep tárgya szerint változik.

Például, a húsvéti praefatio szövege a következő:

«Valóban méltó és igazságos, illő és üdvös, hogy mindenütt és minden időben, de különösen a mai napon, háladalt zengjünk neked, midőn húsvéti „Bárányunkat, Krisztust feláldozták. Mert Ő az igazi Bárány, ki magára vette a világ bűneit. Ő halálával legyőzte halálunkat és föltámadásával megszerezte az életet» És azért az angyalok és főangyalok, a trónálló s uralkodó égi szellemekkel s a mennyei seregek egész díszkisérővel együtt zengjük dicsőségednek himnusát s hangoztatjuk szüntelenül: «Szent, szent, szent...» (L. köv. pont.)

n) *Sanctus és csengetés.*

Az El «szózat magasztos énekéi e télig halk szavakkal végzi a pap: «*Sanctus, sanctus, sanctus ... Szent, szent, szent a seregek Ura, Istene! Ég és föld visszhangozza dicsőségedet. Hozsanna néked a magasságban. Áldott, ki az Úr nevében jön. Hozsanna a magasságban.*» Ez utóbbi szavakkal üdvözölte a nép az Urat, minden ünnepélyesen Jeruzsálembe vonult. Nagyon is ide illenek tehát e szavak, minden az Úr az ő szentélyébe készül betérni a kenyér s bor színei alatt.

Sanctuskor az oltárszolga csengetyűvel

jelt ad, melynek egyedüli célja, hogy a híveket a közeledő átváltoztatásra előkészítse.¹

o) Memento vivorum, megemlékezés az élőkről és figyelmeztető csemetetés.

A szentmisének most következő részét (a Sanctus utáni imától a Miatyánig kizárolag) *kánonna*nak nevezzük. Ez mintegy magja, veleje, legfontosabb része minden szentmisének. A kánon eredetét maga a tridenti egyetemes zsinat (22, 4.) apostoli hagyományra vezeti vissza. Nagy szent Gergely pápa (590—604) óta szövege változatlan. A kanon összes imáit halkan végzi a pap, mert ez a rész kerete az átváltoztatásnak, a titkok titkának, melyhez legjobban illik a csend s az elvonultság. Volt idő, midőn a kánon alatt az oltár és a hívek közé függönyt vontak.

A kánon elején ismét érvényesül az örööm érzelmének egyik általános lélektani tünete.

Az Úr említi példabeszédében, hogy az ember, ha nagy örööm éri «egybehívja barátait és szomszédait, mondván nekik: örvendjetek velem.» (Luk. 15, 6.)

A miséző ugyané lélektani törvény alapján, miután ö maga már fölujjonganott örömében (praefatio, sanctus), most az oltár köré, a kereszt tövéhez összegyűjti Isten egész családját, hogy jelen legyen a világot megváltó áldozat felújításánál.

A miséző megemlékezik a küzdő egy-

¹ Gavantus in thes. sac. rit. torn. 1. part. 2. tit. 7.

hásról, élén a pápával és az illető megyés-püspökkel («Te igitur...» imában). Aztán a «Memento» (Emlékezzél) kezdetű imában megemlékezik övéi közül azokról, akiket különösen Isten oltalmába akar ajánlani, nemkülönben az összes jelenlevőkről. Végre közbenjárásuk érdekében megemlékezik a menny győzedelmes egyházának szentjeiről, a Boldogságos Szűzről, a szent apostolokról, vértektről és minden szentekről. («Communicantes» kezd. imában.)

Ezután a pap összetéve, majd a kenyér s bor fölé kiterjesztve kezeit,¹ a következő imát mondja:

«S most fogadd kegyesen Urunk Istenünk, szolgáid s egész családod — Egyházad — áldozatát, mellyel arra kérünk: intézd egész életünket békés gondviseléssel, főkép pedig ragadj ki mindenjunkat az örök kárhozat veszélyéből és sorozz be választottaid nyájába, Krisztus Urunk által. Amen.»

A pap még utoljára megáldja az adományokat, mire az oltárszolga ismét csen-

¹ Az ószövetségi papok, mielőtt az áldozati álla tot leölték, kezüköt föléje tartották. Ezzel jelezték, hogy az állat, mint engesztelő áldozat, a bűnös em bért helyettesítette, kire büneiket jelképesen átruházták. Ugyanezt a gondolatot jelképezi az újszövetség papja is. midőn kezeit az áldozati tárgyak fölé terjeszti.

get (ügy címeztető csengetés), hogy íme, elérkezett az átváltoztatás, az Úr megjelenésének dicső, csodás pillanata: készüljünk rá!

Csakugyan; mindenki térdre ereszkezik, az ének s zene elhallgat, az orgona szava elnémul s teljes csendben megtörtenik az;

p) *Átváltoztatás, illetve Úrfelmutatás.*

Lásd hittani szempontból bővebben: V. rész. 200—201. kérdést! (188—89. old.)

A miséző — Krisztus személyét helyettesítvén — a kenyeret és bort úgy változtatja át Krisztus szent testévé s véréve, mint azt az utolsó vacsoránál maga az Úr tette és az ő emlékére mindenkor cselekedni parancsolta.

Először a kenyér fölött ismétli az Úr szavait: «az az én testen», letérdel és imádjá az immár jelenlévő Megváltót, Üdvözítőt, a királyok királyát; fölkel és fölmutatja az Úr szent testét, hogy azt mindenkor láthassák és imádják (innen az «Úrfelmutatás» szava!).

Ugyanígy jár el a borral, melyet szintén az Úr szavaival¹ változtat át az Ő szent vérévé: «Mert ez az én véremnek kelyhe, az új és örök szövetségé — a hitnek titka — mely érettetek és sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára.»²

¹ Csupán e két szó: «a hitnek titka» ered az Egyháztól, tehát későbbi betoldás.

² A XIV. századig csak a szentostyát mutatták

Emberi kezek nem emelhettek és nem emelhetnek soha értékesebb, istenibb áldozati ajándékot az Ég felé az Úr Jézus áldozati testénél és vérénél.

Az Úr szent testének «fölmutatása» Krisztusnak a kereszten való «fölmagasztaltatását» vagyis keresztrefeszítését jelképezi; a kehelyben levő vér fölmutatása pedig azt a jelenetet szemlélteti, melyet a Szentírás így ír le: «Látván őt, hogy már meghall, nem törék meg szárait, hanem egy a vitézek közül lándzsával megnyítá az u oldalát és legottan vér és víz jöve ki;»² vagyis jelképezi Jézus halálát.³

A meghatottság és legbensőbb imádás titokzatos csendjét (a lik század óta) csak az oltár csengetyűszava szakítja meg, ami eredetileg csak arra szolgált, hogy a toronyban levő harangozóknak jelezze, mikor húzzák meg a harangot, hogy érces hangja a templomon kívül levőket is figyelmeztesse az oltár nagy eseményére.⁴

fel. (A karthausiak ma sem mutatják fel a kelyhet.
I. Mihályfi i. m. 482. old.)

¹ V. ö.: Ján. 3, 14; 8, 28 és 12, 32—4.

² Ján. 19, 33—34.

³ Ezt a jelképes értelmet maga az Egyház adja a tridenti zsinaton (Sess. XXII. c. 7.).

⁴ Gavaulus in thes. sac. rit. torn. 1. part. 2. tit. 7.

g) «*Memento mortuorum — Megemlékezés a holtakról.*»

Úrfelmutatás után a pap az áldozati szent testet a kehelyabrosz (corporate) halotti gyolcsára, majd az érctányérka (patena) koporsójába fekteti, illetve a kehely sírjába helyezi.¹

Jézus halála után lelke a túlvilágba, a meghalt jámborok lelkeihez szállott a megváltás örömhírével. Ezért Úrfelmutatás után a pap is megemlékezik a tisztítóhelyen szenvedőkről («szenvédő egyház»), még pedig először egyesekről név szerint, majd valamennyi megholt hívőért (*Memento mortuorum*).²

A szentmise csak a *keresztáldozat* megújítása, nem pedig egyúttal a föl támadásé is. Ezért a szentmise az Úr föltámadását és mennybemenetelét nem is szemlélteti. Erről (az «Unde el memores» kezdetű imában) épen csak «megemlékezik».

Amint a szentmise első fórészét, a föl-

A trappista kolostorokban Úrfelmutatáskor ma sem szól a csengetyű, hanem csak a kolostor harangjai kondulnak meg.

¹ V. ö. a kehely, patena és corporale áldás-szövegével.

² A megholtakért végzett ima szövegét az ős-katakombák sírfelirataiból állították össze vagy legalább is ezekkel egyezik.

ajánlást, úgy a szentmise második főrészét, az átváltoztatási körülölelő, végig csendesen mondott kánont is a hangos illetve énekelt «per omnia saecula saeculonira — mindörökön öröké» zárja le: íme ismét az örökkelvalóságra utaló, a niisesza vaknak túlvilágig éró hatását és végtelen értékét jelző liturgiái refrén! A szentmise, de különösen a Kánon legfontosabb eseménye, az áldozat, nem pillanatnyi, múló esemény, hanem oly isteni tett, melynek hatását érezni és elvezni fogjuk — per omnia saecula saeculorum — mindörökön öröké'.

r) *Előkészület a szentáldozásra /Miatyánk, Isten báranya, Uram, nem vagyok méltó.../.*

Az áldozatot követi az áldozati lakoma: a szentáldozás, mely a szentmisének harmadik főrésze.

Minden étkezést imával kezdünk, a legszentebb áldozati lakomát a legméltóbb asztali imával, a *Miatyánkkal* («*Pater nostery*»). Ez esetben a «mindennapi kenyérünket» lelkünk táplálékára, az Úr szenl testére értj ük: «En vagyok az élő kenyér — mondotta Jézus — ki a mennyből szál-lottam alá».

A Miatyánk után a pap *széttöri a szentostyát*

(az ú. n. «kenyértörés»), részint mert Jézus is megtörte a kenyeret az utolsó vacsorán és Emmausban, részint történeti szokásból. Régebben t. i. nem használtak az áldoztatáshoz kis ostyákat, ennél fogva a hívek úgy áldoztak, hogy a pap az átváltoztatott nagyobb szent kenyérből egy-egy darabot letört, amint ez a görög katholikusoknál ma is szokás. Ezért neveztek sok századon át a szentáldozást, sőt a szentmisét is kenyértörésnek. Egyébként a szentmiséhez használt nagy ostya ma is még mindig olyan nagy, hogy megtörés nélkül alig tudná a pap magához venni.

A kenyértörés után a pap a szentostya egy kis részecskejét a kehelybe ejti. Ez a szokás abból az időből maradt fenn, mikor a pap az áldoztatásra nyújtott szent kenyérszeletet a szent vérbe mártotta, ahogy ez a görög-katholikusoknál ma is szokás.

Technikailag tehát minden készen volna a szentáldozáshoz. Ámde az Egyház még két érzelmet akar kiváltani papja és hívei lelkében: a Jézusra váró hitnek vágyát és alázatát. Mindkettőt egy-egy evangéliumi jelent felújításával fakasztja életre.

Keresztelő szent János hévvel és szenvedéellyel készítette elő a Megváltó útját. Végre megpillantja s magához közeledni látja Urát, Üdvözítőjét, a népek és évezredek vágyát.

A pusztának őserős, hajthatatlan lelkű, edzett idegzetű, bűnbánatot hirdető és vezeklést követelő prófétája, olthatatlan Messiás-vágyának teljesülésekor sem vált érzelgőssé. Örömének, lelkesülésének, vágyának s szere-

tétének önkéntelenül kitörő szavait szent hivatásának gondolatköréből, prédikációs szógyűjteményének tartályából merítette és egyszerű lelkének közvetlenségével fölkiáltott: «íme, az Isten Báranya! Íme, ki elveszi a világ bűneit!» (Ján. 1, 19.) Lelke nem az anyagiakon tapad, nem a farizeusok földi királyát üdvözli, hanem közeledő Mesterében az isteni jóságot, irgalmat és megváltói kegyet szomjúhozza, mint a hosszú, tikkasztó hősségtől megrepedezel! agyagföld a zápor levét. Szent János szavait adja az Egyház papjának ajkára, amidőn hozzá is elközelget a Mester, az Üdvözítő.

A miséző szemeit a szentostyára függeszti és mellét verve, így imádkozik; *«Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis — Isten Báranya, ki elveszed a világ bűneit, irgalmazz nekünk!»* Ez imát még kétszer megismétli (csupán a harmadik Agnus Dei után az «irgalmazz nekünk» helyett azt mondja: «adj nekünk békét!»)¹

A pap ezután már kezébe veszi a szentostyát, hogy magához vegye, de mintha az utolsó pillanatban még visszahökkentené

¹ A harmadik Agnus Dei-ben e szavakat «Adj nekünk békét!» a XI. századtól kezdve mondjuk, mikor annyi csapás érte az Egyházat. Gyászmisékben a pap az Agnus Dei-ben a megholt hívek részére kér nyugodalmat és közben nem veri a mellét.

méltatlanságának tudata, háromszor egymásután elrebegi a kafarnaumi százados alázatos mentegetőzését: «*Domine non sum dignus... — Uram, nem vagyok méltó,* hogy hajlékomba, jöjj, hanem csak egy szóval mondjad és meggyógyul az én lelkem», miközben mindenkor melléi: veri.

E szavak közben az oltárszolga *csenget*, részint, hogy az áldozókat az oltárhoz szólítsa, részint, hogy azokat, akik nem áldoznak, legalább lelki áldozásra indítsa. (V. ö. V. Rész, 211. kérdés utolsó jegyz.)

s) A: *áldozás »Communio«.*

Végre a pap magához veszi a szent testet és vért, majd a híveknek nyújtja a szent eledelt.

Az áldozásról lásd bővebben: V. Rész 203—210. kérdést. (186—191. old.)

Áldozás után a pap tiszteletből az Oltáriszentség iránt szép ima kíséretében összegyűjti az Oltáriszentség morzsáit, a kehely fölött leöblíti ujjait, nehogy a legfölségesebb Szentség egyes részecskéi ujján vagy a kehely falán tapadjanak s aztán lefödi a kelyhet.

t) *Hálaadás az áldozásért.*

Az áldozatnak és az áldozati lakomának vége van. A szentáldozást néhány kérő

ima és egy Nagy több hálaadő könyörgés (az ú. n. «Poslcommunio») követi.

u) *A szentmise vége.*

A hálaadás végeztével pap és hivel utoljára üdvözlik egymást (Dominus vobiscum. Et cum spirilu tuo); majd a pap jelzi a szentmise befejezését ez ösrégi szóval: *alte missa esi!*¹ — Menjetek, a misének vége!» A nép a legmélton!) feleletet adja; «Deo gratias — Hálá legyen Istennek!»

Böjti s bűnbánati napokon a pap a szentmisét e szavakkal fejezi be: «lienedicamus üomino — Áldjuk az Urat!» gyászmisékben pedig Requiescant in pace — Nyugodjanak békében!» Régente t. i. e napokon a hivel a szentmise után még a templomban maradtak, hogy imádkozzanak vagy a gyászszer tartáson résztvegyenek.

A *papi áldás*² (mely a gyászmisékben elmarad) és az *utolsó eimiKjélíum* későbbi hozzáadások (a XL századtól kezdve), melyekkel hajdan a miséző az oltártól

¹ «Missa» annyi, mini «missio, dimissio — küldés. a nép elbocsátása. Mások másként magyarázzák de kevesebb valószínűsséggel.

² Az áldás a pap kezéből, mely csak az imén érintette a Legfölségesebbet, azoknak szolt, kik nem áldoztak «hogy akik áldozás nélkül elvonulnak legalább áldással távozzanak» (Micrologus, Lyon kiad. 1677. cap. 21.).

való ünnepélyes elvonulás (recessus) közben végzett.

Lélektani szempontból érdekes megfigyelni II. szentmise imáiban s könyörgéseiben az érzelmek és hangulatok fokozatos emelkedését.

Az irgalomra szoruló koldus segélykiáltásait (mea culpa, Kyrie) lassanként elcsítíja az Istenvágynak Krisztusszomj melege, a szeretet derűje s az imádás méltósága, mely a szentáldozás után a győzedelmes béke birtokában napsugaras életörömmé fokozódik és talpraesetten, csattanósan jut kifejezésre az utolsó evangélium e jellemző, tényt megállapító, végső mondatában: «És láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya Egyszülöttének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal».

A liturgia nyelve.

Az Egyház a szentmisében bárminő nyelvet használhatna. Nem köti ebben a tekintetben sem isteni parancs, sem hittani elv.

Az Egyház azonban, mint bölcs anya-számtalan, fontos okból szertartásainak hivatalos nyelvévé a latint tette.

Nem tagadjuk, hogy a szentmise hazai, előnyelven való végzésének volna néhány jó oldala is. így a hívek egy része megértené a liturgia fölséges szövegének ama

részleteit, melyeket a miséző hangsosan mond, illetve énekel és épülne, fölbuzdulna rajtuk.

Viszont azt sem tagadjuk, hogy a latin nyelv használatának van hátránya is, amennyiben ezt a legtöbb hívő nem érti és így a liturgiai szöveg szépsége, ereje, lendülete s tüze nem érvényesül elégé.

Mindezt az Egyház is tudja, érzi és elismeri.

Ezzel szemben azonban a latin nyelvhez való ragaszkodásnak annyi, olyan sokoldalú és magasabb érdekeket érintő előnye van, hogy ezek mellett a honi nyelvek jó oldalai eltörpülnek, tapasztalatlan lelkesedéssel kiszínezett előnyeik látszattá s csalódássá gyengülnek.

Ez az oka annak, hogy az Egyház a liturgiában a latin nyelvtől való eltérést, illetve az élő nyelv használatát csak a legritkábban és legkivételesebb esetekben és csak a lelkek üdvét közvetlenül érintő, legnyomósabb okokból engedte és engedi meg.

Sokan nem tudják, hogy a katholikus Egyházban a latinon kívül helyenkint még tíz más nyelven is miséznek, melyek közül azonban csak az egyik élő, egy

másik többé-kevésbé élő nyelv, még a többi a nép előtt ismeretlen, holt nyelv.

A nem latinnyelvű szertartást hallgató jiívek az összes híveknek csak 3%-át teszik. A többi 97% a latin nyelvet használja.

A közös latin nyelv használatának jé-oldalai a következők:

a) A közös latin nyelv kifejezi az Egyház egységét, híveinek összetartozását. Észak-Amerikának és Délafríkának, Japánnak és a Haiti-szigetnek katholikus papja, a fehér- és a sárgaböríi, a barna- és a feketearcú ugyanazon a nyelven, az Egyház hivatalos latin nyelvén végzi a szentmisét.

Ha — teszem föl — magyar pap a világ bármely részébe vetődik, katholikus templomban elvégezheti miséjét, kisegítheti, helyettesítheti ottani oltártestvérét. Nem kell neki hazai misekönyvet, magyar-nyelvű oltárszolgát magával vinnie.

Viszont a hívő is, a világ bármely helyére jutva, minden katholikus templomban otthonosnak fogja magát érezni a szertartás és nyelv azonossága miatt.

b) A latin nyelv holt nyelv lévén, értelme nem változik.

Az Egyház rendkívül ügyel hite tiszta-ságára. Egy-egy szóért, sőt volt rá esel, hogy egy-egy betűért, képes volt óriási harcot víjni és hívei nagy részéről lemon-dani, de hitéből egy pontocskát sem en-gedett.

Az Egyház nem alkuszik. 1925-ben Stockholmban az összes keresztény val-lások nemzetközi összejövetelt hívtak ösz-sze, hogy egymás között valamely közös alapot teremtsenek. Mindegyik keresztén} felekezet képviseltette magát, csak a leg-régebb, a legnagyobb, a katholikus Egy-ház nem, mert ö a 100%-os igazság bir-tokában, tanításából semmit sem enget! bet, azon nem változtathat, más részén engedményeket nem tehet.

Az Egyház még a legkisebb horzsolást sem tűri tanításán, azért hitét kifejező nyelvének minden mondatára, szavára és betűjére féltő gonddal ügyel. Már pedig a hittitkoknak megfogalmazására, téve-dések elkerülése végett hajszálnyi árnya latok feltüntetésére a latin nyelv kiválóan alkalmas. Nyelvalakokban páratlanul gaz dag, kifejezésmódjában változatos, a leg finomabb árnyalatokat tökéletes csiszolt sággal tünteti fel, mondatszerkezete tömör

és a mellett mégis világos, keresetlenül egyszerű.

A szertartások latin szövege a közös nyelv miatt mintegy az egész Egyház ellenőrzése alatt áll. Innen van, hogy liturgiánk szövegében egy betű, de még csak egy pont sines, mely Egyházunk hitével, erkölcsével, hagyományával, fell fogásával, világnézetével ellentétes volna. Misekönyveinket méltán nevezhetjük hit tankönyveknek, melyekből nemcsak hitünket ismerhetjük meg, hanem egyúttal kimutathatjuk, hogy mit hittek hajdan elődeink.

Vannak bizonyos árnyalatok, melyekkel a kezdetlegesebb nyelveken egyáltalában nem lehet kifejezni. De a kiművelt nyelveken is kétértelműségre adhatnak alkalmat. Példa rá a Szentírás, melynek fordított szövegére annyi felekezet hivatkozik, mert kifejezéseit mindegyik máskép értelmezi. Valamint a rosszul értett Szentírásból eredtek a szakadások, úgy a rosszul fordított miseszövegből — a fordító akarata ellenére is — könnyen születhetnének vallási félreértések, hittani hibák, melyeket sokszor csak később, alkalomadtán vesz észre valaki és érvet kala-

pácsol saját nézete mellett. Elsőrangú példa rá a misékönyvnek az a francia kiadása, melyet Voisin József nevű burdigalai hittudós több tudós társának közreműködésével fordított francia nyelvre. A szöveget föl ül vizsgáló püspökök a fordításban 24 helyet találtak, melyeknek egyenesen hitellenes értelmük volt.

De meg az élő nyelv szavainak értelme idővel meg is változhatik, söt ellentétes értelművé válhatik. Pl. a «trágya» szó valamikor csemegét jelentett, ma épen nem szalonba való fogalmat takar. Valamikor a fejedelemnő is «asszony-állat» volt. A «marha» szó pedig jószágot, értéket, kinccset jelentett, úgy hogy a régi egyházi számadásokban gyakran találkozunk efféle kifejezésekkel: ezüstmarha (ezüstjószág), egyházi marha (egyházi javak, bona ecclesiastica). A tiszamenti községekben, pl. Algyőn (Csongrád m.) kb. 40 évvel azelőtt még így imádkoztak predikáció végén: «Hiszem, hogy egy vagy állatodban, három személyben Atya, Fiú. Szentlélek». (T. i.: az «állat» szó valamikor lényt jelentett.)

De ugyanabban az időben is különböző vidéken különféle jelentése lehet egy-egy

szónak. Pl. ez a szó «hitvány» Dunántúl némely vidékén soványát jelent, minden goromba mellékértelem nélkül. Feszületet akarván venni a lakisi, a sok válogatás után végre döntött: «Azt a hitvány Krisztust adja ide» mondotta a vallásos idegenkereskedő nagy megrökönyödésére.

Különösen a kezdetleges nyelveknél, pl. a megtérítendő pogányokénál milyen könnyen megeshetik, hogy egy alkalmasztott szó téves hangsúly következetében vagy más szóval kapcsolatban nevet séges értelmet nyer. Kopper missionárius említette az 1924. évi sz. gabrieli missziós összejövetelen, hogy hányszor meg járta fordításaival. Egy alkalommal azt akarta híveinek mondani, hogy «Isten hatalmas», mire nagy hahotára fakadtak. T. i. az illető nyelven «ooda» a. m. «Isten hatalmas», még «oodha» a. m. «Isten kövér». Hasonló esete volt, amikor «Dávid toronyáról» akart beszélni. Az alkalmazott szó a vadak nyelvén egyúttal madárijesztőt jelent. S. í. t.

De az eredeti szöveg még a legműveltebb nyelven is sokszor nagyon veszít a fordítás következetében erejéből, bájából, csengéséből; különösen az imaszöveg,

melynek fordításához a legtökéletesebb nyelvtudás és nyelvérzék sem elégséges, hanem szükséges hozzá ártatlan lélek, romlatlan kedély, tiszta szív, Isten kimondhatatlan szeretete, mélységes alázat, szinte külön isteni adomány, mely az imában rejlő természetteletti zamatot, mélységet és lelkiséget kiérezze és újra kifejezésre juttassa.

Mármost a fordításokat ki ellenőrizze tartalom, stílus, szépség, erő stb. szempontjából? A latin szöveget tudja ellenőrizni az egész Egyház és az Egyház leje. De a kopt vagy vend fordítás helyességéért ki áll jót? A püspök? De hát ha ö sem tökéletesen jártas e nyelvben. Talán minden inkább, mint nyelvész és fordító. Vagy lehet-e egy püspöktől, kinek egyház-megyéjében két-három-négy élő nyelvet is beszélnek, azt kívánni, hogy mindegyikben tökéletesen járatos legyen? De talán ideje sem lesz a fordítás lelkiismeretes ellenőrzésének fárasztó munkájára.

Mindezzel szemben most már megérthetjük, hogy az Egyház miért tekinti a latin szövegű liturgiát a legtisztább, a tévelyeknek még az árnnyékától is megőrzött katholikus hagyomány edényének.

c) A latin nyelv az istentiszteletet ünne-piesembé és magasabb jellegűvé teszi.

A pap a szentmise bemutatásakor nem minden napos öltözetében jelenik meg, hanem díszes, drága, külön e célra képzült és az Egyház megszentelte ruhákat ölt magára. Ezt kívánja a szentmise méltósága.

A szentmise szövegét sem azon a nyelven mondja, melyen az emberek a piacra, a csapszékekben és egyebütt Istenet káromol-ják s egymást bűnre csábítják, hanem a minden napos élet használatából már ki-esett, az átlagos ember előtti ismeretlen-ségével kiemelkedő, az Egyház évezredes hagyománya által megszentelt nyelvet használja.

És nincs-e így rendjén?!

Gondoljunk csak a következményekre, ha a szentmisét a nép nyelvén végeznök.

Mennyi visszaélés származnék belőle!

Korcsmákban ittas alakok, orfeumokban feslett szereplők, szalonokban éretlen hatásvadászok, tüntető fölvonulásokban tobzódó sihederek, álszellemeskedésükkel kérkedni akaró romlottelkű tanulók szá-jukba vennék, elferdítenék, gúnyra, élce-lődésre, megbotránkoztató tréfákra, ká-romkodásra s istenkáromlásra használ-

nák fel a legszentebb szertartás szöveg-részleteit.

De az ilyen szentségtörő lelkülettől el-válva is, mily sokszor fordulhatna elő, hogy a miséző tájszólásban beszél, tótosan vagy németesen vagy külföldön idegen-szerüen ejti ki az élő nyelvet. Mily könnyen nevetésre ingerelné az ilyen idegen-szerűség és szokatlan kiejtés a gyermekeket, az ifjúságot, gyakran még a felnőtteket is.

Megeshetik, hogy a szentmisében elő-forduló komoly szónak, tolvaj-, diá-, vagy játéknyelven egészen más, kétértelmű vagy ocsmány jelentése van.

Aztán meg a pap is ember. Előfordul-hat, hogy kevésbbé buzgó pap, nem a kellő figyelemmel, hangsúlyjal, ütemmel és lassúsággal végzi a szent szertartást. A nép nyelvén a hívek ezt azonnal észre-vennék és meghatóránkoznának az elsie-tett szavakon. Míg így a latin nyelv jóté-kony palástjával elfödi a papi lelkület e hiányait.

d) *A latin nyelő többnyelvű községekben, országokban vagy nemzetiségi harcok kö-zepette sok viszálynak, torzsalkodásnak es féltékenységnek elejét veszi.*

Épen szerencsétlen, drága hazánk meg-

szállott területének községei, templomai váltak hangos szószólójává Egyházunk hivatalos, közös nyelvének. A csehek, szerbek és románok egyedül istentiszteletükre nem erőszakolhatták saját nyelvüket és így az elkeseredett nyelv-ökölharc csupán a szentély csendjét nem zavarta meg.¹

De még csonka-hazánk területén belül is vannak többnyelvű községek (pl. Erd, Fejér vm.: magyar, német, szerb). Ezekben a községekben állandó a nyelvharc és kölcsönös féltekenykedés; csak az Isten házában tér vissza a nyugalom és béke — a minden nemzetiséget, időt, teret, tengereket és történelmet átfogó, áthidaló tiszteletreméltó közös szent nyelv alapján.

A mai nemzetiségi harcok és politikai stréberség idejében mennyi uszításnak, üldözötésnek, félreértésnek, harcnak, tem-

¹ Berzeviczy Albert, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke írja: «A múlt nyáron abban a faluban időzvén, ahol születtem, ahol gyermekkoromat töltöttem, melynek nevét viselem s melyben most idegen, sőt ellenséges világ környez, abban akis templomban, amely első, gyermekkori áhítatom színhelye volt, úgy éreztem magamat, mint egy menedékhelyen. Ott és csak ott nem változott semmi; ott régi emlékeim környeznek, bár nem a régi haza, ugyanaz mégis a templom, ugyanaz az Isten és ugyanaz a hit!» («A katolizmus a művészettel.» 1924.)

plombezárásnak, papáthelyezésnek tenné ki az Egyházat a nemzeti nyelv. Tanú rá az a sokat jelentő tény, hogy sok vegyes-nyelvű községben a pap még a misék után végezni szokott imákat sem meri élő nyelven elmondani, amit pedig az Egyház engedélyezett; mert tudják és érzik, hogy még ez a rövid, ártatlan szöveg is — élő nyelven végezve — mekkora robbanóanyagot rejt magában.¹

Valóban, a liturgia latin nyelve ma jobban, mint bármikor, hatalmas sáne és gát, mely a templomok szentélyét megóvja a politikai zűrzavarok, nemzetiségi harrok s torzsalkodások hullámverésétől és szennylerakódásától; egyesítő társadalmi erő, mely átkarolja és közös nevezőre hozza a különféle nyelvű, érzelmű, indulatú, vérmérsékletű katholikus híveket.

e) *A latin nyelv és az emberi természet.*

Az Egyháznak elég idő és tapasztalat állott rendelkezésre. Volt elég ideje s alkalma megfigyelni, hogy voltaképen kik a közös liturgiái nyelv ellenségei.

A népnek soha sehol eszébe nem jutott

¹ L. rá élő példát: Hirtentasche. Wien, 1903. VI. 46.

azt kívánni, hogy anyanyelvén hallhassa a szentmisét. Az egyszerű nép szívének ájtatosságával, áhítatának melegével öleli át a szent szertartás titkát és a szeretet közös nyelvének megértésére különös érzéke van.

A latin nyelv helyett a népnyelvet sohasem a vallásos, a latin nyelvet nem értő buzgó hívek követelték, sohasem az Egyház szentjei, jóakaratú tagjai és példás bűnbánói, hanem minden leghütlenebb gyermekei.

A Bécsben megjelenő «Hirtentasche» c. papi lap 1903. évi 6. száma jellemző esetet említ. Néhány papról szól, kik a breviárium, vagyis papi zsolozsmakönyv (az Egyház hivatalos imakönyve) latin nyelve ellen izgattak. És kitűnt, hogy ezek az urak az említett imakönyvből egyáltalán nem is imádkoztak.

Így volt ez mindenkor, A hitéletet kiölni akaró irányzatok (janzenizmus, gallikanizmus, febronianizmus, jozefinizmus), politikai stréberek és álreformátorok voltak mindenkor a latin liturgiái nyelv ellenzői.

Érdekes az a tény is, hogy az Egyházból kivált új vallás alapítói elsősorban a latin nyelv helyett a honi nyelvet vezet-

ték be. Mintha ösztönszerűen érezték volna, hogy a nyelvvel együtt a szívnek, a ragaszkodásnak, hagyománynak és hűségnak egyik hatalmas szálát metszik el.

«Nyelvében él a nemzet!» mondja a magyar szállóige. Mily igaz ez! A kül földre kivándorló családok addig maradnak magyar érzelmük, még gyermekeik, unokáik megőrizik, értik, beszélik a nyelvet.

Es valahogyan el lehet mondani, hogy nyelvében él az Egyház is; nyelvében él a szent hagyomány, nyelvében a hitnek féltő körülírása; nyelvében a szentmisé áldozatnak titokszervű, misztikus homálya. Utóbbit tekintve is mennyire alkalmazkodik az Egyház a lélek ösztönéhez. Nem érdekes-e, hogy a nép még a javasaszonytól is megkívánja, hogy varázslóiégít idegen, előtte érthetetlen nyelven mondja. És nem kisebb tekintély, mint Billroth, világhírű bécsi orvostanár mondotta, hogy az orvosi recepteket a világ minden kinccséért sem volna szabad a nép nyelvén írni, mert akkor az előírt orvosságot a legtöbb beteg be nem venné.

A 8. században annyira elterjedt a nép között az a babona, hogy a latin nyelven végzetti ma, pl. a Miatyánk sokkal hatáso-

sabb, mint a saját nyelvén végzetté, hogy a frankfurti zsinatnak 794-ben külön állást kellett foglalnia és kárhoztatnia ezt az elterjedt babonát.

Az emberi természetben rejlik, hogy a szent, a nagy, lelke-teste boldogságával szorosan összefüggő dolgokban valahogv ösztönszerűen fölül akar emelkedni a mindennapiaiasságon, a megszokottságon és azokat a titokszerűség szent fátyolán át akarja csak szemlélni.

Hogy e tekintetben milyen általános és egyetemes a hívek kívánsága és meggyőződése, mutatja az a figyelemremélő körülmény, hogy ott, ahol az Egyház nem a latin nyelvet használja, sőt még a görög keletieknél is *nem a mostani*, az élő, a közhasználatú nyelvet használják, hanem a honi nyelv régi, eredeti alakját. Pl. a görögökknél a régi görög szöveget, melyet a mostani görög nép már nem ért, a ruthéneknél és bolgároknál az ó-szláv nyelvet, az örményeknél a régi örmény, ú. n. haika-i nyelvet használják, s. í. t. A szertartásos nyelvek közül csupán a román élő nyelv. Még az arabok is a korán nyelvét használják.

Tudjuk, hogy a zsidók is (úgy az ortho-

dox, mint a neológ zsidók) istentisztele-lüket zsidó nyelven végzik, holott e nyelvet ma már csak elvétve itt-ott érti egyik-másik templombajáró.

A zsidó nyelvről eszünkbe jut magának az Úr Jézusnak példája. Jézus korában a zsinagogákban és a templomban Dávid zsoltárait az akkori zsidók előtt többé-kevésbé érthetetlen, tiszta héber nyelven imádkoztak és énekelték, mert a hosszú ideig tartó fogsgában elfelejtették a régi nyelvet. Jézus annyiszer megfordult a templomban és a zsinagogában, de sehol sincs nyoma, hogy az Úr a zsidó szöveg használatát korolta vagy visszaélésnek minősítette volna, illetve, hogy az akkoriban használatos arámi nyelv érdekében fölszólalt volna.

Újabban még a protestánsok is kezdik átlátni, minő jó oldalai vannak a közös istentiszteleti nyelvnek az élővel szemben. Már két századdal azelőtt feltűnést keltett egy névtelen protestánsnak «lieber Bibel u. liturgische Bücher» című műve (Coburg u. Leipzig, 1798.), melyben a liturgia nyelvéül a latint ajánlja. Egy évre ráaz «Erlangener Literatur-Zeitung» (1799). Nr. 48.) és néhány év múlva Dr. Fessier

«Ansichten der Religion v. des Kirchenthums» c. művében (II. Th. 331. S.) szintén a katholikus álláspont mellett nyilánkozott. Palmer Luthernek eredeti nyelvéhez való visszatérést sürgeti (Evangelische Homiletik. 70. o.). Legújabban pedig a protestánsok úgy Németországban (Hochkirche), mint Angolországban (High Church) sok helyütt újra bevezették a latin nyelvet. Anima naturaliter catholica! Az emberiség józan ösztöne minden visszavezeti a lelkeket a katholikus Egyház ösvényeire.

f) De a honi nyelv mellett kardoskodókat talán még legjobban azzal szerelhetjük le, ha rámutatunk arra, hogy a szentmise szövegét még a honi nyelv használata sem tenné érthetőbbé. Először is azért, mert a szentmise legnagyobb részét, különösen a középső részét, a magját, a velejét, az ú. n. kánont, *amúgyis halkan végzi a pap*, tehát azt bármely nyelven végezné is, a hívek seholgysem érthetnék szövegét.

Mit mond a pap hangosan? A lépcsőimát, az imádságokat, a szentleckét s Evangéliumot, a Gloriát s Credót és a praefatiót. Ezek közül a szentleckét és Evangéliumot a pap minden vasár- s ünnepnapon amúgyis fölolvassa a nép nyel-

vén is. Hogy mit jelent a Gloria, Credo, Ite missa est, azt öt perc alatt meg lehet tanulni és az minden valamire való imakönyvben úgyis megvan. A nagyobb imakönyvekben pedig a honi nyelveken is megtalálható a szentmisének teljes szövege.¹ Sőt megkapható a műveltebb nyelveken, így magyarul is, az egész misekönyv.⁸ Az érdeklődő katholikus tehát megtalálhatja és megismerheti a mindenkor szentmise teljes szövegét.

De tovább megyünk, a pap még a hangosan végzett imákat sem mondja el oly hangosan, hogy az összes jelenlevők megértsék. Ha a miséző minden szót oly hangosan és pontos kiejtéssel akarna elmondani, hogy mindenki megértse, akkor vagy a szószéken kellene miséznie vagy (főkép nagyobb templomokban) ugyancsak be-rekedne.

Ám föltéve, hogy az oltárhoz nagyon közelállók meghallhatnák a miséző min-

¹ Ilyen imakönyv az *Officium divinum*, a Sík-Schütz-féle *Imádságkönyv* és Wolkenberg *Katholikus Imakönyve*. Előbbi kettőben latin és magyar, utóbbiban csak magyar nyelven megtalálható a teljes miseszöveg.

² Ilyen Cséfalvay S. J.: A Szentmise című könyve (Szent István-Társulat) és a Szunyogh-féle fordítás.

den szavát, még ez esetben is, a szentmise szövege sokhelyütt olyan nehéz, hogy a hívek kellő, alapos hittani, földrajzi, történeti, régiségtani, nyelvészeti stb. magyarázat nélkül egyáltalán meg sem értenék, még a legtöbb művelt sem, annál kevésbé az egyszerűbb hívő.

A szentmise állandó szövege és változó részletei helyenként oly nehézértelműek, hogy a hittudósok maguk is vitatkoztak jelentésükön. Ezenfelül a mise szövege néha (pl. nagyszombaton) oly szorosan összefügg a breviáriummal, az Egyház hivatalos imakönyvével, hogy megértésére ennek szerkezetét, föl osztását is ismernie kellene.

A hívek tehát még a fönnhangon elmondott és jól hallott szöveget is sok helyen nem értenék meg vagy félreértenék. E hiányt azonban az Egyház, mint gondos anya, elégé pótolja azzal, hogy a lekipásztoroknak kötelességévé teszi a mise szövegének többszöri magyarázatát, úgy az iskolában, mint a szószéken. (Tridenti zsinat, sess. 22. cap. 8.)

g) De végre is, a szentmise nem tanítás, nem oktatás, nem szavalás és nem prédikáció, hanem — áldozat!

A célja tehát nem az, hogy a híveket oktassa és fölvilágosítsa, hanem, hogy vele — *Isten* méltóképen tisztelje, imádjá és kiengeszelje.

És amennyiben a szentmisében imák is vannak, azért a szentmise *nem a népnek* az imádsága, hanem imádság a — *népért!* Ha én valakiért imádkozom, akkor nem az a fontos, hogy az illető értse imám szövegét, hanem, hogy imám használjon neki.

Sodoma nem tudott róla, mikor Ábrahám megmentéséért könyörgött. És amikor az Úr az aranyborjú miatt a zsidó népet e] akarta törölni a föld színéről, de Mózes könyörgésére kiengesztelődött (2. Máz. 32, 10—14.), vájjon hallott-e a nép csak egy szót is a közbenjáró imából?

Mikor az Úr Jézus a keresztfá oltárán bemutatta véres áldozatát az egész emberi nemért, a világ büneiért, vájjon meghallotta-e azt az emberiség?

A Szentírás külön kiemeli, hogy amikor az Úr Jézus a kereszten elimádkozta a szenvedését és halálát előre megjövendőlő 21. zsoltárt és annak elejét hangosan mondta, a zsidók félreértették, szavát egész másra magyarázták. (Máté 27,46—7.)

És nem imádkozott-e maga Jézus: «Atyám! bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek»; (Luk. 23, 34.) fogalmuk sincs arról az áldozatról, melyet Neked értök bemutatok.

A szentmise hatása, ereje, gyümölcse nem függ attól, vájon a nép érti-e vagy sem. Ha ettől függne, nem volna tökéletes, nem volna végtelen erejű áldozat.

Ezért az Egyház nem is tartott soha számot arra, hogy a hívek közvetlenül hallják és a pap szájából megértsék a mise szöveget. Sőt!

Az Őségházból a mise főrészein nem is lehettek jelen a keresztenyjelöltek, nyilvános bűnösök és a vezeklöknek egy része. De még a hívek miséje közben is az Úr-felmutatás szent pillanataiban függöny választotta el a szentélyt a hívek helyétől, mintegy jelezve, hogy most az oltáron a titkok titka történik, melyet emberi érzék és értelem fölfogni úgysem tud.

Ma már csak épen a latin nyelv az utolsó függöny, mely némikép elfödi, a közönségtől megvédi, valamikép elkülöníti és megkülönbözteti a szent titkot.

h) A mondottakat egybevetve, hálatelt szívvel csodálhatjuk e téren is az isteni

Gondviselést, mely «mindent kellemesen elrendez» (Bölcs. 8, 1.), mely Egyháza fölött őrködik és ennek hitét, szertartásait, áldozatát és szavát megóvja az újdonságok lázától, a divatok változásaitól, a nyelvek zűrzavarától, az ízlések és stílusok különféleségétől, az emberi érdekek túlzásaitól, egyéni érvényesülések botlásaitól, a közélet piszkolódásaitól és századokon át megőrzi épsegében, változatlanságban, egységen, eredeti tisztaságában és érintetlenségében.

A hívek pedig örvendezve és megnyugodva láthatják s tapasztalhatják, hogy az Egyház, drága anyánk, az apostolok nyelvén, a szentek dicsérő szavaival, a katakombák kifejezéseivel, az első pápák szólásmódjával, a régi hitet hirdeti, leheli, nem állhatatlan változásokkal, nemingatag tétevázással, hanem rendíthetetlen szilárd-sággal, hajthatatlan állhatatossággal.

Es mikor már réges-rég porladni fog testünk, nevünket, hírünket pedig tökéletesen elnyelte a feledékenység örvénye és késő utódaink immár egészen más szokások között s divatok mellett, elütő ruhában, elváltozott nyelvvel, emelkedett kultúrával, ki tudja, kinek uralkodása alatt.

milyen országhatárok között és milyen államforma mellett, Isten házába vonulnak, akkor is, időtlen időkig, a világ egyik határától a másikig, állandóan és következetesen nagy, szent családunknak, az Egyháznak benső, bizalmas, patriarchális, közös nyelvét, tehát a *mai* mise nyelvét fogják hallani, ezzel együtt a mai hitet vallani, méltó fiaiként annak az Úr Jézusnak, akiről az apostol mondja, hogy «ugyanaz tegnap és ma és mindenrőlké». (Zsid. 13, 8.)

7. A gyónás intézménye emberi szempontból.

Húsvét napjának estéjén történt. Az apostolok (a szerencsétlen Júdás s a hitetlenkedő Tamás kivételével) az utolsó vacsora termében voltak. Lelkük szörnyű izgalom hevében vajúdott.

Mária Magdolna közlése az elhengerített sírkőről, a jámbor asszonyok azonos híre az üres sírról, az angyalról, sőt magának Jézusnak megjelenéséről (Márk 16, 9—10.), megzavarta az apostolokat. Péter és János maguk is látták az üres sírt. Mindez egész napon át hihetetlen feszült ségen tartotta lelküket. Mint ilyenkor

szokás, az érthetetlen, csodás dolgok félelemmel telítették szívüket. Gondosan elreteszelték a terem ajtaját. Mi lesz most? Ez a gondolat foglalkoztathatta valamennyit. Egyszerre csak előttük terem a föltámadt Üdvözítő.

Az Úr Jézus halála után most jelenik meg először tanítványainak. Mit fog mondanival, mit fog hirdetni? Mivel fogja apostolait bátorítani? Micsoda magyarázatokat és fölvilágosításokat fog adni?

De íme, mindenről nem esik szó. Talán kiáll ott fájdalmait fogja elpanaszolni? Egy szót sem beszél erről. Talán a legyőzött halálról fog diadalmas himnust zengedezni? Nem. Talán Egyházának leendő nagyságáról, az örök város átalakulásáról, tanítványainak közeli sorsáról fog jövendölni? Egy szóval sem.

Hanem azonnal jövetelének, megjelenésének céljával kezdi: «Amint engem küldött az Atya, ügy küldlek én is titkok!» Tehát küldésről, misszióról, bizonyos feladatról beszél. Ezután rájuk lehel és mondja: «Vegyétek a Szentlélek. Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsátatnak nekik; és a kiknek megtartjátok, meg vannak tartva», (Ján. 20, 21—23.)

Tehát bűnbocsátó hatalmat ad tanítványainak. Ha előbb adhatta volna, előbb tette volna. De halálával előbb meg akarta váltani az embereket és ki akarta érde-melni részünkre bűneink bocsánatát. Hát alighogy föltámad, szinte ki sem várja a három napot, épen csak annyit várt, hogy a jövendölést meg ne hazudtolja, a harmadik nap (vasárnap) hajnalán már föltámad és kellő előkészület után (az aszszonyok hírüladása!) még aznap meg-hozza nekik az első allelujás ajándékot, a bűnbocsánat lehetőségét.

És azóta az Egyháznak világot beárnyékozó «terebélyes fáján» mindenütt felénk kínálkozik ez az isteni kegyelem. Ahol csak templom áll, ahol csak gyóntató pap él, ott érezhető Krisztus lehelete is: «Vegyétek a Szentlelket, akiknek megbocsát-játok bűneiket, meg vannak bocsátva».

Egy élte derekán a kath. vallásra tért tudósunk mondotta nekem egyszer: «Ha más nem, a gyónás fölséges intézménye meggyőzött volna, hogy a katholikus Egyházat Isten alapította».

Valóban az egész természet a gyónást *prédkálja*. Az egész természet meggyónja, külső jelekkel megvallja örömeit és gyöt-

relmeit. A fizikai fájdalom okozta felkiáltás — a meggyónt fájdalom. Mi a nevetés? Meggyónt örömkünk. Mi a sírás? Meggyónt keservünk. Mi a pirulás? A gyengéd lelkiismeretnek gyónó megrezzenése és megvonaglása.

A gyónás a *lelkiismeret természetes ösztöne*. mindenki tudja, aki már járt különön, hogy milyen jóleső, üdítő érzés cikázik végig lelkünkön, ha idegen nyelvű népek forgatagában hirtelen hazai nyelv hangja üti meg fülünket. Szinte fölkiáltunk, fölujjonganunk örömkünkben. Miért? Mert örülünk, hogy akad valaki, kivel a csupa idegen között végre közölhetjük ügyünket-bajunkát és beszélhetünk arról, ami minket közösen érint, emel és sújt.

Azonban különösen a bün lélektanához tartozik a gyónásnak, a vallomásnak ellenállhatatlan ösztöne.

A londoni Tow erben (régebben börtön) ma is mutogatják a halálraítéteknek vallomásait. A bíró előtt tagadták, később körmükkel vésték és vájták bűneiket a falakba lelkük megkönnyítésére.

Hiába, már Shakespeare, a nagy emberismerő is hangoztatta ezt:

«A beteg lélek a süket vánkosnak is kiáltja titkát. Gyóntatóra még jobban rászorul, mint az orvosra!» (Macbeth, V. I.)

Szabó Dezsőnek «Nincs menekvés» c. könyvében, Dalajcsikot halálba kergetik bűnei, öngyilkos lesz, de hátramaradt levelében megvallja bünét, hogy, ha utólagosan is, de könnyítsen lelkén.

A napilapokban hétről-hétre olvashatunk bűnözökről, kik önként jelentkeznek a rendőrségen, hogy vallomásukkal könnyítsenek lelkükön.

Ép aznap, hog^{3r}e sorokat fogalmazom, előveszem alapot és feltűnő példát találok benne. A «Nemzeti Újság» 1925. évi júl. 14. számában (10. old.) «Önként jelentkezett egy gyilkos» c. alatt közli, hogy egy Lőwi Sándor nevű 41 éves, székesfehérvári születésű egyén, aki 1919. évben követte el bünét, most, tehát *hat esztendő múlva*, önként jelentkezett a rendőrségen. Az «Uj Nemzedék» c. napilap 1926. évi jan. 3. száma (9. old.) közli a következő hírt: «Nyolc év után jelentkezett és vallott a gyilkos. A 26 éves, Potsdamban lakó Hennings Jenő lakatos tegnap megjelent a potsdami rendőrség előtt és lelkiismeretfurdalására hi-

vatkozva megvallotta, hogy *nyolc év előtt* gyilkosságot követett el. Mikor részletes vallomását befejezte, nagyon lélekzett; lát- szott rajta, hogy *óriási tehertől szabadult meg*. (Aláhúzva az eredeti szövegben is.)

De a legérdekesebb hírt az «Új Nemzedék» 1925. dec. 17. száma közli (9. old.) «*Húsz év után vallotta be bűnét egy gyilkos*» címen. Egy Sublette J. nevű ember húsz ével ezelőtt megölt egy Dillard nevű embert. «Húsz éven át — írja az újság — sikeresen kerülte ki a törvényt, de *mar nem bírta ki tovább* és önként jelentkezett. Vallomásakor mindenki 43 éves, de úgy néz ki, mintha 60 is elmúlt volna.»

A «Magyarság» c. napilap 1926. évi március 5-i számában (7. old.) «Naplók» cím alatt a következő cikket közölte:

«Flaxmayer, a kispesti gyilkos, aki most áll a törvényszék előtt, tagadni próbálta tette szándékosságát, de ráolvasták a megtalált naplóját, melyben a gyilkosság gondolatának megfogamzásától kezdve részletesen felírta napról-napra való előkészületeit a nehéz büntetetre. Ez az ember talán soha életében egy sort sem írt, se szépirodalmat, se értekezést, se íróasztal fiókja, se a nagy nyilvánosság számára és most,

hogy végzetes és könnyen fölfedezhető merényletére készült, pontosan megvall magáról minden előre, mintegy okmányos szerű bizonyítékul a büntetőbíróság számára. Mintha csak a bűn első percétől kezdve egy büntetőangyal kényszerítette volna, hogy egy másik énjének büntető kezével hurkolja a maga nyaka köré a maga büntetését.

Vagy ott van a frankhamisítás egyik szereplőjének esete. Vezérkari ezredes volt, aki jól tudta, hogy vállalkozása — még ha nem is vélte volna helyteleníthetőnek — de minden esetre veszélyekkel kockázatos. És amit az egész világháborúban egyetlen épeszű, vagy a harcszerű viselkedésben hathetes kiképzésű újonc meg nem tett volna, azt elköveti vezérkari ezredes létére: írásos bizonyítékokat jegyez föl, többszáz harci társának nevével, a legveszélyesebb területen. Naplót kezd ő, aki talán sohasem írt se verset, se prózát, mindeddig a napig. Mi ez tőle? Perverz kacérkodás a veszedelemmel, amely arra készti a turistát, hogy egy ingó körül a mélység fölé hajoljon? Egy lényünk mögött élt, mindeddig néma, másvalakinek a lebírhatatlan suggestiója?

És itt arra az elképedő ráeszmélésre bukkanunk, hogy az egész irodalom is valami ilyen kényszerű lelki megnyilatkozás. Ez az a kényszer, amely naplót írat a kislánnyal, aki inkább meghalna, mint hogy szíve titkát elárulná, mégis beleírja a minden percben megtalálható naplójába: szerelmes vagyok Pityuba! Pityu, szeretlek!

Ez az ösztön, amely a sivatag vándorát is hangos énekszóra vagy káromkodásra készti, bár tudja, hogy száz mérföldre sincs tőle élő és halló ember. Ez a parancsoló ösztön, amely Midász király borbélyát kényszerítette, hogy a földbe lyukat vájon és belekiáltsa Midász király fülének titkát: a fülbegyónás kényszere, amelynek különösen alá vannak vetve a gyermekek, nők, a szentek, költők, vagyis körülbelül mindenjában, kedves telebarátaim. Lakik bennünk valaki, aki felelmetes, mert ellenünk is tehet, aki nekünk nem felelős s akiért mégis minden felelősséget viselünk».

Ami a legérdekesebb, teljesen hitetlen és vallástalan egyének is bámulattal és csodálkozással szólnak a gyónás magasztos intézményéről.

Körülbelül 1600 évvel ezelőtt a hitehagyott Julián császár ki akarta irtani a kereszténységet és vissza akarta állítani a pogányságot. Támadott minden kereszteny intézményt, de a gyónással csodálatosképen kivételt tett, sőt meghagyta *pogány* (!) alattvalóinak, hogy pogány papjaiknál kereszteny módon gyónjanak és a papokat kötelezte a bűnvallomások meghallgatására.¹

Megfontolásra méltó, amit a hires Leibnitz, a «második Aristoteles» ír: «Nem tagadható, hogy a gyónás intézménye isteni bölcseségre vall, melyet még Kina és Japán lakói is megbámulnak».²

A pantheista³ Mulford Prentice mondja: «Ha egyik kipróbált barátunkkal azzal a komoly szándékkal közöljük bűnös érzelmeinket, hogy megszabaduljunk tőlük, már majdnem kézzelfoghatókká lesznek, oly alakot öltenek, mely lehetővé teszi, hogy őket eldobjuk magunktól. Hogy ez miért és mi módon megy végbe, megma-

¹ Dr. Aug. Egger: Die Beschimpfung d. Beicht-institutes. Warnsdorf. 2. Aufl. 15. old.

² U. o. 16. old.

³ A pantheizmus a világot az istenséggel azonosítja, vagyis azt állítja, hogy a világmindenség maga az istenség.

gyarázhatatlan. Mi itt csak a tapasztalati igazságot állapítjuk meg. A gyónásban rejlő megváltás csaknem minden férii és nő életét átszövi. Érzik, milyen tehertől szabadultak meg, mihelyt gondolataikat, melyek a szó szoros értelmében rájuk nehezedtek, egy-egy résztvevő barátnak el mondhatják».^x

Újabban a psychanalizisnak (helytelen szóval psychoanalysis) nevezett ideggyógyító módszernek legerősebb gyógyító eszköze: a gyónás.

Söt e módszer a léleknek és testnek egymásra gyakorolt hatására alapítva, még testi bajokat is a lelkiállapot részletes feltárásával akar gyógyítani.

Magá Goethe használta ezt a gyógymódot először, midőn egyik beteg nőismerősét egyenesen «abszolválta», illetve a földoldozást csupán utánozta és a beteg ettől meg is gyógyult.²

A zsidó Freud, bécsi idegorvos és egyetemi tanár egyenesen meggyóntatja betegeit. A nemkeresztény Steckel Vilmos, híres idegorvos és író, egyik legjobb művében így

¹ «A győzedelmes élet» című műben, ford.: Varságh J., Singer és Wolfner. 104—6. old.

² Brief an Frau von Stein, dr. 25. September 1811.

nyilatkozik: «Soká tartott, míg átlátták, hogy az ú. n. idegbajok lelki betegségek. Most nagy átalakulások történnek. A legtöbb idegorvos lelki orvossá válik. Az orvos nevelővé, *gyóntatóatyává* lett.»¹ Ugyanez az író egyéb műveiben is, különösen a «Was am Grunde der Seele ruht» címűben olyan dicsőítő himnusokat zeng a gyónás lelket gyógyító, fölemelő, megváltó hatásáról, hogy egy katholikus hitszónok sem magasztalhatná szebben a bűnvallomást.

A lelki és testi betegek gyógyításával foglalkozó Dr. Pfister Oszkár, híres lélekbúvár, svájci protestáns pap írja, hogy egy 21 éves hiszteriás nőt hiába kezelt lelkipásztori módon. minden tanácsadás, vigasztalás és imádkoztatás meddő maradt. «Egy napon — ezek saját szavai — a leány önként meggyónt és ettől a perctől fogva meggyógyult és megszabadult gyomorbajától, mely többé sohasem tért vissza.»² Ugyanő a *gyónás* révén eszközölt lelki és testi gyógyításoknak egész sorai közli.

¹ «Das liebe ich» című mű. Berlin, Verlag Otto Salle, 1913. VII. Előszó.

² «Die Psychoanalytische Methode» című műben. Leipzig, 1913. Verlag v. J. Klinkhardt. 85. old.

Dr. Pfisterhez hasonlóan sok-sok protestáns is visszakívánja, sokszor visszasírja a fül gyónást. Íme pozitív adatok:

Jókai kálvinista volt. Előszörétettel szokta a katholikus Egyház szertartásait, intézményeit és szentségeit nevetségessé és gúny tárgyává tenni.¹ Nos, ez a katholikus vallás ellen annyi előítéletet mutató protestáns Jókai így ír:

«Van a katholikus vallásnak egy intézménye, mely *annyira magasztos, annyira vigasztaló, hogy ez magában elég volná arra, hogy mindenütt elterjedjen a kerek földön*, ahol csak szenvedőjemberek vannak, akiknek egyéb is tud fájni, nemcsak az ütés és harapás. *Ez a gyónás.* Nagy hiba volt Kálvin Jánostól, hogy ezt meg nem tartotta a hívei számára. Nem ismerte a szíveket.» (A tengerszemű hölgy. II. kötet.)

Luther, a katholikus Egyháztól való elpártolása után írt «Kis katekizmusában», melyben csak két szentségről szól, ezeket mondja: «A gyónás két részből áll, egyik a bűnök megvallása, a másik az abszolució, melyet a gyöntatótól ve-

¹ Lásd ennek alapos és részletes bizonyítását a «Magyar Kultúra» című folyóirat 3—6. számában és részben jelen könyv 33. kérd. jegyzetében.

szünk, mint magától Istenről. Milyen bűnöket gyónjunk meg? Istennel szemben minden bűnről vádoljuk magunkat, azokról is, amelyeket nem ismerünk meg, de a gyóntatónak csak azokat a bűnöket valljuk meg, melyeket tudunk és szívünkben érzünk. Melyek azok? Nézd állásodat a 10 parancs szerint, hogy atya, anya, fui, leány, úr, úrnő, szolga vagy-e, hogy engedetlen, hűtlen, lusta voltál, valakit megbántottál-e szóval vagy cselekedettel, hogy loptál, valamit elmulasztottál, elhanyagoltál, kárt tettél-e».¹

Vallási téren az «Ágostai hitvallás» a lutheránusok legfőbb irányadója. Ennek 11. fejezete így szól: «A gyónásról tanítjuk, hogy a templomokban magánosan kapjuk az abszoluciót és azt el ne ejtsük». Melanchton pedig, aki az «Ágostai hitvallás» voltaképeni szerkesztője, Apológiájában szóról-szóra így ír: «Jó, ha az egyszerűeket és tapasztalatlanokat utasítjuk, hogy a gyónásban néhány bűnüköt megnevezzék, melyek lelküket nyomják; így könnyebb lesz őket oktatni». (XI. fej.) Ugyanitt a XXIV. (régi XII.) fej.-ben így

¹ Der kleine Katechismus. Dr. M. Luther, V. r.

ír: «Mindjárt az elején komolyan kell hangoztatnunk, hogy *mi a misét nem vetjük el* (az eredetiben is dült betükkel!). Mert templomainkban minden vasár- és ünnepnapon miséket mondunk, közben a szentséget is nyújtjuk azoknak, akik kívánják, de úgyhogy előbb meggyóntatjuk és abszolváljuk őket», («also, dass sie erst verhört und absolviert werden.») Nehogy pedig valakinek álmában is az a gondolata támadjon, hogy ez idézeteket még katholikus korukban írták, hangsúlyozom, hogy írásaik a teljes szakítás után keletkeztek, Melanchton pl. az idézett Apológiájában a katholikusokat több helyen «nagy szamaraknak» («grosse Esel») nevezi. Az összes idézeteket, már csak lelkismeretességből is, nem katholikus, hanem hivatalos protestáns forrásból írtuk át.¹ Melanchton egyébként a fül gyón ás elhagyását egyenesen istentelenségnek minősítette.²

¹ E mű címe: «Das Evangelische Concordienbuch, enthaltend die symbolischen Bücher der evangelisch-lutherischen Kirche» von J. T. Müller. Gütersloh. Verlag v. C. Bertelsmann. 1871. Fönti idézetek a 212., 26., 98. és 147. old.

² Brockhaus: Konvers. Lexicon. 1898. XII. köt.. 644. old.

1852-ben a brémai protestáns egyházi kongresszus ezt a határozatot hozta: «Korunk legszomorúbb tünete a bűn és a bánathiány, aminek legfőbb oka a gyónás elvetése».

1856. év májusában Drezdában összegyűltek Szász- és Bajorország, Württemberg és Hannover protestáns képviselői. A gyónást és feloldozást illetőleg 23 pontban állapodtak meg; a második pont így hangzik: «A gyónásnak mai módja hiányos, a magányónásra való visszatérést üdvösnek és szükségesnek ismerjük».

1881-ben az erlangeni ág. ev. papi gyűlésen von Scherl tanár beszéde kapcsán ismételten elhangzott az indítvány a fülgyonás visszaállítása érdekében.

Berlinben 1918. év október 9-én négy előkelő állású protestáns pap és két világi hatalmas mozgalmat indított a gyónás visszaállítására s mozgalmukat irodalmi művekkal és folyóiratokkal is támogatják.¹

1922. október 31-én, a reformáció emlékünnepén, Berlin legrégebb protestáns templomában, a Nicolaikirche-ben összejöttek a protestáns «Hochkirche» hívei.

¹ «Grundsätze der hochkirchlichen Vereinigung.» Berlin. II. 3.

Mély sajnálatukat fejezték ki, hogy a gyónás a protestánsoknál megszűnt. A lelki életnek egyik főrésze az önfegyelmezés, ennek pedig pótolhatatlan eszköze a gyónás. A fulgyónás előnyei oly szembe-szökők, annyira megfelelnek az emberi természetnek, az egyéni nevelés és lelkivezetés szükségességének, hogy eltörlését semmi helytálló ok nem igazolja. A gyónást tehát vissza kell állítani. Mosel plébános, a Hochkirche egyik alapítója, gyóntatói tanfolyam szervezését kezdeményezte és a Jel készeknek a római kézikönyvek tanulmányozását ajánlotta.¹

Az anglikánoknál még gyakoribb, még sűrűbb és még hangosabb a katholikus értelemben vett fulgyónás sürgetése, úgy hogy az idevágó lelkész, püspöki és kongresszusi határozatok közlésére hely sem jutna.

Manapság, mikor a modern pedagógia az egész vonalon egyéni nevelést sürget és dogmaként hirdeti, hogy az igazi nevelés csak egyéni lehet, a katholikus Egyházon kívül állók is bámulattal veszik észre, hogy az Egyház kezdettől fogva az egyéni ne-

¹ L. «Magyar Kultúra» 1925. évf. júniusi szám. 288. old.

velés «modern» elvét követte — épen a gyónás szentségében. Es ba az egyéni nevelés már magában véve elengedhetetlenül fontos, még fokozottabb mértékben szükséges bűneinkkel, főkép titkos bűneinkkel szemben, mégpedig két okból. Először is, mert eljárásunk helytelen ségét, veszélyességét és bűnösséget mi magunk látjuk legkevésbbé, más ember től pedig, még legjobb barátuktól is ritkán halljuk meg. A gyónásban ellenben *megvesztegethetetlen bíró és tárgyilagos szakértő* szájából halljuk meg az igazságot és a ritka s értékes tanítást, fölvilágosítást és útbaigazítást.

Másodszor és főkép azért szükséges az egyéni vezetésnek és irányításnak gyónási alakja, mert a bűnös — gyónáson kívül — senkivel sem szokta közölni lelkének titkait: «Ember parancsára senki sem bízná legféltebb titkát emberre» (Chesterton). Hiszen ezzel egyrészt ki szolgáltatná magát felebarátjának, más részt a vallomás egymagában is nagyfokú önmegtagadással jár.

De íme, mily simán megy a vallomás a gyónásban. Mert itt tisztán emberi szempontból véve is, évezredes tapasztalatok-

kal áll szemben a bűnös és az Egyház szigorú előírásokkal, ellenőrzéssel és körültekintő óvatossággal alapozza meg a gyónó bizalmát.

A fölszentelendő pap a theológiai (hiltudományi) főiskolában több éven át tanulja a gyöntatáshoz szükséges erkölcsi, jogi, lélektani és pedagógiai tudnivalókat. A főiskola bevégezése után, a fölszentelés előtt a papjelöltnek, mint végzett theológusnak még egy külön, ú. n. jurisdictionális vizsgát kell letennie, melynek egyetlen tárgya a helyes gyöntatás. E vizsga sikeres letevése után a fölszentelt pap csupán három évre kapja meg a gyöntatási engedélyt; utána új vizsgálatnak vetik alá. Az új egyházi törvénykönyv értelmében minden papnak legalább három évenként vizsgázni kell a gyöntatásból, hacsak ez alól a püspök kellő okból felmentést nem ad.¹ De ha az illető pap önálló plébánosnak készül, előzetesen ismét le kell vizsgálnia a gyónásra vonatkozó tudnivalóról is.

Ennyire szívén viseli az Egyház a gyöntatószékbe küldött lelki vezetők kellő és biztos tudását.

¹ 130. c.

Különben a gyónás intézményének immár tizenkilencszázados fönnállása is bizonyítja el nem múló szükségességét. Mi több, a bűn külső megvallásának megkövetelése az Egyháznál is régibb; oly régi, mint maga a bűn.¹

Ha a Szentírás lapjait olvassuk, ahol először van szó a bűnről, feltűnhetik, hogy Isten beismерő bűnvallomást kívánt. így Ádámtól (1 Móz. 9—13.), Évától (u. o.), Káintól (1 Móz. 4, 9—10.). Sőt az ószövetség ismerte és megkövetelte a pap előtti bűnvallomást is, más szóval már az ószövetségben is megvolt a magányónásnak valamelyes alakja. A mózesi törvény u. i. előírta, hogy kinek, milyen bűne után milyen áldozatot kell bemutatnia.

Mivel pedig áldozatot csak pap mutathattott be, ez az áldozatnak minőségéből következtethetett a bűnnék fajtájára és nagyságára. Sőt többet mondhatunk! A *külső körülményeket* tekintve, az ószövetségi bűnvallomás még nehezebb volt, mint az újszövetségi, mert egész Zsidóországban

¹ «E pont körül csak egy vélemény van, kezdve az anyán, ki kérdőre vonja gyermekét egy eltört csésze vagy egy darab cukor miatt, föl a bíróig, aki ítélezéke magaslatáról vallatja a tolvajt.» Nicolas: Philos. Studien. III. 405.

csak egyetlen templom volt s minden áldozat bemutatására Jeruzsálembe kelleti utazni és azonfelül az áldozati anyag is drága volt.¹

Ennek a ténynek pedig nemcsak fontos jelképe, hanem egyúttal lélektani jelentősége is volt. így történhetett meg, hogy az első zsidó-keresztények szinte magától értődőnek tekintették a szentgyónást. Az apostolok is a legtermészetesebb hangon szólnak róla. «És (mikor Pál Efezusban volt) a hívők közül sokan jövénék elé, *megvallván* és *kibeszélvén* cselekedeteiket.»² «Ha pedig megvalljuk bűneinket, hív Ő és igaz, hogy megbocsássa nekünk vétkeinket és megtisztítson minket minden gonoszságtól.»³ Valljátok meg tehát egymásnak bűneiteket és imádkozzatok egymásért, hogy üdvözöljétek.»⁴

Sőt hátrahagyott könyveikben még a. pogányságból megtért keresztény írók is oly hangon tárgyalnak a gyónásról, mint rég meggyökeresedett szokásról. Így az

¹ V. ö. Dr. Varga Th.: Gyónás az ószövetségben. Egyh. Lapok, 1923. 39—40. old.

² Ap. Csel. 19, 18.

³ 1 Ján. 1, 9.

⁴ Jak. 5, 16.

első században római szent Kelemen, kiről szent Pál apostol is megemlékezik egyik levelében (Fil. 4, 3.), ezt írja: «Míg élünk, míg a bűnbánatra időnk van, teljes szívvel térjünk Istenhez, mert mihelyt e Állagból kiléünk, sem bűneinket meg nem vallhatjuk, sem penitenciái nem tarthatunk.» Hasonlóképen II. Kelemen, Hermas és a Didache.

A 2. században Szent Irén néhány megterít asszonyról így ír: «Ezek igen gyakran betértek a templomba s meggyóntak»; és egyik másik helyen: «Akik nyilvánosan meggyónnak(*«in man'iiesto exomologcsim faciunt»*), azoknak nem kell kétségsbesetten távol állniok az Isten országától».³

Tudvalevő dolog, hogy az ősegyházban gyakori volt a nyilvános gyónás, főkép a nyilvánosság által ismert bűnöknél, de megelőzte a fülgýónás. (A bírói ténykedésen sem változtat, hogy nyilvános-e vagy zárt a tárgyalás.) Am épen szent Irén szavaiból láthatjuk, hogy még a nyilvános gyónásról is milyen magától értődően beszél.

¹ Epist. 2.

² L. 1. c. 9. és 13. Az exomologesis szón az összes régiek a gyónást, illetve a bűnbánat szentségét értették.

A 3. században Tertullián külön könyvet írt a bűnbánatról s abban a gyónástól sokakat visszatartó szégyenérzet leküzdéséről szól. A sok hely közül íme egy: «Többen kerülik, vagy napról-napra halogatják a maguk kinyilatkoztatását (t. i. bűnvallomását), többet hajtván a szégyenre, mint az üdvösségre, épen úgy, mint akik testük szemérmetesebb részein gyulladást kapván, azt az orvosoktól eltittkolják s így a szégyenkezésük miatt halnak meg.¹

Origenes, előbbinek kortársa, ugyancsak a 3. században, így ír: «Akikben valamely megemészthetetlen étel van vagy a gyomornedvek nagy fokban háborgatják őket, megkönnyebbülnek, ha hánynak. Azonképen akik vétkeztek s magukban tartják vétküket, lelki gyötrelmei szenvédnek; aki ellenben magát vágolja és meggyónik, kiokádta bűnét».² Es más helyen: «Bár nagy munka vétkeink bocsánatának megszerzése a penitencia által, de midőn a bűnös könnyeivel áztatja ágyát s könnyei a kenyere éjjel-nappal, nem szégyenli az Úr papjának

¹ Lib. de poenit. c. 10.

² Horn. 3. in Levitic.

megvallani a maga bűnét, hiszen orvos-ságot keres.»¹ És így végig az összes szá-zadokon.

Es mégis, épen a két utolsó író idézeti szavaiból kiérezhető, de meg termesze les is, hogy azért a gyónás mégis csak ne-héz, terhes doleg; a természetes szégyen-érzet fázik tőle s hatalmas önmegtaga-dás t és önmeggyőzést követel.²

És ennek ellenére a katholikusok mil-liói nemcsak gyónnak (a jobbak gyak-rabban is), hanem sokszor csak úgy ostromolják a gyöntatósékeket; a hívek messze vidékre elmennek gyónásuk el-végzésére, a nélkül, hogy nehézségről pa-naszkodnának, sőt vigasztalást találnak benne. Ebből nyilvánvaló, hogy Egy-házunkban a Szentlélek működik, az erősség Lelke; Ő segít gyónni, Ő adja az erőt a gyónás nehézségeinek legyőzé-sére, az önszeretet megtörésére. Így ter-

¹ Horn. 17. in Luc.

² «Lehet-e az önmegtagadásnak nagyobb foka, mint egy tán csekélyebb értékű embertársunk előtt, minden hiúság félretevésével, egyenkint leleplezni vétkeinket, erkölcsi fogyatkozásainkat s oly rossz-nak tüntetni fel magunkat, minőnek bizony nem szívesen láttatnánk az emberek előtt.» (Gr. Széchenyi István szavai: Naplók. 582. idézve Szekfű: Széchenyi igéi. Budapest, 1921.)

meli ebből a keserű gyökérből a legkellemesebb és legkedvesebb gyümölcsöket.

Mi papok tudjuk, hogy egy községet csak a gyónás tud átalakítani. Lakompaik községben történt. Egy misszió után a férfiak nagy része a korcsma tájéka felé sem nézett. Különös feltünést keltett két szenvedélyes ivónak teljes megtérése. De a korcsmáros azért nem győzte dicsérni a misszió hatását, sőt arra kérte a lelkipásztort, hogy ezentúl is tartasson ilyent. A csodálkozó plébánosnak így adta szavainak magyarázatát: «A misszió, főtiszte lendő uram, a legjobb végrehajtó. Utána minden adósom megfizette régi tartozását és hozzá se haragba, se költségbe nem került. Ilyet csak az Úristen tud csinálni.»¹

Tóth Tihamér egyetemi tanár vaskos kötetet írt az ifjúság lelki gondozásáról,² pedig az egész műnek tartalmát egy monddattal is kifejezte: «Ma általános közstudattá vált, hogy ha az ifjúságot sikerül

¹ Tower V.: A fegyelmezés természetes eszközei. Budapest, 1924. 10. old.

² Az intelligencia lelki gondozása. I. kötet 2. kiad. 403 oldallal.

a gyakori gyónás és áldozás eszméjének megnyerni, *megoldottuk* az ifjúság nevelésének s kath. irányú fejlődésének nagy problémáját».¹

Úgy van, mi lekipásztorok napról-napra, a gyöntatósékben sokszor percről-percre láthatjuk, tapasztalhatjuk a gyónás szent-ségének csodásan átalakító, megszentelő, megnyugtató és boldogító hatását.

A szenvedélyek és a nagy bűnök a világnézetek teherképességének erőpróbái. Vannak szenvedélyek, melyekkel szemben minden bölcslet, logika, belátás, rábeszélés, fenyegetés és rémítgetés teljesen hatástan. Csak a bűnbánat szentségében, Krisztus lehelete és kegyelme olvasztja meg a szívet, alakítja át a lelket és alakít részeg alakokból abstinenseket, erkölcsstelenekből tisztalelküeket és tolvajokból önkéntes visszatérítőket.

De minek is beszéljünk mások megváltozásáról? Aki jól gyónik, önmagán észlelheti és tapasztalhatja a gyónás intézményének nagy áldását, kegyelmeit, vigasztalását és annak a téTELNEk igazságát, hogy ennek az intézménynek Isten-től kell származnia. De persze az ilyen

¹ I. m. 271. old.

tapasztalatot és meggyőződést a mi Urunk Jézus Krisztus nem a vitatkozásnak, láng-észnek vagy a bölcselkedésnek ígért, hanem a jóakaratú hívőnek: «Aki annak (az Atyának) akaratját akarja cselekedni, megismeri tanítványomról, vájjon Isten-től van-e az, vagy én magamtól szólok?» (.Tán. 7, 17.)

És mégis! Mindaz, amit eddig a gyónásról elmondottunk, ami dicsérőt, magasztalét ellenfeleink, a Jókaik, Steckelék, a Hochkircherek szájából hallottunk róla, csupán első betűje, csupán rügyfakadása és ízelítője a gyónás voltaképeni áldásának. Mert mindenkor csak a merő bűnvallomásról beszélünk, ahol pedig a gyónás intézményének igazi ereje, hatása s eredménye még csak meg sem kezdődött.

A pogányságért rajongó Szabó Dezső «Csodálatos életében» van egy jó lélekismeretre mutató hely. A büneinek tudatától űzött, hajtott, fullánkcsípte Szabó Pista jólelkű családhoz téved. Ennek a családnak meggyónja szörnyű bűnét. És a hatás?

«A sötét múlt és az irtózatos tett kidölt lelkéből. Megjött étvágya és a dal felfakadt ajkán.»

Pedig ez *csak* gyónás volt, nem pedig *földozás!* Csak vallomás volt, de még nem tényleges megváltás, nem felmentő ítélet! Ezt csakis a gyónás *szentségében* a földozással, az abszolucióval kapjuk!

A gyónás, a vallomás enyhítheti a meghasonlott lélek vergődését, elsekélyesíteti a ránehezedő büntudatot, de a tőle való teljes szabadulást csak Krisztus szava eszközölheti, az a *meggyőződés* és *megbizonyosodás*, hogy Krisztus fölhatalma - zottja adta a bocsánatot és mondotta ki a fölmentést.

Meggyónhatunk az emberek ezreinek, sírhatunk, nyilvánosan vezekelhetünk, javulhatunk, de ezzel a bűnjótátele nincs elintézve. Ezt *csak Istennek*, nem föltételezett, képzelt vagy remélt, hanem *pozitív, konkrét, bizonyos bocsánata* eszközölheti, mely nemcsak elfödi a multat, hanem egyúttal újra megnyitja a teljes szeretetet. Es ezt a büntörlő hatalmat, ítéletet és kegyelmet *magunkra vonatkoztatva*, bizonyossággal tudni és érezni akarjuk. Csak ez lesz számunkra az a hatalmas *egyéni megváltás*, melyet sehol és senki és semmi nem adhat, *csak a katholikus Egyházban* az Isten nevében, Krisz-

tus leheletére az *egyházi rend szentségeben* föloldozásra fölhatalmazott áldozó-papnak abszoluciója.

Csak ez hozza meg lelkünknek igazi, állandó, tartós és biztosított békéjét, teljes gyógyulását, egészségét, lelkiismere-tünknek igazi, eredeti tisztaságát, Isten-nek megpecsételt bocsánatát és vele egy új nekilendülés föltételét, alapját és bátorító kiindulópontját.

Ellenvetések:

1. «*Nincs bűnöm!*» Akinek vadonatúj, patyolatfehér ruhája van, legott észre-veszi rajta a legkisebb foltot is. Ám mond a kéményseprőnek, hogy folt esett dol-gozó zubbonyán. Nevet rajta. Hová is eshetnék még újabb folt. A tapasztalat bizonyítja, hogy minél tisztább lelkiisme-retű és jellemesebb valaki, annál több hibát vesz magán észre. Minél konokabb és eldurvultabb, annál inkább vak saját hibáival szemben.

A Szentírás szava: «Ha azt mondjuk, hogy nincs vétkünk, magunkat csaljuk meg és igazság bennünk nincsen». (1 Ján. 1, 8.)

Imádkozzál, hogy megismerhesd ma-gadat és bűneidet!

2. «*Papok találtak fel a gyónást!*» Igaz! Csak egyes számba kell tenni a mondatot. Pap találta fel, még pedig a legfőbb pap, Krisztus Urunk!

Ha más találta volna fel, nyomára lehetne jutni: de, bár ellenségeink nyomoztak is ez irányban, fáradtságuk természetesen hiábavalónak bizonyult.

Egyébiránt elgondolható-e józan ésszel, hogy papok találták ki a gyónást? Talán szükségük volt rá, hogy nappal és éjjel, esőben, hóban, fagyban, a legnagyobb viharban is haladéktalanul betegekhez kelljen sietniök, hozzá még néha undort keltő és ragályos betegekhez? Vagy azért találták volna ki, hogy heteken, hónapokon át órák hosszat, sokszor egész napon át a gyontatás kösse le öket s négy deszka között meghúzódva, összetörödötten ott üljenek s e mellett mindenfajta ember leheletét és lelki undokságát magukba szívják?

A XVI. században Borromei sz. Károly idejében Milánóban és környékén a kolera dühöngött. A város papjai a gyontatás következtében kihaltak. Ekkor egész egyházmegyéjéből jöttek papok, kik közül 1444 halt meg a betegek gyontatása miatt. E sorok írója 1913-ban Ridnaunban (Tirol)

tanúja volt annak, mikor a plébánost éjjel felköltötték s a 3200 méter magas, medredekségéről hírhedt Becher nevű glecseser csúcsára hívták haldokló turistához. A pap éjfélkor indult el és csak másnap délben érkezett vissza. Csak a jó Isten a megmondhatója, hogy hány pap lett egész életére beteg a gyóntatás miatt! És hozzá mindezт mindenmű ellenszolgáltatás nélkül végzik. minden más papi működésért szabad fáradtságdíjat («stóla», «stipendium», «honorarium») elfogadni, de a gyóntatásért soha-soha!

Dr. Winkler Vilmos, az osztrák hadügymisztérium (Staatsamt für Heereswesen) titkára földolgozta a volt cs. és kir. közös hadügymisztérium háborússtatistikai hivatalának (Kriegstatistisches Bureau) adatait és ezek alapján összeállította a világháború első három évére vonatkozó veszteség-statisztikát élethivatal-szerint.¹ E hivatalos adatok szerint a hivatásos tisztek után a legtöbb háborús veszteséget a tábori lelkészek szenvedték, jóval nagyobbat, mint pl. a hiva-

¹ Dr. Wilhelm Winkler: Berufsstatistik der Kriegstoten der öst.-ung. Monarchie. Wien, 1910. Verlag von Seidel & Sohn.

tásos katonaorvosok.¹ Ennek egyedüli oka s magyarázata a katholikus tábori lelkészek gyóntatása volt.

És ahol a golyó, gránát és rapszón nem pusztított, ott a halál a kolerás betegeken át vicsorgatta fogát a — gyóntatókra. Váradi Gézának «Feljegyzések a világháború vérzivataros napjaiból» c. kitűnő könyvéből² értesülünk, hogy a kolerás betegek gyóntatás közben, amikor a pannak egészen közel kellett hajolnia hozzájuk, egymásután szennyezték be hányásukkal a gyóntató mellét, úgyhogy többször csak azért kellett megszakítani a gyóntatást, hogy a pap némi kép megisztogathassa ruháját.

Végre, ha papok találták volna fel a

¹ Fönti könyv alapján (7. old.) a megfelelő hivatalon belül számított ezer hadbavonult közül elbeszett 119.8 hivatásos tiszt, 40.0 hivatásos tábori lelkész, 25.0 hivatásos katonaorvos, 5.3 katonai tiszttelviselő s. i. t. Ezek a számok természetesen jelen tékenyen növekednek, ha az ezrelékeket az egész világháború idejére számítjuk. így Kerchnave osztrák tábornok, katonai író, az osztrák állam-szövetség elnökéhez intézett memorandumában a hivatásos tisztek veszteségét 330 ezrelékbен állapítja meg, aminek a fönti arány szerint a hivatásos tábori lelkészek részéről 123.9 ezrelék veszteség felel meg.

² Budapest, 1925. Olysói Gabányi J. tábornok előszavával. 35—38. old.

gyónást, legalább önmagukat felmentetnék volna e kötelezettség alól. De a papoknak és püspököknek épen úgy meg kell gyónniok, mint a híveknek.

3. «*Magának istennek gyónom /» Ez annyi, mintha a tolvaj a bíróság helyett egyenesen a király () felségével óhajtaná ügyét elintéztetni, a tanuló közvetlenül a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel, vagy ha századkihallgatásnál a közember a századparancsnok rendelkezését visszautasítva, a fővezér elé szertné kérését vagy panaszát vinni.*

Hiszen a bíró épen a király akaratából, a tanár a miniszter megbízásából és a tiszt a hadvezetőség parancsára teljesíti tiszjét. Ép így Isten maga rendelte el: «Akiknek (ti!) megbocsátjátok bűneiket, meg lesznek bocsátva és akiknek (ti!) fönntartjátok, fönn lesznek tartva». Ép így mondotta: «Aki titoktak hallgat, engem hallgat, aki titoktak megvet, engem vet meg, aki pedig engem megvet, azt veti meg, ki engem küldött». (Luk. 10, 16.)

Aki tehát a pap megkerülésével magának Istennek akarná bűneit meggyójni, az meg akarná fejelni, helyre akarná iga-zítani az Isten rendelkezését és így na-

gyobb úr akarna lenni, mint maga az Isten.

4. «*Igen nagy a bűnöm!*» Ha ezt Isten-nel szemben mondod, a legnagyobb Isten-káromlást követed el. Meri bármekkora legyen a bűnöd, az Isten irgalma még nagyobb. Ne kövesd Kain és az áruló Júdás példáját, kiknek Isten szintén megbocsátott volna, ha bűneik nagysága miatt kétségbe nem esnek.

Ha pedig a gyóntatóatyával szemben érted, hogy igen nagy a te bűnöd, akkor emlékeztetlek arra, hogy a bűnt elkövetni valóban szégyen, de azt megvallani és bűnbánattal, gyónással jóvátenni: dicsőség! A gyónás jele annak, hogy az illető már szakított a bűnnel, már nem az, aki volt, épen azért már semmi oka sincs magát szégyelnie. Es ha ennek ellenére a szégyenérzet mégis bántja lelkünket, nos, nem érdemeljük-e meg ezt a kis fájdalmat? Mit nem tesz a beteg testi egészségének visszaszerzésére? Koplal vagy szedi a legkeserűbb orvosságokat, engedi magát operáltatni, égetni, metesztni. Csak lelkünk egészségének visszaszerzéseért sokallanánk egy kis — álszégyent?

Γ). «*Úgyis visszaesem a bűnökbe!*» Nohát törekedjél arra, hogy ne essél vissza!

De különben is, ha vonakodol gyónni, mert visszaesel a bűnbe, hát akkor ugyanezen a címen ne is mosakodjál, mert újra piszkos leszel; ne kételkedjél, mert a por újra ellepi ruhádat és ne is egyél, meri ismét megéhezel. Kis gyermekedet ne tanítsd járni és ha elesett, ne emeld fel, mert hiszen megint csak elesik. Es végre, ha beteg vagy, ne gyógyítasd magadat, mert egyszer úgyis meghalsz.

A gyónás azonban nemcsak a büntől szabadít meg, hanem kegyelmeivel véd is a büntől. Azért járulj csak többször a bűnbánat szentségéhez és magadon fogod tapasztalni a folytonos és biztos javulást.

8. A «betegek szentségeinek» felvétele.

«A hirtelen és előkészületlen haláltól ments meg Uram minket!» (Mindenszentek litániájából.)

A súlyos betegek rendesen három szentsséget szoktak egymásután felvenni. Előbb megyónnak, aztán megáldoznak («útravaló gyanánt»), végre fölveszik a szent

kenetet. Ilyenkor e három szentséget közös szóval a «betegek szentségeinek» nevezzük.

Súlyos betegeknek a pap feladja még az ú. n. «apostoli áldást» is, vagyis a pápa nevében adott áldást. Ennek a révén a beteg teljes búcsúban részesülhet, ha Jézus nevét segítségül hívja és Isten akaratában megnyugszik.

Mielőtt a pap a betegek szentségeinek kiszolgáltatása végett a házba jön, készítünk a beteg szobájában egyszerű házioltárt. E célra elég, ha egy asztalt fehér abrosszal leterítünk, rá két gyertya közé feszületet helyezünk.

Odakészítünk még egy tányéraba kevés sót és gyapotot, egy pohár vizet, tiszta kendőt és ha van szentelt víz, azt is, megfelelő hintővel.

Ha pedig magunk betegszünk meg, ideje-korán biztosítsuk lelkünket minden eshetőséggel szemben. «Minél előbb, annál jobb, — minél később, annál rosszabb!»

A beteg ritkán érzi betegségét súlyosnak, ezért a hozzátartozóknak (és orvosnak) szent és súlyos kötelességük, hogy a beteget lelki ügyeinek rendezésére figyelmeztessék (vagy közvetlenül, vagy a lelki-

pásztor útján!) és a papot idejekorán hív-ják a beteghez.

Súlyos tévedés és a beteggel szemben jóvá nem tehető büntény, ha a beteget — a fölizgatástól való alaptalan félelmünkben — szentségek nélkül engedjük ki-múlni.

Fölötte ostoba és megdöbbentően lelk-iismeretlen orvos volna, ki nem merné a beteggel közölni, hogy orvosi műtétre (ope-rációra) szorul, mert a beteg ettől esetleg megijedne vagy fölizgulna. Jobb a meg-ijedés, mint — a halál.

A beteg lelkének is jobb, ha most izgul fel a veszedelem hallatára, mintha egy-kor rémülve és kétségbecsve kell az Úr trónjáról az örökk halál és kárhozat ítéletét hallania. «A bűnösök halála igen rossz.» (Zs. 33, 22.)

Azonkívül örökk lelkismeretfurdalás fogja mardosni a beteg hozzátartozóit, kik szentségek nélkül engedték kimúlni; Isten előtt számolniok kell kegyetlen mu-lasztásukért.

Egyébként épen a tapasztalat mutatja, hogy a felizgulástól való félelem ugyan-csak alaptalan. Épen ellenkezően, a szent-ségek hatalmas kegyelmei megnyugtatják,

megerősítik, türelmessé és megadová teszik a beteget.¹ Nem is szólva arról, hogy az idejekorán fölvett szent kenet sokszor a beteg testi egészségét is visszaszerzi.

A betegnek tehát a legnagyobb és az örökkévalóságra kiható szívességet teszszük, ha a szentségek fölvételére segítjük.

Szörnyű igazság, hogy sok katholikus egyén szentségek nélkül hal meg, mert nem ismerte fel betegsége súlyos voltát és erre mások nem figyelmeztették.

Gyakran imádkozzunk, hogy hasonló sors ne érje a mi szegény lelkünket!

«A hirtelen és előkészületlen haláltól ments meg minket Uram!» (A minden-szentek litániájából).

¹ mindenki tapasztalhatta a harctéren, hogy a halálra sebesült katonák, kik iszonyú fájdalmukban kétségeesően jajveszékeltek és velőtrázóan sikoltoztak, rögtön és véglegesen elhallgattak és csodálatos módon megnyugodtak, amint a katholikus pap ellátta őket a betegek szentségeivel. Mintha kínzó fájdalmukat, jajveszékelő kétségeesüket és természetes halálfélelmüket elfújta volna a szer-tartás.

9. A házassági kötelék fölbonthatatlansága.

«Amit Isten egybeköt, ember el ne válassza!» (Máté 19, 6.)

Az érvényesen megkötött és érvényesített katholikus házasság (mely egyúttal minden szentség is!) fölbonthatatlan. Az ilyen házasság csak a házastársak egyikének halálával szünhetik meg.

Ha tehát az egyik házastárs a másiknak életében egy harmadikhoz megy, ez a viszony nem házasság, hanem házasság-törés és ágyasság. «Aki elbocsátja feleséget és mást vészen, házasságtöréssel vét ellene. Es ha az asszony elhagyja férjét és máshoz megyén, paráználkodik.» (Krisztus Urunk szavai: Márk 10, 11—12.) és «Ki férjétől elbocsátottat vészen, paráználkodik». (Krisztus szava: Luk. 16, 18.) Szent Pál apostol pedig így szól: «Azoknak pedig, kik házasságban vannak, nem én parancsolom, hanem az Úr: hogy a feleség el ne váljék férjétől. Hogyha elválik, házasság nélkül maradjon, vagy békéljen meg férjével. Es a férfiú el ne bocsássa feleséget». (1 Kor. 7, 10—11.)

Az Úr Jézus tehát az emberi nem fönn-

maradását a fölbonthatatlan házasság intézményére alapította.

De nemcsak Isten szava, akarata, parancsa és döntése, hogy az érvényes és érvényesített házasság fölbonthatatlan legyen, hanem ez egyúttal elsőrangú, életbevágó érdeke az emberiségnek, a társadalomnak és főkép a hazának.

Ha a világtörténelmet nemcsak vakon és az egyes események gördülékeny egymásutánja szerint tanulmányozzuk, hanem lelkialkat és belső összefüggések szerint is, sok érdekes és tanulságos, közös adatra bukkanhatunk.

Így szemünkbe ötlik, hogy mindenkorban az államokban, melyek befelé erős, kompakt, szinte megbonthatatlan egységet alkottak, kifelé pedig mindenkor megálltak helyüket és a történelemben évezredeken át fönn tudták magukat tartani, közös vonásuk volt az egyén eltörpülése, szinte beleolvadása a közös jellegbe és a közös érdekbe.

Ha például vesszük a régi rómaiakat vagy a jelenben élő legerősebb nemzeteket, a németeket, japánokat, angolokat: alig-alig tud az ember különbségeket felfedezni az A és B között. Valamennyi

egyformán római, egy képen angol, japán, német stb.

Míg ellenben, ha figyelemmel kísérjük a soha szilárdul megállni nem tudó, a százzelé húzó, egymást gyengítő népek történetét, például a görögökét, észrevesszük, hogy ezek nem is egy népnek, hanem az egyeseknek történelmét alkotják. mindenki a maga egyénisége körül kristályosította és csoportosította, variálta és kombinálta össze a történelmi eseményeket, hívjuk azt bár — teszem fel — a görögöknél Lykurgusnak vagy Sol ónnak, Miltiadesnak vagy Themistoklesnek, Kimonnak vagy Periklesnek. Valahány-szor ilyen nagy egyéniség fellép, ugyanannyiszor a nép jellege, gondolkozás-módja, haladásának iránya, gyorsasága, formája is megváltozik.

Míg az erős, szívós, törhetetlen nemzeteknél az egyesek beolvadnak a közbe, addig a hanyatló, erőtlen, önállótlan, elősdi, mások kegyelmén vagy féltékenységén élő nemzeteknél a nép már nem is él, hanem csak az egyesekben nyer még valahogy formái, dicsőséget vagy szégyent.

Más szóval, míg az erős népeknél egy-

séges, azonos irányú, gyors, hatalmas és föltartóztathatatlanul erősáramú fejlődés tartja fönn és viszi, ragadja tovább az egyeseket, akár csak a hatalmas folyam a rajta és benne úszkáló tárgyakat, addig a gyenge népeknél az egyesek változó, szeszélyes, napijelentőségű eszméinek chaoszabban, összevisszaságában súrlódik, örlödik, emésztődik a köznek szinte passzív, alakítható, gyűrható, máról-holnapra megváltoztatható, erőtlen, teherképtelen karaktere.

A nagy és erős nemzeteknek jellege körülbelül olyan, mint az acéltömeg. Benne nagyítóval sem lehet részletkülönbségeket felfedezni. Míg a gyenge, hanyatló nemzetet kristálytömeghez hason! íthatnók, melynek minden csücske, széle, alja, teteje és dísze egy-egy külön alakzat, melyet csak a közös sors véletlensége tart máról-holnapra valamelyes egységben.

«Hiába — mondja Rákosi Jenő, a magyar újságírók nagymestere — minden naturalizmus, realizmus, verizmus és hogy a végletekre ugorjak, minden kubizmus és dadaizmus: az egyetlen, ami van és állandó és elmúlhatatlan, az az idealizmus. Es mi az idealizmus? Az összesség kul-

tusza a részletekkel szemben. A nemzet szolgálata a politikában, az irodalomban, a művészetben, a polgári életben.»¹

Isten akarata után ebbe az eszmekörbe kell állítani a házasságnak megítélését és ebből a szemszögből, vagyis a közös érdek, a társadalom és haza szempontjából kell a család kellékeit megállapítanunk, mert a családokból tevődik össze a nemzet, a családok az összetevői, molekulái, alakító szervei és alapsejtjei.

A halál és föl oszlás nem más, mint a szervezet legelembb részeinek, a sejteknek 'széthullása. Másszóval minden szervezet föloszlásnak indul, ha építősejtjei szétbomlanak.

Az emberiségnek, a társadalomnak, a hazának építősejtjei: a családok. minden társadalom és minden államszervezet csak addig marad és maradhat egészséges, szilárd és erős, míg a családsejtek épek, erősek, fölbonthatatlanok.

Ezt bizonyítja a történelem, ezt a minden napos tapasztalat, ezt a statisztika.

Már a pogány római jog, mely minden kultúrállam törvénykönyvének alapja és

¹ Új Idők. 1926. júl. 18. sz. 61. old.

kincsesbányája, így határozza meg a házasságot: «*Matrimonium est maris ac feminae coniunctio, consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio.* — A házasság a ierfi és no frigye, az egész életre szóló társulás, az isteni és emberi jognak egyesítése».

A protestáns Houston Stewart Chamberlain gyűlöli a katholikus vallást, de «*Die Grundlagen des XIX. Jahrhunderts*» c. hatalmas és ismert művében szóról-szóra ezt írja: «Kérdezhetjük, hogyan magyarázható meg, hogy a görögök, akik szellemi tehetségen felülmúlták a rómaiakat, ezen a téren semmi állandót, semmi tökéletest nem alkottak, hanem csak a rómaiaknak közvetítésével vettek részt a jog kifejlődésének nagy kultúrmunkájában?

Eyetlen, de súlyos következményű hiba volt az oka: a római *a családból* indult ki, a családnak alapjára építette az államot és a jogot. A görög ellenben az államot vette kiindulási pontul. A «*polis*» (állam) szervezete volt az ideálja, melynek a családot és jogot is alárendelte. Itt rejlik az oka a hellén népek minden nyomorúságának, itt kell keresnünk az

okát, hogy miért nem tudtak sem államot, sem jogot tartósan és mesteri módon fölépíteni . . . Egészen másként történt Rómában ... Itt a család megingathatatlanul erős, fölbonthatatlan egységgé lett és végső tokban ezeknek az egységeknek köszönhetjük a római államnak és a római jognak kifejlődését. Nem nehéz megérteni, hogy a család ilyen szigorú fel-fogásának milyen visszahatással kellett lennie az élet egész vonalára: a férfiak erkölcsére, a gyermekek minőségére, a megszerzett dolgok megtartásának és örökölhetőségének gondjára és főkép a haza-szeretetre, melyet nem kellett mesterségesen szítani, mint Görögországban, hiszen a római polgár állandóan biztosított tulaj-donáért, szent otthonáért, gyermekei jövő-jéért, a békéért és rendért harcolt.

Még az is, aki nem hívő katholikus. százzor inkább megbarátkozik azzal a fölfogással, hogy a házasság vallási szent-ség, mint hogy helyeselje Reclus Kliséé-nek, a tudós anarchista-vezérnek szavát, hogy a házasság csupán törvénymázos fajtalanság.»¹

¹ München. 1919. XIII. kiadás. I. kötet.
203-9. old.

És érdekes (bár minden politikus és államférfiú szívlelné ezt meg!), a hatalmas, erős, hozzáférhetetlen, a világot kezében tartó római nemzet széthullása, gyengülése, rothatása mathematikai pontossággal ugyanattól az időtől kezdődik, amikor a házassági kötelék kezdett meg-lazulni, amikor a házasság intézménye alól kibúvókat kerestek, amikor a válások megkezdődtek, és amikor az addig megvetett házasságtörő nők, a heterák és utcai nők otthon-jogot nyertek a társaságban, költészetben és művészettel.

Érdekes és közhasznú, tanulságos tényre bukkant épen a legújabb ethnologia és összehasonlító vallástudomány is.

Még csak félszázaddal előbb meghajoltunk a vad és idegen népekről író olyan tudósok előtt, kikről azóta kisült, hogy az illető népeknek még nyelvét sem értették. A népnek nem csak nyelvét, hanem minden titkát megfigyelő misszionáriusok és a legmodernebb néprajztudósok rájöttek, hogy épen a legvadabb és eddig legműveletlenebbeknek tartott népeknél csodálatosan józan és kifejlett családi és házassági törvények, jobban mondva szent és sérthetet-

len szokásjogok vannak. Ugyanazokat az elveket védi, mint a római jog és az Egyház, t. i. a házasság intézményének szentségét, fontosságát és kikezdhetetlenségét.

Szándékosan ismét csak az Egyházunkat gyűlölő protestáns Chamberlainet szólatlatom meg:

«A szorosan egybeforrt család (*Die festgefügte Einzelfamilie*) semmiesetre sem a késői civilizációnak vívmánya, hanem már a *legalsó művelődési fokon*, mint *ki-vétel nélküli szabály feltalálható*. (Az eredetiben is dült betükkel!) A pontos adatok megtalálhatók Ernst Grosse: «*Die Formen der Familie und die Formen der Wissenschaft*» (1896) c. művében. Egyébként az utolsó éveknek valamennyi ember-tani és néprajzi jelentése egyhangúan bizonyítja, hogy milyen kevésre értékel-tük az ú. n. vadembereket, milyen felüle-tesen ügyeltük meg őket és milyen meg-gondolatlan következtetéseket vontunk ősállapotaikra, melyekről biztosan a leg-jelentékenyebb dolgokat sem tudtuk. Újabban Schurtz H. «*Altersklassen und Männerbunde, eine Darstellung der Grundformen der Gesellschaft*» c. Művében

(Reimer, 1902) részletesen kimutatja, hogy «épen a legprimitívebb törzseknél a házasság erősebb kifejlődést mutat» (200. old. Az eredetiben is dült betükkel!). Mivel ez a téma elvben fölötte fontos és szádunk tudományos gondolkozási erejére és módjára igen jellemző fényt vet, ezért szeretnénk nagyon jellemző példát is felhözni. Középausztrália őslakóit szellemi iéren tudvalevően az összes népek közül a legelmaradottabbaknak szokták feltüntetni. Lübeck szerint ezek az emberek «nyomorult vadak, kik még a saját ujjaikat, de még csak egyszerűen kezük ujjait sem tudják megszámlálni» (Die vorgeschichtliche Zeit, deutsche Uebers. II, 151.). Nos, két angol, ki éveken át e «nyomorult vadak» között élt és bizalmukat is megnyerte, részletesen beszámolt róluk (Royal Society of Victoria, April 1897) és íme kitűnik, hogy egész szellemi életük és elképzelési képességük olyan csodálatosan bonyolult, hogy magunkfajta ember csak nehezen követheti. így pl. ezeknek az embereknek, kik, mint írták, ötig sem tudnak számolni, bonyolultabb hitrendszerük van, mint volt Plátónak. De lássuk házassági törvényeiket. Azon a vidéken,

melyről szó van, néprajzi szempontból egységes törzs lakik, az ú. n. Arimtatórzs. Idegen törzsekkel való házassági kötelék tilos. Ezáltal fajukat tisztán megőrizik. E beltenyésztés által előállítható káros következményeket pedig megelőzik a következő szellemes változatossággal: Az egész törzset (természetesen csak gondolatban) négy csoportba osztják; az egyszerűség kedvéért négy betűvel jelzem azokat: *a*, *b*, *c* és *d*. Az *a* csoportból való ifjúnak csak egy *d* csoportból való leányt szabad elvennie, a 6-ból való férfinak csak a női *e*-ét, a t-i férfinak csak a női *b*-i, a férfi *c*-nek csak a női *a*-t. Az *a* és (/ házasságából származó gyermekekbeli alakul ismét a *b* csoport, a *b* és *c*-ból az *a* csoport, az *a* és 6-ból a *d*, a *d* és az *a*-ból a *c* csoport. En nagyon egyszerűsítve és csak velejében adom elő a dolgot, mert, attól tartok, hogy még európai olvasóm jut abba a helyzetbe, hogy nem bír ötig számolni.»¹

Íme a természetnek szava, ösztöne, irányítása és leleményessége. Csak az ilyen nép maradhat fönn minden vélt műveletlensége, kultúrátlansúga és vadsága

¹ U. o. 152—5. old.

mellett is, mert acélszívóssága az öt felépítő család-sejteknek ilyen erősségén és megbonthatatlanságán alapul, ha minden járt ez a rendszer esetleg *az egyeseknek* szíve vágyát keresztezi is.

Hasonló például szolgálnak a tűzföldi indiánusok, akiket soká az «állatias ősember» iskola-példányai kint kezeltek. Még Darwin is vallásnélküli, emberevő félállatoknak minősítette őket. Az újabb néprajzi tudósok, főkép pedig Kumbudentschis, kimutatták, hogy e félállatoknak hitt embereknek igen gazdag és erősen fejlett nyelvük és pazar szókincsük van, egy Istenet imádnak, szigorú erkölcsük és nemcsak egynejúségen élnek, hanem hitvesi hűség terén annyira mennek, hogy — a keresztény erkölcsöt megközelítve — még a másneműekre vetett kíváncsi tekintetektől is tartózkodnak.¹

De minek példáért a vadakhoz fordulni. Forduljunk hazánk még romlatlan, ős-erős jellegű parasztságához. Nem épen

¹ L. Kumbudentschis: Unter Feuerland-Indianern. Stuttgart, 1924. Verlag Strecker u. Schröder. Azonkívül 1. Oehl Vilmos dr. svájci egyetemi tanár cikkét: «Eine wichtige Entdeckung der Ethnologie» a Wochenschrift 1925. évf. 929. s köv. old.

parasztságunk adja-e a hazának a kenyéret, a katonát, az erőt, a tiszta vért? Nem épen a parasztság volt-e, mely minden a külső ellenséggel dacolni tudott, minden a kommunizmus terrorjával szemben is teherképesnek és behorpaszthatatlannak bizonyult?¹ És romlatlan parasztiainknál hol hallunk válasokról és válási perekiről? Hibának nagy hiba a magyar parasztból, hogy szeret minden kicsiségért ügyvédhez, bíróhoz szaladni, de még nem látta parasztot házasság-bontásért járni a törvényszéken. Van ereje és becsülete, hogy elbírja a család terhét, azért gyillemük benne össze annyi erősség és keménység, hogy azután elbírja, kibírja a hazának terhét is és szembe tud vele szálni; nem úgy, mint azok, kik megreszketnek minden támadástól, elveszítik önbizalmukat, mert már kicsiben, a házasságukban is megszokták, hogy minden kellemetlenségtől gyáván megrettéjenek s a hűség, bátorság, jellem és ki-

¹ Helyénvalónak találom itt megemlíteni, hogy W. A. Schmall stockholmi tanár több mint 50.000 közéleti kimagasló szerepet játszó egyén életkörüményeit vizsgálva, azt találta, hogy ezeknek 73 százaléka pusztán és falun született és nevelkedett és csak 27 százaléka nagyvárosban.

tartás mellől odább álljanak más, jobbnak vélt «hűségi» viszonyba.¹

Hindenburg, a német háború első hőse, később a német békének első munkása, közvetlenül az összeomlás után egy svéd újságíró ama kérdésére: «A jelen körülmények között mi a nénetség első teen-dője?» habozás nélkül azt felelte: «Mentől tisztábban, mentől erősebben megőrizni a családi élet épségét, mint a nemzet fejlődés alapját.»²

Strauss Frigyes Dávid, ki nem volt kereszteny, sőt még Istenben sem hitt, boldogtalan házasságban élt. Ennek ellenére a házasság felbonthatatlanságát hirdette a következő versben:

Ein Eheband zu knüpfen, rede
Du nimmer zu,
Da oft, wenn zwei sich hochbeglückt vereinen,
Engel weinen.
Doch wollen Gatten wieder trennen sich,
Da widersprich!

¹ Helyesen állapítja meg Prohászka, hogy «Elválasról csak ott beszélnek, hol a házasság frivol, üres lelkek szeszélye, hozományvadászat, érzékkiség, hol nem nemes emberek keltek egybe egy életre, hanem ideggyenge, élvezetsővár, könnyelmű teremtések próbáltak szerencsét szerencsétlenségekre». (Világosság a sötétségen. Budapest. Évszám nélkül. 118. old.)

² Nemzeti Újság, 1925. jún. 21.

Denn wenn ein Bund sich löst, da ohne Zweifel
Lachen die Teufel.¹

Értjük már most, hogy miért ragaszkodik az Egyház minden egyéni óhaj és támadás, félreértés és hithagyás ellenére olyan szívósan, olyan keményen, olyan könyörtelennek látszó következetességgel a házasság fölbonthatatlanságához és miért nem engedi a családi köteleket meglazítani, az emberi társadalom alapsejtjeit széthullani — épen a társadalom és a hazai érdekekben, — még ha az egyed szenved is alatta? A kath. Egyház e téren ellentétes a többi vallással, melyek elsősorban az egyéni érdeket nézik.

Nem tiszteletreméltó-e az Egyháznak ez a példát ritkító, törhetetlen szívóssága és ragaszkodása a fölbonthatatlan házasság elvéhez, hogy — például — VIII. Henrik esetében, kész inkább egy egész nemzetnek és királyának az Egyháztól való elszakadását elszenevedni, mint ennek megakadályozása végett egyetlen házassági köteleket fölbontani.

¹ Magyarul: Házasságkötésre sohse beszélj rá senkit, mert gyakran, midőn ketten boldogan egyesülnek: az angyalok sírnak. De ha a házasok válásra gondolnak, ellenezd, mert ahol a frigy széthull: ott kétségtelenül nevetnek az ördögök!

Csak az igazságnak minden emberi gondolatot felülmúló tökéletes áterzése és az isteni akarathoz való meggyőződéses ragaszkodás képes ilyen megpróbáltatások győzedelmes elviselésére.

De a házasság intézménye nemcsak a társadalom alapsejtje és a nemzetnek létföntartója s legkisebb egysége, hanem egyúttal az a tökéletes forma is, mely egyedül alkalmas az emberiség fönntartására a nélkül, hogy ezzel együtt temérdekkár háramoljék az emberiségre.

A fölbonthatatlan házasság az a forma, melyhez az Úr Jézus a házasságot kötötte.

Surányi Miklós mondja egy helyen: «Vannak dolgok a földön, melyekben a látszat az egyedüli valóság és vannak dolgok az emberi életben, mikor a forma az egyedüli lényeg».

A fölbonthatatlanság nem lényege ugyan a házasságnak, hanem igenis lényeges föltétele annak, hogy a házasság intézménye megmaradjon az erkölcsi magaslat ama fokán, mely öt mindenekfölött megilleti. E forma nélkül a házasság lecsúszik és lezüllik vagy az erkölcsstelen ségbé, vagy legalább is az erkölcsnek a látszatára.

A fölbonthatatlanság, a házasságnak ez a tökéletes tormája azért olyan fontos meni ez a forma az emberi élet hatalmas folyamának a medre, az ágya és ezzel az ember nemeti ösztöne elé célt tűz, mely nem engedi azt szétfolytatni, elágaztatni és patakocskákra elsekélyesedni.

Jaj, ha a hatalmas folyam elhagyja a neki kiszabott medret! Jaj, ha a tűz kitör tartályából és féktelenül tombolhat. Árvíz és tűzvész pusztításai kiáltják a formának, a keretbeszorításnak szükségeségét.

És ezerszeresbben jaj, ha az ember nemének fönnmaradását, ennek szent ügyét nem a legtökéletesebb formához, az Úr Jézus akaratához köti.

Ismételjük: ha a házasság elhajlik e formától, az erkölcsnek — a legjobb esetben is — csak a látszata marad meg.

Azok a vallások vagy világnézetek, melyek a házasságot fölbonthatónak tartják, ezt már a megkötés idején is törékeny holminak minősítik.

Napoleon mondotta, hogy a fölbonthatóság elve a gyakorlatban annyit jelent: «annyi időre házasodom, míg el nem

megy tőle a kedvem».¹ Vagyis a házaság tartamát nem a hazának az érdeke, nem a házastársnak a méltósága, nem a gyermeknek a védelme, nem az erkölcsnek a paranca szabja meg, hanem az egyén kedve, szeszélye, bogara, perverzitása, változásra való törekvése. Mi ez, ha nem nyílt erkölccstelenség, erkölcsi anarchia?

Nem helyesen mondotta-e a már idézett Reclus Elisée, az anarchisták tudosa, hogy: «A fölbontható házasság nem más, mint törvényes színezetű fajtalankodás» («lediglich legale Prostitution»). És Papini hasonlókép mondja: «A házasságtörés hazugságra és árulásra alapított titkos válás; a válás, ha új házasság követi, törvényesített házasságtörés». (Krisztus története. Bpest, V. kiad. 288. old.)

A megolvasztott tüzes érctömeg siste-regve ömlik a reá váró és érte készült harangformába. Amelyik rész beleömlik, abból zengő, fölszentelésre váró, Isten hívó szózatát hirdető harang lesz; amelyik pedig félre cseppen, abból nemtelen salak válik.

¹ Taine-Baglyasi: Bonap. Napoleon. Budapest, 1919. 29—30. old.

Így a szeretet heve és az ösztönösség tüze a házasság szentségében, e krisztusi tökéletességű formában alakot, állandóságot, áldást, harmóniáit, értéket és közhasznú feladatot nyer, míg a házasság krisztusi formáján kívül csak veszedelmes, jellemrontó, társadalombontó, gyűlölségszítő viszony marad!

Az összes államok statisztikája azt mutatja es bizonyítja, hogy a válasokban nincs határ, hanem egyik rekord a másikat éri. A válasok mértani haladványban nőnek. Jellemző, hogy Amerikában a törvényszékek házasságügyi osztályait «válóper-malmoknak» nevezik. Nem mond-e szó többet köteteknél?

Hazánkban szintén hatalmasan emelkedik a válasok száma. A Magyar Társadalomtudományi Társulat folyóiratának 1925. évi harmadik számában Laky Dezső statisztikai adatokat közöl a hazai elválasokról.

1895-ig nálunk százezer érvényben levő házasságra 32"5 elválás esett. Ez az arány az 190Ö. után következő tíz esztendőben egy csapásra megváltozott, mert csakhamar 152 elválás esett százezer házasságra. 1921—22. években, tehát a megcsonkított

Magyarországon immár 415 elválás esik százezer házasságra, ami háromszorosan felülmúlja a békebeli kimutatást. Az elmúlt huszonöt év alatt pedig az arányszám nálunk tizenkétszeresre emelkedett, ügy hogy megdöbbenve kérdjük, mi lesz további huszonöt év múlva.¹

A külföldön már kezdenek eszmélni. Épen e sorok írása idején Amerikában összehívták a legkülönbözőbb pártállású, vallású és foglalkozású tudósokat, hogy keressék az erkölcsi élet lezüllésének okait és az elhárítás módozatait. És érdekes, hogy az általános erkölcsi züllés egyik fótényezőjének valamennyien a családi

¹ Laky statisztikai adatai alapján a katholikusok körében sokkal szórányosabb a válás, mint azt a vallási megoszlás után várhatnók. Arra vonatkozólag különben, hogy a katholikus vallás — hala Istennek — mennyire leghátul marad válások tekintetében a többi vallással szemben: meglepő adatokat közöl Pezenhoffer Antal: «A demográfiai viszonyok befolyása a nép szaporodására» című rendkívül érdekes és tanulságos művében. (Budapest, 1922.) Hasonló eredményeket mutat fel a vallási statisztika a katholicizmus javára más országokban is. (Lásd Krose: Religionsstatistik; Hans Rost: Die Kulturmacht des Katholizismus stb.) Jellemző, hogy az ízig-vérig katholikus Írországban egymillió házasságra jut csak évenként két elválás, ami kb. azt jelenti, hogy Írországban senki sem hagyja el hitvesét, hiszen a kis szigeten az összes házasságok száma a hatszázötödik részét sem éri el.

élet lazulását jelölik meg. Sőt tovább mennek és ennek okát a házasságkötések meg-gondolatlanságában látják. Igen ám, de viszont a könnyelmű és meggondolatlan házasodásnak nem-e épen a házasság le-sülyesztése az oka: a házasságnak ideiglenes összeállásra való felcserélése!¹

E hivatalos tanácskozással egyidőben egy nagy amerikai újság, a Newyorkban megjelenő «Brooklyn Daily Eagle» ankéttet nyitott a bűnözés legyürésének megtárgyalására, hatalmas jutalmakat ígérvé a legjobb javaslatoknak. Az újságolvasók csaknem minden a családi élet erősítésében, az otthon melegében és a vallásosságban látják a legerősebb védekezetét.²

Ha valakinek egy házat vagy lakást kínálnak azzal a megjegyzéssel, hogy ha nem lesz megfelelő, kaphat jobbat és alkalmasabbat, hát minden hosszabb, nagyobb megfontolás nélkül behurcolkodik a legelső, kínálkozó lakásba. De ha azzal jelölik ki lakását, hogy abból aztán egész életére ki nem moccanhat, ugyan-

¹ Az Egyesült-Államokban 1925. évben 170.867 válás történt. (Egyházi Lapok. 1926, április. 73. old.)

² Killián Zoltán: A vallásosság és az amerikai bűnhullám: Nemzeti Újság 1926 márc. 16. sz. 4. old,

csak alaposan meg fogja gondolni, hogy elfoglalja-e a helyet.

Hiába, a lejtőn nincs megállás, a házasági kötelék meglazításának lejtőjén sincs. Ürügyet az elváláshoz mindig eleget talál a fél, ha találni akar. Ma már rájöttek a bíróságok, hogy sok házastárs magán-detektíveket szerződtet, hogy mesterségesen «rendezzenek» házassági elválás okául szolgáló jeleneteket. Indiszkrét fényképeket készítetnek mesterkedéssel kierősza-kolt helyzetekről, tanukat is szegődtetnek hozzá és így iparkodik a ravasz fél [a másikon túladni, hogy — legalább egyidőre — egy harmadikkal kössön «házasságnak» nevezett utcai viszonyt. Erre nézve Dr. Weingart bíró, törvényszéki tanácsos hajmeresztő példákat gyűjtött össze.¹

Igen-igen gyakran a válás semmitmondó, jelentéktelen nézeteltérésből indul ki; aztán hiúságból, rátartiságból, dacból vagy keményfejűségből egyik fél sem akar engedni. Révy Bódog dr., a kir. törvényszék válóperes osztályának volt vezetője és most a

¹ Archiv für Kriminalanthropologie u. Kriminalstatistik. Jg. 1891.

Az 1913. évben a berlini rendőrség titkosan működő «házasságtörő intézeteket» («Ehebruchsinsti-tute») fedezett fel. (Reichspost. 1913. dec. 27. sz.)

házassági perek specialista ügyvédje írja: «A válás gondolatát legtöbbször pillanatnyi heves indulatok váltják ki. A házaságbontó per megindítása még mindig nem jelenti a szerelem végleges megszűnését. Ez magyarázza meg, hogy (ha akad megbékéltető alkalom és a felek nem kötöttek elsietett új házasságot) feltűnően sok elvált házaspár újra összeházasodott».¹

Az Egyház már közel 2000 éve tudja elit. amit Revay Bodog dr. részint hosszú tapasztalata, részint e téren végzett alapos irodalmi munkássága eredményéül megállapít.

De a házasság felbontása még két másik lehet is sért. Az egyik a gyengébbnek, a jobb elemnek védelme, a másik a nő iránti kereszteny, lovagias érzés.

A minden napos tapasztalat bizonyítja, hogy a házasságok fölbontásával rendesen az ártatlan fél szenved rövidiséget. Ami pedig a női nemet illeti, rá a legmegalázóbb a legtöbb válás. A könnyelmű férfi házastársul szemeli ki magának a még viruló, szép, fiatal, egészséges, sok esetben anyagi segítséget is magaval hozó nőt. Mikor azután pénzét már elkolttte,

¹ «Ma Este» IV. évf. 4. sz. 48. old.

szépségét elhervasztotta, kitessékeli s mint a kicsavart citromot, eldobja magától. A férfi könnyen kaphat más élettársat, de a feleség elesett az újabb házasság legtöbb feltételétől. A házassági elválásoknak elve a nőt portékává, tárggyá sülyesztí alá, amint ezt már Kant¹ és Fichte² is hatalmas dialektikával kimutatta.

Hát még mennyi szenvédés, lelki árváság és meghasonlás, eldurvulás és szere-tctlenség fakad az elválások nyomán a gyermeket lelkében.

Az összes élőlények között az embernél tart leghosszabb ideig a tehetetlen gyermekkor s a vezetésre szoruló ifjúság ideje, ami szintén a tartós, fölbonthatatlan házasság mellett szól.

A freudizmus lejárt túlzásnak bizonyult. Ma már csak romjaiból használnak fel egyet-mást újabb elméletek fölépítésére. De Píister dr., a freudizmus egyik főapostola (egyébként svájci protestáns lelkész) egy dologban fején találta a szeget, midőn megállapítja, hogy a gyermekek idegeségének és ferde lelkületének csirája, for-

¹ Methaphysik der Sitten. I. Teil és Metaphys.
Anfangsgründe der Rechtslehre, 24 --7. §.

² System der Sittenlehre, 27. §.

rása legtöbbször a családi élet megbon-tása és ennek következtében a gyermekek lelkére rászakadt diszharmonikus hatások rombolása.¹ Ezt különben a Szentírás már körülbelül 3000 évvel azelőtt megírta: «Jobb egy száraz falat örömmel, mint le-vágott barmokkal tele házviszálykodás-sal». (Példab. 17, 1.)

A gyermek lelke a természet ösztönös szomjúhozásával áhítozza a csendes, ál-landó, békés szülői szeretet melegét, mint a növény a napfényt. Szeretet nélkül a gyermek lelke elhervad, elcsenevészsedik, elferdül, szinte kibicsaklik. mindenféle ki-növés, szeszély, idegesség, álmatlanság, lelki bágyadtság, életuntság, szeretetlenség. közöny burjánzik a szeretet légkörén kívül növekedő gyermek lelkében. Egyik tapasz-talatokban gazdag főigazgató szokta mon-dani, hogy a gyermekek arcáról, mint baro-méterről leolvassa a családi élet időjárá-sát.²

A gyermeki lélek természszerűen ka-paszkodik a meleg szülői szeretetbe. Ez az oka és a magyarázata annak, hogy a

¹ «Die psychoanalytische Methode.» Leipzig, 1913. Klinkhardt. Több helyen.

² Lásd bővebben Tcnver Vilmos: «Levelek egv szülőhöz». 1925. 18—20. old.

szülői szív melegét a világnak semmiféle más intézménye nem tudja pótolni. Még a legjobb, a legideálisabban megszervezett intézet és internátus sem.¹ Fénelontól, a francia király neveljétől egyszer előkelő hölgy tanácsot kért, hogy leányát zárdai intézetbe adja-e. Es a pap-nevelő, a későbbi világhírű püspök, azt tanácsolta az anyának, hogy bármennyire kitűnőek is a zárdai iskolák, a jó anyai nevelés mégis csak a legjobb.²

A statisztika is igazolja, hogy a bűnöző gyermekek nagyrészt szétdúlt családok és elvált szülöknek a gyermekei.³

1925. év április havában az igazságügyi minisztérium engedélyével lélektani és fiziognómiai tanulmányokat végeztem egyes fogházakban, a gyűjtőfogházzal kapcsolatos megfigyelőintézetben és a lipótmezői elmegyógyintézetben. Kirívóan föltűnt, hogy e szerencsétlen helyek lakóinak milyen nagy százaléka vagy mint házastárs, vagy^r mint gyermek rendetlen családi viszonyok légköréből került ide.

¹ Lásd bővebben: Tower Vilmos id. műve 3—4. oldal.

² «De L'Éducation des Füles.» Paris, 1870. 13. c.

³ «Kath. Nevelés» című folyóirat 1924 júliusai szám, 202. oldal.

1925. év május és június havában Wienben egészségügyi kiállítás volt. («Hygiene-Ausstellung».) A kiállítás legértékesebb része a «Der Mensch» nevű osztály volt. Ebben az osztályban közfeltünést keltő hatalmas tábla e címet viselte: «Die Familie Kalikak».

Kalikak az amerikai szabadságharcok idejében összeállt egy leánnyal, akitől idők folyamán 480 utódja származott. A viszony megszűntével rendes házas-ságot kötött egy másik leánnyal, ebből 496 utód származott. A kiállítás hatalmas táblája összehasonlítást közöl Kalikaknak a rendes házasságából és a rendetlen viszonyából eredő ivadékai között és a következő eredményről számol be:

A rendes házasságból származott 496 utód közül csak két iszákos és egy er-kölcsi lejtőre jutott egyént találunk. Ellenben a rendetlen viszonyból származó 480 utódból 82 korán elhalt, 143 gyenge elméjű, 36 törvénytelen, 33 prostituált, 24 alkoholista, 3 nyavalyatöréses, 3 betörő, 8 nyil-vános háznak tulajdonosa volt és csak 46 élt rendes, normális életet.

E dolgokon pedig egyáltalán nem kell csodálkoznunk, ezek csak természetes fo-

lyományok, egyszerű lélektani levezetések eredményei.

Hiszen a szülők a gyermekék első és legföbb nevelői, született papjai, tanítói, tanfelügyelői, vallás- és közoktatási miniszterei. Már pedig, hogyan kívánhat a szülő a gyermekétől erényes életet, mely minden küzdelemmel jár; hogyan követelhet tőle áldozatot saját személyével, a társadalommal, a hazával és Isten-nel szemben, ha maga annyira gyenge akarat dolgában, annyira tehetetlen a kötelességek teljesítésében és olyan pipogya az áldozatok tekintetében, hogy az Úr oltáránál tett esküjét megszegi, házastársának, gyermeké másik szülőjének adott hűségszavát megtöri?

Csak jellem és pedig egész, teljes jellem nevelhet egész és tökéletes jellemet. Aki maga is gyáván, erőtlénül elesik az élet harcában, az elvek küzdelmében, az ne vezessen és nem is vezethet hősöket az élet küzdőterére. Ezért van, hogy az iskolákban és internátusokban, a gyermekbíróságokon és javítóintézetekben az elvált szülők gyermekéinek bűnözési aránya száma olyan megdöbbentően nagy a többi-hez képest.

Valóban: az élet, tapasztalat és statisztika igazolja, hogy ahol baj van a köz- és magánéletben, annak oka mindenkorában valamely hibás elv, mely ellenkezik a katolikus hittel vagy erkölccsel vagy a katolikus Egyház bölcs törvényeivel.

A fölbonthatatlanság még sok más oldalról is hatalmasan kiemeli a katolikus házasságot az emberi viszonyok szellemtelentlaposságából, alacsony önzéséből és hétköznapi alaktalanságából és magasztos erkölcsi és jellem-remekművé teszi, mely hatalmasan visszatükrözi az isteni fényt, az utánozhatatlan tökéletességet és a dia-dalmas *eszményiséget*.

Mert íme, épen a fölbonthatatlanság elvének világítása mellett láthatjuk, hogy Krisztus Urunk mennyire *egész embert* és *teljes jellemet* követel, aminöt — másokkal szemben! — mi is követelünk. Jellemet, mely egyszer adott szavát és hűsségesküjét nemcsak ideig-óráig állja, de minden akadály és nehézség ellenére az egész életen át meg is tartja!

Hiszen *becsületes* ember még a tréfából tett fogadását is megtartja, a játékszabályokhoz is köti magát, a sport-egyezményeket is állja. Aki nem ehhez tartja

magát, azzal a társadalom, a klub, a kaszinó szóba sem áll. Nem tartják úri-embernek, aki kártyaadósságát nem vállalja, ha mindenki ingéről kelljen is lemondania. Még kevésbé várhatunk bescsületet és szótartást más téren attól, ki szavát adta a legszentebb, az egész emberiség szempontjából is a legíbítosabb kötelékre, de ígéretét, esküjét megszegi.

Helyesen mondja Chesterton: «Ha valakit kihívok, vállalnom kell következményét: meg kell küzdenem vele, ha életembe kerül is. Ha megfogadom, hogy hü leszek, átoknak kell fejemre hullania, ha hűtlenné válok. Még a legvadabb mese szempontjából is a szótartásomnak visszavonhatatlannak, az eredménynek reálisnak kell lennie. A *katholikus* házasság a valódi eredmény és visszavonhatatlan szótartás nagy példája».¹

«Krisztus Urunk — mondja Papini — ünnepélyes és határozott módon minden kárhoztatja a házasságtörést és a válást. Egész természete iszonyodott a hűtlen-ségtől és az árulástól.» (Krisztus története. V. kiad. 288. old.) Valóban Krisztus olyan jellemet akar, mely a *hazassági*

¹ Orthodoxy. 7. fejezet.

bechsületszót megtartja, ha belepusztul is, mert «Ein Mann, ein Wort!» A társadalom és a hazai és mindenjában olyan emberekre szorulunk, akikben meg lehet bízni, akik adott szavukat akkor is megtartják, ha áldozatba kerül. Máskülönben minden szó és ígéret alól könnyen ki lehetne bújni.

A házasság fölbonthatatlansága *áldozatos jellemet* kíván. Aki ma házastársától válik meg, mert terhére van, az holnap hazájától fordul el, ha az kényelmét vagy önzését korlátozza. Az ilyen ember orvos létére magára hagyja a beteget, lia a ragálytól kell férnie; ügyvédi mivoltában cserben hagyja ügyfelét, ha az ellenfél többet kínál neki. Ha a hűség a legbensőbb egyesülésben is csak üres szó, merő frázis, milyen szégyenletes szerepe űesz a társadalmi élet más terén?

Az az ember, akinek jellege nem éltei a Krisztus által követelt magasságig, tökéletesséigig és eszményiségeig, az ma a feleségét, holnap Istenét s Egyházát, holnapután hazáját tagadja meg, ha a hűség nehézségeit érzi. Ma házasságtörő, holnap aposztata, holnapután hazaáruló, ha ezzel előnyöket szerezhet.

Mert a hűség, az adott szó és az ígéret szentsége nem olyan fogalmak, melyekből darabokat lehet letördegni. Nem lehetsz az hős, aki a csehvel szemben vitáz, de a román elől megszalad. A hős mindenivel szemben és minden körülmények között hős. Az erkölcsi hős szintén! Becsületes ember minden téren és minden körülmények között megtartja adott szavát. Nem mindenre pazarolja szavát és nem mindenre vesztegeti igéretét, de ha megtette, ura marad rendületlenül.

Egész életemben azt találtam, hogy aki-nek nincs Istene, annak hazája sincs. Ezért látjuk, hogy a nemzetköziek egyúttal istentelenek is. És a másik, amit tapasztaltam, az, hogy a fölbonthatatlan házasság, az örök hűség, egyúttal alapja a rendíthetetlen hazaszeretetnek is. Nem üres lélekből beszélek. Szívességből és érdeklődésből hét esztendőn át bejártam a möllersdorfi volt cs. és kir. katonai fegyházba.¹ Már akkor élénk érdeklődéssel kísértem az elítéltéknek családi viszonyait. Es aki szavaimnak nem hisz, érdek-

¹ V. ö. Tower V.: A fegyelmezés természetes eszközei. Budapest, 1925. 40. oldal.

lődjék nálunk a Margit-körúti fogházban. Csak azt sajnáлом, hogy nem készítenek statisztikát arról az összefüggésről, mely a hazaárulások, hazaellenes kémkedések, hadi titkok elárulása és a családi kötelék minősége között természetesen fennáll. Lehetséges, hogy már volt rá eset, de én még nem tudok példát, hogy rendezett családi életet élő katholikus férj hazája ellen vétett volna.

A katholikus házasság és családi élet áldozatos, önzetlen életet követel és míg ez neveli a leventéket és szüzeket, a leendő atyákat és anyákat, honfiaink és honleányaink nemcsak az anyagiakban, hanem az élet feláldozásában is példaképek lesznek, íme, a katholikus család alapja, őre, forrása és biztosítéka az igazi, a vérbeli, az áldozatos hazaszeretetnek. A családi élet meglazításával a hazaszeretet, a honfiúi hűség is csak üres szóvirággyá fajzik el és nemzetközi, elvtelen, áldozattól félő, alkalmazkodó, szélkakas jellemeket teremt. A fölbonthatóság elve csak fügefalevél, mellyel eltakarjuk az alkalmazkodó önzést — a köznek rovására.

Elismerjük azt a szomorú és sajnálatos tényt, hogy sok házaspár nem egymásnak

való, hogy ezeknek az együttléte állandó szenvedésnek, tűrésnek, megaláztatásnak forrása.

Es az Egyház mégsem enged. Mint a 227. kérdésben mondottuk, a házasfelek közötti egyenetlenségnek az esetek 98 százalékában maguk a házastársak az okai. De az Egyház még abban áz esetben sem engedne a fölbonthatatlanúságból, ha a felek ártatlanul szenvednének is egymástól. Nem részvétlenségből hajthatatlan az Egyház, hanem elvből és — *közérdekből!*

Az Egyház a házaspárokban azokat a sínpárokat látja, melyeken az egészséges, normális, fertőzetlen emberi élet vonata tovahalad. Ezeket a sínpárokat nem engedi sem felszedni, sem gyengíteni s lazítani, mert tudja, hogy épen ezáltal magát az emberi életet őrzi meg a legveszélyesebb jellembeli, erkölcsi és társadalmi kisiklásoktól.

Előfordul a katonaságnál is, hogy egy-egy előljáró kegyetlenül visszaél fegyelmi jogával s hatalmával és az alárendelt egyén igazságtalanul s keservesen nyög bele, de jaj volna, ha az egyesek túlkapásai és kegyetlenségei miatt magát a fegyelmet lazítanánk! Ez haza-, állam-

és társadalomellenes rombolás, destrukció volna!

Az az igazságtalan vagy kegyetlen katonai elöljáró is épen azáltal élt vissza hatalmával, hogy maga sem tartotta meg a fegyelmet és engedelmességet, mely a hatalmi túlkapást tiltja.

Előfordul, hogy bíróságok ártatlanokat elítélik, sőt halálra ítélik és kivégeztettek, de jaj, ha az egyeseken ejtett eme nagy és súlyos igazságtalanságok miatt magán a bírói ítéletek komolysságán akarnánk rést ütni. Ez szintén haza-, állam- és társadalomellenes destruktív volna.

Hány gyermeknek van rossz példát nyújtó, vadlelkű, kegyetlen, sőt gyermekrontó szülője, de azért nem törölhetjük el a IV. parancsolatot, mert ez még nagyobb rombolás volna.

No és ha mindenki verekszik, veszekezik, pörlekedik és hajba kap is néhány méltatlanságspár, azért verekedő kezük, goromba szájuk és ütésre szánt öklük ne érje magát az intézményt! Mert akkor épen olyan joggal meg kellene engedni a diáknak is, hogy amikor jól esik neki, csereberélhesse tanárait, a katona elől-

járóit, a tolvaj bíráit és hozzá a gyermek talán még a szüleit is! Hands off! El a kézzel!

Már rég elmúlt annak az ideje, mikor azt hitték, hogy a hatalmas nap forog a parányi föld körül. Az a társadalom is a kezdetlegességnak alacsonyrendűségét és szánalomrameltóságát árulná el, melynek tanulói, katonái, gyermekei, férjei és feleségei erkölcsi egocentrikus¹ és geocentrikus² alapon állva azt tartanák helyén-valónak, hogy egyéniségeknek földje körül keringjen a köznek napja, a helyett, hogy heliocentrikusan³ és természetesen rően ők alkalmazkodnának a közérdekhez.

Mi elvégre — a férjeket és feleségeket is beleértve — nemcsak azért vagyunk és élünk, hogy csak kapjunk és követeljünk, hanem hogy adjunk is!

A mag a magtárban is mag, de hatványozott mértékben, örök perspektívával és duzzadó erőtöbblettel mag, ha a sötét, mély földbe kerül és itt megrothatva

¹ Egocentrikus világnézet az, mely minden a saját önző szempontjából ítélt meg. (Ego = én.)

² Geocentrikus világnézet, mely szerint a föld a minden ség központja.

³ Heliocentrikus felfogás, mely szerint naprendszerünknek a nap a központja.

szétmállik, hogy atomjaiból új mag százszorosa teremjen.

Mi is emberek maradunk minden viszonyban, de emberibb, izzóbb életű, alakítóbb erejű, tökéletesebb és Krisztusszabású emberekké válunk, ha szívünkkel, lelkünkkel és ha kell, szenvedéssel, áldozattal, türelemmel, vérrel és éettel is, a rideg önzés zavaró, átkos alacsonyságából föllendülünk az ideális közérdekek és vallásos világnézet magaslatára.

Mennyi érzéke van ehhez az egyszerű, becsületes népléleknek! Eszembe jut egy anyának a válasza, melyet leányának adott, midőn az megvallotta neki szíve választottját:

«Ugy vigyázz, leányom, a választással, hogy amit Krisztus Urunk oltára előtt esküszöl, azt meg nem szegheted. S ha egyszer kék foltokkal jönnél panaszkodni, hogy megvert az urad, azzal küldenélek hozzá vissza: Krisztus is viselt ilyen foltokat a világért és emberekért. Te is viseld el a családi élet szentségéért és gyermekeidért.»¹

A történelemnek van egy nagyon fontos

¹ «A Szív». 1923 május 12. sz.

tanúsága és intőszava, melyet sokszor elhallgatnak könyveink.

A legvéresebb háborúk, a legnagyobb hadi veszteségek és a legmegalázóbb békékötések soha egy nemzetet tönkretni, végérvényesen megsemmisíteni nem tudtak (nálunk példa a tatárjárás, a mohácsi vész és a világháború).

Ellenkezően! Akármilyen csodálatosan és lehetetlenül hangzik, a harcok, a megálláztatások, még a legnagyobb vérveszteség is, inkább erősítették, fejlesztették, rugékonyabbá tették a nemzeteket. Lelkük a balsorsban csak izmosodott, a sors csapásai alatt acél módjára edződött és a szenvedés tüzeiben tisztult.

Sanguis martyrum semen christianorum! A vér tanuk vére a keresztenységnek magva volt. Ez nemcsak az Egyház életében, hanem az összes nemzetekében valóra vált.

A *nemzeteket sohasem a vérontás, hanem a vérrontás tette tönkre!* Sohasem a vér-, pénz- és területveszteség, hanem lelküknek az elvesztése, jellemüknek a megrömlása, az erkölcsstelenség!

Már pedig az erkölcsnek a kerete, tartója, medencéje a tiszta családi élet,

az ideális házassági kötelék. Ezért szükséges, hogy a házasság, az emberiségnek ez a gyökere, lelke, veleje, csirája, jellegadója, életszállítója és vérátültetője: szent és sérthetetlen, kikezdhetetlen és fölbonlhatatlan legyen!

9. A katholikus sajtó.

a) Sajtó ő felsége.

P. Abel, Bécs apostola mondotta egyszer: «Az igazi katholikust háromról ismerem meg: vasárnapjáról, a húsvéti gyónás-áldozásról és — kedvelt újságjáról». Igaza van.

A sajtó közvetlenül nem függ össze hitéletünkkel, de közvetve annál jobban. A hitnek légköre, talaja a világnézet szokott lenni, mely az emberben az idő folyamán kiverődik. Már pedig a világnézet kialakításában a sajtónak elsőrangú, szinte hihetetlen ereje s szerepe van. Ezért nevezte Manning bíboros a sajtót hetedik nagyhatalomnak. Ma bízvást az első nagyhatalomnak tekinthetjük.

E nagyhatalomnak, Sajtó ő felségének udvarán képviselve van a világnak minden számottevő tényezője, irányzata.

áramlata és világnézete; képviselve vannak az államok, a vallások, a vallásellenes szervezkedések, a kereskedelem, a nagyipar, a nagytőke, a vállalatok, trösztök és kartellek, a politika és művészet és sok egyéb érdekelttség.

Ám mélységesen megdöbbenvet kell megállapítanunk, hogy a képviseletek e vegyes sokaságában épen a legszentebb és legméltóbb, a legeszményibb és legértékesebb hatalomnak, a katholikus világnézetnek vajmi szerény hely s szerep jutott.¹

Áz 1925. évi katholikus naggyűlésen dr. Krüger A. ügyvéd számokkal is kiírta, hogy hazánkban a katholikus sajtónak minő hamupipőke szerep jutott: Csonkamagyarországnak 95 százaléka kerestény és 64 százaléka² katholikus, tehát a budapesti 20 napilap közül 19-nek keresténynek, 13-nak kimondottan katholikusnak kellene lennie. Van helyette kerestény öt, katholikus (e sorok írásakor) alig három.

Fölötte elszomorító s megszégyenítő reánk katholikusokra! Jele annak, hogy

¹ V. ö. Prohászka 1909. évi VI. sz. püspöki körlevelével.

² A görög katholikusokkal 66.1 %. (Szerző.)

mi, magyar katholikusok még nem ébredtünk tudatára a katholikus sajtó rendkívüli, kimondhatatlan fontosságának.

Bezzeg, az ellentábor másként gondolkodott. Hatalmas sajtót teremtett meg érdekeinek védelmére. «Sajnos — mondja Prohászka — a világosság fiai nem dléggé mozgékonyak a sötétség fiaival szemben. Az igazság érzése lanyhábbá tett bennünket az önzés képviselőinél.»¹

Pedig ma az újságoknak bizonyos tekintetben fontosabb szerepe van, mint a templomi prédikációnak. Mert — ha eltekintek a prédikációkban ható isteni kegyelemtől, mely elvégre csodákat is művelhet — a sajtó hatalmas előnyben van a szentbeszédekkel szemben. A prédikációban a pap hetenkint csak egyszer szól hozzánk, az újság naponta, sőt naponta többször. A templomba sokan nem mehetnek, vagy szándékosan nem mennek, mert az istentisztelet megszabott időben van. Az újságot azonban bármikor kezünkbe vehetjük, azt olvashatja férfi, nő, öregje, fiatalja, úr és szolga, szegény és gazdag, egészséges és beteg. Néha

¹ A Pázmány Egyesület közgyűlésén. 1909 jan. 28.

kézről-kézre jár, a cseléd is olvassa, végül a kofaasszonyságot csomagolásra használja, de előbb esetleg még ő maga is elolvassa, talán még a vevője is.

Tovább megyek. Egy szempontból a katholikus sajtót még a templomoknál is fontosabbnak tartom. «Mert ha a katholikus sajtót nem támogatjuk, akkor templomaink nemsokára üresen állnak, egyházi s vallási testületeinket elnyomják, iskoláinkat és emberbaráti intézményeinket az Egyházból kivetik.»¹ Míg a «jó sajtó» a lerombolt templomot is újra fel tudja építtetni.

Franciaországban az ú. n. szekularizáció, vagyis az Egyház vagyonának állami elköbözése előtt nem becsülték meg a katholikus sajtót. Nem törödtek vele. A katholikusok milliókat áldoztak iskolákra, templomokra, kórházakra s egyéb intézményekre, csak a sajtóra nem. Es e miatt az összes többit elvesztették. Az Egyházat elválasztották az államtól, az egyházi s papi vagyonokat elkobozták, kiűzték a szerzetes és apáca-rendeket és katonaruhába kényszerítették a papokat; úgy-

¹ Báró Hornig Károly bíboros, veszprémi püspök szavai a Szent István-Társulat 51. közgyűlésén.

hogy ennek következtében Franciaország lakosságának egy nagy része meg sincs keresztelve és több, mint egynegyed része semmiféle vallási oktatásban nem részesült.

Ha nincs katholikus sajtónk, templomaink sincsenek biztonságban. A katolikus sajtó a templomok védőfala, hatalmas bástyája. Páratlan hatalom a sajtó. Ha ez nincs kezünkben, akkor hiába minden politikai, gazdasági szervezkedés, minden egyesület és minden prédkáció. E nélkül olyanok vagyunk, mint azok, akik kapával, kaszával akarnának ágyúk és gépfegyverek ellen vonulni.

Hogy micsoda hatalmat jelent manapság a sajtó, azt sejteni engedi a hozzá szükséges papírmennyiség. A világ újságaira egy évben nyolc milliárd kilogramm vagy nyolc millió tonna papirost használnak fel.¹ A sajtót joggal hasonlíthatjuk világínjekcióhoz (vérbefecskendezés-hez), mely gondolatait, érzéseit, tanítását és erkölcsi elveit ritmusosan minden 24 órában az egész emberiség ereibe fecskendezi, még pedig éveken, sőt az egész életen át!

¹ A hivatalos statisztika. L. Das Neue Reich, 1925 XLIII. 1023. old.

A protestáns Carlyle mondotta: «Ami a középkorban volt a pápa, a püspök, a zsinat, az ma egy személyben a sajtó». Prohászka püspök e szavakhoz a következő megjegyzést Tűzi: «Ha Carlyle mondása nehéz túlzás is, annyiban igaz, hogy ami gondolat emeli a lelkeket, az mind ott bizsereg az ólmosbetűk soraiban, ott küzdi harcát, ott ölt testet és ezért ezt a szervet felhasználja minden irányzat és törekvés: a politika, a gazdaság, a vallás, a nemzetiség. Mind-mind ott harcol, küzd és ha nem is titánok harca ez, de minden esetre a felaprózott gondolatok küzdelme. Ezt a szervet nekünk is fel kell használni, ha élni akarunk! Nekünk is a nyilvánosság terére kell állítani az új gondolatok bűvös keretében a magunk igazát».

b) Üzlet.

A katholikus sajtó fontosságát csak akkor értékelhetjük kellően a maga hatalmas méreteiben, ha áttekintünk a túlsó oldalra és szemügyre vesszük a nem-katholikus sajtó természetrájzát.

A nemkatholikus sajtó szerkesztői és munkatársai vallásra nézve megdöbben-

tően nagy százalékban nemcsak nem katholikusok, de még csak nem is keresztények.

Egy 1918. évi összeállítás szerint abban az évben a fővárosban megjelenő napi-lapoknak 250 szerkesztője, illetve munkatársa közül 211 nem volt keresztény.¹ A kevésszámú keresztény szerkesztő és munkatárs közül van ugyan katholikus is, de ezeknek a világnézete nem érvényesülhet a más világnézetűek nagy száma mellett. Másrészt a nemkatholikus lapok nem is alkalmaznak olyan munkatársat, ki fönntartás nélkül nem követi mindenben az ő irányukat.

Már pedig a nemkatholikus lapok, mondhatjuk kivétel nélkül, a katholicizmussal ellentétes világnézetet követnek. Tehát az összes eseményeket nem a katholikus világnézet szempontjából tárgyalják, hanem minden a maguk szájaíze szerint mutatnak be és a saját érdekük szerint bírálnak, pártolnak, ostromolnak, siettetenek vagy akadályoznak.

Ma a sajtó elsősorban üzlet, nagyipar. Úgy a külföldön, mint nálunk a nagyobb

¹ Sajnos, újabb keletű összeállítást nem tudtam szerezni.

vállalatoknak, érdekeltségeknek és bankoknak megvannak a maguk lapjai. Lásunk néhány jellemző példát:

A világnak egyik leghatalmasabb lapja az angol «Times». Tulajdonosa az elhunyt Northcliff lord volt (előbbi neve: Harmsworth), most pedig örökösei. Ez a család kezében egyesíti a világnak legnagyobb sajtóhatalmát. 70 újságja van. Mindegyiket más-más népréteg és irányzat részére, sőt homlokegyenest ellenkező stílusban s modorban, de mindenkor egy s ugyanamaz érdek szolgálatában szerkesztik, így a Times-t az előkelők, a Daily Mail-t az utca részére s í. t.

Mi több, e «lapcég» nemcsak Angolországban, hanem más államokban is hatalmában tartja a sajtó egy részét. Jellemző a «Novoje Vremja» példája. A világháború kezdetén Oroszország érthető okokból hatalmas összegekkel támogatta a NorlhclifT-sajtót. A sajtókirály pedig összegyűjtve ez összegeket, egyszerűen megvásárolta az oroszok legtekintélyesebb lapját, a Novoje Vremját és ezzel elérte azt, hogy ezentúl az orosz nemzeti szellem főszerve is az angol és a Northcliff érdekek szócsöve lett.

Még jellemzőbb példa volt a sajtó üzleti jellegére a Stinnes-cég sajtóhálózata. Ez a cég 1924-ig Németországnak leggazdagabb, leghatalmasabb és legbefolyásosabb nagyipari vállalata volt. E vállalatnak nem kevesebb, mint 1200 német lapja és külön sajtóosztálya, mintegy sajtó-vezérkara volt. E lapok ugyancsak a legkülönbözőbb irányúak voltak, kormánypártiak és ellenzékiek, német-nemzetiek és szociáldemokraták, de mind a vállalat érdekeit szolgálta. Sőt a vállalat még a volt osztrák-magyar monarchia utódállamainban, az ottani nyelveken is ki akar feladatni lapokat, de közbejött a cég bukása. Jellemzően mondotta dr. Spahn Márton kölni egyetemi tanár, hogy a jámbor olvasó «újságot» vél olvasni, pedig a valóságban általa megfizetett «árjegyzéket» forgat.

Az orosz forradalom hozzáférhetővé tette a titkos levéltárt. Ennek okmánya között megtalálták a többek között Izvolskinak, az oroszok párisi nagykövetének 1913 július 21-én keltezett levelét, melyben az orosz külügyminiszternek jelenti, hogy a párisi lapokat mekkora összeggel vesztegette meg. A megvesztegetési összes

hárommillió arany frank volt; maga a «Radical» c. lap negyedmillió frankot kapott.¹

A Panama-pör alkalmával nyilvánosságra került, hogy a társaság 150 millió frankkal vesztegette meg a sajtót.

1924-ben történt Franciaországban, Herriot miniszterelnöksége alatt: a parlament nyílt ülésén szóba került a «Bonnet Rouge» c. lapmegvesztegetése, mely lap a vesztegetés után — ugyanama szerkesztőség mellett — homlokegyenest ellenkező irányt követett.

A monacói játékbarlang — saját mérlege szerint — évente 800.000 frank hallgatási díjat fizet a lapoknak. Ennek fejében nem szabad a Monacóban történt öngyilkosságokat jelenteniük.

A híres «Telegraaf» című amsterdami szabadelvű újságot 1916-ban azzal vádolta meg valaki, hogy az orosz kormány 60.000 holland forinttal megvesztegette. A bíróság a vádlottat a rágalmazás vétisége alól felmentette, mert állítását bizonyítani tudta.

Ismeretes, hogy a legtöbb lap a köz-

¹ Das Neue Reich. 1925. Nr. 45. 1068. old.

gazdasági- és tőzsderovatot a legtöbbel kínálónak utalja ki, vagy azt egy nagyobb bank egyszerűen «en bloc» kibérli, amivel jogot nyer, hogy e rovatban azt közölheti, ami neki tetszik.

Ismeretes, hogy hazánkban 1914-ben a tervbe vett margitszigeti játékbarlang mily hatalmas összegekkel vesztegette meg a lapokat. A bold. Tisza István miniszterelnök a képviselőházban még az összegeket is közölte. így csak az osztrák lapok 176.000 koronát kaptak! Es az Új Nemzedék c. lap 1925 nov. 29-i száma közölte, hogy Magyarország egyik legnagyobb vállalatának számadásában három milliárd korona *bizalmas* kiadásról van szó «sajtócélokra»!

Hasonló példákat az unalomig tudnánk fölsorolni. Látnivaló, hogy a túloldalon a sajtót elsősorban a saját érdeke az üzlet és ezen túl a közvélemény ízlése vezeti. Nem így a katholikus lapoknál. Ezeket nem a közvélemény és nem a közízlés, nem a szerkesztőségnek vagy a kiadóhivatalnak pillanatnyi vagy változó érdekei irányítják, hanem Krisztus Urunknak az akarata s tanítása. Erről az útról soha, senkinek a kedvéért le nem térhet.

e) A hazugság útján.

Az a sajtó, melynek főelve és főcélja az üzlet, az igazságot is csak addig követi, míg érdekeit nem sérti vagy veszélyezteti. Múló anyagi érdekekért, gyűlöletből vagy elfogultságból hamar kész az igazság útjáról letérni. Hogy a sajtó e tekintetben milyen lelkiismeretlen tud lenni, azt elméleti fejtegetésnél jobban szemlélteti néhány példa:

1924 tavaszán a «Népszava» c. szociál-demokrata lapban cikk jelent meg e hangulatkeltő címen: «A kegyes püspök városából».

A kegyes püspök városán értsd Vácot. A cikk megírta, hogy 1919 aug. 1-én a kommunizmus Vácott is megbukott. Utána a városnak nagytekintélyű polgári elemeiből azonnal «vészbizottság» alakult, mely a szegény, védtelen elvtársakat összefogdostatta s éjtszakának idején vadállati kegyetlenséggel rakásra lövette. A vészbizottság a cikk szerint az egyik zárdában székelt és elnöke Podhorányi János prelátus-kanonok volt. A cikk címe s tartalma szerint tehát a tömeggyilkolásban

püspök, kanonok, zárda és tekintélyes városi urak szerepeltek.

Az ügy a bírósághoz került, mely 1926. augusztus 6-án a Népszava cikkíróját *más-félévi fogházra és 69 millió korona pénzbüntetésre ítélte*, mert kitűnt, hogy

a) a cikk címében érintett püspöknek az egész ügyhöz minden össze annyi köze van, hogy véletlenül ő is Vácott lakik;

b) kitűnt, hogy Vácott semmiféle «vészbizottság», sem hasonló célú más bizottság nem alakult;

e) kitűnt, hogy azok a tekintélyes urak, kiket a cikk a vészbizottság tagjaiul fölémített, sem egyenkint sem együttesen senki életében kárt nem tettek;

f) mindenél fogva Podhorányi prelátus kanonok sem volt és nem is lehetett elnöke a vészbizottságnak;

g) mi több, a főtárgyaláson elhangzott vallomások szerint kétségtelenül bebizo nyult, hogy a nevezett prelátus-kanonok a lefogott és elhurcolásra ítélt kommunisták érdekében közbenjárt és sorsuk enyhítést végezt minden tőle telhetőt megtett;

h) a cikkíró a bíróság előtt informátor;) gyanánt a többi között Sáfár nevű református lelkészt jelölte meg. Ez azon-

ban kijelentette, hogy a cikkírót soha nem is látta.

Szóval kitűnt, hogy az egész cikk, mely annyira alkalmas volt püspököt, káptalant, zárdát és tekintélyes urakat a gyilkosság vádjával terhelni, elejétől végig légből kapott koholmány, beállítása pedig kiszámítottan egyházellenes irányzatú volt.

De nemcsak ilyen kisebb lapban jelennek meg légből kapott közlemények, hanem az u. n. legelőkelőbb világlapokban is. Azok közül egy példa:

A «*Matin*» nevű, legelőkelőbbnek tartott francia lap 1915 jan. 11-i számában «*Dr. Fromlet Montreux-ból*» név alatt vezér-cikk jelent meg I. Ferenc József Magyarország boldogult apostoli királyáról, mely orvosi szempontból a legalávalóbb, határozottan képtelen koholmányokat fogta az ösz királyra. A vezércikk írója állításainak megerősítésére hivatkozott dr. Neipp orvosra, a Német-Svájci Orvos-Egyesület tagjára, ki egy svájci lapban közölte megfigyeléseit. Ennyi adatra való hivatkozás után ki kételkednék még az előkelő lap vezető cikkének állításaiban?

Hát az «*Új Helvét Társaság*» tisztán kizárolag azért, hogy az orvosi titktartást

megsértő orvos ellen felléphessen, kutatni kezdett az ügyben és a következő meglepő eredményre jutott:

- a) Dr. Fromlet nevű úr Montreuxben ismeretlen.
- b) Dr. Neipp nevű orvos Svájcban nem lakik.
- c) «Német-Svájci Orvos-Egyesület» egyáltalán nincs.
- d) A vezércikkben jelzett svájci lapról Svájcban senki sem tud!

Ismertes, hogy a világháborúban a sajtónak legalább is oly nagy része volt az ántánt-hatalmak győzelmében, mint hadseregeiknek. Az ellenséges hatalmak a sajtó útján mozgósították ellenünk az egész világot. A semleges államokban és az egész földön, a szélrózsa minden irányában, minden nyelven, a legdurvább hazugságtól a legfinomabban szőtt cselig minden változatban szították ellenünk a gyűlöletet. Idézetekkel nem győznénk. Csak ízelítőül néhány példa:

A világháború első hetében, 1914 aug. 18-án, az «Agence Havas» jelentette, hogy Magyarországon fellázadtak az ezredek és tiszteket fölkoncolják. 1914 szept. 17-én jelentette, hogy Budapesten (!) 150.000

főnyi szerb haderő egyesült a győzelmesen előnyomuló orosz hadsereggel. 1914 szept. 27-én el akarta hitetni a világgal, hogy minden magyar katonát naponként 20% dum-dum-lövedékkel látnak el.

1914. év szeptemberében bolgár tisztek jártak Pesten és Bécsben. Ámultak-bámul-tak, hogy a körutakon nyoma sincs a «lázadó, fosztogató s agyonéhezett tö-megek» rombolásának, gyújtogatásának és a polgárháború okozta hullahegyeknek, amint a távirati ügynökségek és ezek nyomán a lapok hirdették.

Tudnunk kell ugyanis, hogy manapság az újságok a híranyagot nem maguk szerzik meg, hanem az ú. n. távirati- vagy sajtó-ügynökségek révén, úgyhogy ezek működése e téren födi az összsajtó fogalmát. Ámde a világnak öt legnagyobb sajtó-ügynöksége (Reuter, Havas, Agenzia Ste-fani, Wolff, Associated Press) csupa nemkeresztény és teljesen üzleti alapon álló vállalat. Ez azt jelenti, hogy az egyes lapok a nagyvilág eseményeiről csak anynyit tudnak, amennyit e távirati-ügynökségek velük közölnek s oly megvilágításban, amilyen azoknak megfelel.

De tegyük fel, hogy a nemkatholikus

sajtó az igazság útján maradna. Akkor is, vájjon elég-e nekünk a hír, a tények közlése? Nem! Nekünk, katholikusoknak, ideálokra is szükségünk van, nagy és szent gondolatokra; nekünk nemcsak i'öld és eső kell, hanem égbolt és napsugár, nekünk krisztusi légkör, Szentlélek adta tény is kell! Mi nem érjük be sajtóval, mely elsősorban börze, hanem nekünk sajtó kell, melynek nyomában lelkünk magasabbra száll!

Ilyen a katholikus sajtó, mely a múló anyagi érdekekben nem célt, hanem csak eszközt látva, elsősorban Krisztus ösvényeit járja, aki mondotta magáról: «Én vagyok az út, az igazság és az élet!»

d) «Ha ismernéd...»

A sajtó manapság mindenhez hozzászól. Töprengés nélkül merítelkezni, dönteni, bírálatot mondani az élet minden vonatkozása, béke s háború, vér és könnyek, irodalom s művészet, milliók gondja és nemzetek sorsa fölött. Persze Isten és valóság, Egyház és világnézeti ügyek fölött is!

Ma a sajtó oly színvonalon áll, hogy szerkesztői s munkatársai — ritka kivé-

téssel — általában tartalmas emberek. Ezt el kell ismernünk az ellenséges sajtóról is! Hogy viszont lelkiismeret dolgában hogyan állnak, az más lapra tartozik. De vallási dolgokban a nemkatholikus sajtó emberei általában hihetetlen járatlanságot és hozzá még legtöbbször nagyfokú rosszindulatot is mutatnak.

Olyan emberek mondanak a sajtóban ítéletet a legfontosabb vallási, egyházi és erkölcsi kérdésekben, kikkel — ha ismernök egyéni jellemüket, vallásos érzületüket, esetleg hitetlenségüket, hitben való járatlanságukat, erkölcsüket, rendezetlen családi viszonyaikat, múltjukat — szobáséin állnánk, velük egy asztalhoz le nem ülnénk, egyetlen szavuknak hitelt nem adnánk.

Mikor 1915-ben az angol külügyi hivatal, néhány sajtóközleményre utalva, kérdést intézett görög képviseletéhez, ez 1915 nov. 25-i kelettel így válaszolt: «Ha ismernéd azt az emberfajtát, mely újságlevezőként működik és ha tudnád, mily szörnyűséges a tudatlanságuk, nem tudnál többé hitelt adni az újságoknak.»¹

¹ Az osztrák-magyar tengeralattjáró által elfogott »Spetsai» hajón az angol futárnál talált 2. sz. irat.

«Ha ismernéd...» Íme egy-két példa a sajtó hihetetlen fölütetességére és meg-
bízhatatlanságára:

1925 nov. 14-én csaknem az összes magyar lapok *hosszú* cikkben agyondicsértek egy újonnan megjelent könyvet. A cikket nem kisebb tekintély bocsátotta a sajtó rendelkezésére, mint a félhivatalos «Magyar Távirati Iroda», melynek felelős-sége anrfál nagyobb, mivel az egész magyar sajtónak hírszerzője.

Hát utólagosai] kitűnt, hogy az író, aki az illető könyvről a hosszú «ismertető» és magasztaló cikket írta, a könyvet még csak el sem olvasta. A könyvnek tartalma teljesen ellenkezik azzal, amit róla di-cséretként állít. Mi több, a cikkíró még azt sem nézte meg, hogy ki az ismerte tett könyvnek szerzője. Garvin művének mondja, holott ez csak a bevezető cikket írta, míg magának a könyvnek más a szerzője. Az azután már csak a véletlen játéka, hogy a magasztalt könyv maga is iskolapéldája a lelkiismeretlen fölütetességnak, tudatlanságnak és rosszakaratnak.¹

¹ L. Teleki Pál gróf fölvilágosító cikkét: Nemzeti Újság, Budapesti Hírlap és a legtöbb magyar lap 1925 nov. 15. számában.

Egy másik példa: Az egyik újság közölte olvasóival XV. Benedek pápa napirendjét. Pontosan beszámolt, hogy a pápa hét órakor «kel ki ágyából», holott ekkorra a pápa már megmisézett, eg^{3^r} második misét hallgatott, reggelizett és hivatalos dolgokat is végzett. Azt is közölte az újság, hogy a pápa milyen szivart használt, sőt hogy a szivargyűrűnek mi volt a felirata. Az már aztán igazán szerencsétlen véletlen volt a cikkíróra, hogy épen XV. Benedek pápa nemcsak soha életében nem dohányzott, hanem ismert ellensége volt a dohányzásnak. Hanem persze a katholikusellenes érzelmű cikkíró e képzelődésszülte adatokkal mégis eléri azt a rejtett célját, hogy a pápát nagyúri kényeletben élő munkátlan egyházfőnek tünteti lel.¹

e) Amit elhallgatnak.

A nemkatholikus sajtó nemcsak azzal árt és sért, ront és rombol, amit ír s közöl, hanem talán még nagyobb mértékben azzal, amit — elhallgat.

A nemkatholikus sajtó a saját érdekelt-

¹ Idézve: A Szív, 1921 dec. 24.

ségének, irányának, világnézetének, fajának vagy vallásának embereit, tudósait, íróit, művészeit, politikusait, államférfinát az egekig magasztalja s dicsőíti. Sorok, hasábok, vezércikkek jelennek meg róluk. Megemlékezik sikereikről, melyekről maguk sem tudnak, külföldi meghívásairól, melyeket egyáltalán nem kaptak, elveszett ékszereikről, minőkkel sohasem rendelkeztek; csakhogy ezúton is szellőztesse, forgalomba hozza a nevüket, szerepeltesse őket és hírüket növelje. Síppal-dobbal, a betűorgona minden változatával fújja, játszsa, kürtöli és bömböli számukra az elismerést és hódolatot.

De bezseg azonnal bereked, szótlan válik s megnémul, ha a katholikus világnezet embereiről, tudósairól, íróiról, politikusairól, művészeiről, ha papokról és szerzetesekről és általában ha katholikus intézményekről vagy megmozdulásokról van szó.

Ha pedig mégis elkerülhetetlen a katholikus személyeknek vagy intézményeknek megemlítése, azonnal fukarrá lesznek a sorok, lesoványodnak a hasábok, leegyszerűsödnek a címek, még a betük is megkisebbednek, hogy az észrevétlenség árnyé-

kos csendjében suhanhassanak el a kelle-metlenkedő tárgy elől. Jaj azonban, ha a katholikus megmozdulás ellenérdeket horzsol vagy veszélyeztet. Ilyenkor a nem-katholikus sajtó orgonáján tüstént a félre-értés, keserűség, vágaskodás, gőgös harag és gyűlölködés minden változatát mű-kódésbe hozza, megnyílnak a fiókok és előkerülnek a mindig bevált jelszavak és varázsigék: «elmaradt», «túlélt», «maradi», «ósdi», «középkori», «reakciós», «kultúr-veszélyes», «nem kultúrérett». «ultrámon-tán», «fanatikus» s hasonlók.

Hithű katholikus író, művész, színész stb. ma nem, vagy csak nehezen érvényesül és boldogul, mert a túltengő nemkatho-likus sajtó egyszerűen nem vesz róla tudomást.

Soha senkit nem érdeklő alakok ruhái-ról, viselkedéséről, véleményéről, cipőiről, karpareceiről, kutyáiról terjengős cikkek jelennek meg, de a Wasmannokról és Prohászkákról, egész életüket a súlyos vagy gyógyíthatatlan betegeknél eltöltő apácákról, kath. hittérítők példátlan hő-siességéről, nehézségeiről és hasonlókról soha szó nem esik.

Az egyházi felsőbbsegé ellen ágaskodó

falusi káplán írásait szóról-szóra közlik, de már — teszem föl — a pápák hatalmas és világraszóló szózatairól egy szót sem szólnak.

Egy példa:

1922. márc. 24-én Budapesten a többek között két beszéd hangzott el. Az egyiket dr. Csernoch János, Magyarország bíboros hercegprímása, mondotta el a Szent István-Társulat közgyűlésén. A terjedelmes beszéd úgy tartalom és időszerűség, mint érték és szónoki hatás tekintetében rendkívül nagyjelentőségű volt.

Ugyanabban az órában az egyik bírósági teremben ismeretlen nevű egyént két és félévi fegyházra ítélték «a magyar állam és nemzet megbecsülése ellen elkövetett vétség miatt». A vádlott az ítélezet előtt teljesen jelentéktelen, értéktertelen és hozzá aránylag rövid védőbeszédet mondott.

Másnap a nemkatholikus lapok a bíboros hercegprímás beszédéről alig-alig szóltak, míg a magyarellenés viselkedés miatt fegyházra ítélt, szürke, ismeretlen ember beszédét terjedelmesen ismertették.

A Nemzeti Újság aznap sorra vette a nemkatholikus fővárosi lapokat és jelezte,

hogy a két beszédből melyik lap hány sort közölt.¹ A helyszüke miatt az eredményt összegezve mutatom be: A bíboros hercegprímás beszédének a nemkatholikus napilapok összesen 175 sort szentelteg; míg az elítélt egyén beszédének 1025 sort! Az olyan kimondottan ellenséges lapról, mint pl. a szociáldemokraták hivatalos lapja, itt nincs is szó, mely az elítélt védőbeszédet 241 sorban ismertette és ugyanakkor csak azért szentelt 100 sort a hercegprímásnak is, hogy szokott modorában vitatkozhassék vele.

Egy másik példa:

1925. telén a költségvetés tárgyalásánál Strausz István, a marcali kerület képviselője, a nemzetgyűlésen szépen felépített, komoly, tartalmas beszédben kérte a keresztény bőlcselet és erkölcsstan kiemeljítését az egyetemeken; szívá tette, hogy a Mefhossz nevű egyetemi ifjúsági egyesület elnökségében alig van kath. ifjú; beszélte a tanító-szerzetesrendek érdekkében, az egyetemi klinikákon a lelkészi állások tárgyában és hasonló vallási s. egyházi ügyekben.

¹ Nemzeti Újság 1922 márc. 25. sz.

A bátor, hitvalló szónoknak gondolatokkal telt, szép, hosszú beszédét a Nemzeti Újságon kívül *egyetlenegy lap*, még rövidke kivonatban sem közölte, hanem valamennyi agyonhallgatta.

Hasonló mostoha elbánásban részesült Láng János képviselőnek szintén hitvalló, bátor, katholikus szellemű beszéde is. Ugyanazon a napon egy másik képviselő egy államtitkárnak kisebb jelentőségű, állítólagos botránya ügyében interpellált. Ezt az összes *lapok* nemcsak részletesen közölték, de még szét is lapították, széttereggették. Erre jutott hely!

Rá kell még mutatnunk a katholikusellenes lapoknak egyik, csaknem minden napos fogására, a «színezésre», mely még az igazság elhallgatásánál és az egyenes hazugságnál is kártékonyabb.

Legtöbb ember azt hiszi, hogy mindig fekete betűt olvas, mely a híreket, beszédeket, tényeket közli, holott azokat előre meghatározott, előre elkészített színekkel átfestve kapja. így van ez még a legnagyobb nyilvánosság előtt elhangzott beszédeknél is.

Nincsen olyan beszéd, melynek kellő kihagyásokkal, rövidítésekkel, összevo-

násokkal, saját szavakkal való közlés-sel, magyarázatokkal és «kommentárok-kal» ne lehetne homlokegyenest ellen-kező értelmet adni és így vele épen az ellenkező hatást kiváltani. Mikor 1925. októberében Mac Donald angol munkás-vezér, volt kormányelnök, Budapesten járt, itt elhangzott szavait némely lap úgy hozta, hogy abból mindenki a magyar szociáldemokrácia teljes csődjét, más lapból meg annak teljes diadalát olvas-hatta ki.

A katholikusellenes sajtónak annál inkább alkalma van minden az általa kívánt megvilágításban bemutatni, mert a félig elhallgatott vagy hamisan beállított tények, mondjuk igazságok között egé-szen olyan képet nyer az olvasó, amilyent a cikk írója akart eléje tárni és az olva-sónak még sejtelme sincs és *nem is lehet róla*, mennyire megtévesztették. Pedig ez az eljárás a katholikusellenes lapoknak *állandóan használt* szerkesztési módja!

f) Erkölcsi szempontból.

A nemkeresztény sajtó — ritka kivé-tellel — az anyagi világnézetnek, az élvezet-

vágynak és a múló érdekkeresésnek prófétája. Mondhatnám, pogány a lelke, pogány a szelleme, pogány az erkölcse.

Jól ismeri az emberek gyöngéit, beteg kíváncsiságát, sikamlósságra való hajlandóságát és könnyelműségét. Ezekre épít. Ide veti karmait. Olvasóit a kerítőnek ingerkedő hízelgésével beleringatja, belecsalja a maga könnyű fajsúlyú, sikamlós, buja, tetszetős, léha erkölcsű világnezetébe. Mi sem könnyebb, mint az elkábított, lázba döntött, megittasodott, szinte elbüvölt olvasót az érzéxiség béklyóin át a maga érdekkörébe vonni és ott tartani.

Az ilyenfajta lapok nem emelik az embert, hanem süllyeszlik, nem finomítják, hanem züllesztik, nem szelídítik, hanem vadítják, nem teszik gyengédebbé, hanem gyengévé, nem mélyebb érzésűvé, hanem aljassá.

Tessék elolvasni a nemkatholikus lapok regényeit és tárcáit. Ritka kivétellel mindenütt ott pezseg az alacsony szenvedély, bizsereg az érzéxiség, mindenütt árasztj;) az ösztönös mámor, bün, házasságtörései; és szeretkezések penészes, émelyítő, fülleadt légkörét. Persze az u. n. «előkelő» lapok az erkölcsi szennyet nem pörén,

hanem fátylon és áttetsző ruhán át a művészet álarcával, a műveltség mázával, a technika pazar keretével és a választékos stílus bengáli fényével teszik előkelővé s udvarképessé. Pedig a méreg nem veszít erejéből, ha cukorka alakjában, selyempapírba göngyölítve, árulják. «A napsugártól a mocsár csak még bűzhödtebbé lesz!»

Tessék aztán elolvasni a hírrovatokat. Nem én mondom, hanem püspök és lángész dörgi közénk: «A rossz lapok hírszolgálata kulturális szemétdombokat hord össze s az embert inkább az emberi alávalósággal s bűnnel, mint az élet tiszteletreméltó jelenségeivel foglalkoztatja s valamikép az emberiség megutálására neveli.»¹

Hírrovatával nem azt a nemes hivatását tölti be, hogy olvasót a több tudás, a tisztább látás és bölcsebb tapasztalat kupolája alá gyűjtse. Ez magában igen unalmas volna.

Sokkal hálásabbnak bizonyult a «szenzációs» hírek közlése, a botrányok felkavarása, családi titkok feltárása, ismert

¹ Prohászka O. 1909. évi VI. sz. püspöki körlevele.

nagyságok gyengéinek leleplezése, gyilkosságoknak, öngyilkosságoknak színes részletezése.

Különös falatként üdvözli a nemkatholikus szellemű újság, ha katholikus személyeken, papokon, szerzeteseken, intézményeken valamiféle hibát szimatolhat. Ezt azonnal nagyítva, eltorzítva, a ravaszág és élelmesség minden fogásával színezve, ívl ampával megvilágítva tálalja fel; nem is egyszer, hanem többízben, különböző rovatokban, hangzatos cím alatt, dült betűkkel; nem törődve azzal, hogy az olvasóban minő hatást vált ki a közlés.

Mi több, sokszor a nemkatholikusok bűneit is katholikus vágányra sikkasztja át. Egy jellemző példa: Az Est c. lap 1921 ápr. 14-i számában — természetesen *kövei és dült betűkkel!* — az állott, hogy Friedrich István vallomása során ezt mondta: «A szabadkőműves páholyban láttam főpapokat». Mivel ez lehetetlennek látszott, az V. N. kérdőre vonta Friedrichet, ki a következőket jelentette ki: «*Papokat mond tam én és nem főpapokat.* Erre nagyon vigyáztam. *Mert főpapokon kizárálag csak katholikus papokat értenek.* Már pedig én

református papot értettem».¹ Ilyen a nem-katholikus lapok hírszolgálata. Az élelmiszerhamisítók nem dolgozhatnak oly buzgón s oly ravaszul, mint némely katholikusellenes lap.

Az apróhirdetések erkölcsrontó közvetítése ismeretes. «Nézzék — kiáltja közénk Prohászka — az ellenirányzat sajtóját, olvassák vezércikkeit, melyek fölpanaszolják a világ romlását — és 3 centiméterrel lejjebb a tárca már a piszokban lubikol! Nézzék csak a lap szellemi részeken az író mint lelkesít az élet ideális javaiért, hátul meg, a hirdetésekben, a kiadó eleven húst árul, emberhúst, mésszárszéket nyit.»²

Bizony jórészt az erősen szervezett, szellemi irányban közös pályán haladó, anyagiakban gazdag nemkatholikus (legtöbbször nem is keresztény) sajtó túltengésének tulajdonítható, hogy közszellemünkön és közállapotainkon nem látszik meg a katholikus, de még csak a keresztény jelleg sem; hogy a hívekben megingott a katholikus meggyőződés, meggyöngült

¹ Új Nemzedék 1921 ápr. 15. sz. 3. old.

² Az Orsz. Pázmány-Egyesület vándorgyűlésén.
1903 jún. 7.

a katholikus önérzet és ügyeink iránt való érdeklődés és hogy oly sok névleges, címzetes, gyengelelkű katholikusunk van. Prohászka püspök szavával végzem: «Nekünk nem kísértés, hanem lelkesítés kell! Rothadás, bacillus, gomba van elég; erős bükk, tölgy, pálma kell nekünk! Erre csak az a sajtó képes, amelyet egész irányzatában, az első betűtől az utolsóig az erkölcsi törvény foglal le,»¹ tehát a katholikus sajtó!

g) «Nekem nem árt!»

A nemkatholikus lapot járató olvasó ember azzal szokott védekezni: «Nekem nem ári. Vagyok olyan okos, müveit és felvilágosult, hogy az újság szelleme rajtam nem fog, engem nem befolyásol».

Az effajta közhelyes védekezés rávilágít a védekezőnek hiányos emberismeretére, szegényes önismeretére és fölületes gondolkozására.

Az emberismeret hiányára, mert többé-kevésbbé minden ember befolyásolható. Söt a befolyásolhatóságnak (suggestibili-

¹ 1913. jún. 7-i beszédéből.

tas) bizonyos foka az egészséges léleknek kelléke. Hiszen a szellemi s testi élvezetek jó része, a művészettel minden faja, a regényolvasás, a színpad s mozi élvezése s. i. t. a suggestion alapul. A reklám szintén. Olyan emberre, akit annyira nem érint a suggestió, hogy neki pl. a tokaji bor épúgy ízlik leveses tálból, mint kristályserlegben, nem mernék egy szobában aludni.¹

Első olvasásra egy hírt talán nem hiszünk el, még esetleg meg is botránkozunk rajta. Többszöri olvasásra már gyengül értelmünk ellenállása és hitetlenségünk kétkedéssé olvad. Még többszöri olvasásra már azt gondoljuk, hátha mégis van valami a dologban. Végre aztán már elhisszük a hírt, sőt annyira átitatja lelkünket, hogy esküszünk rá és képesek vagyunk hajbakapni azzal, aki más nézeten van.

Mi vadította meg a világháborúban azt a sok semleges államot, hogy a központi hatalmaknak sorban megizenték a háborút? Az a fanatizmusig fokozott harag,

¹ L. Tower V.: «A hipnotizmus elméleti, gyakorlati, pedagógiai, orvosi és büntetőjogi szempontból». Kőszeg, 1927. 65. old.

megbotránkozás és bosszú érzete, melyet az ántánt-híreket közlő sajtó szított napról-napra.

Amerikában a világháborúban való részvételt erősen ellenezte a munkásság. «Adjatok egy millió dollárt — mondotta Gompers — és egy év múlva a munkásság is lelkesedni fog a háborúért.» Így is lelt. Az egymillió dollár a munkássajtóra vette magát, mint tudjuk, legfényesebb eredménytel.

A «Honvédelem» c. lap 1925. dec. 20. számában igen érdekes cikk jelent meg dr. Varga Lajos ny. százados tollából. Leírja a világháború vége felé az ellenség leghatásosabb támadását.

«Az olasz tüzérségen meglátszott már a fáradtság. Az ágyúk hangja rekedes volt már. A porfelhővel belepett égboltozon egyszerre olasz repülőraj jelent meg. Az augusztusi hőségen tikkasztó, szélcsöndes levegőben orgonaszerűen hallatszott a zúgásuk. Vártuk a nehéz bombákat. De ezek elmaradtak. Helyettük nagy fehér csomagokat dobott le az egyik repülőgép, melyek néhány száz méternyi esés után lassanként szétváltak, szétbomboltak s belük hópihékhez hasonlóan

apró cédrulák hullogáltak alá az állásokba s a mögöttük levő területre. Az emberek nem nagy figyelemre méltatták a cédrulákat, melyek a monarchia mindenféle nyelvén voltak írva. Sok volt közöttük a magyarnyelvű is. Csodálatos naivsággal és rettenetesen rossz magyarsággal nyomatták valamelyik olasz nyomdában.

Az írások tele voltak nagyításokkal és hazugságokkal veszteségeinkről, olasz győzelmekről, a foglyok kitűnő állapotáról stb. Azzal végződött mindegyik, hogy a magyar katona ne harcoljon tovább, hanem szökjék át az olaszokhoz, ahol ilyen meg olyan jó dolga lesz.

A katonák nevettek a naiv hazugságokon ... A talált röpcédrulákat hűségesen beszolgáltatták a századparancsnokságoknak, ezek pedig tovább juttatták felfelé. Hatásuk nem sokat ért. De amikor ez a papirosbombázás mind gyakoribb jelenséggé vált, csak akkor kezdtük felismerni kellemetlen hatásait. Hatalmas, pusztító pergőtüzeivel az ellenség nem tudott megpuhitani, nem tudott legyőzni. A testet nem sikerült megtörni! Tehát olyan fegyvert kellett kitalálni, mely a *lelket* gyil-

kolja meg. Ennek a propaganda-háborúnak történetét egy nemrégen megjelent könyv leírja. Szerzője sir Campbell Stuart angol alezredes, maga is tagja s alelnöke a propaganda-bizottságnak, a propaganda-iratcsempészésről azt írja, hogy csodálatos sikerük volt. Mind több s több szökevény ... Az áprilisra előkészített támadást el kellett halasztani. S amikor ez júniusban bekövetkezett, az olasz vezetőség a támadás minden részletét ismerte. A pia vei csata után Diaz tábornok külön köszönetét fejezte ki a propaganda vezetőinek s kiemelte, hogy a gvőzelem nagyrésze nekik köszönhető.

Maga Hindenburg is keserűen panasz-kodik emlékirataiban arról, hogyan mérgezték meg a hitegető, boldog békét és nyugalmat ígérő cédlák a legderekasabb katonák lelkét is.»

Hiába, ilyen a természetünk, ilyen a lelkünk alkata.

Nemrég közölték a lapok azt az esetet, hogy egy asszony hosszabb időn át esténként altatószerű tett férje teájába, hogy elálmosítsa és a korcsmábamenéstől viszszatartsa. Csak a cseléd ügyetlenségén múlott, hogy a titok kipattant.

Az altatószer hatása mindenkor biztos volt, de férjuramnak ugyancsak soha sem jutott volna eszébe arra gondolni, hogy álmossága mesterségesen előidézett.

Az újságolvasókra is okvetlenül ráragad a hatás, csak nem tudják, nem is sejtik, hogy kialakult nézeteiket nem a saját lelkük termelte, hanem azokat a sajtó jóleső, édes, meleg teaként itatta meg velők, elaltatván egyben saját meggyőződésüket.

De meg aztán kinek is volna alkalma, kinek volna rá módja s ideje, hogy minden hírt ellenőrizzen? Kinek volna ínyére a sok mérlegelés, bírálat? Kinek is érne el az esze Hollandiáig, Spanyolországig, Angliáig és Amerikáig, ahonnan az újságok való s valótlan, helyes és elferdített híreket hoznak? Honnan volna lehetőségünk csak gondolatban is ellenőrizni a hírek valódiságát, melyeket az újságok közölnek az országgyűlésről, a közvéleményről, a hazai s világtörténelemből, különféle néprétegekről, tudományról, közgazdaságról, technikáról, irodalomról, művészetről, politikáról, a Népszövetségről, a tőzsdről, a sziámi

király véleményéről és a teheráni sah trónbeszédéről?

A Kölnben megjelenő «Apologetische Rundschau» azzal foglalkozik, hogy a német lapokban közölt egyházellenes támadásokat valódiságuk szempontjából ellenőrzi. Ez a lap megdöbbentő és hajmeresztő példákat mutat, hogy milyen teljességgel légből kapott aljas hírekkal támadják az Egyházat; pl. egyik lap rémregénybe illő hírt közöl olyan városnak egyik, nevszerint is megemlített papjáról, amilyen város egyáltalán nincs a földtekén és amilyen *neü* pap ismeretlen az'Egyházban. A lapnak sok munkatársa van és mégis csak épen a legvastagabb álhírek egy töredékét ér rá felderíteni.

Hát még hogyan védekezhetnénk a lapoknak agyonhallgatási cselszövése ellen? Hogyan alkothatunk magunknak helyes ítéletet olyan ügyről, melynél az egyik fél állandóan szóhoz jut, a másik meg sohasem?

«Nekem nem árt!» «Ez az önbizalom — mondja a svájci püspöki kar — már magában szomorú jel. Ez nem a tiszta, istenfélő lelkek szava. A tapasztalat na-

gyon is gyakran meghazudtolja az ilyen önbizalmat».¹

«Nekem nem árt!» így gondolkodott és így szólt a világ kezdetétől eddig még mindenki, aki ostobaságot és bűnt követte el.

Jézus az utolsó vacsora után figyelmeztette apostolait: «Ez éjjel *mindnyájan* megbotránkoztok bennem». Péter azonban így szólt: «Ha *mindnyájan* megbotránkoznak is benned, én *soha* meg nem botránkozom». Jézus felelte: «Bizony mondomb neked: *az éjjel*, mielőtt a kakas kétszer megszólal, *háromszor tagadsz meg engem*». De Péter okosabb akart lenni, azért így válaszolt: «Ha meg kell is halnom veled, nem tagadlak meg téged». És tudjuk, hogy az *apostol* még az éjjel, egy szolgálóleány szavára, gyalázatosan mentagadta, utóbb káromolta és megátkozta Jézusát.

A magukban bízó Péterek nem haltak ki, a szolgáló szerepét betöltő katholikus-ellenes sajtó pedig tovább ingatja meg a lelkeket.

«Nem árt nekem!» Nem tanított-e min-

¹ 1873. közös pástorlevél. Idézve: Linz. Quartalschr. 1900. I. 45.

ket Krisztus Urunk, hogy imádkozzunk: «Ne vígy minket a kísértetbe!» És Te, olvasóm, naponta önmagadat döntőd a kísértésbe, ha katholikusellenes lapokat járatsz. Nem hiába mondja a közmondás: «Mondd meg, kivel társalogsz és én megmondom, kicsoda vagy!»

Vegyük csak szemügyre a nemkatholikus lapok állandó olvasót! Katholikus érzés és öntudat tekintetében egytől - egyig mind pipogya, gerinctelen, bátor-talan híve az Egyháznak. Nincs határozott állásfoglalásuk. A közéletben gyávák, meghúzódok. Katholikus minősükben tudnak ugyan nyögdicsélni, panaszkodni, kritizálni, mérgelődni és zümmögni, de egy tapodtat sem *tesz-nek* soha hitök, vallásuk, Egyházuk érdekében. Valóságos «denevérkatholikusok», kik csak a sötétből suhognak s csak akkor terpesztik szét katholikus öntudatukat, ha senki sem látja, hallja őket.

De tegyük fel azt a lélektani lehetetlenséget, hogy a nemkatholikus lapok olvasásából nem volna kára az olvasónak, de van vesztesége. Elesik sok lelkesítéstől, bátorítástól, jó példától, katholikust

érdeklő sok hasznos ismerettől, melyekhez katholikus lap járatása révén jutna.

De még ettől is elválva, hát ha az illető, a nemkatholikus lap járatásával nem is árt magának, de árt *vele másoknak*. Art a rossz példájával. Art övéinek, gyermekeinek, családjének stb., akik a lapot szintén olvassák. És leginkább árt filléreivel, pengőivel, melyekkel erősíti, támogatja az ellenség sajtóját és megfizeti azokat a pofonokat, melyeket a lap ügyünknek osztogat. Pénzével büntársául szegődik annak a sötét nagyhatalomnak, mely ezreket hitökben megingat, erkölcsiekben megszédít; büntárs lesz abban, hogy pápát és püspököket, papokat s szerzeteseket megrágalmaznak, a hitetlenséget terjesztik és a vallásos érzést elnyomják. Megengedhető-e, hogy csak fillérekkel is hozzájárulunk a rombolás, pusztítás forrásának erősítésére és táplálására? Pedig a fillérekből lesznek a pengők, az ezer és százezer pengők, mint cseppekből a tenger. És ezt mi megvonjuk a saját vallásunkat, hitünket, érdekkünket, lelkünket védő, érte küzdő sajtótól!

Es végre a katholikusellenes sajtó pár-

tolása: *bűn!* Már pedig e pontban — lelkünk üdvéről lévén szó! — minden más ellenvetésnek el kell némulnia: «Mithasz-nál az embernek — mondja az édes Üdvözítő — ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja!»

XIII. Leó pápa mondotta: «Hírlapok, hetilapok, folyóiratok, amelyek a vallást vagy a tiszta erkölcsöt szándékosan támadják, nemcsak a természeti, hanem az egyházi törvénynél fogva is *tiltottak*!»

Prohászka püspök pedig az 1909. évi VI. sz. körlevelében ezt írja: «Nyomatékozzuk, hogy kötelességünk védekezni a rossz sajtó ellen, mert a közöny e részben elmaradt öntudatlanságot, a pártolás pedig határozottan *bűnt jelent!*»

h) A színvonal.

Nemkatholikus lapok olvasói azzal is szokták magukat menteni, hogy a katholikus lapok színvonala nem éri el a nemkatholikus lapokét.

Valamikor így lehetett! Ma már a katholikus lapok színvonal tekintetében

¹ 1897 január 25-én kelt «Officiorum ac munerum kezdetű apostoli konstitudójának 21. pontja.

bármely más lappal vetekedhetnek, sőt ezeket télül is műlják.

A «színvonal» különben csak jelszó s frázis, melyet ugyancsak ellenfeleink gyártottak és terjesztenek, hogy a katholikus sajtó előtérbe nyomulását megakadályozzák. És épen ez a jelszó is újabb bizonyítéka annak, hogy milyen befolyásolható a közönségünk. Még a katholikusok is utánmondják, utánaérzik és ismét tovább adják.

Persze elsősorban attól is függ, hogy ki mit ért színvonalon. Ha azt értjük rajta, hogy a sajtó túlteszi magát törvényen, tisztességen és erkölcsön, hogy szabadon lubickolhat és turkálhat az erkölcsi sárban, akkor szívesen elismerjük, hogy e tekintetben a katholikus lapok nem vehetik fel a versenyt a többi lappal. De erkölcs, világnézet, megvesztegethetetlenség, szilárd elvhűség tekintetében a katholikus sajtó minden esetre torony - magasságnyira áll a legtöbb más lappal szemben. Ilyen szempontból csaknem a sajtóra is alkalmazni lehetne a mai legnagyobb francia regényírónak, Bourgetnak, kemény, de jellemző szavait: «Ha nem volnék meggyőződésemnél fogva

katholikus, már csak azért isazzá lennék, hogy legyen egy magaslatom, amelyről a modern bálványokra leköphetek».

De tegyük fel azt az épenséggel helyt nem álló, sőt képtelen esetet, hogy a katholikus sajtó színvonal tekintetében csakugyan nem ütné meg néhány más lap mértékét; hát akkor is nem te vagy-e ennek az oka és veled együtt az a sok, mondhatnám áruló katholikus, aki pénzével az ellenséges sajtót támogatja, a sajátját meg éhezni hagyja?

Ma a sajtónak óriási kiadásai vannak, tehát óriási bevételekre is szorul. Ha ettől megvonjuk, elsortad. Minél több a katholikus lap előfizetője s hirdetője, annál többet nyújthat.

Akárhány ember van, aki idegenekkel szemben túlzásig udvarias és émelygésig előzékeny, de a saját otthonában, övéivel szemben kiáll hatatlanul érzékeny, kényes, szeszélyes, valóságos zsarnok. Nos, szakaszott ilyen sok katholikus is a sajtóval szemben. Pénzét a nemkatholikus lapnak lelkiismeretes pontossággal beküldi és akármit merészszel is ez a lap írni a katholikus hit, erkölcs vagy intézmények ellen: meg sem mer mukkanni,

hanem türelmesen, lakájmódra lenyel minden. De ha a katholikus sajtóban csak gombostűhegyni hibát, fogyatékos-ságottalál: hajrá, azonnal fölberzenkedik és szórja rá az átkot.

Vannak olyanok is, akiknek nincs ínyjére, hogy a katholikus lapok néha vallásba vágó ügyeket is közölnek, pl. templomszentelést, egyházi beszédek ki-vonatát, pápai nyilatkozatokat s í. t.

Hát itt először is megint furcsálni kell a magunkfajta embert. Lám, a zsidó, a szociáldemokrata, a szabadkőműves soha-sem sokallja, hogy lapja túlságosan zsidós, vadul szociáldemokrata-ízű vagy rikítóan szabadkőműves; csak katholikus akad, aki ijedezik egy kis vallási többlettől.

Pedig hiába. A katholikusellenes sajtóban épen úgy és épen olyan terjedelemben szerepel a vallás, az Egyház, a pápa, a Vatikán, a jezsuiták s í. t., mint a katholikus lapokban, csak más célzattal és más modorban! Az Úr Isten a katholikus Egyházzal «zászlót emelt föl a nemzetek között»,¹ mellyel a kívüle álló világot szinte kihívja, hogy Krisztussal és vele

¹ Izaias 11, 12.

szemben akár barátságos és megértő, akár pedig ellenséges indulattal, de — színt valljon.¹ Goethe is mondotta: «A világtörténelemnek legjelentősebb, sőt voltaképen egyetlen tárgya a hit és hitelenség közötti harc». E nélkül nem tud egyetlen újság sem megenni.

Példákért nem kell messze mennem. E sorok fogalmazása napján a «Világ» e. szabadkőműves és katholikusellenes lap aznapi, 1925. szeptember 1-i számában, tehát egyetlen számban a következő című cikkeket találom: «*Csodák nincsenek*» (vezércikk), «*A vallás* miatt erkölcsi tömegsír» (3. old.), «*A vallási hajsza* után politikai hajsza» (8. old.), «*Honszeretet*» (5. old. A cikk nem sejteti, hogy az csak folytatása egy sorozatnak, melyben a lap szenvédélyesen támad egy katholikus püspököt). «*Tilos minden vallási agitáció*» (7. old.), «*Seipel prelátus* (azaz katholikus főpap) és *Zita*» (9. old.), «*A veszprémi püspök szerint...*» (10. old.) A nevezett újság tehát ez egyetlen számában négy katholikus főpapot támad.

¹ V. ö.: Dr. Werdenich E.: Az Egyház missziós tevékenységének eschat. jelentősége. Euch. Ért. 1925. VIII. 111. old.

Krisztus Urunkról a Pesti Hírlap így írt 1912 március 22-én: «Jézus csak egy fanatikus forradalmár volt, egy ideális szocialista és demokrata, amilyen nincs Budapesten... Jézus őszinte, szegény, mezítlábas forradalmár volt... naiv és előre nem látó..». Ugyanez a lap a katolizmust szinte kitessékelte Magyarországból (1914. november 17.).

Magyarország lánglelkű, aranyszájú püspökéről és apostoláról, Prohászkáról, Egyházunk büszkeségéről, mikor a világháború vége felé a zsidóságnak nagyobb százalékban történt itthon-tartását egyik lapban szóvá tette, így írt az «Egyenlőség»: «Mi, zsidók, edzett nép vagyunk... Kibírjuk ezt a székesfehérvári inquisitort is. Nézem azt a gyűlölettől izzó... hadnászó, vérbenforgószemű alakot... olyan, mint a régi spanyol máglyák tűzrakói... Ha Prohászkában csak szikrányi a jóérzés, csak szemernyi a becsület, ha szíve emberi szív... nyíltan megköveti a zsidóságot. Ezek után, püspök úr, az utolsó tépeti, rongyos segédszolgálatos zsidó közlegénynek több joga van a magyar nemzet nevében beszélni, mint önnel» (Id. Alkotmány 1918. VII. 9.).

Íme tehát, hiába ijedezünk a vallási ügyektől. Nélkülök nem találunk újságot. Csak választanunk kell, hogy melyik lapcsoporthoz szegődjünk. Ahhoz-e, mely a vallás ügyeit hozzáértéssel, szaktudással, jóakarattal, lelkiismerettel, tisztelettel és hódolattal kezeli, vagy pedig ahhoz az újságfajtához, mely szintén hozzászól e kérdésekhez, de mint idegen s ellenség, legjobb esetben mint műkedvelő, farizeus és kontár!

Egyébként Eberle, a németnyelvű sajtónak ez a vezéralakja, helyesen jegyzi meg: «Epen ma, amikor az átkos csak-politika és csak-közgazdaság folytán oly mélyen süllyedtünk bele az iszapba s minden mélyebb lelkű ember szerint csak a vallási újjászületés az, ami ebből az iszapból ismét a magasba emelhet, a sajtóban is jobban és többet kellene a vallásról beszélni, mint valaha!»

Még egyet! Vannak, akik azzal hozakodnak elő: «Illik tudnom, hogy mi az ellenfél álláspontja».

Ámde jegyezzük meg jól: a tévedés lehet egyoldalú, de az igazság soha! Halljuk egy lángeszű főpap szavát is: «Aki a sötétségben él, annak nincs fogalma a

világosságról, de aki a világosságban él, érti a világosságot is, a sötétséget is».

A tudománynak egyik modern csillaga, Weiss tanár, pedig finom lélekismerettel súgja meg véleményét: «Azok, akik olyan nagyon kíváncsiak a katholikusellenes lapok véleményére, ezzel csak elárulják a nemkatholikus világnézettel való rokonérzésüket (Sympathie)».

i) Kőtelességünk.

Kedves olvasó! A tékozló fiú alakja ma is él.

Vannak ma is gyermekek, kik kiszakítják magukat szerető, jóságos szüleik ölelő karjaiból, szívtelen közönnnyel és hálátlan könyörtelenséggel hátat fordítanak nekik, epedő lelkük szívettépő marasztalására süketek maradnak és helyettük nemcsak lelketlen, vad, hanem szüleik szent érzését gúnyoló, velők ellenséges indulatot érző, ripők társakhoz szegődnek és a szülőktől elvont pénzüket ezekre pazarolják.

Nem ismersz magadra?

Nem vagy-e te is gyermek a kegyeszavú, érted aggódó, téged szerető, szent

s katholikus «Anya-szenlegyháznak», mint neve is mutatja, leksi anyádnak, Krisztus jegyesének? Annak az anyának, mely téged már a bölcsőben megszentelt, egész életeden át hűsséggel, kitartással és féltő gonddal kísér, mely első hívásra még halálos ágyadhoz is elsiet; amely halálod után sem fog és nem akar rólad megfeledkezni, hanem koporsódát is megáldja és még akkor is, midőn sírodnak nyoma sem lesz már, érted imádkozni fog!

És te ennek az anyának és ilyen anyának tékozló fiú módjára hátat tudnál fordítani, hozzá hűtlen tudnál lenni és helyébe lelkeddel, érdeklődéseddel, pénzdeddel és támogatásoddal ahhoz a környezethez akarnál szegődni, mely az újság cégére alatt munkatársainak százával, cikkeinek ezrével, nyelvöltötéssel, ráfogással, rágalmazással, gúnnyal és gyülölettel a te leksi anyád, az Egyház ellen lámad?

Hogy mást ne mondjak, hát nem pirulsz el épen ellenségeidnek példájára? Hol találsz zsidót, ki katholikus lapot járatna, szociáldemokratát, ki ne az ö lapját vázárolná és hitetlent, ki vallásos folyóiratra fizetne elő? Csak katholikus ember

legyen olyan meggyőződésnélküli, gerinctelen, puhány, önérzet híján levő s hüllegen, hogy neki mindegy, vájjon Egyházát, vallását, meggyőződését tisztelő avagy rugdaló, megbecsülő avagy becsmérlő lapot járat-e?

Eszméljünk és jobbak eszünkkel értsük meg, mi a kötelességünk!

Olvassuk, járassuk a magunk lapjait! Pénzt csak ezekre költsünk, fizessünk elő rájuk pontosan («elő-fizetés!») Olvassuk őket tüntetően! Kávéházakban, vendéglőkben, kaszinókban, borbélyoknál kérjük őket követelőén! Még akkor is, ha ott-hon már elolvastuk: hadd lássa az a vendéglős, pincér, borbély stb., hogy a közönség igényt tart a kath. lapra. (Szociál-demokrata érzelmű pincérek elvből nem nyújtják soha a kath. lapokat, csak ha követeljük tőlük.)

Utazáskor, vasúton, az állomásokon ne érjük be bármelyik lappal. Nem vagyunk mi értékteremtők bárkicsodák vagy bármicsodák. Csak katholikus lapot kérjünk s fogadjunk el és inkább mondjunk le az olvasásról, mintsem ellenséges fegyvernek juttassuk filléreinket! Legyünk áldozatos lelkűek! Nagy jellem mindig

áldozatkész is! Terjessük a *mi* lapjainkat ismerőseink, barátaink között, olvasás után adjuk tovább, juttassuk kórházakba, hagyjuk a vasúti fülkében, s i. t.

Ha tehetségünk engedi, írunk kath. lapok s folyóiratok számára. Hirdetéseket csak kath. lapban helyezzünk el!

Noblesse oblige! A nemesség is kötelez!

Már csak lovagiasságból, becsületből is illő, szent kötelességünk a katholikus sajtónak védelme, pártolása és támogatása, mert ellenfeleink átgondolt tervszerűséggel, halatlans ravaszszággal és kíméletlen erőszakkal törekednek azt elnyomni. Katholikus lapjainkat a vasútállomásokon nem árulják, az újságosbódék nem kínálják, nevét a rikkancsok nem kiáltják, a kirakatokban nem tartogatják. Még sok elárusító is, ki tart katholikus lapot, elbújtatja azt a többi alá, mert a központi szétküldő nyíltan vagy burkoltan, folytonosan becsmérli, lesajnálja és minden kigondolható csellel nyomja a katholikus sajtót.

Az emberek romlottabb része már csak azért is elfordul a tiszteinges, komoly katholikus sajtótól és az ellenfélhez pártol, mert ez kacér erkölcsével és a szenvedélyeknek hízelgő modorával jobban

ingerli és leköti érdeklődését. A bázát fáradtságos gonddal, verejtékes munkával vetik, a gaz pedig magától nő, sőt a gyomlálás ellenére sokszor fölveri a vetést. A katholikus lapoknak is sokszor tízszeres erőt kell kifejteniük ott, ahol az ellen-séges sajtó játszi könnyedséggel terjed.

A többi lapot a közvélemény vezeti, a katholikus lap pedig a közvéleményt törekszik vezetni Krisztus ösvényén, azért neki is sokan hátat fordítanak a régi szavakkal: «Kemény beszéd ez és ki hallgathatja azt?» (Ján. 6, 61.)

Az újságnak legnagyobb jövedelmét a hirdetések teszik. Pedig a kereskedelem, a gyáripar és a legtöbb vállalat nagyrészt nemkeresztény kezekben van, tehát katholikus lapokban elvből nem hirdet, amivel szintén hatalmasan gyengíti sajtónkat. Mi több, a katholikus sajtó az *egyedüli*, mely erkölcsi okból még sok felkínált hirdetést is visszautasítani köteles. A többi lap lelkismeretfurdalás nélkül közöl erkölcsstelen apróhirdetéseket, katholikus lap ezt nem teheti és így újabb vonalon elesik gazdag jövedelemforrástól. Érdekes pl., hogy a világháború előtt az osztály-sorsjáték milyen elterjedt szenvedéellyé

fajult. Ennek a játékszenvedélyre felépített intézménynek rendszeres hirdetése az összes újságoknak jövedelmező mellékkeresete és busásan csurgó pénzforrása volt. Egyesegyedül az akkori Alkotmány c. katholikus lap volt az, mely többszöri felszólítás ellenére sem volt hajlandó olvasót e játékra csábítani.

A katholikus sajtó tehát a maga tiszta erkölcsével, elveiért való áldozatkészségével, eszményiségével és megvesztegethetlenségével, mint a farkasok közé jutott bárány, társ és segítség nélkül állván, kihez forduljon oltalomért és legalább megértést, ha nem a katholikus hívőhöz, tehát hozzád is, kedves olvasó, akinek érdekeiért oly sok áldozattal naponta síkra száll?

És neked volna szíved, volna lelked *ezl* a sajtót irgalmatlanul, lovagiatlanul, hállatlanul és hűtlenül felültetni, cserbenhagyni, maga sorsára hagyni és pénzeddel, példáddal, gyáván az ellenséghez pártolni?!

A próféta szavaival tegyünk szent fogadást:

«Legyen elfeledve jobb kezem,
Ha rólad elfeledkezem»- katholikus sajtó!

Néhány ajánlatos hitvédelmi munka.

Csak a nagyközönség részérc való, kevés, de értékes, élvezetes, könnyen hozzáférhető és — olcsó könyveket ajánlunk.

A csillagok száma nem a mű tárgyilagos értékét akarja jelezni, hanem azt, hogy e sorok írója mily mértékben tartja az illető művet alkalmASNak jelen könyv kiegészítésére. (Tehát a *** jelzésű könyvet a legalkalmasabbnak tálja.)

1. Bangha B.: *Isteniül és istentagadás.* ** Budapest, 1923. 248 old. (Nem könnyű olvasmány, de rendkívül tartalmas, tanulságos és sokoldalú mű. Tárgya a világnézetek harca az istenhit körül.)
2. Bangha B.: *Jézus istenségének bizonyítékaI.* ** Budapest. 200 old.
3. Bangha B.: *Nagy kérdések útján.* ** Budapest, 1922. 102 old.
4. Klug-Bilkei: *Az örökkévaló dolgok.* ** Székesfehérvár, 1922. 251 old.
5. Klug-Bilkei: *Örök utak.* ** Székesfehérvár, 1922. 237 old.
6. Klug-Bilkei: *Az örök források.* ** Székesfehérvár, 1922. 255 old.,
7. Dr. Madarász I.: *Életproblémák.* * Budapest, 1925. 103 old.
8. Pezenhoffer A.: *A demográfiai viszonyok.* * Budapest, 1922. 275 old. (A könyv nem olyan ijesztő, mint a címe. Statisztikai adatok alapján rendkívül érdekes és tanulságos hitvédelmi adalokat nyújt.)

9. Platz Bonifác: *Apológiái vitatkozások.* * Buti.: pest, 1915. 301 old.

10. Prohászka (.): *Dominus Jesus.* * BudapiM, 1907. 118 old. (A lánglelku püspöknek nívűi konferencia-beszédét közli.)

11. Szuszai Antal: *Apologetika, vagyis a katholikus hit ularainak rendszeres védelme.* *** Győr 1911. 502 old. (A püspöki kartól megjutalmas! zott mű.)

12. Werdenich E. dr.: *A boldog emher útja.* * Győr 1903. 142 old.

Német nyelven:

1. Klinisch R. fr.: *Waffen gegen die Feinde Wahrheit.* ** Klagenfurt (St. Josef-Bücherbruderschaft), 1902. 320 old.

2. Meffert: *Apologetische Vorträge.* *** M.-Giabach (Volksvereins-Verlag). 3 kötet (de u.: olcsó), 1907—1912. I. k.: 238 old.; II. k.: ^70 old.; III. k.: 230 old.

3. Spirago: *Kath. Volks-Katechismus.* *** Tannenau, 1903. 670 old. (Ez a mű nem annyira hi védelmi, mint inkább hitünket népszerűei; ismertető, igen értékes, érdekes, példákkal zsúfolt: fűszerezett munka.)

Valamennyi itt jelzett munka kapható a Szent István-Társulatnál, a Kordánál és minden kath. könyvkereskedésben.

BETŰSOROS TÁRGY MUTATÓ.

(A számok az oldal számát jelenlik.)

Ady Endre 261	Attila 111, 206
Agnus Dei 342	Atwater 57—58
agy 1)0- 1	Ábel 74—75
ÁJaeoque sz. Margil 173	Ábrahám 75
alszerpap 204	Ádám 45, 48—52, 63—
Ampere 41, 46	65
anabaptisták 10 /	advent 68, 323
angyal 52—56	Ágnes, szent 83
Anjouk 114	ágost. evang. 208. 1.
anthropomorfizmus 29	másvallásúak
Anyaszentegyház 1. Egv-	Ágoston, szent 25, 80, 86,
ház	/98, 145, 155, 181, 199
apácabeöltöztelelés 213	Ágnes, szent 83
apácák 83, 102, 115	Ágota, szent 83
apostoli áldás 401	áldás 212—3, 344
apostoli (Egvház) 104—	áldozat 175—80, 363
105	áldozás 180—81, 185—
apostoli hitvallás 27	92, 343
apostolok 104—6, 174	áldozócsütörtök 91
Apostolok Cselekedetei	áldozópap 1. pap
25	áldoztatón kehelv 194—
Appouyi Albert gróf 13	195
aprószenek 143	állatidomítás 63
aram nyelv 25	állapotbeli kötelességek
Arany János 42	148
Arnott. Archibald 250	állatszelidítők 63
asszony-állal 350	álmessiás 80
alheista 35—37	

Ärius 90
 Árpádház II-J
 átlény egülés I. ál v ál
     toztatás
 átmeneti alakok 51
 átmeneti test 51
 átszellemült test 121
 átváltoztatás 173–174,
     179, 180, 183 185,
     196, 337–38

Bacchus 37
 Bach 294–95
 balzsamugorka 31
 Bangha páter 275
 Baumstrak Antal dr. 307
 bába 144
 bánat 147, 149–54
 Báthory Zsigmond 114
 Bebel 82
 becstelenek 236
 Beethoven 42
 Bellini 292
 Benedek XV., pápa 461
 benedicamus Domino
     344
 Benzler püspök 194
 Bertrand 253
 Berzeviczy Albert 355
 Berzenyi 35
 beteg 115, 237, 400–3
 betegek szentsége 400–
     403
 Betlehem 71, 80, 143,
     293
 bélpoklosok 102
 bérmacédula 200
 bérmaszülő 200
 bérmaiás 138–40, 197
     200

bíborosok 98
 bírói hatalom 145
 bocsánatos bűn 146, 15c
 boldogság 15–18, ói»–
     60, 63–65, 225
 boldogtalan házastár-
     sak 208, 436–42
 Bon, de 113
 Bona bíboros 213
 bor (szentmisében) 181
     –184, 327–329, I
 ostya
 Boticelli 292
 botrány 162
 böjt (szentségi) 187
 bölcs (Isten) 29
 British Museum 250
 Brückner dr. 100
 búcsú 38, 116, 218
     221
 bűn 147, 148, 156–58,
     202, 1. halálos és bo-
     csánatos bűn
 bűnalkalom 154, 155
 bűnbánat 10–12, 138–
     40, 145–65, 367–
     400
 bűnbánat szentsébe !.
     bűnbánat
 bűnbeesés 48
 bűnök száma 157–58
 bűnös pápák 112
 bűnvallomás 1. gyónás
 Caesar 253
 Galderon de la Barca
     369
 Caligula 89
 camera obscura 89
 i-él, legfőbb 22 25

célszerűség a világban
     32—35
 (Chamberlain 4U9, 412
 Chaplin dr. 250
 Chatelier 40
 Ghernoch János dr. 464
 Chesterton 84, 99, 309,
     383, 433
 Chlodvig 83
 ciborium 194—5
 clerus 205, 238
 Cochem atya 315
 codex juris canonici 235
 Communicantes 336
 communio 343, 1. áldo-
     zás
 Condillac 37
 corporale 288, 327, 339
 Credo 293, 326
 csalatkozhatatlanság
     106—9
 csecsemő 144, 200
 cseléd 216
 csoda 83—87, 166—69,
     229—34
 csonkamise 73
 Cuvier 46

 Dante 42
 Darwin 39, 41
 Davis-son 112
 Davy 41
 Dániel 25
 diakónus 203—4
 Diogenes 83
 dispensatio 208
 Domine non sum dignus
     190, 343
 Dominus vobisem 203
 dongó 62

 drachma 136
 Dürer 42, 292

 Egyedül üdvözítő Egy-
     ház 105
 egyetem 111
 egyetemes gyónás 164
 egyetemes zsinat 109
 Egyház 15, 90—91, 93,
     181
 Egyház öt paranca 148
 Egyház tanítói hivatala
     106—8
 egyházi (új) törvény-
     könyv 235
 egyházi rend szentsége
     138—40, 203—6
 egyházmegye 98, 156
 egyiptológia 117
 egyoldalú tudás 37—39
 Ehrenberg 38
 Einheitskatechismus 10
     —11
 Einstein Albert 41—42
 elégítél 147, 148, 160—
     62
 elfogultság 38—39
 eljegyzés 210
 elmélkedés 214
 előbbszenteltek miséje
     73
 előképek 74—78
 első szentáldozás 164
 első szentmisse 170, 181
 eltörölhetetlen nyom
     140, 144, 198, 205
 emberi méltóság 50, 59
     —60
 emberi nem egysége 48
 emberi nem kora 48—49

energia megmaradása 58, 61
 īngedelmesség 148
 Eötvös József báró 18, 38, 111, 224
 īpiscopus 204, 1. püspök
 ipistola 186, 322
 :redei bűn 65—67
 Tétnek 27—28, 138
 rkölcs 18—21
 rkölcs vallás nélkül 19—21
 rkölcs telén élet 37—39
 rkölctelcn könyvek 37—39
 rkölctelen újságok 37—39
 •ősfogadás 147, 154—55
 íkiivő 210, 1. házasság
 ■.peres 98
 ucharistia 171, 196, 204, 1. Oltáriszentség
 icharisztikus óra 305
 uler 41
 vangélium 25, 26, 91, 106, 186, 229—34
 γ cathedra» 108—9
 humálás 117
 íekiel 25
 ;sau 22
 ;esszólás 296
 :t 222—25
 itcél, végső 222—25
 tgyónás 164
 tszentség, Krisztusé 74, 80—81
 tveszedeleml, 1. halál-
 veszedeleml

élők szentségei 139—40, 201
 Érd 255
 érdemek 146
 érzékek 22, 60
 érzéki megismerés 61
 érvényes, de nem érvényesített házasság 211
 érvénytelen gyónás 149—50, 157—58, 163
 érvénytelenítő házassági akadálvok 208
 Éva 48—52
 évszaki böjt 205
 Faludi 17, 20
 Faulhaben 110
 fecske 62
 fejlődési elmélet 47—48, 50—52
 Ferenc, Borgiai, szent 263
 Ferenc Xav., szent 276
 félműveltség 37—39
 figyelmeztető csengetés 337
 Fiúisten megtestesülése 69—71
 Flammarion 38
 Flavius József 80
 Fiers Róbert, de 89
 Foch 43
 Foerster 20, 48, 254, 258
 fogadalom, mint házasági akadálv 208
 Föld 32
 főlajánlás 180—83, 327—29
 fölmentés házassági akadálv alól 208

földozás 116, 150, 156,
160—61
föltámadás 120—21
föltámadás, Krisztusé
73, 85—87, 145, 332
főapát, bencés 199
főbűnök 148
főhibák 148, 159—60
főhittitok 69
Freud 376, 427
Freudizmus 427
Frigyes, nagy 276
fújtató 34
(i alilei 40
Gatterer S. J. 314
Gárdonyi 31
Gellért, szent 83
Genzerik 206
Gloria 293, 319—20
gnózis 106
Goethe 17, 20, 36, 37,
82, 376
Gompers 474
gondviselés, isteni 240
gonosz lelek 37, 52—56
gonosz szellem 37. 52—56
góág 37—38, 148
görög katholiktisok 99,
185, 199
görög keletiek 138, 185,
209
görög nyelv 25
gregorián-ének 294—95
Gross Á. László 81
gyermekék 201, 235—36
gyermekláncfű 34
gyertya 141
gyónás 102, 147, 152,
155—65, 367—400
gyónási titok 159
gyónás pecsétje 159
gyóntatási joghatóság
' 156
gyóntatási képesség 156
gyóntatóatyá 1. lelkiatyá
gyóntatószék 157, 161
győzedelmes Egyház 115
Gyümölcsoltó Boldog-
asszony 71
Hadvezérek 40
Ilaeckel 38
Haendel 295
hagyomány 23, 37
hajkorona 204—5
hajnali misék 68
halál 63, 117—121, 211,
223—24
halál, Jézusé 72—73, 177
halálos bún 126, 146—
50, 157—58, 163—
202, 208, 237
halálra ítétek 149
halálveszedelem 141, 142,
153, 156, 164, 188,
235—39
halhatatlanság 59
halotlak napja 116
halotlégtés 117 18—
halothamvasztás 117
18
Hammerstade Albert P.
307
hamu 118
hamvazószerda 11.8
Harnack 101, 103, 107
Hartmann 294
Haydn 42, 293—95
hazugság 148

házasság 110, 138—40,
 164, 207—12, 404—
 442
 házassági akadály 208—
 10
 házassági tanuk 210
 házasságlevél 144
 házasságtörés 158
 Heine 36
 Helmholz 46
 Henrik VIII. angol ki-
 rály 138, 418
 Herder 111
 Heródes 76, 78, 80, 143
 High-Church 279, 361
 Hindenburg 43, 417
 hipnózis 54
 hiszekegy 326
 «hitvány» 351
 hit 21—23, 39—43
 hitatlenség 37—39, 169,
     193
 hit és tudás 21
 hitigazságok 22, 27, 30
     —31
 hittérítő 102, 104, 115
 hittitok 30, 69
 hitvallás 15
 Hochkirche 278, 361,
     381
 Hofbauer Kelemen, szt.
     192
 Holbein 292
 Hold 32
 holtak szentségei 139,
     201
 holttest 117
 holttest kiemelése 117
 honvédség 98
 hó 33
 Hunyadi János 43, 114
 húsvét 73—74, 85—86,
     191
 húsvéti áldozás 191, 237
     —38
 húsvéti bárány 77—78,
     169
 húsvéti gyertya 74, 94
 Huysmans 126, 296,
     333
 hyperdulia 66
 Hyrtl 41
 Idegrendszer 34
 idegzet 61
 ideigtartó büntetések
     125—26, 219—20
 igazságos (Isten) 29
 Ignác, Loyolai, szent
     263
 ihletés 23
 ima 1. imádság
 imádás 66, 175, 180,
     184—85, 235
 imádság 115, 141, 186,
     214—18
 Ince XI. és XII. pápa
     114
 iskolák, az elsők 110
 Irén, szent 387
 irgalmas apácák 83
 irgalom, isteni 67, 145
 Isten 28—37, 52, 175
 Isten báránya 342
 istenek (hamisak) 36—
     37
 istenérvek 1—35
 isteni gondviselés 240
 istentagadó 35—39
 István, szent 43

Ite missa est 314
 Ítélet 121—24
 Izaiás 24
 Izsák 22, 74—75
 Jákob 78
 János apostol 25, 97,
     229
 János, keresztelő, szent
     431—32
 János, Nepomuki, szent
     159
 jászói prépost 199
 jávorfá 34
 jegyesek 207—12
 jellem 148
 Jeremiás 25
 Jeremiás gör. kel. püs-
 pök 138
 Jeromos, szent 25
 Jeruzsálem 88
 Jézus Krisztus 70 s köv.
 Jézus Szíve 172—73
 Jézus Szíve társulata
     173
 jobb lator 1. lator
 jom 45
 jó akarat 22
 jó cselekedetek 115,135,
     146
 jó halál 118-19, 153
 Jókai 38, 378
 Jónás 74—77
 József, egyiptomi 74—75
 József, szent 71
 jövendölések 74, 78—80
 jövendölés, Krisztusé
     87—88
 Júdás, az áruló 81, 87,
     112, 160
 .Júdás Tádé apostol 25
 Julián császár 88
 jurisdictio 156
 Kafarnaum 165, 170
 Kaifás 88
 Kain 75
 katechumenok 325
 katholikus 15, 27, 99,
     103—4
 Katholikus Egyház 1.
     Egyház
 katholikus hitvallás 15
 Katholikus Szemle 58
 katona 148
 Káldy György 25
 kálvinista 1. másvallá-
     suak
 Kálvinista Szemle 100
 kántorböjt 205
 kár jóvátétele 154—55
 Károly, Borromei, szent
     118, 395
 káromkodás 149
 katekizmus 5—10
 Káté 5—10
 kegyelem 130—38, 141
     —46, 153, 171, 186,
     198—99,201,204,207,
     213, 224
 kehely 173, 182, 185
 kehelyabrosz 288, 327,
     339
 Kelemen pápa 97
 kenvér és bor 173—75,
     182
 kenyérszaporítás 165 -
     70, 172
 kenyértörés 431
 Kepler 35, 40

Keppler püspök 5
 kereszt 255, 266—ö7
 keresztáldozat 73, 177—
   80, 315
 kereszteletlen kisdedek
   67
 keresztelés, kisdedeké 27
 keresztelés módja 140
 keresztényjelöltek 325
 k eresz tkút 141
 keresztnév 144—45
 keresztség 135, 138—45
 keresztszülő 144
 keresztúti ájtatosság 219
 keresztvetés 219
 keresztvíz 141
 kevélység, 1. gőg
 kevésbbé tökéletes bá—
   nat 150-2
 kézmosás 329
 kiközösítettek 236
 király 216
 királykoronázás 213
 kisded 144
 kisdedek, kereszl életle—
   nek 67
 kisdedek megkereszte—
   lése 27
 kisebb rendek 204
 kísértés 134, 215
 Kolumbus 43
 konzkrál 193, 1. átvál—
   loztatás
 Kopernikus 34, 40
 Kopper atya 351
 korhiánv, mint házassági
   akadály 208
 kormányzó 216
 korona, szent 114, 244
 kovászos kenyér 183, 185
 kovásztalan kenyér 183,
   185, 1. kenyér
 kórház 110
 Kölcsey 261, 264
 könyörgés 321—22
 könyvek, rosszak 37—39
 körmenet 195
 körülmények 158
 kötözöhely 157
 kövülettan 48
 krampusz 55
 Krisztus, 1. Jézus
 krizma 198
 Krupp 20
 Kumbudentsehis 415
 külső jel 137- 38
 külső színek 171—72
 küzdő Egyház 115
 Kyrie eleison 318—19
 Lateráni (IV.) zsinat 191
 latin ny V, mint a litur—
   gia n\ ve 345—67
 lator, job> 81, 83, 134,
   143
 Láng János 466
 László, szent 43
 Lázár 85
 Le Bon 113
 lecke, 1. szentlecke
 lectio 322
 Lefèvre Frederic 28
 Leibnitz 375
 lelki atya 149, 155—56,
   160—61, 236
 lelki áldozás 192, 239
 lelkiismeret 57
 lelkiismeretvizsgálat 147
   —49
 lelki tükr 148

Leonardo de Vinci 12.
292

Leo XIII. pápa 39, 110,
482

lepeke 45

légcsavar 34

lélek, emberi 52, 56—61.
119, 121, 124

lélek, állati 56, 61—63

lépcsőima 318

Linden Jakab S. J. 10

Liszt Ferenc 42, 61, 293

liturgia 193, 289, 306
s köv., 345

liturgia nyelve 345--67

lövedék 34

Lukács evangéliista 25

lustaság 148

Luther 90, 138, 378

lutheránus 208, 1. más-
vallásúak

Madách 31, 42

magán kinyilatkoztatá-
sok 27

Magdics 57, 58

magyarok megtérése 83

Malakiás próféta 304—5

manna 169

Manning bíboros 442

Margit Alacoque, szent
173

Margit, boldog 83

«marha» 350

Marosi A. 58

matrimonium ratum,
non consummatum
211—12

Maver Róbert 61

Mária, Bold. Szűz 65--60

Mária Magdolna, Pazzi
268

Márk 25

más vallásúak 27, 101-
2, 105, 152

más vallásúak istentisz-
teletén részvétel 90

másvilág, 1. síron túli
élet

Máté 25

Mátyás király 11 1

Mädler 40

megigazulás 135

megszentelő kegyelem
63, 64, 131—37, 141—
42, 146, 187—200, 201,
202, 208, 220

megtestesülés 60—71

megváltás 48, ,67—73

Megváltó, 1. Üdvözítő

Melanchton 379

Melchizedek 74—75

Memento mortuorum
339

Memento vivorum 335 -
36

Mendel 51

mendelizmus 51

mennyezet 67, 124—
25

Merkur 37

Messiás 70, 79-80. 1.
Jézus

messiásvárás 74, 80

methodisták 107

méh 62

méltatlan szentségí'ölvé-
tel 140

Miatyánk 340

Michelangelo 42

Mihályfi Ákos dr. 192,
297, 307
mindenható 28
mindennapos lelküisme-
retvizsgálat 148
mindennapos szentálodo-
zás 186—87, 191—92,
239
mindenszentek ünnepe
115
mindentudó 28
 mindenütt jelenlevő 28
ministráns, I. oltárszolga
mise, 1. szentmisse
misekönyv 298, 349,
362
misepénz 180, 183
missiók 103—1, 216
Mohamed 90
Monika, szent 23, 217
monizmus 44
monstrantia 194 95
Mozart 293, 333
mozgószínház, 1. mozi
mozi 34, 54, 148
Mózes 24, 45, 74—77
Mózes öt könyve 24
Mózes teremtéstörténete
45—47
Mönnich S. J. 210
Mulford Prentice 375
Murillo 42, 292
Musset 262
Múzeum 111
Müller Lajos S. J. 210
művelődéstörténet 48
művészek 40
Nagycsütörtök 73, 172,
198, 202, 238
nagyhét 172
Nagy Sándor 17
nagypéntek 72, 178,
179
Nap 32—33, 45
napfogyatkozás 85
Napoleon 17, 20, 82, 89,
240—254, 420
nazarénusok 107
Nepomuki szent János
159
Newton 40
néma 149
név 144
Northcliff 449
növendék, 1. tanuló
nő 110
nyelv, Szentírásé 25
nyilvános bűnök 162
Obermaier abbé 49
Oftertorium 327, 330, 1.
följánlás
olaj 140, 141, 198.... 99,
202, 213
oltárabrosz 182, 185
Oltáriszentség 10—12,
69, 138—40, 165—
197
oltárszolga 182, 189
«ooda» 351
optikai csalódások 22
Orate fratres 329
Oratio 186, 321—22
orchideák 34
Oremus .322
Origenes 388
országgylés 216
orvos 157, 216, 401
óra 16BETUSOHOS
TÁRGY MUTATÓ

ostva 171—72, 181—84, 189, 190, 193, 194
 ószövetség 24—25, 176—77
 önmegttagadás 155, 161
 ördög 37, 52—56
 ördögűzés 84
 örök kárhozat, 1. pokol
 örökévaló 28, 127—28
 öröklámpa 195—96
 összehasonlító nyelvtudomány 48
 ösztön 61—63
 őrulet 61
 őrzőangyalok 55—56
 ősbűn 65—57, 130
 ősember csontváza 48, 51
 őskeresztyények 175, 191, 200
 ősszüleink 48—52, 63—68
 l'alestrina 291
 palla 327
 pantheizmus 375
 pap 142, 155, 175, 179, 203—6, 212, 216
 Papini 102, 421, 433
 papszentelés 155
 Pascal 39, 41
 Pasteur 41
 patena 182, 327, 3391
 Pater noster 340
 Pál apostol 25, 89, 107, 199, 207
 pápa 97—101, 104—114, 156, 216
 Pázmány Péter 131, 184, 313—14, 316
 penitencia, 1. elégtétel
 Per omnia saecula saeculorum 330—31
 Perosi 293
 perselyezés 183
 Petőfi 35, 42
 Petzold 44
 Pezzenhofer Antal 423
 péntek, mint babona 55
 pénztáros 148
 Péter apostol 25, 87, 95, 104, 106, 108, 111, 112, 255
 Pfister Oszkár dr. 377, 427
 Pius VI. pápa 240—41, 245, 249, 251
 Pius VII. pápa 240—54
 Pius X. pápa 297
 Pius XI. pápa 98, 104
 plébánia 98
 plébános 98
 Plutarchos 20
 pogány 27, 36—37, 105, 143, 152, 176, 1. más-vallásúak
 polgári házasság 210—211
 pokol 108, 127—29, 146
 pokol tornáca 73
 Pontius Pilatus 81
 Postcommunio 344
 Praefatio 331—32
 presbyter 204, 1. pap
 Prohászka 15, 22, 35, 45, 60, 94, 105, 107, 117, 118, 119, 124, 127, 129, 131, 174, 192, 193, 209, 218, 417, 444, 447, 469, 471, 482

Prosehke 291
 protestánsok, 1. másval-
     lásúak
 próféták 24—25
 psychanalizis 376
 pünkösд 92, 199
 püspök 98, 104—9, 156,
     175, 199, 202—6, 216
 Quenstedt 16
 Rablás 158
 rabszolga 110
 racionalisták 107
 Rafael 42, 292, 294
 Raffay Sándor dr. 100
 recessus 345
 Reclus Elisée 421
 Rákosi Jenő 407
 Rákóczi II. 43
 református 209, 1. más-
     vallásúak
 regényolvásás 148
 Reményi 61
 relativizmus 41
 rend a világban 32—35
 Requiescant in pace 344
 re verzál) s 209
 rézkígyó 78
 Richter Aladár dr. 41
 ricinus 34
 rorate-mise 68
 rossz papok 206
 rovarok 62
 Rubens 292
 Rudigier 313
 Ruville 100
 Saitó 37—39, 442-94
 Sahctus 334—35
 Saul 89
 Sayn-Wittgenslein Ka-
     rolin 42
 Sándor, Nagy 17, 253
 Sándor, VI. pápa 90, 113
 Schiller 278
 Schneider 49
 Schopenhauer 36, 41
 Schönbrunn 243, 251
 Schubert 293
 Schultz H. 412
 Schütz 49, 51, 202, 213,
     218, 273
 Secchi 34
 Sécréta 330
 segítő kegyelem, 1. ke-
     gyelem
 Seneca 62
 serdülétenek áldozása
     235, 238
 Shakespeare 42, 370
 sírontúli élet 117—29
 Spinoza 82
 spiritualista szekták 106
 Steckel Vilmos dr. 376
 stipendium 180, 183
 stóla 196
 Strauss 82, ,417, 465
 Strindberg Ágost 277
 sugalmazás 23
 suggestibilitás 472—73
 Suky-kehely 299
 súlyos betegek 149, 157,
     200-3
 súlyos bűn 136, 1. halá-
     los bűn
 Surányi Miklós 419.
 Szabadakarat 16
 Szabó Dezső 371, 392

Szamuelly 206
 szálló ernyő 31
 szegényház 110
 szellem 59–62
 szellemi lény 52–61
 szem 34
 szent 29, 101–2
 szentáldozás, 1. áldozás
 szentelés 212–13
 szenlelménv 201–5, 212
 - 3
 szentek egyessége 111
 16
 szentelt só 141
 szentelt víz 213
 szenthagyomány 23, 27
 Szentháromság 29–31
 Szentháromság ünnepe
 30, 69
 Szentírás 23–27, 186
 szentírási bizottság 49,
 50
 Szentlélek 11, 29, 91–
 92, 145, 147, 199, 221
 szentkenet szentsége
 138–10, 200–3
 szentlecke 186
 szentmise 11, 148, 170,
 174–86, 272–367
 szentmiseáldozat, 1.
 szentmise
 szentségek 137–212
 szentségház 193–95
 szentségimádás 193–95
 szentségkitétel 193–95
 szentséglátogatás 197
 szentségtartó 194–95
 szentségtörés 157, 163,
 187, 238
 szenvedés 251–72
 szenvedés, Jézusé 72–
 73, 78–79
 szenvedő Egyház 115
 szeplőtelen fogantatás 66
 szerpap 203–4
 szertartások 141, 143,
 181, 314–45
 szerzetesek 115
 szerzetesnők, 1. apácák
 Széchenyi István gr. 21,
 31, 43
 szélütött 149
 színek, az Oltáriszent-
 ségnél 171, 189
 színek, a miseruháké 281
 –82
 Szív, Jézusé 172–73
 szüksékeresztsg 141
 születés 223–24
 szülők 144, 158, 236
 Tabernaculum 193–95
 Tamás apostol 87, 112
 tanár 216
 tanulás 148
 tanuló 148, 151
 tabori lelkész 98, 156
 tabori püspök 98
 Tarkányi József 23
 távíró 34, 60
 teljes búcsú, 1. búcs;'
 temetés megtagadása 211
 templom 193, 197
 tengeri flagelláták 34
 teremtés 45 s köv.
 természletes bánat 150–
 52
 Tertullián 388
 testünk 57–59, 60–61,
 63. 117–18, 120 21

térdhajtás 183–84, 196
     —97
 Tévmentesség 106–....9
 Thaly Kálmán 114
 Theodozius 206
 Thibaud 294
 Tilly 43
 tiltó házassági akadály
     208–10
 Titkos Jelenések Könyve
     25
 tisztítóhely, 1. tisztító-
 tűz
 tisztítótűz 115–16, 121,
     125–26, 221
 tizenhármas szám 55
 Tizian 42
 tízparancsolat 148
 tojás 31, 135, 171–72
 Tolstoj 36, 83
 Tompa 42
 tonsura 204
 Tower (Londonban) 370
 Tóbiás 226–29
 Tóth Tihamér dr. 390
 tökéletes bánat 150–54,
     237
 tökéletes boldogság 15–
     18
 tökéletes (Isten) 29
 Töttössy 220
 transsubstatio 183, 1.
     átváltoztatás
 Trikál dr. 52
 tudatlanság 37–39
 tudomány 39–43
 tudósok 40–43
 Tut-anch-amon 117
 tüzér (a növényvilág-
     ban) 34
 tűzkő 48
 Lyuk 62
 Újjászületés 135
 újság, 1. sajtó
 újszövetség 21–25, 172,
     177, 179
 úrfelmutatás, 1. átvál-
     toztatás
 úrjövet 68
 ūrnap 172
 utolsó ítélet, 1. ítélet
 utolsó kenet, 1. szent ke-
     net szentsége
 utolsó vacsora 170, 172,
     174, 181, 183
 útravaló, szent 239–40,
     400–3
 Üdvözítő 67, 1. Jézus
 Vadlucerna 33
 vak meggyógyítása 224
     —34
 vallás 15
 vallásosság 15–19
 Varga Lajos dr. 474
 vágykeresztség 143
 Várady Géza 397
 vegyesházasság 208–10
 Venus 37
 veszkényi harang 119
 végtelen 28
 vérfertőzés 158
 vérkeresztség 143
 vérrokonság 208
 vétanúhalál 143
 vétanuk 74, 89
 világháború 116
 világítélet, 1. ítélet

világ keletkezése 45 s köv.	Walter 20
világnézet 18, 69	Washington 20
világ teremtése 45 s köv.	Wasman 47, 51), 51
villamos világítás 34	Werdenich E. dr. 486
visszatérítés 154—55	Winkler Vilmos dr. 390
víz 33, 141	Zrínyi 43, 114
Voisin József 350	Zsidók, 1. másvallásúak
Volta 31, 41	zsidó nép 68, 133, 176
Voltaire 36, 111	zsidó nyelv 25
Vörösmarty 309	zinat 109
Vulgata 25	zsoltárok 25

TARTALOMJEGYZÉK.

Szerző előszava all. kiadáshoz.....	3
I. rész. Isten és a világ.....	15
II. rész. Jézus Krisztus.....	69
III. rész. Az Egyház	93
IV. rész. A sírontúli élet.....	117
V. rész. A kegyelem és a szentségek.....	130
A szentelmények.....	212
Az ima	214
A búcsú.....	218
Befejezés.....	222
Függelék:.....	226
1. Részlet az ószövetségi Szentírásból	226
2. Részlet az újszövetségi Szentírásból	229
3. Részlet az Új Egyházi Törvény- könyvből.....	235
4. Az isteni gondviselés — egy földi ha- talmasság sorsának tükrében.....	240
5. A szenvédés titka.....	254
6. A szentmise mint utolérhetetlen isten- tiszteleti műremek.....	272
7. A gyónás intézménye emberi szem- pontból.....	367
8. A betegek szentségeinek felvétele.....	400
9. A házassági kötelék fölbonthatatlan- sága.....	404
10. A katholikus sajtó.....	442
11. Néhány ajánlatos hitvédelmi munka...	495
12. Betűsoros tárgymutató.....	497

Tower Vilmos egyéb művei:

1. **A búcsúnap megünneplése a legújabb liturgikus jog szerint.** A budapesti m. kir. Pázmány P.-egyetem hittudományi kara által a Horváth-díjjal jutalmazott munka. Budapest, 1907. Ára ..... 3 P.
2. **Instructio Practica de Missis Votivis et de Requie.** II. kiadás. Budapest. 1925. Ára ..... 2 P.
3. **Reformeszmék a papnevelést illetőleg.** Az első kötet. A kisszemináriumokról. Budapest, 1908. Ára ..... 2 P.
A második kötet. A nagyszemináriumokról. Elfogyott.
4. **A gyónótükrökről.** Temesvár, 1906. Ára 50 f.
5. Ecce sacerdos, seu modus et ritus recipiendi Pontificem occasione Confirmationis. Győr, 1914. Ára ..... 1 P.
6. **Szent Borbála, a tüzérség védőszentje.** Budapest, 1914. A m. kir. Ludovika Akadémia kiadása. Ára ..... 2 P.
7. **Die heilige Barbara, Schutzpatronin der Artillerie.** Wien, 1914. A volt es. es kir. tüzérhadapródiskola kiadásában. Alapár ..... 2 P.
Díszkiadásban ..... 3 P.
8. **Der Monismus und seine Richtungen.** Wien, 1918. Ára ..... 2 P.
9. **A fegylmezés természetes eszközei.** Dr. Weszely Ödön egyetemi tanár előszavával. Budapest, 1924. Az I. kiadás elfogyott. A II. kiadás készülőben.
10. **Levelek egy szülőhöz**, arról, hogyan kapcsolódjék a szülő az intézeti nevelésbe. Szombathely, 1925. Ára 1.50P
11. **A hipnotizmus**, elméleti, gyakorlati, pedagógiai, orvosi és büntetőjogi szempontból. Kőszeg, 1927. Ára ..... 3 P.
12. **A katholikus hitvallás.** Budapest, 1926. II. kiadás.